ANUL VIII. — No. 343

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 3 Iulie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888-1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

G. Ibrăileanu

— Cu prilejul ultimului său volum 1) —

de MIHAI D. RALEA

Cum aşi putea găsi tonul cel mai potrivit, măsura justă pentru a scrie despre omul a cărui întâlnire reprezintă cel mai însemnat eveniment intelectual din viaţa mea? Cu toate acestea, toţi acei câţi îl cunosc bine, ştiu că acest om neînduplecat în dreptate şi decenţă nu iubeşte nimic altceva decât adevărul; că entuziasmul meu delirant l'ar face să zâmbească cu blândeţe, dar că nu i-ar schimba o iotă din ideia pe care şi-o face totdeauna, matematic necesară, despre mine, despre el, sau despre lume şi viaţă. Ar fi să-i încerc simpatia, dar nu să-i modific credinţa.

A servi oamenii înseamnă a le aduce omagiul pe care-l preţuiesc ei, nu acela pe care-l cred alţii cel mai potrivit. D. G. Ibrăileanu îşi are şi el scara sa de valorificare. Cred că ceeace admiră mai mult din lucruri e *realitatea* lor, adică existenţa lor plină de semnificaţie, faptul că ceva e serios, adânc, lipsit de simulare ori numai de aparenţă, faptul că ceva *există* cu adevărat. Dar nu toate lucrurile au o plenitudine de viaţă, nu toate se reliefează luminos, nu toate au rangul de fenomen. Tot ce există serios, definitiv, din plin, tot ce are un rol, tot ce modifică şi frământă existenţa, fiindcă e în adevăr real atrage admiraţia d-lui Ibrăileanu. Unii deosibesc pe deoparte judecata de valoare care apreciază, pe de altă parte judecata de realitate care constată. Filozofia d-lui Ibrăilenu reduce acest dualism. Concepţia sa e fenomenalistă, în sensul că orice existenţă puternică, orice realitate adâncă, cuprinde într'însa şi o valoare. A fi în adevăr ceva, înseamnă implicit a valora ceva. Un copac care e cu adevărat copac, un politician care e aceasta în toată puterea cuvântului, un poet care e poet, un ţăran care nu e altceva nimic decât ţăran, iată tot atâtea valori. Realitatea când e foarte realitate, existenţa când e intensă devine merit. Dar dacă aceasta e flozofia sa, a explica realitatea unui fenomen se confundă cu a-l preţui. Inţelegerea unui fenomen devine implicit lauda lui.

Ce omagiu mai pe propriul său plac s'ar putea aduce atunci acestui om, decât a încerca să-i pătrunzi realitatea, adică a încerca să spui despre el întreg adevărul?

Unde-va, în cugetările sale „Privind viaţa", stă scris: „Celor pe care-i stimezi adu-le omagiul de a nu le ceda nimic din opiniile tale. Celorlalţi nu le face onoarea intransigenţei tale". Să ne conformăm.

***

„Le paradis c'est d'être en même temps fiévreux et lucide". Cine l'a cunoscut de aproape are impresia netă că această butadă barresiană e tocmai formula care închide în ea toată personalitatea d-lui G. Ibrăileanu. Dar şi cei care nu l'au cunoscut, pot găsi în maxima de mai sus cheia cu care se poate înţelege toată opera vieţii sale, aşa de pudică, şi în care se maschează tendinţele sale native. Elanuri de nervozitate, accese de neastâmpăr, de îngrijorare, de bucurie entuziastă, de adâncă şi iremediabilă melancolie, frământare nepotolită, aproape diabolică; sensibilitate vibrantă şi ascuţită, suflet chinuit de un demon neîndestulat, de neîncetate frământări interne, de presimţiri alarmante, de remuşcări mereu reînoite, de o viaţă care se cere veşnic în sacrificiu pe ea însăşi. Şi sub toate aceste furtuni care dezolează şi ametesc, sub toată această emotivitate care aduce de cele mai multe ori cu ea anarchia inteligenţei, dezordinea ideilor, confuzia mistică ori pur şi simplu orbirea dezordonată, mintea se păstrează intactă, rece, pură. Logica şi simţul realităţei funcţionează ca la cel mai uscat şi fără suflet raţionalist voltairian. Câteodată excesul de dialectică, de argumentare, de stringenţă se dovedesc aproape exagerate: într'atât voesc să-şi afirme autonomia faţă de tot ce vine din sentiment.

G. Ibrăileanu

Oricine citeşte argumentaţia strictă, de impecabilă logică a d-lui Ibrăileanu în favoarea vre-unei teze nu va bănui nici odată sufletul său emotiv şi febril. Iată de pildă studiile sale aşa de precise în silogistica lor de detectivaj literar relativ la soarta poeziilor lui Eminescu. Dar ca să aibă imaginea sa complectă să citească imediat polemicile sale sau cugetările din „Privind viaţa". Va găsi imediat şi aspectul celălalt.

Ca toate sufletele complexe, ca toate acele „esprits-carrefour", acel al d-lui Ibrăileanu e dublu. Din el pornesc răspântii de atitudini şi idei. Orice teză, îşi presupune în el şi antiteza sa, orice posibilitate şi negaţia. După ce a săcătuit ceeace poate da o cale, o metodă ori o idee, după ce a depăşit-o prin înţelegere deplină, aproape automat el se îndreaptă către contrariul lor, pentru ca să-l înţeleagă şi pe el. Anumiţi oameni sunt mai mult decât indivizi: sunt umanităţi. In ei sălăşluesc toate virtualităţile de o potrivă.

Iată câteva din ele:

Educat sufleteşte între 1880—1890, el şi-a făcut cultura în epoca de victorie a pozitivismului şi materialismului biologist şi sociolog. S'a format sub steaua lui H. Spencer, a lui Darwin şi K. Marx. Dar materialismul se găseşte abia la un deget depărtare de pesimism. Şi se ştie că în acea epocă domina încă şi Schopenhauer. Există în d. G. Ibrăileanu o pornire sufetească adâncă de pesimism biologic. Sufletul e corp, e materie. Dragostea e „vocea speţei", viaţa socială e lupta pentru stomac, omul e rău, interesat, gata oricând la orice mişelii ori cruzime. Ca şi Taine, d. Ibrăileanu vede în orice om o gorilă agresivă şi brutală, care ne aminteşte veşnic origina: „In pădurile primitive — ciomagul; în societate — sarcasmul. Expresia fizică a sentimentului aceeaşi: arătarea caninilor" Sau în altă parte: „Citiţi în şir un anumit capitol din „Descendenţa Omului" de Darwin—şi manejele rafinate dintr'un roman de Bourget, care duc tot acolo... E divertisant, e comic, e hilariant". Sau infine: „Invăţaţii au reconstituit cu imaginaţia pitecantropul. Dar numai femeile au ocazia să-l vadă, în anumite momente".

Poate că o perseverare în acest materialism pesimist, ar fi simplistă. Dar d. Ibrăileanu se reculege şi înţelege perfect şi aspectul opus acestor concepţii. Amărăciunea nu-l orbeşte. Perfect lucid asupra semnificaţiei şi valorei ei, el îi ştie foarte bine origina: „Pesimismul este iubirea arzătoare de viaţă şi tânguirea că ea nu dă destule plăceri, ori că nu i le poate stoarce îndestul şi că se isprăveşte odată..."

Suntem departe de Schopenhuaer care crede că viaţa e iremediabil rea pentru toată lumea. Pentru d. Ibrăileanu ea nu apare rea decât pentru acei cari nu-i pot gusta, dintr'o cauză ori alta, toate plăcerile. Dar oare poate fi complect pesimist un om care a crezut în atâtea lucruri, care a fost socialist desăvârşit în tinereţe, având convingerea fermă că societatea se îndreaptă către o stare perfectă, idilică. Nu e adânc optimist acela care a apărat dragostea de oameni, umanitatea, mila, morala, dreptatea?

Un pesimist cu adevărat e conservator ori chiar retrograd. El neagă progresul şi posibilitatea lui. Dar un democrat care se entuziasmează de libertate, de egalitate şi fraternitate, are cu siguranţă adânci rezerve de optimism.

Cu toată ferocitatea omului, d. G. I., ştie să vadă în el îndărătnicul idealism, aspiraţia permanentă către o lumină care ne depăşeşte şi care fundează idealismul din fiecare om: „Omul găseşte totdeauna inconştient motive înalte pentru acţiunile sale egoiste. Antropofagul, care-şi mănâncă părinţii din lipsă de altă carne, e convins că face un act moral, că îndeplineşte o datorie religioasă. Aceasta dovedeşte idealismul omului, adică neputinţa lui de a-şi recunoaşte mobile egoiste şi josnice". Şi în altă parte acea iubire de oameni, acea indignare contra josniciei şi răutăţii ia aproape accente lirice căutând motive şi justificări pentru iubire şi fraternitate: „In infinitul timpului şi al spaţiului ne-am întâlnit în aceiasi nebuloasă, în acelaşi sistem solar, în aceiaşi planetă, în acelaşi secol, în aceeaşi generaţie, în aceeaşi ţară, în acelaşi loc, sub acelaşi acoperimânt, şi totuşi ne urîm, ori cel puţin ne suntem indiferenţi, în loc să ne aruncăm unii în braţele altora, inteligenţi şi proşti, buni şi răi, înmărmuriţi de spaima naturii infinite şi ostile".

Materialismul pesimist se complectează astfel cu idealismul optimist într'o sinteză generoasă.

Dar acest dualism nu e singurul pe care-l rezolvă personalitatea d-lui Ibrăileanu. Iată un altul: acela între ateism şi religiozitate. Un fost socialist, plin de Marx, de Spencer şi Darwin, ar trebui să fie direct voltairian. Aşa ar proceda o mentalitate simplă, inconştientă de infinitatea posibilităţilor universului. Nu e cazul d-lui G. I.: „Nu există viaţă viitoare, afirmă mintea noastră ştiinţifică. Dar ce poate să ştie mintea noastră, născută pentru o incomplectă adaptare a unui puţin complicat organism la un puţin variat mediu?"

Aiurea arată imposibilitatea lipsei totale de sentiment religios, fie măcar sub forma pietăţii: „Dacă nu crezi în nici un D-zeu, atunci ce te împiedică să-ţi fie scumpe credinţele şi ritualele, care au consolat pe tatăl şi pe mama ta şi le-au uşurat ceasul greu al morţii?"

In luptele sale literare şi politice de peste trei decenii, acest temperament febril a dat multe şi susţinute atacuri. Nu e în obiceiul său să cedeze în luptă. Ofensivele sale au fost viguroase, violente şi pline de tenacitate. Pornirea sa, de cele mai mule ori impetuoasă, nu s'a liniştit decât atunci când a desfiinţat opoziţia. Şi pentru ca atacul să fie cât mai decisiv, d. G. I., n'a sacrificat nici un mijloc intelectual, nici o armă logică, n'a făcut nici o concesie, nu şi-a permis nici o îngăduinţă şi nici o slăbiciune în favoarea adversarului.

Polemica sa a fost de multe ori necruţătoare. Toate acestea i-au creat în diferite medii culturale dela noi un portret de fanatic ori de sectar.

Fără îndoială acel care are de spus ceva nou, mai ales acela care vrea să înfăptuiască o ideie, iniţiatorul de şcoală ori de curente nu poate fi decât sectar. Noutatea şi reforma sunt mediocrizate dacă se amestecă cu prea multă toleranţă sau cu o indulgenţă bleagă.

Cine afirmă trebue să se apere. Şi afirmaţia e cu atât mai afirmaţie cu cât e mai unică, mai consequentă, mai strânsă. In pornirile sale pline de fugă, de febrilitate şi de entusiasm generos, d. G. I., are ceva de fanatic, cu toate că d-sa nu s'a apărat niciodată pe sine, ci ideile grupului său. Dar aceste entusiasme ţin mai ales de structura sa morală.

Mintea nu se îngustează de bigotismul lor. Aş putea spune că aproape simultan, un simţ adânc de relativitatea lucrurilor corectează printr'un scepticism larg filozofic, ca o ironie înţelegătoare a ceeace e efemer şi insignifiant în orice sforţare: „In fiecare moment sunt în lume milioane de discuţii ori de neînţelegeri între doi sau între mai mulţi oameni, şi fiecare rămâne convins că dreptatea e de partea lui, deşi este evident că din toate aceste milioane de antagonişti numai jumătate au dreptate în cazul cel mai bun şi nici unul în cazul cel mai rău. E amuzant". Şi în altă parte scepticismul acestui fanatic e şi mai decisiv: „Tot ce nu este etern e zadarnic. Nimic nu este etern".

Şi la urma urmei învinge acelaş spirit de fraternitate, mai tare ca toate polemicile şi ca toate opoziţiile de idei, formulat aşa de teribil, ca o înştiinţare profetică de apocalips: „Gândeşte-te că şi tu şi acela care te insultă, într'o zi sau alta **aveţi să staţi cu mâinile pe piept şi cu lumânările la cap**".

N. N. Tonitza — O silişteancă

Toată ideologia politică şi sociologică a d-lui G. Ibrăileanu, poartă aceiaşi pecetie unitară: democratismul. Sutele de notiţi răspândite în rubrica: „Miscellanea" din „Viaţa românească" de 20 de ani încoace, cartea sa „Spiritul critic", observaţiile sale felurite împrăştiate prin articole, toate au acelaş ton: indignare contra nedreptăţii, contra abuzului, mila printre cei mici, pledoarie pentru libertate, invitaţie la legalitate. Femeia, lucrătorul, străinul, au fost deopotrivă apăraţi, printr'o largă generozitate, faţă de toate impilările şi persecuţiile. Convingerea adâncă a d-lui G. I., duce la necesitatea regimului democratic.

Şi cu toate acestea, împlinind şi aici acelaş joc complex şi hegelian dela teză la antiteză, personalitatea sa, prin anumite aspecte, rămâne profund aristocratică. Nimeni nu are dispreţul mai distant, sufletul mai sus pus, dezgustul mai definitiv ca acest democrat. Şi s'ar putea spune că nimic nu defineşte mai bine aristocraţia decât funcţia dispreţului. Este în mândria sa faţă de micime şi meschinărie, dar mai ales faţă de vulgaritate,—mândrie care l'a ţinut departe o viaţă întreagă de încălcările intruşilor şi care l'a făcut un izolat accesibil numai prietenilor, — ceva feudal şi de patrician. Nici o urmă de infatuare ori de megalomanie, dar un orgoliu care poate şi acela nu e al său, ci al valorilor pe care le respectă, al idealului pe care şi l'a ales.

Câte odată chiar dispreţul i se pare o cinste acordată acelora pe care ar trebui cel mult să-i ignorezi: „Tu nu bănueşti câtă însemnătate dai acelora pe care îi dispreţueşti, condescinzând să-ţi angajezi faţă cu ei sensibilitatea într'o anumită formă". Se poate mai radicală boerie?

Iar alte ori nevoia de izolare faţă de massă se apără prin politeţe: „Cu cât eşti mai politicos, cu atât ridici tot mai multe ziduri şi forturi împotriva cordialităţii inoportune, care dă năvală în incinta vieţii tale".

Omagiul celorlalţi, se'nţelege dela sine, îi e perfect indiferent. La fel ideea pe care vulgul o are despre el şi care, ca şi la Nietzche, aproape printr'un fel de perversitate a simţului social, îi face cu atât mai multă plăcere, cu cât e mai nedreaptă: „Plăcere divină: să te arăţi mic şi umilit, cu sentimentul distanţei dintre tine şi ceilalţi".

Fanatic şi sceptic, religios şi ateu, pesimist şi idealist, aristocrat şi democrat, delicat şi violent, (şi s'ar mai putea găsi încă multe dublete de acestea), iată atâtea dualisme care fac din d. G. I. una din cele mai complexe personalităţi pe care le-a avut cultura noastră, unul din acele „esprit carrefour" prin excelenţă, de care vorbeam mai sus.

Totuşi în nimeni toate aceste formule duble nu se îmbină în sinteze mai armonice, dând individualităţii un stil mai unitar şi mai armonic. Nimic n'ar fi mai uşor decât să arăt cum se conciliază în d. G. I. toate aceste stări antitetice. Voi face-o poate altă dată. Pentru moment nu aceasta ne interesează. Am făcut aceste numeroase citaţii din maximele sale, care nu sunt decât confesiuni asupra naturei sale psihologice. Le-am căutat acolo, fiindcă toate aceste notări asupra altora nu sunt de fapt decât auto-analize. Ca să putem desina fizionomia sa morală, nu putem găsi sursă mai indicată.

Sunt puţini oameni care şi-au ales mai bine vocaţia ca d. G. Ibrăileanu, adică care şi-au putut ajusta mai bine temperamentul la profesia, la atitudinea lor în viaţă.

Pentru politică, pentru cler, pentru ştiinţa exactă trebue **simplitate, logică unică, organizaţie sufletească monoplană.** Acolo se urmăreşte un singur adevăr, adevărul tău, acela pe care l'ai visat şi pe care-l urmăreşti. Există însă o ocupaţie mentală în care nu importă atât afirmaţia ta, cât priceperea afirmaţiilor altora.

E misiunea de critic. Pentru aceasta trebue să conţii în tine singur tot atâtea note câte se găsesc în fiecare din sufletele pe care cerci să le înţelegi. Criticul, care se transpune mereu în altceva ce nu e el, trebue să-şi înăbuşe mereu ceeace e strict personal. Ca să înţelegi obiectivul şi liricul, blazatul şi entuziastul, senzitivul şi cerebralul, trebue să ai câte ceva din ei toţi.

Un biet suflet dogmatic, uscat de suflarea unui singur vânt care împiedică să crească în el tot ce nu e monomania sa tristă şi monotonă; care vede mereu lumea prin ochii obsesiei sale eterne, va putea fi un iluminat sau un filozof, dar nu va putea fi un critic. Acestuia îi trebue un suflet bogat, elastic, fecund în resurse variate, având facultatea de a înţelege „le pour et le contre", pe cel ce neagă şi pe cel ce afirmă.

Cu structura sufletească analizată mai sus, nimeni nu era mai indicat să devie un critic ca d. G. I. Nu e de ajuns însă criticului o înţelegere rece. Ii mai trebue entuziasmul cu care să retrăiască opera. Febril şi lucid: continuă în el freamătul oamenilor, dar îl opreşte la timp ca să-l poată pricepe.

***

Opera d-lui G. Ibrăileanu cuprinde mai multe aspecte, care au fost de multe ori confundate între ele. După cea mai simplă analiză se pot deosebi cel puţin patru figuri: istoricul literar, moralistul, polemistul şi criticul. Cele două dintâi se raportează la luciditatea sa, la facultatea sa de înţelegere, cele două din urmă sunt produsul mişcării, vieţii sale sufleteşti, privită mai mult sub prizma afectivă.

Istoricul literar ţine direct de omul de ştiinţă. Istoria literară nu e critică literară. Ea nu se ocupă de fenomene individuale, sau dacă se ocupă trebue să le privească în legăturile lor reciproce. Această disciplină de serii, trebue să descopere ceeace e comun între scriitori şi între opere, să prezinte fenomenul global şi colectiv. Pe istoricul literar, în deosebire de critic, îl interesează mai mult grupul decât persoana scriitorului sau analiza operei. Ca orice om de ştiinţă istoricul literar urmăreşte numai generalul. El trebue să constate şi să explice, nu să aprecieze după criterii impresioniste şi nesigure.

Din toate metodele ştiinţifice cea mai indicată în acest caz e aceea care ia drept punct de plecare societatea. Influenţa grupului e aceea care dă nota comună scriitorilor, ea formează specificul momentului istoric. In „Spiritul critic în cultura românească", în unele din studiile sale de literatură mai veche cum sunt acelea despre Cârlova, Eminescu, Alecsandri, Caragiale şi câte odată şi la unii scriitori moderni, unde pe lângă caracterizări de altă natură, era nevoe şi de explicaţii de ordin ştiinţific care să arate ceeace leagă pe scriitor de epoca sa, în studiile sale asupra diferenţei pe provincii a sufletului naţional, dar mai ales în cursul său din nenorocire nepublicat încă, d. G. Ibrăileanu a întrebuinţat metoda care explică autorul prin influenţa mediului social. Şi în aceasta a fost un reprezentant al ultimului aspect pe care l'a luat metodologia ştiinţelor morale în Occident. Suc-

Continuare în pagina II-a

1) „Scriitori români şi străini". Ed. Viata Românească, Iaşi 1927.

cesul formidabil al şcoalei sociologice a lui E. Durkheim a introdus peste tot punctul de vedere sociologic. Psihologia însăşi, care era crezută atâta vreme ca o ştiinţă a sufletului individual, e năvălită astăzi complect de punctul de vedere sociologic, care arată foarte firesc, că omul nu trăeşte izolat, robinsonian.

Istoria propriu zisă nu se mai face astăzi decât în funcţie de întreg sufletul social. In locul descripţiilor de bătălii şi de relatarea pe larg a tratatelor diplomatice, se arată influenţa adâncă şi anonimă a instituţiilor. Fireşte istoria literară a luat şi ea această metodă (vezi articolul celebru al lui G. Lanson: Histoire littéraire et Sociologie).

Totuşi structura sufletească a d-lui G. I., prea bogată şi prea vie ca să dea numai un om de ştiinţă, nu s'a mărginit la acest „esprit de géometrie" al ştiinţei pure. Omul cu ceea ce are el caracterologic diferenţiat, psihologia individuală îl interesează în toate subtilităţile şi delicateţele sale. Colecţia de cugetări „Privind viaţa" poate fi privită ca prima operă a unui *moralist* român. Concepută în genul La Rochefoucauld, Chamfort, pe lângă o analiză a tuturor pornirilor omeneşti, dar în special a sentimentelor de dragoste, de amor propriu, şi a sentimentului morţii, această colecţie e remarcabilă şi unică printr'un stil personal, aprig şi sarcastic. Se amestecă mereu amărăciunea cu aspiraţia ideală.

Adâncimea observaţiilor face din d. Ibrăileanu cel dintâi psiholog român. Notările făcute pe viu, descoperirile profunde în clar obscurul sufletului omenesc, amintesc direct de marii noştri francezi sau de Nietszche. Aici nici o urmă de spirit de sistemă. Cel care le-a scris e cu totul alt om ca autorul „Spiritului critic". Totul e numai nuanţă, fineţă, caracteristic şi individual.

Dar simţul psihologic al d-lui G. Ibrăileanu nu se rezumă numai la aceste maxime. In studiile sale critice, analistul sufletului omenesc e mereu prezent. In special volumul „Note şi impresii" e reprezentativ în acest senz. „Profilurile" lui Maiorescu, Gherea, Eminescu, Gorki, Panu, etc., dovedesc o adâncă ştiinţă a portretului.

Din volumul său recent „Scriitorii români şi străini", analizele asupra eroilor lui Caragiale, reprezintă construcţii şi interpretări psihologice, pe care numai un moralist conştient în acelaş timp de varietatea infinită şi de tipismul naturii omeneşti în genere, le putea face.

Simţul psihologic al d-lui Ibrăileanu pe lângă înţelegerea caracterelor omeneşti, se aplică şi la disecarea diferitelor procedee de creaţie. Prin aceasta criticul intră în estetica propriu zisă. Dacă ar trebui să găsim ceeace e mai caracteristic în toată critica literară a d-lui Ibrăileanu, cred că trebue să ne oprim asupra acestei formule: *analiza psihologică a procedeelor estetice.* Câteodată luând ca motiv, ca punct de plecare o nuvelă oarecare, cum e cazul „Balaurului" d-lui Sadoveanu (Scriitorii români şi străini p. 34) se recompune, fază după fază, procesul inspiraţiei şi apoi al construcţiei creatoare. Această analiză e una din cele mai magistrale pagini de psihologie a creaţiei din întreaga literatură a Esteticei. Alte dăţi, intrând în intimitatea artificiilor de tot felul pe care le întrebuinţează artistul ca să adapteze atmosfera bucăţii la ideea sa iniţială, d. Ibrăileanu arată chiar mijloacele de care se serveşte creatorul pentru a cauza în noi impresia de adequat, de necesar, de adaptare a conţinutului la formă. Se arată, ca în analiza bucăţii „Vara" de Coşbuc, care era materialul de senzaţii şi de imagini cel mai propriu de întrebuinţat, mai mult, care era ritmul cel mai indicat dat fiind tema aleasă, şi motivul pentru care poetul a ales cutare procedeu şi nu altul. In acest articol se pătrunde în chiar subconştientul artistului în momentul inspiraţiei. In altă pagină, d. G. I., descurcă cu o claritate evidentă procesul de creaţie al lui Proust, aşa de insurmontabil încâlcit la prima vedere. Dar mina aceea inepuizabilă de observaţii estetice care e remarcabilul studiu: „Creaţie şi analiză?" In studiul mai vechi asupra lui Brătescu-Voineşti (Scriitori şi curente p. 188) plecând dela ideea că eroii acestui scriitor reprezintă în majoritate tipul inadaptabilului, ni se arată toate mijloacele cele mai potrivite pe care le-a ales autorul ca să ne lase această impresie. A ales o anumită atmosferă (orăşelul de provincie), o anumită profesie, o anumită cultură, etc. Toate acestea, fiecare cu o anumită potenţă, o anumită eficacitate estetică sunt menite ca să creeze efectul final de dezadaptare.

Pătrunzând astfel în insăşi tehnica autorului, criticul retrăeşte prin simpatie încă odată opera acestuia, satisface acea contopire cu lucrurile şi cu expresia lor pe care Estetica germană o numeşte „Einfühlung". Intr'un interview din „Mişcarea literară" d. Brătescu-Voineşti vorbeşte de indiscreţia cu care d. G. I. i-a descoperit şi divulgat procedeele.

S'a vorbit atâta de estetică în ţara noastră. Dar criticii noştri înţeleg prin estetică diferite verdicte mai mult sau mai puţin arbitrare asupra talentului autorilor. E prea uşor să spui: e bun sau rău. E mult mai greu să descompui procesul iniţial de creaţie, să prinzi artificiul artistului, să-i surprinzi „trucul", să arăţi pentru ce în anume situaţie dată, singurul mijloc de expresie posibil era numai unul. In această privinţă, se poate spune că acela care a făcut propriu zis *estetică* în critica noastră literară, acela care s'a coborît până la secretele plăzmuirii, colaborând oarecum cu autorul, e numai d. G. Ibrăileanu.

Fără să facă nici odată caz de această zeitate pe care o întrebuinţa ca pe oricare alta, fără să se sperie de eminenţa ei, Estetica a fost slujită efectiv şi propriu zis (nu numai în promisiuni) de d. Ibrăileanu, mai mult decât de oricare altul.

Fireşte o astfel de explicaţiune, oricât ar fi de subtilă, oricât ar fi de pătrunzătoare, ar rămânea fără busolă, fără orientare, s'ar aplica pe producţiuni când interesante, când mediocre, dacă n'ar exista gustul.

Fraţii Goncourt în „Journalul" lor îl compară pe un critic francez cu un câine de vânătoare care ar avea toate calităţile din lume, dar căruia i-ar lipsi mirosul. Există la noi în ţară o instituţie a cărei reuşită, al cărei triumf e bazat pe selecţia gustului celui care a creat-o: e revista „Viaţa Românească". In ea timp de douăzeci de ani de zile s'a publicat aproape tot ce a avut literatura noastră mai remarcabil. Ea a ţinut loc de consacrare literară ultimă, de academie. Ea a creat la începători reputaţiile şi le-a desvoltat pe ale celor care începuseră. Din năvala enormă de poezie şi proză câtă i-a fost adresată, redactorul acestei reviste, cu gust sigur şi sever a ales numai ce a fost bun. Şi azi când se poate încheia bilanţul acestei activităţi de două decenii se poate înregistra în toată obiectivitatea rezultatul.

Nu mai vorbim de scriitorii pe care i-a ajutat să se „lanseze", Hogaş, Pătrăşcanu, Teodoreanu, Demostene Botez, Philippide, Lucia Mantu, etc., etc. Cu siguranţă că ei ar fi produs oricum. Dar a-i găsi, a-i încuraja, a-i sfătui cu o oră mai de vreme, nu aceasta e tocmai profesia criticului ? Sunt puţini critici care să nu aibă pe conştiinţă, în faţa posterităţii, nulităţi pe cari le-au preamărit comparându-le când cu Shakespeare, când cu Goethe.

Nimic din toate acestea nu se poate imputa d-lui Ibrăileanu. Şi nu trebue să se uite că gustul redactorului trebue fatal să fie mai indulgent decât al criticului.

Cel de-al doilea se gândeşte numai la ceeace e *frumos*, pe când cel dintâi trebue să aleagă tot ce e *publicabil*. Cei despre care a scris d. G. I. sunt şi fruntea literaturii de astăzi, iar cei pe care i-a publicat, când nu sunt identici cu cei dintâi, nu s'au coborît nici odată sub un anumit nivel minimum.

Elasticitatea şi posibilitatea de împrospătare a gustului său s'a arătat atunci, când după război, acest critic care se formase în epoca realismului, acum trei decenii a îmbrăţişat literatura nouă a lui A. Philippide, sau s'a pasionat după Proust după ce încă înainte de război admirase printre cei dintâi pe Tudor Arghezi şi Galaction. Gustul său care se transpune în toate stilurile şi şcolile, dela clasic la romantic şi dela simbolism la ultima literatură, să-i zicem expresionistă, are totuşi preferinţele sale. In „Analiză şi creaţie", d. G. Ibrăileanu ne-a arătat că preferă creaţia de viaţă, literatura de fapte, de documentaţie obiectivă aceleia subiective, manierate şi prea elaborate într'o tehnică de pedant estetism.

„Război şi pace", romanele lui Dickens sau Balzac, trec pentru el, înaintea lui A. Gide (ca creator), Frometin ori Barrès. Dar aceasta nu înseamnă că Tolstoi sau Balzac presupun o tehnică artistică mai puţin savantă. Din contră... Am putea spune la fel că literatura stenică, sănătoasă, tânără, normală, îi place mai mult decât aceea morbidă şi decadentă. Dar gustul, prin definiţie, implică preferinţi.

Confundând fără discernământ ipostaza sa de istoric literar cu aceea de critic, mulţi i-au adus vina că exagerează punctul de vedere ştiinţific ori social. Dar să recitească cu atenţie cineva opera critică a d-lui Ibrăileanu, şi va observa cu siguranţă că ceiace formează a sa „qualité maîtrêsse" e gustul şi înţelegerea mecanismului estetic al operei de artă.

Spiritul polemic, — fiindcă trebue să vorbim de ultima figură a d-lui Ibrăileanu, — ceeace dă o viaţă neobişnuită acestei opere, se amestică câte odată în articolele sale însufleţindu-le cu credinţă, cu ironie ori cu spirit tineresc de combativitate. Puţini şi-au apărat ideile cu mai multă îndârjire. Şi într'o ţară unde „maniera forte" devine imediat scabroasă, vulgară ori deadreptul josnică, campaniile d-lui Ibrăileanu au adus o energie politicoasă şi urbană, dar nu mai puţin necruţătoare în ironia sa. „Miscellaneele" sunt modele de polemică dialectică, în care adversarul e strâns în arcanul propriei sale argumentări, redus la absurd sau închis în dilemele şi contradicţiile către care-l duceau propriile sale afirmaţii. D. Ibrăileanu n'a fost din semănătorii de idei fără ardoare şi fără temperament, din acei care se mulţumesc să-şi afirme ideia, fără s'o apere. N'a lăsat-o să devieze sau să fie rău interpretată. Din contră, a apărat-o până la capăt. In general articolele sale nu sunt de o ţinută rece. Ideile d-lui Ibrăileanu sunt de multe ori contra cuiva. Articolele capătă o viaţă specială dela acest spirit de luptă, tema susţinută devine contagioasă şi se insinuează pe nesimţite în cititor câştigându-l.

* * *

Cred că aceste rânduri vor atinge modestia fără margini (sau orgoliul!) d-lui Ibrăileanu. Dar toate acestea trebuesc spuse chiar contra lui. De altfel d. Ibrăileanu trebue să se liniştească: aceste rânduri n'au intenţia de propagandă. Ele nu urmăresc nici o reclamă: Dela Caragiale încoace toţi câţi l'au apropiat, fără excepţie, l'au preţuit. Influenţa sa asupra literaturei moderne a fost covârşitoare.

Aproape nimic din ce se va păstra în antologie, n'a trecut în afară de încurajarea, de sfatul, ori măcar de interesul său. Revista pe care a creat-o e singura de mare anvergură pe care a avut-o România contimporană. Şi cei cari aŭ avut legături cu dânsa direct sau indirect, adică toţi cei buni, au avut mai ales relaţii cu d. Ibrăileanu. Ideologia sa, satisfăcând logica şi inima, visul şi realitatea, a creat urmaşi. Nu puţini din cei care ne muncim a gândi din ultima generaţie, l'am considerat ca pe modelul nostru. Pentru toţi aceştia, rândurile de faţă, sunt doar comentarii, lămuriri la un text cunoscut.

Iar pentru ceilalţi, care până acum n'au priceput nimic, nu modestele mele resurse vor modifica o neputinţă congenitală. Cine a avut vre-odată talentul de a modifica, prin vorbe ori argumente, fiziologia ?

Şi pe de altă parte, e prea departe de mine gândul, de a ofensa mândria d-lui Ibrăileanu, căutându-i adepţi la întâmplare din mulţime, după ce s'a ascuns o viaţă întreagă de indiscreţia omagiului public. Acest articol are semnificaţia unui simplu monolog interior: am încercat, numai pentru plăcerea adevărului, lămurirea semnificaţiei unor opere. Ultimul volum îmi produsese o emoţie puternică. Şi în psihologie stă scris că stările sufleteşti puternice nu se pot conţine. Chiar fără voia noastră tind către expresie.

MIHAI D. RALEA

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEATA" No. 79

Preţul 6 Lei

Să plecăm!...

Vacanţa de vară se apropie cu ispita călătoriilor şi ne îndeamnă să evadăm din ungherul nostru obişnuit cu orice preţ, în orice chip, fie chiar numai în imaginaţie. Pentru a mângâia plăcut nostalgia cetitorilor, le oferim aici câteva note şi maxime de *Paul Morand* din delicioasa lui cărticică „Le Voyage".

Plecarea.

Camera călătorului viitor s'a şi umplut cu fotografii, imagini de gheţari, de brazi, de pustiuri, de civilizaţii în ruină, de obiceiuri primitive, de drapele ciudate, de căşti şi pălării. El cumpără cărţi, îşi pierde nopţile ca să consulte la Biblioteca Naţională povestirile vechilor călători asupra ţărilor pe care le va străbate; cărţi prăfuite pe care nimeni nu le-a deschis de ani de zile, între filele cărora misionarii au lăsat însemnări murdare şi necitete.

Ţinuturile pe care le va vizita şi despre care până eri abia auzise, capătă deodată o însemnătate enormă şi se ridică pe primul plan. Cumpără hărţi, atlaze nemţeşti cu roza vânturilor şi vânturi vopsite în roz; şi curenţi împletiţi cu mii de săgeţi contradictorii şi adâncimile mărilor dela veredele cel mai dulce până la albastrul cel mai întunecat; atlaze englezeşti, mai puţin savante, dar mai practice, legate în pânză. Regretă că n'a studiat geografia şi că a învăţat pe vremuri o hartă care astăzi nu mai are curs. După câteva zile, nu mai calcă pe pământ. Asistă la o înălţare a vieţii lui întregi; este caşi plecat: mistica călătoriilor; cu toate că are încă legături cu cei vii, călătorul nu mai este printre ei. In ochii lui există numai persoanele care au fost în ţările unde pleacă. Aleargă la ele, îşi ia scrisori de recomandaţie, obţine o mie de lămuriri, care se contrazic.

...Destinderea nervoasă, libertatea de spirit, copilăria regăsită, fericirea nemărturisită pe care o dau călătoriile, la ieşirea din oraş, chiar dela gară sau dela îmbarcader, fac din tine o făptură uşoară, independentă, simplificată, pre-adamică. Aproape ai devenit, înainte de a fi ajuns pe tărâmuri depărtate, unul din sălbatecii nevinovaţi care au făcut să asude de plăcere pana literatorilor din secolul al XVIII-lea şi care au fost bine priviţi chiar de enciclopediştii acri şi de burghezii voltairieni.

Minunea urmează; îndată ce te-ai hotărît să-ţi părăseşti prietenii, îi vezi că vin la tine, se manifestă cu o mulţime de gentileţi, doritori să păstreze cât mai îngrijită amintirea pe care o vei duce despre ei.

Lumea cochetează. Toate conflictele se stâng, toate peisagele şi afecţiunile se gătesc frumos; din această cauză fără îndoială, eşti deja regretat; eşti învăluit într'o tăcere binevoitoare, mişcată, uşoară şi „cu lacrimi în ochi" — care nu se deosibeşte prea mult de împăcarea pe care obişnuim să o păstrăm pe marginea mormintelor.

* * *

Ştii să faci un geamantan ? Ştii să strângi cu tandreţă lucrurile unele lângă altele aşa ca să nu găseşti deasupra pe cele care erau dedesupt, şi invers? Pune-ţi buretele într'un sac englez de pânză gumată. Aşează-ţi săpunul într'o cutie de aluminiu, pentru a nu murdări totul. Învăleşte-ţi ghetele în teci de pânză făcute anume: este infinit de practic şi comod. Fereşte-te de „nécessaire" sau cum se zicea altădată, de „brezare", mândria pielarilor de lux, cu cristalurile lor care se desperechiază repede, cu lacul jupuit şi îmbâcsit, cu greutatea lor de plumb. Luaţi-vă truse care se înfăşoară...

...Spune adio valizelor cu tonuri galbene şi parfum de piele rusească, care încântau pe tânărul Barnaboth şi care pot fi admirate în cataloagele cu articole de voiaj... Geamandanaşele de piele de porc, luxoase, dar costisitoare şi grele, sunt părăsite tot mai mult de Americani — profesorii noştri în arta de a călători — şi înlocuite cu altele, de pânză ceruită neagră, cu închizători tari de aramă, cu armatura interioară făcută dintr'un cadru de oţel; ele sânt uşoare şi extrem de solide.

Aminteşte-ţi, când cumperi o valiză, că în cursul unei călătorii lungi va veni totdeauna un moment când vei fi nevoit să ţi-o duci singur.

Voiajul de nuntă.

Călătoria-i lucru anevoios; iubirea-i lucru supraomenesc: a încerca să le combini pe amândouă, înseamnă să te joci de-a imposibilul.

Călătoria de nuntă mi s'a părut întotdeauna o comedie frumoasă a obiceiurilor noastre. Te căsătoreşti ca să întemeezi un cămin şi, primul lucru pe care-l faci, e să-l părăseşti. La sfârşitul vieţi ar trebui să călătoreşti, nu la început. Căci este de neapărată nevoe, pentru două fiinţe care trăesc împreună, să-şi schimbe obiceiurile şi să se despartă. Păziţi-vă de „cuplu"! A uita că destinul omului este să fie singur e o greşală care trebue numai decât să fie ispăşită într'o zi. Integritatea personalităţii şi respectul libertăţii celuilalt trebue să fie o regulă de higienă maritală. De unde necesitatea pentru cei doi soţi să călătorească despărţiţi. (Tatăl meu, altădată, transformă acest principiu în lege; câteva zile după căsătorie, lăsând pe mama la Paris, plecă singur să facă voiajul de nuntă. Această experienţă i-a fost deajuns, căci după aceia n'a mai părăsit pe mama o singură zi, timp de patruzeci de ani).

Maxime.

A rămâne acasă este o neglijenţă pentru care, mai devreme sau mai târziu, vei fi pedepsit.

* * *

Viteza este cu adevărat singurul viţiu nou.

* * *

A-ţi aştepta soarta, e a-ţi aştepta moartea: să începem prin a o aştepta.

* * *

Unii se înăspresc călătorind, dar cei mai mulţi devin mai puţin grosolani.

* * *

Numai călătoriile scurte costă scump.

* * *

A pleca înseamnă a câştiga procesul contra obişnuinţei.

* * *

A pleca ! visul proectilelor bune.

* * *

A fi văzut multe ţări, înseamnă a ajunge tânăr la maturitate, una din tainele fericirii.

* * *

Aş vrea ca după moarte să faceţi din pielea mea o valiză.

Intersantă
Distractivă Instructivă

Biblioteca „DIMINEAŢA"

AU APĂRUT PÂNA AZI APROAPE 100 VOLUME

- Cea mai răspândită biliotecă de popularizare —

Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—şi 12 VOLUMUL

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna Vrăjită, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Savile de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — Şeful gării de A de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont.
No. 11. — Nuvele de Gh. Brăescu.
No. 12. — Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnişoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viaţa în armată de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — Poeme de Ştefan Petică.
No. 20. — Zina apelor de Bojena Niemţova.
No. 21. — Surpriză de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveştile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Păiajenul de Hans Heinz Evers.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici.
No. 34. — Tristan de Thomas Mann.
No. 35. — Amazoana, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătate de I. Agârbiceanu.
No. 43. — Balzac şi Stendhal de Brandès.
No. 44. — Crima din str. Nopţii de N. Davidescu
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hoffman.
No. 49. — Radeş de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Şef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purişkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.
No. 57 — Plăpumarul chior şi Taurul alb. de Voltaire.
No. 58. — Gazda cu ochii umezi de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — Către timpuri mai bune de Anatole France.
No. 60. — Nevinovata de Heinrich Mann.
No. 61. — Clacă şi Robie de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — Odaia Ceasornicului, de Georges Duhamel.
No. 63 — O împuşcătură în ceaţă de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — Un şaizeci şi şasă.... de Şalom Alechem.
No. 65. — Livretul roşu, de Luigi Pirandello.
No. 66. — Familia Lewton, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — Viaţa părintelui Vasile Fiveischi, de Leonid Andreev.
No. 69. — Văzute şi trăite, de I. Petrovici.
No. 70. — Drumeţul din Praga, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — Floarea roşie, de Voevolod Garşin.
No. 72. — In tinereţe sau la bătrâneţe, de. N. Batzaria.
No. 73. — O lună de miere, de Israel Zangwil.
No. 74. — Patima iubirii, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — R. U. R., de Carl Ciapek.
No. 77. — Crocodilul, de Th. Dostoewski.
No. 78. — Micile ironii ale vieţii, de Thomas Hardy.
No. 79. — Antigona, de Walter Hasenclever.
No. 80. — Un om sensibil, de Octave Mirbeau.

A apărut:

CUVINTE POTRIVITE

(VERSURI)

de TUDOR ARGHEZI

Preţul 250 LEI

De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

„Obraznic de frumoasă"

Cum se face, **Selma**, ca astăzi să mă gândesc tocmai la tine? N'am răscolit hârtii vechi şi îngălbenite şi nici ceva amintiri dintr'un trecut peste care au venit să se aşterne atâţia ani de zile. N'am fost de asemenea în acea dispoziţie a sufletului, care te îndeamnă să cauţi alinarea durerilor de astăzi în evocarea vremilor senine de odinioară.

Cu toate acestea spre tine, buna mea Selma, s'a îndreptat astăzi, primul meu gând. Gândul acesta mă stăpâneşte, nu-mi dă răgaz şi tot el îmi pune condeiul în mână.

Dacă-i aşa, cred că ar fi bine să mai stăm puţin de vorbă. Ca altă dată? Ca atunci când...? Nu, nu ca altă dată, pentrucă nici nu mai suntem cei de odinioară.

Ian te uită puţin la mine, despre care aveai odată cuvinte de laudă şi de măgulire: astăzi ochii îmi sunt stinşi şi în păr a început să-mi ningă.

„Dar nici eu nu mai sunt Selma pe care o ştiai" îmi zici tu.

Nu, Selma, te înşeli, tu eşti aceiaşi, pentrucă nu poţi fi alta, pentrucă îmi este peste putinţă să te închipui într'altfel. Aşa te văd şi astăzi înaintea mea şi nici n'am să te văd altfel.

...Dar acum să stăm de vorbă ca doi oameni liniştiţi, ca doi prieteni cuminţi. Să vorbim de noi înşine, aşa cum făceam şi odinioară.

Te rog numai să-mi laşi mie întâiu rândul. Astăzi am destăinuiri de făcut, am de spus lucruri, pe care nu ţi le-am putut spune în anii când, deseori, eram zilnic împreună.

Mă certai atunci, pentrucă eram timid, sfios şi pentru că de multe ori lăsam vorba neisprăvită.

Acum însă dela depărtarea la care mă găsesc, nu simt nici o urmă de sfială şi nu mi se opreşte vorba în gât.

Şi cum vremea nu ne zoreşte, îngădue-mi, Selma, să o luăm dela început.

Cred că n'ai uitat cui şi cărei împrejurări datorăm faptul că ne-am putut vedea şi cunoaşte.

„E mătuşa mea **Zahidé**, care..."

Stai, Selma, nu te grăbi să-mi tai vorba şi mai ales nu rosti aşa cu nepăsare un nume, care trebue să ne fie cât se poate de scump.

Mătuşa ta Zahidé — Dumnezeu să aibă grijă de sufletul ei! — nu era o mătuşă ca orice mătuşă şi nu era o femeie ca oricare alta. Nu uita că cu toate că Zahidé împlinise cincizeci de ani, când am cunoscut-o, avea încă trupul drept şi mlădios, mersul sprinten, zâmbetul ispititor şi că în ochii ei mari şi limpezi scăpăra încă o flacără, trădătoare de dorinţi ce nu se stinseseră.

Şi mai ales nu uita că mătuşa ta Zahidé a fost soţia lui **Alemdar**, a vestitului şef şi revoluţionar caucazian, care băgase groaza în Ruşi şi le rărise cumplit rândurile.

Şi ani de zile Zahidé i-a împărtăşit traiul furtunos, dus prin munţii înalţi şi prin pădurile sălbatice ale Caucazului, de unde îţi tragi şi tu obârşia, buna mea Selma.

Iarăşi să nu uităm că mătuşa ta Zahidé nu s'a despărţit de dânsul decât după ce Alemdar, răpus de glontele unui soldat rus, a fost înmormântat în desişul unei păduri, plâns de întreg norodul, care vedea într'însul pe liberatorul de sub jugul Moscoviţilor.

Vezi, prin urmare, că nu e drept să trecem, aşa nepăsători asupra mătuşei tale Zahidé, căreia, pe lângă toate celelalte, noi îi datorăm aşa de mult.

..Iar acum fii bună şi mă ascultă.

A venit, aşa dar, mătuşa ta Zahidé la mine şi mi-a zis: „Fiule (aşa îi plăcea ei să-mi zică), am o nepoată, şi această nepoată a mea are nevoe de sfatul şi de sprijinul tău." Şi fiind încredinţată că eu nu ţi-aş fi precupeţit nici sfaturile, nici sprijinul, grăi mai departe, dându-mi despre tine amănuntele ce urmează:

„Nepoată-mea Selma, care mai alaltăeri a împlinit vârsta de douăzeci şi patru de ani, e după mamă circaziană, iar tatăl ei, fratele meu, este din Macedonia. Vezi, aşa dar, că suntem compatrioţi.

— Te pomeneşti că am fi chiar neamuri, i-am tăiat eu vorba în glumă.

— Nu sunteţi, dar dacă ţii, aţi putea deveni neamuri foarte de aproape, îmi răspunse pe acelaş ton mătuşa ta Zahidé.

Şi deoarece îmi pusese înainte perspectiva unei înrudiri — şi încă foarte apropiate — nu era decât firesc ca eu să vreau să fiu cât mai bine lămurit asupra ta. De aceea, am întrebat-o aşa în treacăt: „Nepoată-ta Selma seamănă mai mult cu mamă-sa sau cu tatăl său, adică am vrut să spun, arată mai mult ca o femee din Caucaz sau ca o Macedoneancă de a noastră?

— E şi una şi alta, mă lămuri Zahidé, dându-mi şi amănuntul că ai părul blond, aşa cum îl avusese şi răposata mamă a d-tale, şi ochii negri.

Vezi, prin urmare, scumpa mea Selma, că începusem să te cunosc mai dinainte de a te fi văzut. In acelaş timp însă, cam începusem şi să uit că mătuşa ta Zahidé îmi spusese că ai nevoe de sfatul şi de sprijinul meu. Bine că şi-a adus ea aminte că, întorcându-se la vorba pentru care venise, îmi povesti mai departe zicându-mi:

„Când nepoată-mea Selma nu împlinise nici optsprezece ani, a fost măritată după generalul de divizie **M. Paşa.** Alah să aibă milă de sufletul lui! Generalul acesta aflase că nepoată mea e una din cele mai frumoase fete din Constantinopol şi nu-şi găsise astâmpăr, până când n'a izbutit să o ia în căsătorie. A trăit doi ani cu dânsul şi a fost mulţumită de traiul ce l-a dus.

„Insă după doi ani s'a întâmplat ceva care e pricina tuturor necazurilor nepoatei mele.

— Dece nu zici mai bine „nepoatei **noastre**"? i-am tăiat eu mătuşei tale vorba, vrând să fac primul pas spre acea înrudire dintre noi, de care pomenise mai sus.

Ea, însă, mă ameninţă cu degetul şi mi se împotrivi zicându-mi: „Eşti încă prea tânăr, ca să ai asemenea nepoate. Dar lasă-mă să spun mai departe ce aveam de spus.

„Ai auzit, cred, de **Fehim Paşa**, acel ticălos de care tremura toată lumea la Constantinopol.

— Fehim Paşa, fostul şef al poliţiei secrete şi despre care se zicea că ar fi un copil din flori al sultanului **Abdul-Hamid**, care ţinea aşa de mult la dânsul? Acel Fehim Paşa, care, în ziua când s'a dat şi Turciei libertatea, a fost prins pe stradă de poporul înfuriat împotriva lui şi sfâşiat în bucăţi?

— Da, chiar el, îmi întări Zahidé vorba. Ştii că nu era în toată împărăţia un om care să-i poată sta împotrivă şi că Abdul Hamid însuşi, cât de sultan era el, nu îndrăznea să-i iasă din voie.

Şi aşa ajunsese până la urechia lui Fehim Paşa vestea — care nu era o minciună — că în toată împărăţia nu este o femeie mai frumoasă decât tânăra soţie a generalului M. Paşa. „Are pielea albă, părul de culoarea aurului şi fin ca mătasa, ochii mari şi negri, gura mică, trupul mlădios ca trestia."

Aşa i-o descriseseră lui Fehim Paşa pe nepoată-mea Selma, aţâţând într'însul o patimă nesăbuită. Iar Fehim Paşa n'a stat mult pe gânduri şi nu s'a lăsat istovit de dorul frumoasei Selma. Oameni trimişi de dânsul au năvălit în puterea nopţii în casa generalului **M. Paşa** şi răpind-o pe nepoată-mea cu sila, au dus-o la casa lui Fehim Paşa.

A doua zi generalul s'a dus să se plângă la Abdul Hamid însuşi, dar ştii cu ce s'a ales? Abdul Hamid i-a poruncit ca chiar în ziua aceea să divorţeze oficial de Selma, sfătuindu-l să nu se mai gândească la dânsa, iar după vreo săptămână i-a dat altă poruncă şi anume să meargă să ia comanda unei divizii în îndepărtatul **Iemen** din **Arabia**, de unde nu s'a mai întors cu zile.

Cât despre Selma, ea deveni soţia legitimă a lui Fehim Paşa, însă după ce-l constrânse pe acesta să divorţeze de celelalte soţii şi să dea afară din casă toate sclavele tinere.

Selma a fost dusă de bărbatul ei la Sultan căruia — potrivit unei datini vechi — i s'a înfăţişat descoperită la faţă. Abdul Hamid, văzând-o, a exclamat: „Păcat că n'ai o soră, care să-ţi semene, că aş fi luat-o eu de nevastă!"

In primele luni, Selma nu era chiar nenorocită în noua ei căsnicie. Fehim Paşa nu mai putea după dânsa şi-i împlinea pe loc toate dorinţele. Dar această dragoste nu era decât o patimă trecătoare. Treptat, treptat omul a început să se schimbe, să se răcească şi să-şi arunce din nou privirile asupra altor fete şi femei tinere. Ba chiar într'una din seri Selma se pomeni acasă cu o nouă favorită a lui Fehim Paşa.

Văzând aceasta, Selma nu stătu o clipă pe gânduri. Chiar în noaptea aceea fugi dela casa lui Fehim Paşa şi se duse la părinţii ei, unde a fost lăsată în pace. Acolo a dat naştere unui copil care bine înţeles este fiul legitim al lui Fehim Paşa. Câteva luni mai târziu, ticălosul acesta şi-a găsit moartea, aşa cum a meritat pentru multele şi nenumăratele sale fără de legi.

In urma morţii sale s'a iscat însă un proces de moştenire, proces foarte complicat, deoarece a fost mare numărul femeilor pe care le lua în căsătorie şi apoi le lepăda şi este şi mai mare numărul copiilor, eşiţi din aceste diferite căsătorii. Se pare însă a fi şi mai mare numărul acelora care n'au nici un drept la moştenire, cu toate acestea tocmai ei sunt cei mai pretenţioşi.

Nepoată-mea Selma se găseşte, aşa dar, în primejdia de a fi nedreptăţită şi lipsită de partea ce i se cuvine. De aceea, am venit la tine, care ai ajuns acum un om cu trecere în împărăţie, să-i dai o mână de ajutor şi să nu o laşi să fie jefuită de dreptul ei."

Iată tot ce îmi povesti mătuşa ta Zahidé, care a avut şi pentru mine destule cuvinte de măgulire. Din parte-mi am vrut să chibzuesc mai bine asupra demersurilor ce aveam de făcut. Dar închizând ochii, ca să mă pot gândi mai în răgaz, o apărut deodată înaintea mea o femeie tânără cu părul blond şi mătăsos, cu pielea albă, cu ochii mari şi negri, cu gura mică şi cu trupul mlădios.

Totuşi, mi-am trecut mâna pe frunte, ca să alung această vedenie, şi i-am zis mătuşei tale Zahidé cu un glas pe care mă căzneam să-l fac cât mai sigur: „Veniţi mâine cu Selma, ca să-mi explice şi ea unde e procesul ei şi de cine atârnă, ca să i se facă dreptate.

— Dar stau departe şi nu pot să bat în toate zilele atâta drum", îmi întoarse ea vorba.

Iar eu de colo: „Dacă-i aşa, să vie Selma singură!"

Şi ai venit. Ai venit a doua zi şi nu mi-ai întins mâna. Ai fi întâlnit o mână care tremura, ca şi cum fusesem apucat de cine ştie ce friguri. Te-ai aşezat pe scaun cam sfioasă, cam stângace şi nu te-ai descoperit la faţă. Mărturiseşte chiar că ai fost cam răutăcioasă în ziua aceea. In adevăr, dece purtai în ziua aceea un văl aşa de des si dece îl potriviseşi aşa încât să nu se întrevadă măcar un fir de păr din capul tău? Crede-mă, n'ai făcut bine, mai ales că eu ştiam că ai părul blond, obrajii albi şi ochii mari şi negri.

Şi ai început să vorbeşti... Dar ştii că mătuşa ta Zahidé îmi ascunsese un amănunt din cele mai însemnate? Nu-mi spusese nimic de glasul tău—de acest glas care era melodia cea mai dulce şi mai plăcută ce am auzit vreodată.

Da, Selma, glasul tău—un cântec armonios, o muzică venită de pe alte tărâmuri.

Ţii minte că pe când tu vorbeai, eu ţi-am zis într'o doară: „Rog, descoperă-te la faţă, căci nu uita că ai înaintea d-tale un ghiaur, deci un om care nu e periculos şi care nu e obişnuit să vorbească cu o persoană pe care nu o vede".

Tu, Selma, n'ai aşteptat să te rog a doua oară. Cu mâna ta fină şi catifelată, ai prins capătul de jos al vălului şi l-ai ridicat sus de tot, lăsând să ţi se vadă şi fruntea şi o parte din părul tău blond şi mătăsos. Iar când te-am văzut în toată strălucirea frumuseţei tale, am închis ochii şi o bună bucată de vreme am stat aşa uluit, aiurit, ne mai ştiind pe ce lume mă găsesc. Pe semne că mă schimbasem rău la faţă, că îngălbenisem, fiindcă —nu ştiu dacă mai ţii minte—tu m'ai întrebat: „Ce aveţi ? Nu cumva, nu vi-i bine ?"

Nu pot să uit nici astăzi răspunsul ce ţi-am dat: „Am, ţi-am zis eu, am ... fiindcă eşti obraznic **de frumoasă !"**

Ştiu că nu ţi-au displăcut cuvintele acestea, căci mai târziu, când ne-am cunoscut mai bine, mă întrebai din când în când: „Mai crezi că sunt obraznic de frumoasă?"

Fireşte că am crezut mereu. Chiar şi astăzi, când atâţia ani s'au aşternut peste trecutul nostru, sunt încredinţat că nu este îngăduit unei femei să aibă atâta farmec şi că tu, Selma, ai fost şi ai rămas „obraznic de frumoasă".

N. BATZARIA

SCRISOR DIN MĂNĂSTIRE

„Când vin lăstunii"

Domnişoarei I. HARWICH

Pe rondurile frumos brăzdate ale grădinuţei din faţa chiliei maicii Epraxia, se arătau, ca nişte fire de fragedă cetină, florile în colţii lor. Pereţii, albi, străluceau în bătaia soarelui de primăvară şi pe ferestrele, larg deschise, se strecura parfum slab de tămâe şi de indrişaim.

In odăile proaspăt văruite şi pregătite „pentru musafiri" domnea ordinea, tăcută şi rece, în care nu se ghicesec emoţii şi uitări şi numai reflexul slab al candelei, pe ceasloavele muchete pe masă şi înălţate până sus, sub iconostas, dădea acelui colţ din încăpere, o caldă armonie, ferită parcă de tot înconjurul străin.

Sora Magdalena, al cărei chip delicat îl răsfrângea fereastra uşor aburită, se oprea din când în când din lucru, privea spre munţi şi mâna-i mică şi palidă, luneca, încet şi fără voie, pe geamul luciu în îngânarea psalmului, ascultat în dimineaţa aceea, la biserica Sfântului Ioan.

„Ridicat-am ochii mei la munţi, de unde va veni ajutorul meu".

— Magdaleno!

— Blagosloveşte, maică.

— Să vii încoace dacă-i isprăvi geamul.

Şi, maica Epraxia îndeasă, sub fes, şuviţele albe ce-i alunecă pe obraz; se aşază în voie, pe prispa bucătăriei şi pare a trage mai cu putere, firul, din caerul sur.

— Ai isprăvit, Magdaleno?

— Da, maică.

— Ei, vină încoace să-ţi spun ceva.

—Iaca, îndată.

Cu ochii ei, mari şi negri, plecaţi în pământ, cu tulpanul adus peste colţul gurei rumene şi tăiate ca petala floarei de condur, — Sora Magdalena se iveşte, smerită, în colţul cerdacului; tace şi pare a aştepta, pe când maica Epraxia îşi răsuceşte încet fusul şi, ridicându-şi ochii mici şi spălăciţi de sub sprâncenile stufoase şi îmbinate, îi spune cu glas aspru şi fornăit :

„Am primit veste că-mi vine un musafir; are să stee până la toamnă; în tot timpul ista să nu care cumva să i te arăţi în cale; tu nici nu trebuie să dai ochi cu musafirul; tu trebuie să te porţi aşa ca şi când n'ai fi în casa asta ; m'ai înţeles, Magdaleno?"

— Da, maică.

— Eu, singură, am să-l slujesc şi numai când va fi în pădure, ai să te duci să-i mături odaia; altfeliu n'ai ce căuta prin casă; m'ai înţeles? — mai întreabă odată maica Epraxia; şi, ridicându-şi fesul până în vârful frunţei, scapă fusul, pe care sora Magdalena îl ridică grăbită, tăcând.

„Şi să nu care cumva să ieşi din cuvântul meu; aşa-i la mânăstire; aşa am ucenicit şi eu, că altfeliu.... m'ar fi mâncat canoanele şi n'aş mai fi fost vrednică să-mi ridic ochii către *Cel-de-sus*, — adaugă, maica Epraxia, sfâriind mai prelung fesul şi răsucind, cu greu şi îndesat, firul întins până jos, în pământ.

— Da' Sf. Voastră să-mi spuneţi când are să vie boerul.

— De ce vrei să ştii — întreabă maica Epraxia, oprindu-se din tors, încruntându-şi sprâncenile şi pironindu-şi ochii în acei ai Magdalenei.

— Ca să mă ascund, să nu mă vadă.

— Apoi, nu ştiu când vine; o scris că soseşte zilele astea. Da' di s'a întâmpla cumva să fii prin ogradă când s'a opri trăsura la portiţă, tu să-ţi întorci faţa către casă şi să dai fuga să mă chemi.

—Da de nu-ţi fi Sf. Voastră acasă?

— Tu să te ascunzi în şopron ori în bucătărie

— Da' dacă a veni, boerul, până acolo?

— Trage zăvorul şi razămă-te de cuptor, că de acolo nu te vede... Şi eu, de câte ori m'oiu duce la biserică am să spui maicii Agafiei, şi am să-i las cheia casei deasupra uşei ca să-l primească Sf. Sa.

— Da de n'a fi şi Sf. Sa acasă? cine să-l primească? Sora Eva?

— Nu, ferească Dumnezeu; asta nu-i treaba surorilor.

Las'că am să stau acasă pe vremea când vin trăsurile dela târg, închee maica Epraxia, împănând fusul în caer şi sculându-se cu greu, de jos.

. . . .

Mănăstirea pare a se fi îmbrăcat, de câteva zile, în vestmânt de sărbătoare. Copacii, înfloriţi, răspândesc în aer miros amar şi fulguesc în adierea vântului, petale albe şi trandafirii, ce se aştern liniştit şi acopăr pământul negru şi sătul de ploi. Păsările, taie văzduhul, ciripesc vesel ; se aşează pe marginea streşinilor, ţupăie o clipă, cercetând parcă un punct din spaţiu şi sboară apoi pe copaci, întrecându-se în cântec.

De undeva, de departe, se aude, ca într'un ecou, buciumul, asurzit din când în când de toacă şi de dangătul clopotului dela Paraclis.

Sora Magdalena deschide ferestrele chiliei de unde drumul târgului se vede şerpuind printre câmpiile pe care iarba, nou încolţită, mijeşte în umbre şi lumini. Un punct negru se zăreşte departe la orizont. Sora Magdalena îşi ascute privirea şi desluşind o trăsură, fuge şi se ascunde într'un colţ din şopron... Cuvintele maicii Epraxiei i se năpustesc în minte şi grija nevredniciei, în faţa *Celui-de-Sus*, o cuprinde toată şi o mână, fără altă voinţă şi fără putere, spre ungherul cel mai întunecos.

. . . .

De multe zile trăeşte sora Magdalena, ca floarea mirositoare, care, ascunsă în buruene, îşi răspândeşte, totuşi, parfumul împrejur.

Odaia musafirului e îngrijită cu simţirea aceia ce poate da viaţă lucrului mort. Candela nu se mai stinge ca altădată şi filigramu-i, de argint înnegrit, luceşte acum în slabele raze de soare ce ajung, în apus, până sub iconostas. Pe masă, lângă teancul de cărţi şi reviste, sora Magdalena pune, în fiecare zi, narcise şi micşunele, al căror miros se amestecă cu acel al smirnei, parfumând încăperea cu o dulce şi paradisiacă mireasmă, pe care musafirul o aspiră voluptuos. Maica Epraxia, supusă îndatoririi, supraveghiază de aproape lucrul Magdalenei, mulţumindu-se să citească pravila, în locul slujbei bisericeşti.

Intr'o zi, musafirul se întoarse acasă mai de vreme ca de obiceiu şi de lângă fereastră auzi, în odaia sa, murmurul întrerupt al unei rugăciuni.

„Doamne; căci s'au înmulţit cei ce mă năcăjesc... că tu ai bătut pe toţi cei ce-mi vrăjmuesc mie în deşert..."

Inlăturând perdeaua ce se mişcă într'o uşoară adiere de vânt, musafirul, surprins şi extaziat, rămâne, o clipă, cu capul rezimat de pervazul ferestrei...

Sora Magdalena îl vede, dă să fugă şi, împiedicându-se de covoarele strânse vălătuc, stă înlemnită şi tăcută, cu ochii ţintiţi spre străin...

Şi, în uluiala-i, i se pare deodată, că pervazul e tipsia pe care, cu ochii pe jumătate închişi, frumos şi trist, e capul tăiat al sfântului Ioan.

O simţire străină îi ia putinţa mişcării şi Magdalena prosternată, pe mormanul covoarelor, pare a fi îngenunchiată, în extazul ei, ca înaintea unui sfânt, pe când străinul, privind-o, întreabă neliniştit:

— Cine te-a trimis , aici, soro? Eşti din casa asta?

— Da, sânt a maicii... răspunde, timid, Magdalena ridicându-se şi făcând câtiva paşi şovăiţi.

— Dumneata îngrijeşti de casă? dumneata ţii atât de curat şi ai grijă de candelă şi de flori?...

Magdalena tace, pleacă ochii în pământ şi toată roşaţa unui trandafir pare a se fi revărsat pe faţa-i palidă şi întoarsă spre iconostas.

— De ce nu te-ai arătat până acum, soro? o întreabă iar străinul, înlăturând mai mult perdeaua.

— Ca să nu fiu nevrednică a-mi ridica ochii către *Cel-de-Sus*, — răspunde Magdalena; şi, într'o încordare a trupului ei tânăr, fuge fără a mai rosti vreun cuvânt.

. . . .

Cu fesul strâmb, pe fruntea sbârcită, cu poalele dulamei în brâu, — maica Epraxia aşează, suflând greu ,odaia musafirului; apoi, mânioasă, cu sprâncenele încreţite, se scoboară la bucătărie, se uită, ţintă, în ochii Magdalenei întrebând-o cu glas mai fornăit ca oricând:

— Şi cât ai stat de vorbă cu boerul ?

— Dă, ştiu eu... parcă ar fi fost aşa... cât ar ţine un soroc de toacă.

— Şi ce ţi-o spus ?

— M'o întrebat dacă-s di aici şi dacă-s a Sf. voastre...

— Şi ce-ai răspuns ?

— Că sânt.

— Adică de ce nu spuneai că eşti a altei maice ?

— Să păcătuesc cu minciuna ?

— Parcă ispita... Una ca asta nu trebue să se întâmple; da'di acu înainte, cât îi mătura prin odae, am să stau pe cerdac; şi, când oiu bate de trei ori în stâlp, să ştii că vine musafiru şi să fugi; m'ai înţeles ?

— Da, maică.

De câteva zile, florile s'au înmulţit pe mese; hainele musafirului, călcate şi şterse, sunt păturite, cu îngrijire, pe spatarul unui scaun; iar ghetele aşezate simetric într'un dulap, lucesc mai tare ca oricând.

Musafirul se întoarce dela pădure, fără timp; dar nu mai vede, dimineaţa, decât pe maica Epraxia, stând nestrămutată pe cerdac şi seara, plimbându-se, neastâmpărat, prin ogradă, aude doar îngânarea slabă şi des întreruptă a unei rugăciuni.

„Doamne, nu cu mânia ta să mă mustri pre mine; nici cu iuţimea ta să mă cerţi ....că ...săgeţile tale... s'au înfipt în mine... şi ai întărit preste mine... mâna ta...

Inima mea s'a turburat,... părăsitu-m'au virtutea mea şi lumina ochilor mei... nu este cu mine..."

. . . .

De o vreme n'a mai auzit musafirul cele trei bătăi care-i însoţeau, dimineaţa, intrarea în ogradă şi nici rugăciunea, surdă şi întreruptă, al cărei glas părea a veni de undeva, de departe, n'a mai auzit-o de mult; florile s'au vestejit în paharul cu apă tulbure şi candela sfârâie şi se stinge necontenit.

— Maică Epraxie, unde-i sora, care îngrijeşte în odaia mea ? Aşi vrea s'o rog ceva...

— Sora ? Sora Magdalena îi cam bolnavă şi am trimes'o la vară-mea, la altă mănăstire.

— Da ce are sora Magdalena ? de ce sufere ?

— Apoi, nu ştiu... că de o vreme tot tânjè; nu mai mânca şi sta aşa, ugilită, ca o pasăre legată de picioare, tătă ziulica. Sara, pi la sfinţit, tremura ca varga şi dimineaţa ardè ca focu de nu iera chip să te apropii de dânsa; i-am făcut masle, am împărtăşit-o şi am trimis-o acolo; că eu-s bătrână şi n'o pot îngriji.

Continuare in pagina IV-a

I-am scris eri, să se întoarcă mai târziu; poate că, la foamnă, i-o prii şi aicea.

Musafirul rămâne pe gânduri; în ochii lui, aprinşi, adânciţi în orbite, trece o lumină tristă şi petele roşii, de pe obrazu-i palid, se întind şi-i cuprind toată faţa. O tusă uşoară şi seacă, îi taie răsuflarea şi-i scutură o clipă, trupul osos şi încovoiat, ce se apleacă trecând pe sub pervazul uşei joase şi strâmte.

. . . .

Munţii s'au învăluit de câteva zile în boare cenuşie. Vântul desfrunzeşte copacii şi foile îngălbenite se alungă o clipă în văzduh, apoi cad moi şi fără de viaţă, pe pământul răscolit de ploi. Turmele se scoboară din munte la vale, sunându-şi tălăngile, în neîntrerupt şi trist behăit.

— Maică Epraxie, am venit să-ţi spun că, peste două zile, trebue să plec: nădăjduiam într'o toamnă lungă şi frumoasă; dar cum văd, iarna vine neaşteptat şi eu trebue să mă duc aiurea unde-i frumos şi cald ca vara...

— Şi unde plecaţi ?

—In sudul Franţei.

— Da' unde-i acolo?

— Departe, o! foarte departe unde se duc iarna, rândunelele şi lăstunii.

— Da, da, ştiu; am auzit că într'acolo se duc mulţi dintre boerii cari vin şi pe la noi.

. . . .

Raze de soare, în apus, scaldă tot cerdacul pe care musafirul ceteşte liniştit, privind din când în când spre munţi.

O căruţă se opreşte la portiţa ogrăzei şi depe aşternutul de fân, acoperit cu lăicere, se scoboară încet, sora Magdalena. Galbenă şi slabă, cu obrajii supţi, sora se opreşte o clipă în faţa portiţei şi parcă nu îndrăzneşte a intra.

— Bine ai venit, soro! — Ii strigă, din cerdac, musafirul.

— Bine v'am găsit, — răspunde sora, cu glas sugrumat; şi, privind în altă parte, păşeşte ca într'un loc străin, în ograda chiliei.

— Eşti bine acum, soră Magdaleno? mi-a spus, maica Epraxia, că ai fost bolnavă şi că ai să te întorci, de acolo, mult mai târziu...

— M'am îndreptat, slavă Domnului; şi, cum Sf. Sa îmi trimesese vorbă că plecaţi peste o săptămână, am mai stat şi eu câteva zile..

Da dumneavoatsră, mai veniţi pe la noi ?— întreabă sora Magdalena, roşind tare şi privind, stăruitor, o piatră de pe cărarea ce duce spre scări.

— Vin, vin la primăvară.

— Aşa cam pe când înfloresc zarzării, ori mai târziu?

— Nu, nu, mai de vreme; pe atunci pe când vin lăstunii.... spune musafirul, uitându-se înduioşat la chipul Magdalenei, pe care, de sus din cerdac, îl vede, mic şi pierdut, sub scofia ce-i acopere fruntea şi ochii plecaţi în pământ.

. . . .

De dincolo de munte, de deasupra vârfului Pahomiei şi a Ciungilor, se întind nori, cenuşii, peste toată valea, până dincolo de târg... Vântul suflă tare şi crengile desgolite, ale copacilor, lovesc în acoperişul, scorojit, de pe care, ca nişte pàseri necunoscute încă, sboară şindrile negre şi putrede aşternându-se peste florile de toamnă, ce-şi scutură, pe straturi, cele din urmă foi.

In chilia maicei Epraxia, stă lipită de soba sora Magdalena; fusul sfârâe deabia în mâna-i slabă, ce-i cade din când în când pe genunchi, rupând firul.

— Ai umplut fusul, Magdaleno? o întrebă maica Epraxia, ridicându-şi ochii dela palele de lână ce şi le aşterne liniştit, pe genunchi...

— Nu, maică, nu pot umple fusul astăzi; mi-i frig în spate şi mâinile parcă mi-s de plumb.

— Fă-ţi un ceaiu de pelin, îi bun di friguri... îi zice maica hârîind pieptănuşii de sub ale căror discuri se răspândeşte, în casă, praf iute şi înnecăcios. Vântul vâjâie şi în ogeacul astupat se aude tot mai tare şi mai trist, vaerul iernei. Sora Magdalena tremură ghemuită sub învălitori şi în mintea-i, înfierbântată de friguri, trec crâmpee de viaţă, ce se amestecă şi se confundă în vedenii şi vis...

Cu ochii mari deschişi întrezăreşte printr'o ceaţă, chipul musafirului zugrăvit ca icoana Sfântului Ioan şi pare a-i auzi vorba blândă şi pierdută în sgomotul vârtelniţei şi în sunetul dogit, al clopotului dela Paraclis.

. . . .

Nici descântecul maicei Glafirei, nici maslele celor trei preoţi, nu mai pot însănătoşi pe sora Magdalena care, de când a început a se desprimăvăra, se târăşte pe cerdacul însorit, ca umbra ştearsă a unei alte umbre şi pare a aştepta uitându-se necontenit, spre cer.

— De ce stai acolo, Magdaleno, azi îi soare cu dinţi şi-i răci...

— Nu, nu, măicuţă, îi cald, îi primăvară şi aşi vrea să văd când vin lăstunii.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

Centenare americane

La 15 Aprilie ziarele americane anunţau :

„Familia d-lui Henry James Wood, din Filadelfia, a introdus în justiţie o plângere împotriva acestuia, fiindcă la vârsta de 107 ani îşi îngăduie să întreţină trei amante...“

La 22 Iunie „L'Information“ publica următoarea telegramă :

„Doamna Murphy, din Brooklyn, care este în vârstă de 104 ani, a intentat pentru a treizeci şi treia oară acţiune de divorţ. (E şi acesta un sport ca oricare altul).

Motivul divorţului e că nu-şi mai iubeşte bărbatul. (Ar fi într'adevăr un motiv plauzibil).

Pe de altă parte, soţul — a cărui vârstă n'o cunoaştem — speră totuşi că şi de data aceasta tribunalul îi va da dreptate...“

„L'information“ adaugă că d. şi d-na Murphy s'au căsătorit în 1900 şi că prima cerere de despărţire datează din 1905.

Căsătoria şi divorţul constituie probabil pentru această „tânără pereche“ un amuzament periodic.

Numai că noi nu credem ca acesta să fie secretul longevităţii.

La 23 August „Excelsior“ anunţa că Juan Magana din California, şi-a celebrat centenarul naşterii sale, căsătorindu-se pentru a şasea oară.

„Singurul mijloc de a trăi mult, a declarat el cu acest prilej persoanelor cari îl felicitau, este să te căsătoreşti. Cu cât te însori de mai multe ori, cu atât trăieşti mai mult!“

Telegrama mai menţionează că ultima soţie a lui Margana are 56 de ani, iar cel mai tânăr fiu al acestui vrednic bărbat n'are decât doisprezece ani.

Succesiune vacantă

Propriu zis Remus Răducăneanu nu era tocmai avocat în regulă.

După doi ani de ajutorie de grefă, în care timp redactase cu succes toate hotărîrile în procesele la a căror judecată *„complectase“* Tribunalul şi închisese definitiv toate tutelele din acea epocă, cu şi fără compturi de gestiune în regulă, — ceruse inscrierea ca apărător pe lângă instanţele care cădeau în jurisdicţia districtului Tribunalului din care.... făcuse şi el parte.

Ordonanţa de înscriere se afişase la toate uşile judecătoriilor de resort şi Remus Răducăneanu, chiar de adouazi dela publicaţiunile legale dela înscrierea lui printre rândurile avocaţilor, arbora pe uşa odăiţii lui de becher, din gangul fostului hotel Budişteanu din podul Galiţii, tăbliţa zugravului Marvan: *„Remus Răducăneanu, pricini de notariat, chestiuni fiscale şi consultaţiuni în toate speţele — fost ajutor de grefier cl. I pe lângă tribunalul Ilfov“.*

Clientela, oricum mijea ea şi aşa, cu toată puzderia de avocaţi care colcăia împrejurul lui Remus Răducăneanu şi în care apărătorul cel nou se pierdea ca o procedură neîndeplinită. Impricinaţii scăpătaţi umblau după un avocat care să nu fie tocmai avocat — Remus Răducăneanu! Câteva adopţiuni în care fusese angajat, confirmate de tribunal în urma.... concluziunlor apărătorului Remus Răducăneanu, lansară curând modesta firmă din gangul şandramalei hotelului Budişteanu.

Mai târziu Remus Răducăneanu asistă pe câţiva împroprietăriţi la executarea pe faţă a pământului a hotărniciilor în care figurau, afară la câmp, unde, după cercetările locale de rigoare, lua masa cu supleantul tribunalului şi cu... avocaţii megieşilor, discutând la desert chestiuni de drept pur!

In sfârşit Remus Răducăneanu fu împuternicit într'o vreme de către câţiva clienţi dela prima instanţă, să redacteze apelurile în procesele... pierdute, să le introducă la tribunal la oraş, să emită procedura şi la nevoie să angajeze un avocat *„adevărat“* — apărătorului fiindu-i limitată competenţa numai la ocoalele judeţului şi ale Capitalei în care obţinuse înscrierea.

Intr'o zi a fost chemat în cabinetul prezidentului secţiunii în care purtase doi ani de zile, cu o mândrie bine meritată, roba dăruită de un judecător înscris în barou.

— Merg afacerile, merg, dragă Remuse? se adresă Prezidentul apărătorului fără a-şi înălţa ochelarii de pe lucrările de complect pe care le rezolva cu d. Eftodie Gherlack, grefierul titular al secţiunii.

— Ceac- pac, Coane Vintilă, mormăi apărătorul Remus Răducăneanu, înălţând servieta în dreptul inimii, trăgându-şi duhul prin mustaţa retezată pe linia buzelor supte de importanţa ce i-a acordat audienţa inopinată a Prezidentului şi privind înfrigurat în hârtiile de pe birou, care poate îi rezervau vre-o afacere mănoasă.

— Am o succesiune venită prin parchet, Răducănene.

— Prea bine, Coane Vintilă.

— Caută-i moştenitorii şi lichidează-o.

— Şi dacă nu-i găsesc?

— O declarăm vacantă şi te numim curator.

— Onorariu?

— Zece la sută din patrimoniul fondului succesoral.

— Trăiţi, Coane Vintilă!

* * *

După mature chibzueli, apărătorul Remus Răducăneanu a ajuns la concluziunea lichidării succesiunii, cu *eventualii* moştenitori, ceeace-i părea mai favorabil decât oferta onorariului de zece la sută asupra unui fond care putea să fie, în cazul succesiunii vacante, mult mai redus decât acela pe care l'ar fi indicat moştenitorii prezumtivi.

Propunerea Prezidentului Vintilă nu-i prea surâdea, de aceea apărătorul Remus Răducăneanu începu chiar de a doua zi exodul cercetărilor moştenitorilor... *„fireşti“* sau chiar... aparenţi. Grefierul Eftodie Gherlack îi încredinţă dosarul succesiunii şi apărătorul Remus Răducăneanu bătu la toate porţile.

Dar moştenitorii nu se iviră.

La biuroul deceselor, Oficiului de stare civilă, investigaţiunile nu avură un succes mai presus decât infertilitatea aceloraşi cercetări destul de rapid intreprinse de către vigilentul apărător Remus Răducăneanu.

Defunctul nu lăsase nici un indiciu de învestigaţiune, iar spitalul în care îşi dăduse sufletul, nu putu oferi decât catagrafia hainelor rămase în pod şi o cruciuliţă de celuloid pe care intendentul o păstra pentru orice eventualitate în cancelaria administraţiunii ospiciului.

Remus Răducăneanu le revendică în numele succesiunii pe care o reprezenta, ridicându-le în puterea mandatului ce-i fusese dat de Prezidentul Vintilă. De aci încolo orice urmă dispărea într'o nelămurire de definitivă dezorientare.

In iureşul unei agape colegiale, Remus Răducăneanu citi întâmplător pe spatele cruciuliţei dela spital: WILIAMS ABRAMS DEPNER“.

Atât!

Atât cât a trebuit şi funcţionarului dela biuroul deceselor pentru a redija actul de deces.

Tenebra acestei perspective de perpetuu mutism, făcu, printr'o stranie reacţiune psihică, ca apărătorul Remus Răducăneanu să-şi amintească în timpul agapei că, în culoarul Oficiului de Stare Civilă unde mersese cu speranţa unor descoperiri priincioase îi zâmbiseră semnificativ câţiva martori profesionişti.

Inventariul întocmit în aceeaşi atmosferă a totalei absenţe de indicii, se afla sus la parchetul tribunalului. Remus Răducăneanu oferi secretarului o cutie de regale R. M. S. şi îl studie cu aviditate. Fondul nu era de lepădat, iar zeciuiala, în cazul succesiunii vacante, se augmenta vădit.

Dar ori cum, aportul lui din partea moştenitorilor puşi în posesiunea averii, avea să fie mult mai considerabil decât acela cu care îl gratificase anticipativ Prezidentul Vintilă. De aceea Remus Răducăneanu renunţă zâmbitor la mandatul de curator, lucrând a transforma succesiunea din vacantă în reală. Inventarul vorbea de merazuri fabuloase. O brutărie la podul Sf. Elefterie, depozite considerabile de cherestea pe şoseaua Mihai Bravu, o fabrică de apă gazoasă în Crângaşi şi un imobil în Olteniţa. Remus Răducăneanu îşi adună probatoriile. Câţiva „profesionişti“ de pe sala biuroului deceselor care n'au avut nici când, nici în clin nici în mânecă cu mortul, înconjurară dulceag pe apărătorul Remus Răducăneanu în bătătura unui han scărpinându-şi, cu o îndobitocire felină, mustăţile disgraţioase care desveleau măselele flămânde ale parazitului hrănit din sudoarea altuia, asigurând pe reprezentantul justiţiei cu o bogată argumentare *„că pă cum că ar fi cunoscut pă mort“*, încât însuşi apărătorul Remus Răducăneanu avu la un moment dat impresiunea că nu mai este vorba de nişte martori falşi.

Merseră atunci, toţi cu toţii, cu lecţia învăţată înaintea judecătorului supleant delegat cu ascultarea.... lor, însoţiţi de şleahta mincinoasă a unor moştenitori ieşiţi din pământ şi pe care apărătorul Remus Răducăneanu îi introduse radios în cabinetul Prezidentului Vintilă odată cu petiţiunea de punere în posesie.

— Moştenitorii, Coane Vintilă!

In vreme ce, din camera judecătorului supleant se auzea:

— ***Jur pe sfânta cruce, de a spune adevărul, tot adevărul şi nimic alt decât adevărul.***

In care timp Prezidentul Vintilă trecând ochii de pe luvrările de complect spre apărătorul Remus Răducăneanu şi de aci spre banda moştenitorilor, întrebă:

— D-lor sunt?

— Da, Coane Vintilă!

— Dovada?

După care, tot din camera de alături, continuă să se audă:

— Aţi cunoscut pe defunctul Wiliam Abrams Deppner?

— Cum să nu-l cunosc, d-le judecător, se poate *„să nu cunoaştem noi“* pe bogătaşul Deppner?

In vreme ce apărătorul Remus Răducăneanu întăreşte spre Prezidentul Vintilă:

— Dovada? D-l membru supleant ascultă dincolo martorii!

— Bun, continuăm cu rezolvarea complectului, se adresează Prezidentul Vintilă grefierului Eftodie Gherlack, — iar Dv. veţi plăti taxele legale de succesiune — se întoarce Prezidentul Vintilă către grupul moştenitorilor. D. avocat al Dv. are să vă înveţe.

Şi grefierul Eftodie Gherlack urmând succesiunea rezoluţiunilor de pe biuroul Prezidentului Vintilă, dă citire cu glas tare, petiţiunii imediat următoare:

— ***„Subsemnata Ludovica William Abrams Deppner, „fiica legitimă a defunctului meu părinte William Abrams „Deppner, în baza alăturatului extract de naştere, coro„borat cu actul de notorietate anexat, din care reese cali„tatea mea de unică moştenitoare a sus numitului defunct, „faţă cu recipisa fiscului de plata taxelor Statului asupra „fondului de moştenit, — cu profund respect vă rog să „binevoiţi a ordona punerea mea în posesiune asupra în„tregei averi mişcătoare şi nemişcătoare a decedatului meu „părinte“.***

Şi în camera judecătorului supleant, martorii sfârşesc, în acelaşi timp, rând pe rând, repetând şi semnând depoziţia:

— ***„Aşa să-mi ajute Dumnezeu“!***

SĂRMANUL KLOPSTOCK

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea“
din str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre studiile sociale, politice şi economice:

Ed. Beyer: Menschenoekonomie. — *I. Borchardt:* Der historische Materialismus, Die volkswirtschaftlichen Grundbegriffe bei Marx. — Einführung in den viss. Sozialismus. — *Conrady:* Demokratie in England. — *H. Cunow:* Politische Kaffehäuser in der französischen Revolution. — *K. Renner:* Die Wirtschaft als Gesamtprozess und die Sozialisierung. — *I. Proudhon:* Oeuvres complètes. — *Werner Sombart:* Les Juifs et la vie économique, etc. etc. Toate volumele se găsesc în ediţii populare şi de lux.

Din literatură:

Maxim Gorki: Gesamelte Werke, erste Reihe, 8 vol. *Rabindr. Tagore:* Gesammelte werke, 8 vol. (ambele în ediţii de lux); *Selma Lagerlöf:* Cristus Legenden. — *H. G. Wells:* La recherche magnifique. — *I. C. Huysmans:* La Bas. — *Claude Anet:* Ariane, jeune fille russe, etc., etc.

Librăria C. Dobrogeanu-Gherea este singura care aduce cărţi de studii sociale, politice şi economice şi posedă în afară de acestea un depozit de cărţi din literatura cea mai aleasă.

Edgar Allan Poë

Prin fantasticul inspiraţiei lui şi prin rafinamentul formei lui artistice, Edgar Poë este o apariţie cu totul deosebită şi fără egal printre scriitorii americani şi un deschizător de căi pentru literatura universală.

Născut în Ianuarie 1809, în Boston, lui Edgar Allan Poë îi fu hărăzită încă din copilărie o viaţă plină de nefericire şi sbucium. Rămas orfan, fu adoptat de negustorul Allan care se gândi să-i dea o educaţie aleasă, şi astfel îl trimese în Anglia, iar mai în urmă în Richmond (Virginia).

Spirit de aventurier, porni fără învoirea părintelui adoptiv, în Europa, unde luptă în armata grecească împotriva Turcilor.

Dispăru şi de acolo, ivindu-se apoi în Petersburg lipsit de orice mijloace. Cerând intervenţia Consulatului American, fu repatriat. Acasă găsi pe maică-sa adoptivă care-l iubise mult, —moartă. Mai târziu tatăl însurându-se, Edgar Poë fu desmoştenit, în urma unor conflicte cu acesta.

Silit să-şi câştige existenţa, începu să scrie.

La 18 ani publică primul volum de poezii; apoi se căsători cu o vară a sa. Timp de câţiva ani lucră sârguincios, scriind nuvele, critică; apoi plecă spre New-York, cu gândul de câştig mai bun. Aci nevastă-sa se îmbolnăvi, şi muri după grele şi lungi suferinţi.

Chinuit de lipsa celei ce-i fusese dragă, şi căreia îi închină între altele, minunata poezie „Lenora“, amărît de neprietenii atinşi de criticile lui tăioase, — şi de aspre lipsuri, îşi căută cu furie în alcool, uitare şi mângâere.

Viciul îl pierdu.

In Octombrie 1849 muri ca un câine, necunoscut de nimeni, într'un spital din Baltimore, după ce fusese găsit pe stradă, pradă unui acces de delirium tremens.

In opera lui Poë, realism şi romantism se întovărăşesc într'un chip ciudat.

A fost un caracter fără echilibru. Desvoltarea lui, viaţa lui sufletească poartă stigmatul patologiei. Un melancolic, un sfârşit, un pesmist, dar artist până'n măduva oaselor, i-a fost dată în mod extraordinar puterea de a creea atmosferă şi de a stăpâni pe cititor sub vraja lui.

Dar nu o atmosferă liberatoare, înălţătoare, ci aceea a groazei. Ceva sinistru, spectral, demonic, se răspândeşte din poezia lui ca şi din proza lui. Faimoasa lui poezie caracteristică „Corbii“, cu lugubrul ei refren: „Nici odată !“... ne copleşeşte sub desnădejdea ei înfricoşătoare.

Şi mai fioroase încă, şi adesea senzaţionale, sunt povestirile lui „extraordinare“,—învârtindu-se cele mai adesea ori în jurul subiectelor criminalistice sau ale nebuniei. Te zguduie şi te înspăimântă lupta, din acest suflet cangrenat, dintre instinctele crimei, nebuniei, viciului şi a bizarului.

Poetul congenial, Baudelaire, l-a tradus în franţuzeşte. Maestrul modern al „fiorului rece“, Hanns Heinz Ewers, l-a transpus în limba germană.

O lature prea puţin cunoscută însă a geniului lui Poë este „humorul“, cam amar, extras din plin tragic.

Amintim, dintre volumele lui: „Povestiri Fantastice“ (1840)— „Proză romantică“ (1843)— „Eureka“, poem în proză, panteist (1848); cea mai însemnată lucrare —un roman fantastic rămas neterminat: „Arthur Gordon Pym“, etc.

Una din cele mai frumoase şi mai sguduitoare de nervi din nuvelele lui : **„Dublul asasinat din strada Morgei“**, a apărut în numărul din săptămâna aceasta (125) al excelentei publicaţiuni literare **„Lectura“**, Floarea literaturilor străine“.

Colţul librăriei „Hasefer“

Librăria de artă „Hasefer“ din str. Eugen Karada 7 (fostă Karageorgevici) recomandă următoarele cărţi interesante: — ordinea alfabetică după autori. —

Ewers Hanns Heinz: cel mai „fantast“ scriitor german: Mandragore (istoria unei femei create artificial), L'apprenti sorcier (romanul unei perverse religioase); *Eluard* Paul: (unul dintre cenacliştii lui N. R. F.); Capitale de la douleur;

France Anatole: Fiecare volum lei 65—72: Le lys rouge, Thaïs, Ile des pingouins, Balthasar, Révolte des anges, Dieux ont soif, Crainquebille, Etui de nacre, Rôtisserie de la reine Pédauque, Contes de Tournebroche, Orme du mail, Anneau d'améthyste, Opinions de Jérôme Coignard, Mannequin d'Osier, Monsieur Bergeret à Paris, Le crime de Sylvestre Bonnard, Le génie latin, Histoire comique, Jardin d'Epicure, Jocaste et le chat maigre, Le livre de mon ami, Le petit Pierre, Pierre Nozière, La vie en fleur, Puits de Sainte-Claire, Les sept femmes de la Barbe-Bleue, Sur la pierre blanche, La vie litteraire (4 volume de studii şi portrete literare).

France Anatole: Ediţie de lux, cu câte 2—3 romane în fiecare volum, împodobind cu admirabile gravuri minunatele creaţii ale celui mai mare scriitor francez. Au apărut zece volume pe hârtie foarte fină, de format mare: Vol. I cuprinde Poésies — Etude sur Alfred Vigny (cu celebrele Noces corinthiennes); II: Le crime de Sylvestre Bonnard-Jocaste et le chat maigre; III: Livre de mon ami — Désirs de Jean Servien; IV: Nos enfants-Balthasar; V: Thaïs-Etui de Nacre; VI şi VII: Vie littéraire; VIII: Rôtisserie — Jérôme Coignard; IX: Lys rouge — Jardin d'Epicure; X: Puits de Sainte Claire — Pierre Nozière.

Fiecare din aceste volume, cari alcătuesc cele mai frumoase daruri fiind o podoabă a bibliotecii, costă între 305—350 lei.

Fabre Lucien: Rabevel, Le Tarramagnou, Bassesse de Venise Connaissance de la déesse; *Fleg. Edmond:* L'enfant prophète, Ecoute Israel, Histoire de Tévié (tradus din Şalom Alechem), Psaume de la terre promise, Le mur des pleurs, Anthologie juive cuprinzând în traducere franceză paginile cele mai frumoase ale marilor scriitori evrei, începând cu traduceri din Biblie până la scriitorii contemporani); *Henri Franck:* La danse devant l'arche, Lettres à quelques amis; *Claude Farrère:* — cea mai plăcută lectură pentru lunile de vară —: La dernière Déesse, Le dernier Dieu (l'Amour), Une jeune fille voyagea, Mademoiselle Dax-jeune fille, Les petites alliées, Fumée d'opium, L'homme qui assassina, Combats et batailles sur mer (scris împreună cu P. Chack), La bataille, Quatorze histoires de soldats, Thomas L'Agnelet, La maison des hommes vivants, Les condamnés à mort, Bêtes et gens qui s'aimèrent, Les civilisés, Mes voyages: Dans l'extrême Orient, En Méditerranée, etc. *Gustave Flaubert:* Salammbô, Madame Bovary, Education sentimentale, Par les champs et par les grèves, Tentation de Saint-Antoine, Bouvard et Pécuchet, Trois contes; *Waldo Frank* — dintre cei mai mari scriitori englezi —: Rahab (roman); *La Fouchardière* — spirituaul şi finul umorist francez—: Peau de Balle, Le diable dans le bénitier, Crime du Bouif, Vive l'armée, A. la recherche d'un Dieu, Au pays des chameaux, ultimul roman: Le Bouif errant, *Pierre Frondaie* L'homme à l'hispano, L'eau du Nil.

Citiţi „Comoara cu poveşti“

„Comoara cu poveşti“ ***nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.***

Popa-Talmud

— Băiete! O jumătate şi un sifon! Nu, un litru! Dar ştii de care?

— De care bea popa Talmud.

— Aşa, de care bea părintele Ilie. Dar să nu-mi umbli cu şoalda! Că vă ştiu eu!... Altfel nu se poate, — adăugă d. Prigoreanu, către prietenii aşezaţi în jurul mesei. Azi, ca să poţi bea un pahar de vin, trebuie să urmăreşti mai întâiu unde intră popa; apoi să bagi de seamă, ca să nu.... Ştii...

— Nu înţeleg, de ce îi zice „Talmud",—întrebă doctorul.

— Iacă, tocmai aci stă toată divergința între mine şi dumneata, doctore. Dumneata susţii că alcoolul distruge, că experienţele fiziologilor arată că nu ştiu care ţesut, în atingere cu alcoolul arde... Nu discut... Eu n'am învăţat, n'am dat decât vr'o două-trei examene, şi să-ţi spun drept; şi cât am învăţat, am uitat. Că magistratura nu mi-a plăcut, iar avocatura .. când m'am gândit la goana care se dă după clienţi... Sunt mulţumit azi, dacă concetăţenii mei îmi oferă un scaun de deputat. Nu discut, dar sunt sigur că experienţele nu s'au făcut bine. Apoi experienţa zilnică, experienţa popoarelor.... Să-mi spui dumneata că un pahar de rachiu face rău.... Nu, doctore, te înşeli, vă înşelaţi cu toţii, cu toată fiziologia dumneavoastră.

— Nu înţelegi, bre omule, dumnealui nu vorbeşte de un pahar — două, — se amestecă veterinarul judeţului, om împăciuitor, deşi convins şi el că doctorul nu prea are dreptate. Dumnealui vorbeşte de excese. Dacă n'am crede nici în ştiinţă...

— De excese! D'apoi şi agh'azma, dacă-i bea-o cu butoiul, te-ai dus pe copcă! Dar două-trei coniacuri dimineaţa, alte două-trei pe la zece, un litru de vin la masă, alt litru seara, cu nişte prieteni — se poate să facă vreun rău? Protestez! Eu cel dintâi dacă nu beam .. mă rog, dacă nu beam, mai eram eu azi preşedintele vostru?

— Bravo! Să trăeşti, domnule preşedinte! ciocniră prietenii.

— Dar nu vorbesc de mine, — urmă preşedintele, cu tonu-i totdeauna modest, şi care-i câştiga atâtea simpatii, nu vorbesc de mine... Care om de seamă din târgu ista n'a fost beţiv? Care doctor? Care cizmar, care croitor? Am să scriu o carte, am să vă arăt că toţi oamenii de seamă, dela Socrate până la amicul Gâtlej, floarea baroului nostru, au fost nişte băutori de forţă.

— Mulţumesc, domnule preşedinte, zise floarea baroului, care era de faţă,—dar văd că v'aţi abătut dela subiect. n'aţi răspuns încă domnului doctor, de unde numele de „Talmud" al lui popa Ilie?

— Indată, — răspunse preşedintele. Băiete, încă un litru.... dar auzi?.... Mi se pare că-i cam surd, ia să dau eu ordin mai cu temeiu...

Şi preşedintele eşi din adăpostul de scânduri care despărţea cercul, de sala comună a prăvăliei, pentru a da oarecare ordine mai temeinice. „Dar ţâri, mai aveţi?.. se auzea vocea preşedintelui. „Dar câte un muşchiuleţ se poate ?... Atunci iute!... Nu, stăi, să-l văd, să-l miros... Aşa. Dar să fie cu zeamă.. Auzi? Să nu-şi piarză sucul! Şi nişte ardei, auzi mă?... Nu uita oţetul şi untdelemnul"! — adăugă cu tonul omului deprins să fie ascultat.

* * *

— Acuma pot să vă satisfac curiozitatea, — zise, după ce turnă în salată cantitatea cuvenită de oţet şi untdelemn, mestecând totul cu mâna lui—pot să vă satisfac.. şi cu atât mai mult, cu cât la botezul numelui am luat parte, ca să zic aşa, personal. Vă aduceţi aminte poate că acum vreo cincisprezece ani bântuiau în târgul nostru nişte gripe, — influenţe, cum le zicea pe atunci, — îngrozitoare. A şi murit o mulţime de lume... Şi iată că ne hotărîm noi, câţiva cetăţeni mai tineri, mai cu iniţiativă, să ne apărăm în contra boalei, să ne organizăm: fondarăm societatea „Antimicrobiană", subt preşedinţia doctorului Fleischbier... Cred că n'aţi uitat pe doctorul Fleischbier, un doctor eminent, un om de inimă şi băutor intrepid..

— Cine n'a cunoscut pe doctorul Fleischbier! Un doctor, în adevăr....

— Tocmai. Se întâmplase tot atunci la Leiba (căci acolo era sediu) un butoi de Drăgăşani, un vin, mă rog — turbat!.... Şi iată că într'o bună după amiază, cum lucram noi câţiva din membrii fondatori, la Leiba, chiar la inaugurare, — numai iaca, zic, pe popa Ilie, trecând prin piaţă, cu o carte înfăşuartă în patrahir?...

— Părinte! — noi de colo, — părinte Ilie! Vino de blagosloveşte inaugurarea. Nu ne ocoli, că altă faţă bisericească mai simpatică sacietatea noastră nu cunoaşte. Numai câte un pahar!...

— „Să mă iertaţi, — zice, — dragii mei, dar am treabă: nişte masle şi nu pot. Cu dragă inimă, dacă n'ar fi datoria"....

— Dar trebuie să ştiţi voi că un maslu nu-i jucărie. Cere cel puţin trei popi!... Iacă, doctorul zâmbeşte, dar eu vă spun: un maslu e mare lucru. După maslu un bolnav, ori moare, ori se vindecă îndată. Veţi zice: credinţi, superstiţii. Eu zic că nu-i crimă mai mare, decât să subminezi religia, să-ţi baţi joc de nişte lucruri care...

— Mă rog....

— Părinte! — strig eu de colo: — numai la botu calului! Ştiţi...

N'a putut rezista popa, şi intră. Pune cartea cu patrahirul pe dulapul Evreului şi se aşează cu noi la misă...

— Dragii mei, zice, să nu mă reţineţi. Nu de alta, dar mă aşteaptă doi. Mergem tocmai înafară de oraş. Mă aşteaptă trăsura bolnavului, mă aşteaptă însuşi protopopul. Bucluc, dacă nu viu la timp, cu cartea asta. Ştiţi ce maţe pestriţe-i protopopu nostru, ce intrigant... Iaca, vedeţi ardeii iştia? M'ar mânca fript la grătar, cu pâne şi cu ardei dacă ar putea. Ferească Dumnezeu, când o da dihonia în popime!...

— Lasă, părinte, că nu-i dracu aşa de negru...

Dar se vede că avea dreptate. Abia apucă să blagoslovească bine masa, când se pomeneşte cu vistavoiu popesc: să vie îndată cu cartea, că-i foc.

Se înţelege, nu se lăsă omul chiar aşa, luă la repezeală câteva pahare, mai răpezi alte câteva pe gât, şi plecă.

Sosi de altfel la timp, îmbrăcă îndată patrahirul, scoase cartea, dă să citească.... Când colo — citeşte, dacă ai pe ce: un năzdrăvan de prieten îi schimbase cartea: îi înfăşurase în patrahir cartea lui Leiba!... Protopopul de colo, furios: „citeşte!".... Bietul popa Ilie — numai sudoare. „Ce dracu! — se gândi, — îs beat? N'am băut nici două chilograme... Ori e vre-o ispită diavolească?"... Dar nu-şi pierdu cumpătul, fără să stea la gânduri, începe să citească! Şi citeşte, şi întoarce fila, şi iar citeşte, şi iar întoarce fila...

N'aşi putea să vă spun nici eu, se înţelege, ce se citeşte sau se cântă la vreun maslu; ştiu numai că nu s'a pomenit popă, care să zică pe dinafară un maslu întreg. Cu neputinţă. Ei bine, popa Ilie a zis pe dinafară toată cartea, întorcând filele evreeşti numai aşa, de formă!... Iacă, aşa cică-i mergea gura... Şi dă-i şi dă-i...

— Cine ştie ce-o fi îndrugat: cine putea să-l urmărească?

— Ce-a îndrugat, ce n'a îndrugat, dar treaba a făcut-o: în aceeaşi zi s'a sculat omul, şi cică trăeşte şi azi.

Ei, dar credeţi că a scăpat popa aşa de uşor? La început n'a prins de veste nici protopopul, dar pe urmă afacerea a ajuns tocmai la vlădică :

— „Ilie, ce-am aflat! Popă eşti tu? Cu cartea jidanului?.... Cum ai putut tu să zici pe dinafară o slujbă ca asta? Că eu la Chiev am învăţat toată bogoslavia şi nu m'aşi prinde. Te-ai îmbătat ca un porc şi te-ai făcut că citeşti.... Demult aud eu de beţiile tale.... Piei din ochii mei, că nu eşti vrednic să paşti turma lui Hristos"!

— „Vă jur, Prea Sfinte, că de aseară n'am pus o picătură pe limbă. Puteţi să mirosiţi.... Dar iaca, vedeţi psaltirea aceea de pe masă? Toată o zic pe dinafară. Poftim de mă urmăriţi!"

— Ei, ştiţi că a rămas prostit şi vlădica? Când a văzut aşa afurisenie de memorie, n'a avut încotro.

— Bine, — zice. Du-te şi bea, că n'am ce-ţi face. Fie după vorba lui Hristos: „cine încape, să încapă". Iaca cine-i popa Talmud! Şi-l vedeţi cât îi de voinic?...

De aceea zic, dragă doctore, nu te uita la carte, ascultă ce spun cei bătrâni: băutura-i tinereţe, ascultă vorba mea!....

— Trăiască tinereţea, trăiască popa-Talmud!—ciocni asistenţa, iar preşedintele ieşi să dea un nou ordin

A. FRUNZĂ

Cugetări

Artistul trebue să fie prezent în opera sa, întocmai ca Dumnezeu în creaţia sa, nevăzut şi atotputernic, pururi de faţă şi pururi absent.

* * *

Viaţa e ceva atât de hidos că singurul mijloc de a o suporta, e s'o eviţi. Şi o poţi evita trăind în artă, în cercetarea neîntreruptă a adevărului redat prin frumos.

* * *

Arta nu cere nici bunăvoinţă, nici politeţă, ci numai credinţă, credinţă şi libertate !

Flaubert

Aceiaşi carte în mâinile a mii de persoane deosebite, devine mii de cărţi diferite.

Emerson

Singurul moment frumos al unei opere de artă, e atunci când o creezi.

Alfred de Vigny

Fug de pagina albă pe care trebue s'o scriu: e un pahar de otravă pe care-l înlătur cât pot de mult şi pe care-l beau numai silit.

Albert Samain

O carte nu e niciodată o capodoperă, ci devine. Geniul e talentul unui om care a murit.

Fraţii Goncourt

Scriitorul obscur în expresii, să nu-şi facă iluzii: sau se înşeală, sau caută să înşele pe alţii.

Stendhal

Nefericiţi acei care au numai idei limpezi !

Pasteur

Din tot ce se scrie, nu-mi place decât ceeace a fost scris cu propriul sânge. Scrie cu sânge şi vei afla că sângele e spirit !

Nietzsche

I. GHEREA
(C. DOBROGEANU)
— Prima ediţie —
Edit. Libr. UNIVERSALA PREŢUL 80 LEI

La clubul decavaţilor

— Ce ai, Petrică?

— ....

— ...N'auzi mă, te 'ntreb ce ai?

— Lasă-mă, nu mă mai otrăvi şi tu că 's destul de amărât.

—Te-a supărat cineva?

— Da, mă.

— Cine?

— Dobitocul ăla.

— Nae?

— Nu.

— Mitică?

— Aşi, Mitică e băiat bun.

— Aurică?

— Ala mă, ăla, de unde ştii?

— Mi-am închipuit. Ce ţi-a spus?

— Să nu stau lângă el că-i aduc ghinion, auzi.

— Te-ai sculat?

— Ce-s prost... Un idiot

— Ce, tu acu 'l ştii?

— Auzi mă hal de om!

— Ce te miri mă, ăla e un dobitoc.

— Cum să nu te miri mă, azi când s'a trecut Atlanticul să mai creadă cineva in mofturi d'astea....

— Nu ştiu mă, eu, ai văzut, pierd, câştig mi-e indiferent, n'am cabule.... Unii, da, văd că se ţin; să nu stea cineva picior peste picior....

— Nici mie nu-mi place.

— Ori să nu moţăe lângă tine.

— Bine, asta da, e adevărat.

— Eu nu. Uite că vine Cotoiul. Am să-l fac un ecarté. Joci un ecarté, Cotoiule?

— Pe-o sută de lei.

— Pe-o sută.

— Cinci partide obligatorii.

— In orice caz ultima se anunţă.

— Pot să stau lângă tine?

— Stai, mă Petrică, stai cât vrei, nu ţi-am spus ? N'am — nici — un — fel — de — cabulă. Ştii ce nu-mi place mie? Să nu te plimbi la spatele meu, încolo poţi să dormi, poţi să flueri, poţi să te şi... dacă vrei nu-mi pasă. Ai văzut ce partidă am pierdut?

—Ş'aveai patru înainte.

— Să ştii că mă curăţ. Eu când pierd partida întâia, mă curăţ. Ai să vezi. Băete, ia ceaşca d'aici... te pomeneşti că aia e cu ghinion. Cine le face? Fă-le.... Ai întors popa... Nu face nimic.... Cărţi.

— Nu dau

— Am pierdut-o şi p'asta.

— Eu plec.

— Stai mă, Petrică, par'că tu eşti de vină, când e ghinion e ghinion.... Cărţi.

— Popa şi punctul.

— Ai văzut, trei partizi la rând, una după alta.

— Mă duc mă, poate că eu sunt ghinionul.

— Dacă pleci, mă supăr. Fă-le, domnule... Cărţi! Nu dai? Mă aşteptam... scrie-ţi punctu'. Eu le fac. Petrică, nu te supăra, ia cotul după masă... nu, stai nu te deranja, numai ia cotul puţin.... Ce, iar ai scos popa, ptiu! Scoal'.... fugi, Petrică, că m'ai uscat.

— Eu?

— Vezi că pierd patru partide în şir, scoal'... ce mai aştepţi, mai simte-te şi tu.

— Eu, mă?

GH. BRĂESCU

Un nou dar al ştiinţii

Dezastruosul răsboi mondial, pe lângă mormanele de cadavre datorite gloanţelor şi bolilor, pe lângă distrugerea atâtor bunuri materiale şi morale a căror refacere va cere decenii de trudă şi suferinţe, a pus în folosinţa omenirii şi câteva descoperiri folositoare. Slabă mângâere pentru atâta durere; dar, dintr'o operă criminală, omuciderea organizată, nu e rău să se arate şi părţile bune, măcar că susţinătorii răsboaelor vor găsi argumente în sprijinul contribuţiei lor la progresul adevărului, dreptăţii şi binelui.

Una din descoperirile cele mai folositoare e acea de a se putea purifica apele murdare — din râuri şi bălţoage chiar — aşa ca orice germen patogen să fie distrus fără ca gustul apei să se altereze, s'o facă de nebăut. Procedeuri de sterilizare şi de filtrare sunt numeroase, dar unele cer instalaţiuni foarte costisitoare — cum sunt ozonizarea — altele funcţionează încet, sunt deci cu totul improprii alimentării armatelor ori oraşelor.

In timpul asalturilor de la Verdun, problema sterilizării unor mari cantităţi de apă infectată de microbii colicelor, tifosului, desinteriilor ş. a. era de o urgenţă lesne de închipuit. Se întrebuinţa *apa de javel*, adică hipocloritul de sodiu, care având remarcabilă putere oxidantă, ardea destul de repede şi materiile organice (putregaiuri, vietăţi moarte) dar şi pe cele vii. Spre a se realiza însă efectul dorit, doza de hipoclorit trebuia mărită chiar peste necesităţile stricte, ceeace dădea apei sterilizate un gust aşa de nesuferit încât oamenii preferau chinul setei, ridicând însă şi pretenţiuni justificate, care — ceeace la noi ar fi fost înfrânt prin alte procedee — au silit serviciul sanitar al armatelor să cheme în ajutor ştiinţa de laborator.

Philipe Bunau-Varilla şi-a pus dela început problema scăderii proporţiei de apă de javel! De unde prescripţia era un miligram pentru fiecare litru de apă, dânsul a coborât-o la un decimiligram, ceiace însemna de trei ori mai puţin decât trebue pentru a nu se da apei un gust infect. S'a constatat prin analiza apelor astfel tratate, că din cei 10.000 colibacili la litru, nu se mai găsea unul viu. Apele dela Bar-le-Duc, care aveau 32.000 colibacili au fost sterilizate cu o proporţie şi mai redusă (0.8 decimiligrame). Treptat proporţia s'a coborît până la a douăzecime de decimiligram.

Şi--atunci s'a pus întrebarea: care e reacţiunea ce produce această sterilizare? Căci era bine stabilit că abia un miligram de apă de javel, dă oxigenul trebuitor arderilor, căror se atribuia distrugerea microorganismelor Iar doza folosită de Ph. B. Varilla era abia a 100-a parte din cea pretinsă de teoria chimică.

In acele împrejurări autorul scăderii dozelor de sterilizant s'a mulţumit cu o ipoteză. Era cunoscut că razele ultraviolete au o putere sterilizantă enormă; deci ele probabil, se nasc din reacţiunea chimică dintre o părticică de hipoclorit de sodiu şi materia organică. Degajarea acelor raze, ca urmare a reacţiunii, trebue să fi omorât fulgerător microbii pe o sferă cu mult mai mare decât acea în care avea loc reacţia chimică. Pe atunci nu era vreme de controlat ipotezele, ci de găsit o aplicaţiune practică pentru sterilizat cantităţi mari de apă chiar în timpul pompării ei din râuri, iazuri ş. a. locuri de unde se putea scoate din belşug. Prin o dispoziţie simplă s'a realizat scurgerea soluţiei în câtime determinată, chiar în curentul de apă supt de pompă. La eşirea din aparat apa era riguros sterilizată.

Au trecut 9 ani fără ca procedeul să fi atras atenţia deosebită a ştiinţei, până la 1923, când o epidemie de tifos la Reims l-a readus în cercetarea laboratoriilor. S'a constatat că efectele sunt aceleaşi cu acele constatate la Verdun, precizându-se că ele sunt maxime când experienţele se efectuiază la întunerec şi apa este violent agitată în timpul introducerii hipocloritului; condiţiuni realizate în dispozitivul adoptat la Verdun.

Ph. B. Varilla a cerut atunci cercetătorilor procedeului său instituirea unor experienţe şi pentru verificarea ipotezei că distrugerea se face prin raze ultraviolete. „Dacă am dreptate să cred că distrugerea microbilor — spune el — e datorită razelor ultraviolete, ele trebue să treacă printr'un geam de cvarţ (cristal de stâncă) şi să-şi exercite acţiunea lor microbicidă în afară de mediul cu hipoclorit."

Prevederile teroetice au fost verificate experimental. Distrugerea microbilor era foarte repede, însă mai superioară la întunerec decât la lumină.

In urma acestor experienţe oraşul Reims a adoptat sistemul de sterilizare numit *autojavelizare imperceptibilă*, reducând costul instalaţiilor la o sumă cu mult mai mică decât acea necesitată de construirea unor uzine de sterilizare prin alte procedeuri.

Alte cercetări făcute la Carcassone de dr. Blanc, au stabilit următoarele constatări scoase din peste 300 analize şi consemnate în raportul din Octombre şi Decembre 1926: 1. *Acţiunea sterilizatoare este instantanee şi tot atât de efectivă şi când apar 100 ori 1000 de colibacili; 2. După ce s'a cotorisit de colibacilii săi, apa îşi păstrează puterea antiseptică dobândită, ceeace o face să distrugă 100—300 colibacili în mai puţin de 3 ore.*

Experienţele au confirmat definitiv că sterilizarea o fac razele ultraviolete, iar dr. Blanc pune în lumină importanţa acestei descoperiri. „Noţiunile noui asupra ionilor şi vitaminelor au turburat deja cunoştinţele noastre biologice, rezultatele surprinzătoare ale autojavelizării imperceptibile sunt de natură să clatine de asemeni concepţiile noastre actuale asupra modului de distrugere a vieţii microbiene."

Aceste constatări au determinat mai multe oraşe franceze să adopte procedeul, chiar acolo unde se găsea o instalaţie de ozonizare a apei destinată alimentării populaţiei. La întrebările făcute de descoperitorul procedeului, din toate părţile unde el se utiliza, i s'a răspuns că e cel mai bun. Primarul din Sables-d'Olonne îi spune: „Păstrăm şi mai departe ca ajutor ozonizatorii instalaţi de această Companie şi întrebuinţăm acum *normal* sistemul de sterilizare *Bunau-Varilla* a cărui aplicare e şi mai eficace şi mult mai economică".

Intr'o conferinţă făcută asupra acestei descoperiri, autorul spune, terminând: „Cred că trebue să arăt că am publicat toate amănuntele procedeului meu şi desemnurile aparatelor, în două lucrări (editura Baillière, Paris), din care cel dintâi, apărut acum 6 luni, e intitulat: *L'Autojavellisation imperceptibile.* Al doilea va apărea numai decât sub titlul: *La Radiolyse Chimique,* mecanismul autojavelizării imperceptibile sau altfel spus al Verdunizării apelor (în amintirea localităţii unde au avut loc primele experienţe....). Fiecare va putea pune în practică aplicarea ce-i va plăcea.

„N'am luat nici un brevet, nu am pretins ori rezervat vreun privilegiu la fabricare. Am făcut invenţia aceasta pentru slujba Franţei şi cred că-i aparţine în totul şi trebue lăsată liber în folosinţa tuturor, pentru apărarea vieţii Francezilor.

„Celelalte naţiuni o pot întrebuinţa. Nu-i nici cel dintâi nici cel din urmă dar pe care-l face ştiinţa franceză Umanităţii."

Rămâne numai ca şi oraşele noastre să folosească acest dar, pentru ca mortalitatea să scadă în proporţii uimitoare şi pentru ca energiile lăsate în slujba societăţii să lecuiască mai curând suferinţele din care a pornit această descoperire

T. A. BĂDĂRĂU

AUTENTICE

La vamă un ţăran se înfăţişează cu un sac bine cusut. Vameşul:

— Ai ceva de declarat?

— Nimic.

— Ce ai în sac?

— Nutreţ pentru iepuri.

— Să vedem.

— Când spun odată că e nutreţ pentru iepuri.

— Să vedem!

— Ce încăpăţânare! N'auzi, domnule, că e nutreţ pentru epuri?

Insfârşit ţăranul desface sacul — plin de tutun, ţigări chibrituri...

Vameşul, victorios, exclamă:

— Asta-i nutreţ pentru iepuri?

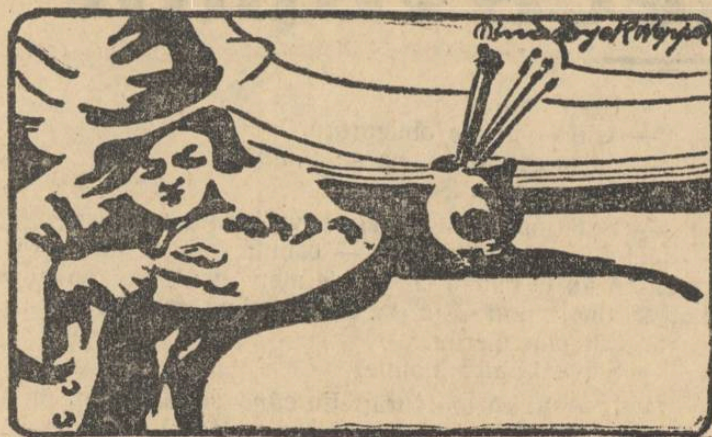
Dar ţăranul fără să se turbure:

— Fireşte! Şi dacă n'or voi să mănânce, nici nu le dau altceva!...

* * *

— Admirabilă-i caricatura pe care mi-ai făcut-o, şi nu e răutăcioasă de loc! Dar de ce dracu mi-ai răsfirat barba ca un evantai? Eu nu port barba aşa...

— Ştiu, răspunse Gassier, dar credeam c'o să-ţi facă plăcere: pe căldura asta!...

BENEDETTO CROCE

Utilitatea determinării curentelor filosofice

— Fragment —

„Caracterul general" al unei literaturi sau al unei arte, nu se poate atribui dintr'o dată, şi cu atât mai puţin prin raţionament, operelor poetice produse de acea literatură sau de acea artă; ba chiar, după cum ştim, acest caracter nu e un criteriu propriu zis estetic şi artistic, ci numai o simplă tendinţă practică, activând asupra detaliilor cari nu sunt pur artistice într'o literatură, adică asupra materiei sale şi uneori, asupra defectelor ei. Ar fi de prisos să mai remarcăm că artiştii de geniu, poeţii de talent, marile opere şi paginile celebre, — prinurmare tot ceiace valorează ceva în istoria poeziei, nu poate fi doborît de vre-o molimă sau de vre-o tendinţă generală. Marii poeţi ca şi marii artişti din toate ţările şi din toate timpurile se întrunesc în sfera aceasta luminoasă, în care sunt primiţi ca cetăţeni şi recunoscuţi ca fraţi, fie că aparţin secolului al VIII-lea dinainte de era creştină, sau secolului al XX-lea după Cristos, fie că sunt înfăşuraţi în mantia grecească, în caftanul florentin, în haina până la genunchi a Englezilor, sau în pânza albă a Orientalior. Ei sunt cu toţii clasici în cea mai potrivită accepţie a acestui cuvânt, care după părerea mea însemnează o fuziune particulară a primitivului şi a civilizatului, a inspiraţiei şi a şcoalei. Totuş, ar fi cu totul greşit să se creadă că la studiul poeziei nu contribuie cu nimic determinarea curentelor filosofice, a reformelor de cultură ale unei epoci ,sau a predominării sentimentale; căci în primul rând, aceasta slujeşte la atribuirea unei forme concrete şi eficace criteriului prin care se distinge arta adevăraţilor artişti de cea a diletanţilor, a cabotinilor şi a meşteşugarilor; iar în al doilea rând, ea înlesneşte marilor artişti putinţa de a se cunoaşte pe el înşişi, călăuzindu-i în drumul lor, pentru a-şi da seama de piedicile pe cari trebuie să le întâmpine şi de izbânzile pe cari le vor înregistra asupra materiei brute, menită să fie prelucrată, şi pe care o vor înălţa la rangul de conţinut artistic; în sfârşit, fiindcă şi marii artişti au o parte muritoare, determinarea enunţată, mai serveşte şi la deslușirea unora din slăbiciunile lor.

Determinarea tendinţelor predominante sau a caracterelor generale, mai contribuie încă şi la o avertizare a artiştilor, punându-i în gardă împotriva adversarului pe care îl întâlnesc chiar înlăuntrul condiţiunilor în cari sunt constrânşi să creeze. In contra acestui adversar critica nu le poate acorda alt ajutor decât tocmai acest avertisment general, — care ,dealtminteri, poate fi determinat într'un chip cu totul deosebit, îndemnându-i să nu dea ascultare acelora cari, acum sau de acum înainte, explică sau vor explica dispoziţiunea psihică descrisă mai sus ca proprie unui anume popor sau unei anumite rase şi transmisă celorlalte popoare prin molipsire epidermică.

Căci oricât de adevărat ar fi că expresiunea imediată, violentă şi grosolană, e foarte frecventă la popoarele germanice, ele având o desvoltare cu totul mărginită a rafinamentelor sociale, — în realitate ea e o dispoziţiune general omenească, care apare în toate timpurile şi în toate locurile. Din punct de vedere istoric, sub formă intensă şi ca „fenomen de massă", tendinţa aceasta s'a manifestat, dela sfârşitul veacului al XVII-lea încoace, în toate părţile Europei, deoarece corespundea unor condiţiuni comune filosofiei, religiei şi moralei. Şi, precum am mai arătat — tendinţa aceasta fiind literară numai în mod indirect şi secundar, mai întâi şi în mod direct fiind filosofică. religioasă şi morală, — e zădarnic să încercăm s'o doborîm cu medicamente de-ale esteticii formaliste, ca şi cum totul ar depinde de ignoranţa retorică sau tehnică. Ineficacitatea unor atari încercări a fost de mult pusă în lumină. Boala va descreşte şi va dispărea numai atunci când în sufletul european va încolţi credinţa nouă capabilă să culeagă din nou fructul tuturor amărăciunilor îndurate, al tuturor străduinţelor epuizate, al tuturor sfârşiturilor sângeroase: va descreşte şi va pieri, aşa cum a fost combătută şi învinsă de diferiţii artişti, prin efectul desvoltării caracterului lor filosofic, religios şi moral, adică prin personalitatea lor — fundament al artei ca al oricărei alte manifestaţiuni. Şi dacă boala aceasta nu va ceda, ci dimpotrivă, se va intensifica şi se va complica într'un viitor apropiat, aceasta înseamnă că încă la o nouă şi grea încercare mai trebue supusă omenirea care se frământă şi se chinuieşte fără preget. Cu toate acestea, artiştii de talent vor înfăptui întotdeauna adevărul integral şi clasicitatea formei, aşa cum în decursul secolului al XIX-lea, când năpădise răul, am cunoscut pe marii artişti cu care se făleşte literatura modernă, începând cu Goethe, Foscolo, Manzoni, Leopardi, şi până la Tolstoi, Maupassant, Ibsen şi Carducci.

Din italieneşte de H. BLAZIAN

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumas numai lei 6.

Mărturisirile lui Strindberg

Strindberg, într'o scrisoare către editorul Albert Donnier, alăturată manuscrisului Fermentare, declară (20 Iunie 1886): „L'am scris repede, pentrucă nu sunt în stare să scriu încet". Scrisese într'un fel de febră **Fiul servitoarei,** care e povestirea copilăriei şi tinereţei lui; fără vre-o întrerupere a început şi a isprăvit de scris în câteva săptămâni **Fermentare.**

Are treizeci şi şapte de ani; suferind de turburări nervoase, se crede pierdut şi scrie — precum spune — în prezenţa morţei. A conceput un proect vast, şi vrea să-l ducă la capăt: scrie astfel **Camera roşie, Scriitorul.** Din Septembrie 1887 până'n Martie 1888 scrie **Pledoaria unui nebun,** a cărei primă parte e comentariul crispat şi rapid al aventurei lui conjugale, verificată de scrisorile care au apărut mai târziu.

Precizia datelor nu e un lux inutil când e vorba de cărţile lui Strinberg. Această viaţă de un ritm atât de violent, hărţuită de idei, teorii, credinţe, această sensibilitate, această imaginaţie atât de intim legate de culoarea, de tragicul fiecărei clipe, această îngrozitoare mobilitate a caracterului, a raţiunii. nu ne îngădue să vorbim vreodată de Strindberg, fără a pune alături anul. **Fermentare** e din 1886, unul din anii lui cei mai rodnici; Strindberg scrie grăbit; din corespondenţa lui aflăm că vrea să istovească o stare de spirit cu care ştie că nu se va mai întâlni. Cele patru volume autobiografice pe care le scrie fără întrerupere au aceiaşi tonalitate, aceiaşi atmosferă; Strindberg în 1909, când va scrie o nouă prefaţă, nu le va mai recunoaşte. Apoi **Pledoaria unui nebun, Inferno, Legende, Singur,** care se depărtează de întâia manieră în măsura în care evoluiază el însuşi. Astfel se sfâşie în bucăţi, în tablouri de un tragic tot mai mare, fresca vastă pe care voia s'o adune sub titlul primei cărţi, **Copilul servitoarei.**

* * *

In 1886 Strindberg începe să vadă lipsurile naturalismului, fără a contesta marele talent al lui Zola. Se apropie de adevărul cel nou pe care-l formulează: „Cunoaştem o singură viaţă, pe-a noastră". Strindberg nu mai vrea alt subiect decât pe sine însuşi. Sunt şi motive personale care îl îndeamnă la monolog; douăzeci de ani mai târziu, amintindu-şi o stare de oboseală şi desgust, el va mărturisi: „Nu mai aveam nici un scop în viaţă, mă socoteam o fiinţă fără noimă, bună de lepădat...; voiam să fac un bilanţ al vieţei mele, **să mă desvinovăţesc poate de anumite acuzaţii nedrepte".** Şi mai departe: „In felul acesta viaţa mi-a devenit iar suportabilă, **împins de curiozitatea şi dorinţa de a vedea ce va deveni şi cum se va isprăvi o astfel de viaţă".** Şi în chipul acesta îşi desvălueşte sufletul, cu toată cruzimea. Ne putem închipui furia lui Strindberg la gândul că ar putea fi acuzat de bunăvoinţă faţă de sine. Departe de a-şi idealiza eroul (el-însuşi) îl arată — cum spune singur — „depravat, laş, gelos, egoist, nedisciplinat, imoral şi nelegiuit; înseamnă oare că l'am măgulit?"

* * *

Strindberg a întrezărit, cu toate zbaterile conştiinţei lui, problema literaturii autobiografice. „Mărturisirile" lui sunt adevărate mărturisiri, de un accent, de o putere, de o pătrundere tot atât de neobişnuite ca şi geniul autorului. Mărturisiri care pot fi puse alături, prin amploare, îndrăzneală eroică şi documentare omenească, de cele ale lui Sf. Augustin şi J. J. Rousseau.

In seria de volume autobiografice, **Fermentare** e volumul cel mai semnificativ. Strindberg socoate ca un eveniment de seamă în cariera sa, această descriere a anilor de copilărie şi tinereţe.

Anecdote

Negustorul de mărunţişuri

— Nasturi...
— Nu-mi trebue.
— Bretele...
— Am.
— Ochelari...
— Nu port.
— Cuţitaşe....
— Ascultă! Şterge-o!... Mă plictiseşti că nu găsesc cuvinte să...
— Poftim, am şi un dicţionar, unde găsiţi toate cuvintele şi expresiile de care aveţi nevoe !...

Şocolata

— Iţi mulţumesc, unchiule, pentru pachetul de şocolată.
— Lasă, puiule, nu-mi mulţumi pentru un lucru atât de mic.
— Asta gândeam şi eu, dar mama spunea că trebue să mulţumesc în orice caz.

La întrecere

— Domnule profesor, fratele meu nu poate să vie azi la şcoală.
— De ce ?
— Ne-am luat la întrecere cine se apleacă mai mult pe fereastră, şi a câştigat el.

Alături

— Cum se face că soţul dv. n'a sărit, în timpul incendiului, în mijlocul pânzei de salvare, ci a sărit alături ?
— O veche apucătură a lui : totdeauna i-a plăcut să calce alături !

Pianul şi elefantul

— De câteori cântă nevasta la pian, îmi vine în minte ce animal îngrozitor trebue să fie elefantul !
— Cum asta ?
— Pentru că dinţii elefanţilor slujesc la fabricarea clapelor de pian.

* * *

Pe culoarele Camerei franceze, înainte de căderea lui Herriot :
— Om de ispravă, Herriot. Puţin vizionar. E totuşi politician, un om de Stat.
— Şi ce deosebire e între om de Stat şi politician?
— Om de Stat e un politician care a murit.

Citiţi în Lectura No. 125

EDGAR ALLAN POË

Dublul asasinat din strada Morgei

în româneşte de ALB. MUNTEANU

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 29

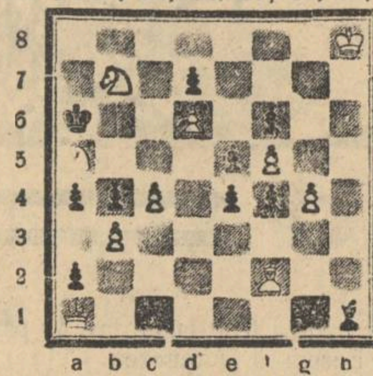
de **Dr. Alfred Roth,** Jibert

(inedită)

Dedicată Cercului de Şah „Caissa"

Negru (10 figuri)

Ra6, Nh1, Pa2, a4, b4. d7, é4, é5, f4 şi f6

Alb (10 figuri)

Rh8, Da1, Ca5 şi b7, Nf2, Pb3, c4, d6, f5 şi g4

Alb joacă şi face mat în 5 mutări

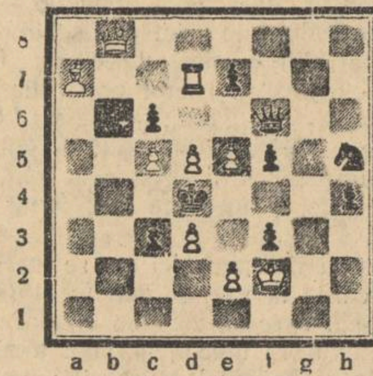
PROBLEMA No. 30

de **Dr. Alfred Roth,** Jibert

(inedită)

Negru (9 figuri)

Rd4, Df6, Ch5, Pc3, c6, é7, f3, f5 şi h4

Alb (9 figuri)

Rf2, Db8, Td7, Na7, Pc5, d3, d5, é2 şi é5

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

Soluţia problemei No 22 (Mari)

Alb (10 figuri): Ra4, Dh3, Td3 şi g6, Cc6 şi é2, Nb7 şi c1, Pb3 şi f4. *Negru* (7 figuri): Ré4, Dd7, Cf7 şi h2, Pb4, c5 şi é7. Mat în două mutări.

1. Dh3—h7!!

La 1. Tg5, C×g5. La 1. Tg3, Cf3 şi nu mai e mat în a doua mutare.

Soluţia problemei No. 23 (Dr. Roth)

Alb (6 figuri): Rh7, Dc4, Tc2, Cd5, Na2, Ph4. *Negru* (8 figuri): Ra4, Db4, Cb5 şi c5, Pa3, a5, c7 şi f7. Mat în 8 mutări.

1. Rh6, f6. 2. Rg6!, f5. 3. Rh5, f4. 4. Rg4, f3. 5. Rh3, f2. 6. Rg2, f1∼. 7. R×f1, ∼. 8. T, C sau N dă mat.

La această problemă, autorul observând la timp un mic defect în soluţie, care schimbă intenţia de a face cu R tempo, (2. Tc2—c1) ne-a trimes o corectură care elimină slăbiciunea sus menţionată; timpul avansat ne-a împiedicat însă să o publicăm mai înainte şi deaceea o redăm acuma.

In poziţia enunţată, *se schimbă* pionul din c7 în b2 şi C din d5 în b1. Această idee se mai poate exprima — după cum ne scrie autorul — şi prin: *Alb* (8 fig.): Rb2, Td2 şi d7, Cc4, Pa4, b3, c5 şi f2 *Negru* (10 figuri): Rb7, Tb8 şi c7, Cc6 şi c8, Na8, Pa5, a6, a7 şi h7. Soluţia: Rc1, h6. 2. Rd1, h5. 3. Re1, h4. 4. Rf1, h3. 5. Rg1, h2. 6. R×h2. sau 1...., h5 2. Rd1, h4. 3. Re1, h3. 4. Rf1 h2. 5. Rg2, h1. 6. R×h1 etc...

D-l *W. Pauly* ne trimite de asemenea pentru cititorii noştri, două probleme mai vechi în care această idee spirituală are contur diferit, de pildă: *Alb* (4 fig.): Rg6, Cb5 şi d7, Pa6 *Negru* (5 fig.): Ra8, Cé8, Na7, Pb6 şi é6. Mat în 7 mutări de I. Frankenstein publicată în Wochenschach 1889. — Soluţia 1. Rg5, e5, 2. Rh4, e4, 3. Rh3, e3, 4. Rg2, e2, 5. Rf2, e1, 6. R×e1, ∼. 7. C dă mat. In această problemă R se depărtează de pion şi apoi se apropie şi îl prinde. Mai complicat e exemplul următor, în care *„fuga"* se efectuează între R şi N. — *Alb* (4 fig.): Rf8, Da1, Tf7 şi g7 Negru (12 figuri): Rh8, Dg1, Th1, Cg3, Nf1 şi h6, Pa3, é4, f2, f5, g6 şi h7. Mat în 13 (!) mutări de W. A. Schinkman şi O. Würzburg, publ. în Chess Weekly 1909. — Soluţia: 1. Re7, Ng5+2. Rd6, Nf4+ 3. Rc5, Ne3+ 4. Rb4, Nd2+ 5. R×a3, Nc1+. 6. Rb4. Nd2+ 7. Rc5, Ne3+ 8. Rd6, Nf4+ 9. Re7, Ng5+ 10. Rf8, Nh6. 11. Da8 etc....

Soluţia problemei No. 24 (Gavrilov)

Alb (7 fig.): Rb1, Df3, Té7, Cd8, Nh8, Pc5 şi f5. *Negru* (5 fig.): Rd4, Df6, Cg2, Pc4 şi c6.
Mat în 2 mutări.

1. Té7—é5!

AM PRIMIT SOLUŢIUNI CORECTE DELA: I. L. Lewin, Basile Mărculescu, Topsy, Samuel Than, *Bucureşti.* Sandu Reiter, *Câmpina.* Alexandru Gh. Popovici *Craiova.* M. Rabinovici, *Dohoi.* Gh. Max, *Galaţi.* O. Costăchel, *Iaşi.* Victor Pyrozynski, *Paşcani.* Isidore Fain, *Ştefăneşti.* Iosif Schlarko, *Timişoara.* Dr. Alfred Roth, *Jibert* (22, 23 şi 24). L. Carniol Jean Schapira, *Bucureşti.* Gh. V. Axinte, Vasile Leonescu, *Iaşi* (22 şi 24) M. Segal, *Ştefăneşti* (23 şi 24).

AM MAI PRIMIT LA TIMP SOLUŢIUNI CORECTE DELA: D. & M. Davidsohn, *Iaşi* (20).

PARTIDA No. 14

Jucată în concursul internaţional din Newyork în Martie 1927.

(Premiul al treilea de frumuseţe)

Alb: **A. Nimzowitsch;** *Negru:* **Fr. Marshall**

Apărarea indică

1. c2—c4, Cg8—f6; 2. d2—d4, é7—é6; 3. Cg1—f3, c7—c5; 4. d4—d5, d7—d6; 5. Cb1—c3, é6×d5; 6. c4×d5, g7—g6; 7. Cf3—d2!, o mişcare à la Nimzowitsch, pe cât de neaşteptată pe atât de bună; albul intenţionează să plaseze C la c4. 7...., Cb8—d7; 8. Cd2—c4, Cd7— b6; 9. é2—é4, Nf8—g7; era mai bine dacă schimba C din c4 care e foarte activ, prin C din b6 rău plasat. 10. Cc4—é3!, Natural!; deşi acest cal a mutat de patru ori în deschidere albul stă totuşi mai bine. 10...., 0—0; 11. Nf1—d3, Cf6—h5; 12. 0—0, Ng7—é5; 13. a2—a4!, Ch5—f4; 14. a4—a5, Cb6—d7; 15. Cé3—c4, Cf4×d3; 16. Dd1×d3, f7—f5; 17. é4×f5, Tf8×f5; 18. f2—f4!, Né5—d4+; 19. Nc1—é3, Nd4×c3; 20. Dd3×c3, Cd7—f6; 21. Dc3—b3!, Tf5×d5?; O greşală de poziţie pe care maestrul rus o exploatează cu eleganţă. 22. f4—f5!!, g6×f5; 23. Né3—g5, Td5—d4; negrul n'are mutări mai bune. 24. Cc4—b6+ triumful calului nărăvaş; de aici încolo negrul e complect pierdut. 24....., c5—c4; 25. Db3—c3!!, a7×b6; 26. Dc3×d4, Rg8—g7; 27. Ta1—é1, b6×a5; La Nd7 28. N×f6+, D×f6; 29. Té7+ etc.... La Rg6. 28. Te8! şi câştigă. 28. Te1—é8!, Dd8×é8; 29. Dd4×f6+, Rg7—g8; 30. Ng5—h6 şi negrul a cedat neputând împiedica matul.

* * *

NOTA. — Mai mulţi din deslegătorii noştri împlinind suma de 60 de puncte, vor primi premii în cărţi de şah.

Numele şi premiile respective vor apare în numărul viitor al „Cronicei Şahului".

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Recordul dactilografiei

Concursul anual de dactilografie dela Paris a adus triumful unei dactilografe, d-na Piaux, care şi-a bătut propriul său record stabilit anul trecut.

Copiind un text necunoscut, această dactilografă a reuşit să scrie 98 de cuvinte pe minut, faţă de 94 din anul trecut; ceeace însemnează câte zece „lovituri" pe secundă, pe când cea mai repede scriere cu mâna nu trece de patru litere pe secundă.

Justiţie americană

Tribunalul din New-York a judecat procesul de divorţ intentat de Charlotte Dunkan soţului ei, care e celebru în Statele-Unite ca artist de cinema şi ca proprietar al câinelui—„mimune" *Rin-Tin-Tin.*

Motivele invocate de reclamantă au fost următooarele: 1. Nepăsarea lui Dunkan faţă de caii lui, care ar merita aceiaşi îngrijire ca şi Rin-Tin-Tin; 2. Participarea insuficientă a lui Rin-Tin-Tin la cheltuelile menajului comun, şi anume: celebrul câine-artist care câştigă 2000 dolari pe săptămână, nu „plăteşte" săptămânal, decât 40 de dolari pentru întreţinere, familiei Dunkan; şi 3. Rin-Tin-Tin ocupă în inima lui Dunkan un loc de frunte aşa încât doamna Charlotte Dunkan e pusă într'o situaţie de inferioritate...

Tribunalul s'a pronunţat în favoarea d-nei Dunkan, acordând divorţul.

Incrucişarea omului cu maimuţa

Savantul profesor rus Ivanof, şi-a trimis din Africa Centrală al doilea raport Academiei de ştiinţe din Petrograd. Experienţele întreprinse de expediţie îşi urmează cursul, deşi cu mari dificultăţi.

Incrucişarea omului cu maimuţa şi a diferitelor specii de maimuţe, între ele, va ajunge în curând să dea lumii rase noui de fiinţe sau de animale. Deocamdată s'a amenajat o clădire specială pentru femelele-maimuţe prinse de expediţie cu ajutorul negrilor indigeni, cari întrebuinţează în acest scop diferite capcane şi reţele.

Expediţia se află acuma la Conacri şi întreprinde periodic raiduri lungi spre cele mai neumblate ţinuturi locuite de maimuţe antropoide. In total, expediţia a organizat şi înarmat până acum cinci echipe de negri vânători a 40 de oameni fiecare.

Cu toate că negrii primesc pentru fiecare maimuţă prinsă de dânşii câte o mie de franci, ei preferă să prindă numai maimuţe tinere. Până în prezent n'au fost internaţi decât doi masculi şi cinci femele în vârstă de producţie ; au fost însă scăpate sau ucise vre-o optzeci de exemplare.

Din sânul expediţiei, patru albi au fost răniţi uşor şi doi — foarte grav; iar dintre negrii vânători zece au rămas schilodiţi şi patru au murit în urma raidurilor care au durat şapte luni. Uneori în clipa vre-unui pericol mai mare, negrii fugeau îngroziţi, şi albii trebuiau să înfrunte furia maimuţelor. Meningita fiind foarte răspândită la maimuţe, trece foarte uşor la negri. Chiar fiul lui Ivanov, grav rănit de o maimuţă a trebuit să suporte nişte injecţii contra meningitei.

Maimuţele poartă cu ele nenumărate colonii de microbi încă necunoscuţi. De milenii, din generaţie în generaţie, rămânând pline cu paraziţi, cu diferite boli, maimuţele prezintă pentru om o mare primejdie. Din contactul omului cu maimuţa se pot produce epidemii eventual absolut nouă. Una dintre cimpanzeele mici, a adus cu ea „dezinteria amoebiană", care a cauzat în scurt timp moartea a 10 din cele 13 cimpanzee internate în clinica expediţiei. Prof. Ivanov şi fiul său s'au molipsit şi ei de această dezinterie.

Raportul se isprăveşte cu constatarea că condiţiile de viaţă dela Conacri au zdruncinat foarte mult sănătatea lui Ivanov, care se teme că în curând va fi nevoit să părăsească Africa Centrală, fiindcă altfel îşi va pune viaţa în pericol.

Ca rezultat însă, anunţă, că trei femele maimuţe sunt gravide: una cu un negru, şi două cu un alb; iar două negrese au fost lăsate însărcinate de un cimpanzeu.

Chinuirea copiilor

Timpurile de după război arată unele fenomene datorite, desigur, demoralizării şi dureroaselor lipsuri materiale de care au suferit mai ales germanii dealungul anilor de război şi de mizerie.

Cazurile de canibalizm şi de sadism canibalic sau sexual fiind destul de numeroase şi senzaţionale, rămâne în umbră un fenomen care începe să îngrijoreze foarte mult opinia publică germană: chinuirea copiilor de către proprii lor părinţi.

Statisticele arată supra-încărcarea judecătoriilor cu procesele intentate părinţilor abuzivi şi cruzi. Codul penal german fiind foarte indulgent faţă de asemenea părinţi, sentinţele ce se pronunţă sunt slabe şi nu pot stăvili furia torturatorilor...

„Regina" Berlinului

Berlinul şi-a ales o „Regină de Vară":Margareta Kremmer, funcţionară-manechin dela casa de „rochii şi confecţiuni" Herrwon. Alegerile şi încoronarea s'au efectuat la Luna-Park în mijlocul unei enorme afluenţe de „regalişti". Nu se ştie ce anume i-a plăcut mai mult Margaretei Kremmer: mantoul de hermină şi coroana tradiţională, sau bancnota de 1000 de mărci aur, pe care a încleştat-o ca regină a Berlinului republican. Cunoscătorii afirmă că regina aceasta are cele mai încântătoare picioruşe din toată Germania. Domnia Margaretei fiind numai de o singură vară, mulţimea inconstantă va declara, desigur, anul viitor, alte picioruşe — ca fiind „cele mai încântătoare".

CĂRȚI ȘI REVISTE

ALICE GABRIELESCU: Uimitoarele întâmplări dintr'o vacanță. Ed. Cartea Românească, București

Literatura pentru copii începe să devină o problemă destul de serioasă, cu atât mai mult cu cât fiecare generație de copii cere altceva. Rafinamentul precoce — în afară de viața practică — și sensibilitatea anticipativă pe care o manifestă copiii în alegerea și prețuirea cărților, ne turturbură tiparele consacrate de literatura pedagogică.

Poveștile copilăriei noastre, ca și istorioarele anemice din abecedare, cu toată suava lor poezie, nu alcătuiesc pentru tineretul de azi decât un mănunchi de documente foarte puțin interesante și aproape de prisos.

Nu ne rămâne altceva de făcut, pentru ca să le câștigăm prietenia și încrederea, decât să ne desprindem și noi din lirismul povestirilor abstracte, a căror atmosferă de supraomenesc și bizar transportă spiritul și sensibilitatea copilului în lumi prea nebuloase.

Singurul merit al poveștilor cu zâne, cu feți frumoși și cu întâmplări năzdrăvane e că-l depărtează pe copil de realitatea brutală.

Astăzi însă, când nimeni aproape nu mai crede în existența lui Moș-Crăciun, ni se pare că utilitatea principială de a-l ține pe copil departe de durerile și mizeriile reale ale vieții, se poate afirma mult mai cu folos prin idealizarea împrejurărilor obicinuite pe cari cu toții le trăim, printr'o mai atentă educație practică, — așa cum se pare că a fost intenția doamnei Alice Gabrielescu în instructiva povestire tipărită și premiată de „Cartea Românească": „Uimitoarele întâmplări dintr'o vacanță".

O călătorie peste ocean, cu peripeții și cu impresii puternice, cu zdruncinări și cu emoții concrete, ne poartă viu interesul dealungul paginilor acestei cărți, deschizând noui orizonturi de înțelegere a mentalității și sufletului copilului, întreținând curiozitatea asupra unei fabule destul de banale de-altminteri, dar de-un profund înțeles moral.

E o povestire impresionantă și instructivă în acelaș timp.

Ținuturile noui care ne sunt descrise într'o formă atractivă și deloc pedantă, notațiile științifice cari nu destramă nici o clipă interesul lecturii, vădesc preocuparea lăudabilă a autoarei ca lăsând liber jocul imaginației și presărând pe alocurea necesare elemente de neprevăzut, să-l familiarizeze pe copil cu noțiunile de astronomie, geografie, etc., făcându-l să uite monotonia manualelor de școală și pregătindu-l totdeodată pentru adevăratele probleme ale vieții...

In felul acesta, povestirea doamnei Alice Gabrielescu întrunind realele d-sale însușiri stilistice, cu o mare putere de observație și cu o adâncă înțelegere a psihologiei infantile, însemnează pentru pedagogie o sugestie de care va trebui să se țină seamă, iar pentru cei mici un prilej nou de bucurie sinceră...

JULIETA H. BLAZIAN

S-t THOMAS d'AQUIN: DIEU (vol. I din „Somme Théologique") traducere și note de Edmond Perrin, editura Rieder, Paris 1927

Colecția de studii intitulată **Christianisme**, pe care o dirijează P. L. Couchoud cu largă înțelegere, cu acel spirit critic liber ce înlătură atitudinile dogmatice, s'a impus prin cele peste 20 de volume apărute până în prezent, în cercuri largi de intelectuali cari aveau față de problemele religioase o atitudine negativă, apropiată de ignorarea premeditată. Creștinismul nu reprezintă numai o religie, o anumită epocă, o anumită categorie socială. El e difuzat în toate manifestările istoriei sociale și culturale din ultimele două milenii.

Străduințele cercetătorilor laici de a curăți creștinismul de sgura dogmatică, de pulberea legendelor, de spinii contrazicerilor — se vădesc rodnice, prin opere ca acele publicate în colecția **Christianisme**. Ultimul volum apărut: „Les morales de l'Evangile" al lui Albert Bayet, e un exemplu strălucit de obiectivitate științifică și de adevăruri morale. Autorul nu vrea să impună o credință — ci s'o clarifice, pentruca această credință să nu mai fie un secret confesional, ci o lumină la îndemâna tuturor conștiințelor.

Succesul colecției editată de Rieder a determinat și pe alte edituri să dea la iveală serii de studii asupra creștinismului. Volumele anunțate de Grasset sub titlul general: „La vie chretienne" par să urmeze calea liberă deschisă de Rieder.

Ca urmare a studiilor publicate în **Christianisme**, editura Rieder a început să publice și „Textele creștinismului" cari sunt necesare pentru cunoașterea surselor religioase, pentru confirmarea studiilor și pentru lămuriri definitive. Multe din aceste texte sunt azi epuizate sau inaccesibile marelui public. Prefațate și comentate de specialiști, aceste texte cuprind întreaga istorie a creștinismului dela primele dibuiri până la lumina exegezei moderne.

Primul volum din colecția „Les textes du Christianisme" e opera vestită a lui Thomas d'Aquin: „Summum Theologicum." Fondatorul Tomismului va putea fi cetit și de acei cari nu sunt specialiști, căci traducătorul, Edmond Perrin, a avut grija să adnoteze textul fără pedanterie.

Se crede în mod greșit că opera lui Thomas d'Aquin ar fi accesibilă numai teologilor. In prologul tomului întâi, despre Dumnezeu, autorul spune că vrea „să expună doctrina religiei creștine în așa fel, încât ea să fie potrivită pentru învățământul începătorilor". In volumul tradus, Thomas d'Aquin tratează despre natura, voința, dreptatea, puterea și beatitudinea divină. In raport cu Dumnezeu, el se ocupă și cu marile probleme ale adevărului, eroarei și predestinației. Cercetarea integrală a textului va aduce lămuriri în unele controverse actuale. Condamnată la început de cenzura bisericească, mereu diformată de jezuiți și concilii, opera „doctorului angelic" e prezintată în versiunea ei originală și în cadrul epocei sale. Cu toată ciudățeniile sau erorile care nu rezistă la cercetările științei riguroase, opera lui Thomas d'Aquin rămâne ca o măreață „catedrală a scolasticei" din Evul-mediu.

P. A.

LEONHARD FRANK: Der Bürger
(Malik Verlag, — Lib. Hasefer)

Jürgen Kolbenreiher a fost într'adevăr un copil nenorocit. Tatăl său, pe care îl pierde cât e încă în liceu, îl disprețuia: mătușa, care îl crește mai departe, de asemenea; iar colegii de școală îi batjocoresc pentrucă îl simt „alt fel" ca ei, și bun. Impotriva tuturor acestor suferinți Jürgen se apără imaginând într'una întâmplări, în care el triumfă asupra calomniatorilor săi.

Ca student întâlnește iarăși pe Katharina, fata pe care o iubise ca adolescent. Ea fugise de acasă și acum, ajunsă socialistă, își sacrifică viața pentru cei obijduiți. Jürgen îi împărtășește ideile și patul. Astfel trăește mulțumit patru ani, într'o mediocritate care atinge uneori mizeria. După acest răstimp însă vanitatea i se redeșteaptă și imaginația îi prezintă iarăși în minte fel de fel de scene măgulitoare pentru el. Jürgen trădează socialismul și pe Katharina, se însoară cu fata unui bancher, face afaceri și parale multe, în fine ajunge un burghez desăvârșit. In plină bogăție însă imaginația lui hipertrofică începe să-i joace feste neplăcute. Amintirile îi devin atât de vii încât Jürgen nu mai știe care e adevăratul Jürgen: socialistul sau burghezul? Și bietul om nu poate scăpa de nebunie, decât întorcându-se la socialism și la Katharina.

Romanul merită citit. Tendința socială nu-l desfigurează, și scenele fantastice imaginate de Jürgen se întrețes cu realitatea în chip interesant și amusant.

I. D. G.

WALT WHITMAN: Pages de Journal, traduse de Léon Bazalgette, edit. Mercure de France

Bazalgette, care a consacrat autorului *Firelor de iarbă* o întinsă biografie și care l'a tradus cu pricepere a dat la iveală și o culegere din paginile de jurnal ale lui Whitman. Pentru amicii prodigiosului poet, aceste pagini de jurnal sunt un isvor de emoțiuni, de plăceri, precum și de precisiuni și lumini nouă asupra gândirii și vieții sale. Jurnalul e alcătuit din note, însemnări și chiar din articole de ziar. Partea întâia e consacrată războiului de succesiune la care Whitman a luat parte ca infirmier. Iubind pe răniți și bolnavi ca pe niște prieteni foarte scumpi, el cunoștea viața, inteligența, inima și curajul lor... Ii compătimește pentru suferința lor. Ii vede murind, cu durere și mânie. Războiul e descris cu toate ororile lui de acest poet al fraternității.

In partea a doua a jurnalului (1876—1888), scris în refugiul dela Camden sau în peregrinările spre Apus, Whitman cântă mai mult natura. Contemplă pădurile, munții, apele, țarinile, păsările. Impresonismul lui Whitman amintește pe al lui Monet sau Claude Lorain. Visiunea picturală a lui Whitman e remarcabilă; el are și simțul „orchestrației unui peisagiu". Știe să asculte glasurile naturii ca un muzicant subtil — și să privească frumusețile lumii cu un ochiu pur, nevinovat și totuși pătrunzător.

Culegerea de pagini din jurnal se termină cu studii și note asupra lui Emerson, Carlyle, Hegel, Longfellow, Bryant, Whittie și alții. Se vede ce relații intelectuale și ce influențe a resimțit. Whitman era atât de hegelian, încât revendica pentru Hegel naționalitatea americană. (E drept că nu l-a cunoscut pe Hegel decât din rezumatul lui Gostick). Whitman avea însă intuiția culturală a Europei. De Germania, scria că îi lipsește ceva, cu toată contribuția ei imensă în filosofie și artă. E ceva rece în cultura germană, e un fel de neputință de a răspunde celor mai adânci emoțiuni ale sufletului; lipsește acea radiere vie, de duioșie și de căldură... Acestea le scria Whitman în 1881, când Nietzsche scria **Aurora!** Potrivirea aceasta de gânduri, arată că oamenii mari au văzut cauzele cari aveau să ducă la ciocniri sângeroase Europa, America și Asia — frământate de năzuinți contrare, deși interesele popoarelor sunt aceleași.

LA CRITICA

Benedetto Croce este astăzi personalitatea care domină întreaga mișcare intelectuală din Italia.

Revista *„La Critica"* pe care o scoate la Napoli în admirabile condițiuni tehnice și cu colaborarea celor mai de seamă scriitori italieni, a ajuns după douăzeci și cinci de ani de apariție neîntreruptă, să-și poată îngădui să desbată pe larg și cu argumente hotărîtoare toate problemele capitale ale esteticii și filosofiei contimporane.

Cu începere din acest al douăzeci și cincilea an de existență, *„La Critica"* își propune să ofere cititorilor săi o serie de studii istorice construite pe o bază serioasă de criterii filosofice și ilustrate cu o mare bogăție de amănunte concrete.

Studiile ce-și deschid astfel drum în paginile revistei, sunt menite să alcătuiască „O istorie a barocului în Italia, — Istoria cugetării, a poeziei și literaturii, și a vieții morale italiene în secolul al VI-lea". Câteva capitole introductive au și apărut în fasciculele precedente.

In ultimele trei numere primite la redacție, Benedetto Croce continuă cercetările sistematic întreprinse asupra „Cugetării italiene în secoul al VI-lea" (și un capitol ce cu deosebire ni se pare interesant e acela în care tratează despre „Teoria artei și critica literară și artistică") iar Giuseppe Citanna publică un studiu despre „Poezia italiană dela Parini la Giacomo Leopardi".

Sumarul numerelor e aproape în întregime complectat de Croce cu o substanțială „Revistă Bibliografică" și cu acele mult apreciate „Postile" pe care eruditul estetician napolitan le plasează întotdeauna la sfârșitul fiecărei fascicole...

h. b.

Blăstămul fetei

Revista „Arhivele Olteniei" reproduce din colecțiunea de cântece și poezii poporane a lui George Catană din Valeadeni (Banat), această interesantă și sugestivă realizare a Poetului Anonim:

La fântână, la izvor,
Șede-o fată ș'un fecior,
Să judecă până mor.
Feciorul din grai grăia:
—Mărită-te, fata mea,
N'aștepta nădejdea mea.
Că nădejdea dela mine
E ca ghiața de subțire:
Când te pui și nu te ține!
Iar fata din grai grăia
Și așa mi-l blăstăma:
— Să te bată Dumnezeu
Nici mai bine nici mai rău
Decât cum oi zice eu:
Să te 'nsori de nouă ori
Și să faci nouă feciori;
Mai pe urmă o fetiță,
Să te poarte pe uliță.
Să vii și la pragul meu,
Să te miluesc și eu.
Bată-mi-te soarele,
Ajungă-te boalele:
Nouă boale și-o lungoare,
Să te usche pe picioare,
Și-o păreche de friguri,
Mestecate cu junghiuri.
Când ți-o fi, neico, mai bine
Șapte doftori lângă tine:
Patru să te doftorească
Și trei să te lecuiască.
Patru mii de lei în pungă,
Pe leacuri să nu-ți ajungă,
Și-o căruță cu-armăsari
Să te ducă la spitari
La spitari la Domnii mari,
Și să-ți spună că leac n'ai.
Leac atunci să ai în oasă,
Când te duc patru din casă
Să te 'nveți a 'ncelui
Și la fete a minți,
Cum m'ai celuit pe mine
Și m'ai lăsat cu rușine....

BIBLIOGRAFIE

I. Gherea: „Studii critice", Edit. Librăria „Universală", București. Prețul 80 lei.

Lucian Blaga: „Meșterul Manole", dramă în cinci acte, tiparul Institului de arte grafice „Dacia Traiană", Sibiu, Lei 70.

Panait Istrati: „Le refrain de la Fosse", roman, Les éditions de France, Paris.

Maria S. Pallade-Galați: „Din umbra vieții" roman, tip. „Cultura Poporului", Galați, Lei 40.

Adolf Magder: „Minunea minunilor", ediția II-a, Tipografia „Triumful" S. A., București, lei 60.

Mihail Calognom: „Asasinii" edit. „Viața Românească", S. A., Iași.

Almanahul Graficei Române, 1927, tiparul Scrisul Românesc, Craiova, Lei 66.

Societatea de mâine, anul IV, No. 25 și 26; Revista spiritistă, anul I, No. 10.

„Flamura", Anul V, Nr. 3—4; Arhivele Olteniei, Anul VI, No. 3.

A apărut No. 2, anul VII al revistei „Roma", cu următorul sumar:

R. Ortiz: Catolicism și Fascism; *Alex. Marcu:* Cinci comemorări; *Gh. Călinescu:* B. Cellini; *A. Belciugăteanu:* Pesimismul voluptății d'annunziene; *R. Ortiz:* Capodoperele liricei italiene; *Alex. Marcu:* V. Alexandri și G. V. Ruscalla; *Fr. Petrarca:* Ascensiunea pe muntele Ventoux (trad. Alex. Marcu), Sonetul XXXIX, (trad. J. Leonard) Sestina I (trad. J. Leonard); *N. Machiavelli:* Prezentare la „Il Principe" (trad. Alex. Marcu); *Ugo Foscolo:* Din „Jacopo Ortis", Cronica literară, Insemnări, Etichete editoriale.

A apărut:

Glasuri în surdină

roman de **EUGEN RELGIS**

1 VOLUM LEI 65

Editura I. BRĂNIȘTEANU, București și la toate librăriile

JEAN BART
(EUGEN P. BOTEZ)
DATORII UITATE
EDIȚIA III
CARTE PREMIATĂ DE ACADEMIA ROMÂNA
Editura „CASA ȘCOALELOR"
PREȚUL LEI 35

Provincia

A apărut zilele acestea în librărie, în colecțiunea „Notes et Maximes" a lui Hachette (un fel de „Bibliothèque rose" pentru adulți) un volum intitulat „La Province", scris de literatul subțire care este Francois Mauriac.

Incă dela prima cugetare, știm cu ce avem de-a face. Intr'adevăr, nu este atât vorba de Provincie în genere, ci mai mult de viața provincială *franceză*. Iată cum încep cele dintâi rânduri ale cărții:

„Parisul este o singurătate populată; orașul de provincie e un deșert fără singurătate".

Autorul se gândește, evident, în principal la Paris. E drept însă că multe metropole samănă cu Parisul, și în măsura aceasta li se potrivesc și lor maximele lui Mauriac. Bunioară cugetarea mai sus citată cred că e generală. Acea izolare între mulți, acea solitude „à plusieurs" acel anonimat pentru unii savuros, altora insuportabil; și vice-versa: neîncetatul amestec al tuturora în toate afacerile noastre intime, asociarea obligatorie a concetățenilor în întreprinderile noastre pur private, fără însă a beneficia de avantagiile prieteniei, căci simțim cum nimic din sufletul nostru nu poate fi înțeles de toți acei indiscreți care vor să pună posesiune pe întreaga noastră biografie, — toate trăsăturile acestea caracterizează metropola și provincia în genere, și-s aplicabile până și la noi în țară.

Totuși, provincialismul în România are particularități proprii. Am mai vorbit de aceasta cu ocazia locului pe care îl ocupă viața de provincie în literatura prozatorilor noștri. Spuneam, cu acel prilej, că Românul, mai mult ca oricare altul, este ca să zicem așa *metropolipet*. Trage spre Capitală — cu orice preț. Nu-și iubește colțul lui de provincie așa cum și-l adoră de pildă marsiliezul. Și este cu atât mai curios cu cât ceeace îl atrage pe Român la București nu este voluptatea anonimatului. Știm doar prea bine cât de nesuferit ne e incognito-ul. Chiar când ne numim Ionescu, și chiar când — bunăoară — am fost destinatarii, unei perechi de palme, când deci simpla calitate de „om" este suficientă pentru a trezi indignarea mondială, — chiar și atunci Românul pălmuit spune: „Știi tu cine sunt eu mă? Eu sunt... etc.". Dimpotrivă, la provincie, nicăeri ca la noi, indiscreția fiecăruia în viața fiecăruia nu-i mai integrală și mai cordială. Toți se cunosc, din tată în fiu, din fir până în ață. Numele de familie este aproape scos din circulație. Singur cel de botez are curs pe piață, agrementat cu câte un „nene", „nea" sau „coane". Nu e un om, cât de neînsemnat, care să nu simtă că e și el cineva.

Și totuși, — urâm provincia.

E caracteristic felul cum Ieșanul își iubește Iașul. Căci și-l iubește realmente. Dar nu e unul care până la urmă să nu-l părăsească, în beneficiul Capitalei. Poate că Craiovenii își iubesc Craiova. Poate. Dar nu am controlat aceasta (și probabil nu voi avea niciodată prilejul de a o face). In ce privește însă târgușoarele din cuprinsul vechiului regat, este sigur că aproape tot ce e *titrat* pleacă definitiv la București. In tot cazul nu găsim în aceste orășele viața de moralitate strâmtă dar puternică, viața religioasă, exasperantă dar totuși roditoare în unele privințe, pe care o găsim în Anglia, Germania sau Franța. In provincie moravurile sunt poate încă și mai relaxate ca la București. Lucru curios — burghezia care începe să se formeze în România, pornește nu dela provincie spre Capitală, ci se naște mai ales în București pentru a rămânea acolo.

Poate că nouile centre ardelene să schimbe ceva în această stare de lucruri. Sunt de pe acum oarecari simptome în acest sens. Sunt chiar numeroase cazuri de Bucureșteni care se fixează în Ardeal. Dar cine ne poate spune că nu-i aci o simplă modă? Sau poate că fenomenul a avut loc, pentrucă a fost un moment prielnic, un debușeu pentru cariere, care poate că deacum înainte nu se va mai prezenta.

Oricum ar fi, lucrul trebue meditat de orice Român. Și în acest scop am pomenit de Cartea lui Mauriac. Cetind-o, putem vedea ceeace în moravurile noastre provinciale și metropolitane diferă de ceeace este în Franța. E o carte instructivă mai ales pentru lectorii români. Iată de ce voi sfârși aceste scurte indicații cu câteva extrase din volum — cea mai eloquentă propagandă în favoarea lui.

„Un provincial inteligent, — spune Mauriac, — suferă totodată de a fi singur și de a fi în vedetă. El este fiul lui Cutare; pe trotuarul străzii târgului său, el poartă pe el — dacă se poate spune — toate rubedeniile, toate relațiunile, cifra zestrei și a speranțelor sale. Toată lumea îl vede, îl cunoaște, îl pândește; dar este singur".

„Conversația e o plăcere pe care provincia nu o cunoaște. Oamenii acolo se reunesc pentru a juca, și nu pentru a sta de vorbă. Știința aceea a stăpânelor pariziene, de a aduna la olaltă oameni cari, fără ele, s'ar fi ignorat și cari le sunt îndatorați pentru fericirea de a se fi întrecunoscut; arta aceea de a doza în justă măsură cunoștințele, spiritul, grația — toate acestea sunt deplin necunoscute în provincie.

„Desigur, societatea bună din provincie nu numără exclusiv imbecili. Și un târg mai important nu poate să nu numere și câțiva oameni de valoare. Dacă totuși, acele reuniuni care fac agrementul vieții din Paris par imposibile aci, — cauza este în următoarea aspră lege a provinciei: *nu se primesc decât acele politeți pe care le putem întoarce*".

„Un om mai bine care dela Paris se întoarce în orașul său, va întâlni acolo mulți oameni care, în unele privinți, *îi sunt superiori*. Dar sunt puține șanse să întâlnească vreodată un om superior, pur și simplu.

„Acea bucurie a Parisului: comerțul între oameni care se îmbogățesc doar apropindu-se unii de alții — este ca și necunoscută în provincie.

Parisul ecremează Provincia. Dar asta e adevărat numai pentru talent, nu însă și pentru virtute.

„Parisul distruge acele tipuri de oameni pe care Provincia le scoate în relief.

„Provincia cultivă diferențele. Nimeni nu se gândește să roșească de accentul ori de maniile sale. Parisul impune o uniformă. Ne supune ca și casele sale, unei alinieri; estompează caracterele, și ne reduce pe toți la un tip comun.

„Nu numai că provincia singură mai știe să urască, dar numai acolo ura mai poate supraviețui omului care a hrănit-o și se mai poate transmite la copii. Intocmai cum, în vastele sale bucătării, provincia păstrează secretul unor rețete exclize, tot astfel, în penumbra locuințelor sale cu storurile întrecăscate, acolo se zămislesc și se pun la punct răzbunările savante și loviturile „cu întârziere".

„La Paris, blocul unei familii se rupe, se face praf. Parisul e un oraș de indivizi, — de indivizi acuplați; — el consumă familia. Provincia, ea, hrănește încă Familia. (Pentru câtă vreme încă?)

„In Paris, — acel „desert cu oameni", — fiecare nu posedă decât propria lui valoare individuală. Intr'un târg de provincie, fiecare valorează atât cât valorează neamul său, *„gens"* din care face parte. Familia crește acolo pe loc, se desfășură în plină nemișcare, — ca un mare copac".

Din lipsă de loc, las pe cititor să-și aleagă singur alte pasagii. După cum se poate vedea din cele deja reproduse, găsim în fiecare câte ceva care se potrivește și câte ceva care nu se potrivește cu provincialismul românesc. Este de reflectat asupra acestui subiect, al specificului provincial român, unul din subiectele cele mai interesante atât pentru critic, cât și pentru istoric, filozof și sociolog.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Vasile Pârvan

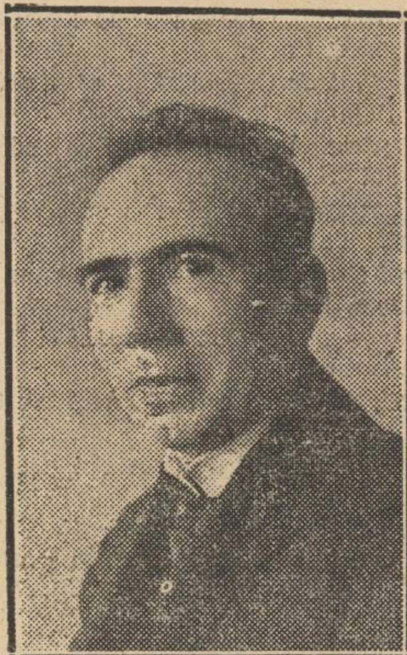
Unul din reprezentanții cei mai străluciți ai culturii și intelectualității românești, profesorul Vasile Pârvan, a murit.

Răpus încă la începutul uriașei activități ce pornise a desfășura pentru înălțarea științei românești pe soclul unde merită să figureze alături de marile străduinți și realizări ale altor popoare, Vasile Pârvan lasă o operă vastă și un drum deschis spre noui și fructuoase cercetări.

S'a născut în anul 1882 în comuna Huruești, județul Tecuci. A făcut studii strălucite la Universitățile din București și Berlin, — iar după înapoierea sa în țară, tipărindu-și cele dintâi lucrări de specialitate, i s'a încredințat catedra de istorie antică dela Universitatea din București (1909).

La 15 Mai 1913 fu ales membru al Academiei Române. A fost apoi: Secretar General al Academiei Române, Director al școalei române din Roma, Directorul Muzeului de antichități din București și profesor agregat la Sorbona.

Studiile de sinteză, adânc și riguros documentate, au relevat dintru început personalitatea savantului nostru.

Vasile Pârvan

Lucrările sale de seamă sunt: „Organizația provinciei Dacia", „Salsovia", „Die Nationalität der Kaufleute im Römischen Kaiserreiche", „Marcu Aureliu", „Istoria Creștinismului daco-roman", „Cetatea Tropaeum", „Cetatea Ulmetum", „Descoperiri nouă în Scythia Minor", „Știri nouă din Dacia Malvensis", „Castrul dela Poiana și Drumul roman prin Moldova de jos", „Arhäologische Funde in Rumänien", „Zidul cetății Tomi", „Histria IV", „Gerusia din Callatis", „Parentalia", „Sulle origini della civilta romana alle foci del Danubio", „Histria VII", „Așezări geto-grece și daco-romane în câmpia munteană", „Idei și forme istorice", „Inceputurile vieții romane la gurile Dunării", „Memoriale" și „Getica".

Determinând începuturile noastre etnice și istorice, „Getica" — această izbutită încercare de protoistorie a Daciei în mileniul I a. Chr., — stabilește pe baze epigrafice și arheologice, în lumina celei mai serioase metode istorice, care era populația autohtonă pe pământul locuit astăzi de Români.

Cu dragoste neclintită pentru destelenirea și înțelegerea trecutului din care a răsărit viața zilelor noastre, Vasile Pârvan a strâns în această operă monumentală toate roadele străduințelor sale de cercetător sobru și neobosit, încununându-și astfel cariera.

In afară de lucrările enumerate, marele nostru istoric a risipit numeroase studii prin cele mai reputate reviste din străinătate, precum și în paginile revistelor „Dacia" și „Ephemeris Daco-romana" a căror conducere o avea.

Știința românească pierde cu Vasile Pârvan o energie deschizătoare de cărări spre lumină, — un savant de întinsă erudiție obicinuit cu severa cugetare asupra lumii și asupra vieții — căruia școala noastră îi va găsi cu greu un continuator... — *Al. N. Biaz.*

Un subiect de dramă

Georges Brandes, cunoscutul critic danez, a povestit despre Ibsen următoarea scenă:

„Intr'o seară calmă, stăteam afară, înaintea unui pavilion norvegian, undeva într'o localitate, al cărei nume nu-l mai țin minte. Lumânările fură luate de pe masă, noaptea fiind luminoasă. In lumina magică, silueta lui Ibsen se confunda cu peisagiul feeric. Noaptea înaintând din ce în ce, nu se mai vedea decât reflexul luminii în ochelarii lui și mișcarea gurii. Vorbea încet și rar, bine dispus ducând din când în când paharul la gură.

Cum la masă mâncasem miel, i-am spus:

— Mielul este un animal minunat.

— Și eu sunt de aceeași părere — răspunse Ibsen. Odată mi-a venit chiar ideia să scriu o dramă, al cărui subiect trebuia să fie tocmai un miel.

Un om era în agonie; nu mai putea fi salvat decât dacă i s'ar fi făcut o transfuziune de sânge. A fost luat un miel și omului în agonie îi transfuse sângele lui. Omul scăpă. Din acel moment însă el nu visa altceva decât să revadă mielul, căruia îi datora viața. In sfârșit el îl găsi sub înfățișarea unei femei. El o iubi. Nu-i așa că era inevitabil s'o iubească ?

— Fără îndoială; numai că foarte rar poți găsi o femee care să fie un miel.

— Totuși lucrul se întâmplă câte odată, da, da, se întâmplă.

Conversația se isprăvi cu un surâs, care era în armonie cu cerul nopții limpede și cu fiordul care strălucia, departe și șters!!. — *P.*

Cartea de școală

Cea mai vitreg tratată lucrare de imprimerie e îndeobște la noi, cartea de școală, — spune în „Almanahul Graficei Române" d. Marin Simionescu-Râmniceanu.

Pedagogia modernă, care prin sistemul intuitiv tinde să suprime cât mai mult efortul din învățătură, neglijează cartea în așa grad, încât promoțiile ultimelor decenii se disting printr'o aversiune pentru citit, aversiune care ar putea să explice o bună parte din criza actuală a cărții.

Cum însă alăturarea completă a cărții de școală, tot n'a fost cu putință, — pedagogul modern, plin de compătimire pentru bietul elev, încearcă prin selecționarea mijloacelor tehnice să-i evite eventuala surmenare. Astfel, impune cărții de școală hârtia „chamois", deși, în afară de faptul că e mai ieftină, nimic n'a dovedit că obosește mai puțin ochiul decât cea albă; apoi litera mare, corp 12, cu spor la citit, care tocmai prin mărimea ei nu invită la concentrare, dar convine editorului ca — față de prețul minim acordat de comisie pentru coală — să-și scoată paguba prin extinderea textului pe un cât mai mare număr de foi. Nu mai insistăm asupra faptului că s'a făcut un obicei de a se broșa cartea didactică cu cusătură de bloc, așa încât tocmai manualul ursit să stea deschis ca o carte de rugăciuni, reușește surprinzător de bine să se închidă singur.

La slutirea chiar și a fiecărei pagini, atenția pedagogică a mai adăugat acea scoatere la iveală a numelor proprii în text printr'o literă groasă care distramă barbar aspectul feței tipărite, pe când raportul dintre litera textului și titlu sau gradarea dintre titlul de capitol și de paragrafe e lăsată în seama experienței zețarului.

S'a creat astfel la noi un tip de carte unic dela clasa I-a primară până la bacalaureat, fără să se țină seama că alta trebuie să fie mentalitatea cu care se apropie copilul la șapte ani de carte și alta aceea a adolescentului din cursul superior. Și n'ar fi vorba de a năzui să se facă din cartea de școală o operă de artă, ci a o considera demnă să contribuie, nu numai prin conținut, dar și prin înfățișarea ei, la educarea școlarului în sensul că frumosul nu e străin de practic-uzual, că frumosul nu e un adaus de prisos, ci la obârșie e tocmai logică și bun simț, e distincțiunea rezultată din selecție".

Dintr'un jurnal al lui Cehov

De curând a apărut în rusește o parte din însemnările zilnice — un fel de jurnal — ale lui Cehov. Despre aceste note, autorul lor spunea că ele cuprind gândurile și impresiile lui, notate zi cu zi, timp de 10 ani de zile.

Dăm câteva din aceste însemnări :

„Omului îi place să vorbească despre boalele lui și totuși ele sunt tot ceeace poate fi, în viața sa, mai lipsit de interes".

„Ariana vorbește trei limbi deodată. Ea le-a învățat așa de repede, pentrucă are în cap foarte mult loc liber".

„Dragostea este starea noastră normală; ea arată oamenilor cum ar trebui să fie".

„Ce deosebită plăcere să poți stima oamenii! Nu mă interesez niciodată cum trăesc autorii sau cum joacă ei cărți. De aceea când le citesc poemele, nu văd decât minunatul lor conținut".

„Ipocriții obișnuiți sunt ca niște porumbei; cei politici sau cei care se ocupă cu literatura, par vulturi. Nu vă lăsați însă intimidați de înfățișarea lor de vulturi. In realitate nu sunt decât șoareci și câini".

— „Pentruce cântecele tale sunt așa de scurte" a întrebat cineva odată pe o pasăre. „N'ai răsuflarea destul de lungă"?

— Nu, dar am așa de multe cântece în gâtlej, încât numai așa pot să vă fac să le auziți pe toate".

„ Un critic N. trăește cu o actriță X. Se dă o reprezentație în beneficiul actriței; piesa e mizerabilă, jocul lipsit de talent. N. trebuie să laude însă. El scrie: piesa și artiștii au avut un mare succes. Vom continua mâine. La ultimele cuvinte, criticul răsuflă ușurat.

După două zile, criticul se duce la X. Ea îi deschide ușa, se lasă sărutată și îmbrățișată, spune însă, după câteva minute, râzând, dar hotărît: continuarea pe mâni".

„Vrabiei i se pare că vrăbioiul ei nu chiscuie, ci cântă". — *P.*

Arzigogolo

Pe cele mai însemnate scene ale teatrelor italiene se reprezintă o dramă bizară—datorită scriitorului Sem Benelli — cu ciudatul titlu: „Arzigogolo".

Arzigogolo e un cuvânt foarte puțin uzitat chiar în limbagiul curent al Italienilor, și desemnează o stare sufletească cu totul deosebită, un soi de labirint sentimental. Era, dealtminteri, titlul cel mai potrivit pentru această dramă plină de pasiune sângeroasă, de năzuinți stranii și de ciudate conflicte sufletești.

Acțiunea piesei se desfășură în epoca romantică a Renașterii italiene.

Violante, frumoasa fiică a ducelui de Capri, a hotărît să nu se căsătorească decât cu bărbatul care din cea dintâi clipă a întâlnirii lor va ști să facă să se nască într'însa amorul fizic cu cele mai turburătoare deslănțuiri de patimă și de dorință.

Deși bărbatul așteptat întârzie să apară, Violante nu se lasă înduplecată nici de rugămințile tatălui ei, nici de insistența prințului Giano, înamorat nebun de dânsa.

In cele din urmă, după ce refuză zeci de pretendenți, Violante, ca să-și bată joc de ei, consimte să se mărite cu un negustor bogat, vanitos, și vulgar (îmbogățit prin darurile făcute de regele unei insule infectate de șobolani, căruia îi adusese două pisici).

Violante îi pune însă dela început în vedere soțului că dacă a consimțit să se căsătorească, n'a înțeles să-și dea și trupul. Intâia oară nu se va da decât bărbatului pe care-l visează; după aceia, o va putea avea și soțul.

Increzător în norocul său, acesta acceptă, cu gândul că mai curând sau mai târziu va izbuti s'o facă pe Violante să renunțe la capriciul ei absurd.

Prințul Giano, care n'o poate uita pe Violante, îi trimite pe bufonul său, Spallatonda, să o convingă să vină la dânsul; iar dacă nu va reuși s'o aducă, îi va tăia capul.

Teama de moarte îl face pe bufon să vorbească cu atâta înflăcărare încât trezește în Violante sentimentele pe cari le aștepta. Intr'un moment de nebunie i se dă lui Spallatonda, care la rândul lui simte că nu se mai poate descătușa din violența patimei. Ne mai voind să-și piardă amanta, preferă să fie decapitat. Pentru a-l salva, Violante îi mărturisește prințului că s'a dat bufonului și că acuma ar putea să fie și a lui dacă-l iartă pe Spallatonda. Giano acceptă, iar bufonul e suit pe eșafod și în loc să i se tae capul i se toarnă o căldare cu apă în cap.

Spallatonda înebunește, și văzând că Violante se îndreaptă spre camera de culcare a prințului, se repede la dânsa, strigând că vrea să i-o ducă el însuși stăpânului său pe frumoasa amantă. Și i-o duce, într'adevăr, dar ucisă sub lovituri de pumnal...

Renato Simoni a scris în „Corriere dela Sera" o interesantă critică cu prilejul reprezentării acestei piese la Milano. Rezervele pe cari le făcea în privința artificiozității unora din personagii ni se par în totul îndreptățite.

In orice caz, „Arzigogolo" e cel puțin o piesă interesantă...

Goethe și Beethoven

In „Europe" (No. 54, Iunie), Romain Rolland publică sfârșitul noului studiu consacrat lui Beethoven. Acest studiu, mult mai amplu decât cunoscuta **la vie de Beethoven,** va apare în curând în două volume sub titlul: **Beethoven — l'âme et l'art.** Capitolul publicat în „Europe" e de o bogăție documentară și de o înțelegere congenială demnă de Romain Rolland. Concluziile lui în privința relațiilor dintre cei doi titani, sunt următoarele:

„Intre Beethoven, Dionysos exaltat și uneori șovăitor, și Goethe Olimpianul — ultimul s'a dovedit cu mai multă slăbiciune morală. Puterea spiritului e să-și cunoască slăbiciunea și să fixeze limitele împărăției sale interioare. Impărăția lui Beethoven era cerul fără margini. De aci rezulta atracția lui vertiginoasă, generozitatea — și primejdia lui. Veacul muzical următor a sucombat. Numai Wagner a avut puterea să țină în pumnul său sceptrul pe care l-au scăpat Ucenicii vrăjitori... Beethoven n'a bănuit niciodată primejdiile pe care le deslănțuia. Cu atât mai mult, el nu pricepu (poate că nici nu bănuia) repulsiunea secretă ce îndepărta de dânsul pe omul pe care îl venera mai mult ca orice în lume. Ne putem închipui că el a trebuit să sufere din cauza tăcerii stăruitoare a lui Goethe, care nu răspundea la scrisorile sale. El, violentul, care nu tolera să nu i se dea ceiace i se cuvenea — chiar dela unul dintre stăpânii lumii, — el n'a mărturisit niciodată vreo ciudă pentru purtarea de neînțeles a lui Goethe. Nici o plângere... „Când cineva a cutezat să spună că Goethe n'ar trebui să mai scrie la bătrânețe, Beethoven a protestat cu violență. Amintindu-și de Goethe, autorul Eroicei spunea lui Rochlitz, în 1822, strălucind de bucurie:

„Il cunoști pe marele Goethe? Și eu îl cunosc. Am făcut cunoștință cu el la Karlsbad. Dumnezeu știe de câtă vreme! Pe atunci nu eram atât de surd ca azi; auzeam însă cu greu. Câtă răbdare avu marele om față de mine!... Cât de fericit eram pentru aceasta! M'aș fi lăsat ucis de zece ori pentru dânsul."

Totuși oamenii trec unul pe lângă altul, fără să se vadă... Beethoven, care iubea cel mai mult, n'a știut decât să jignească pe Goethe — clasicul respectuos față de Autoritate și Ordine. Goethe, care înțelegea mai mult, n'a fost totuși în stare să priceapă pe acel care îi era cel mai apropiat, cel mai mare și chiar singurul tovarăș demn de dânsul.

Sbuciumul necredinței

Prin forța și prin bunătatea religiilor, spune Anatole France, omul învață care este rațiunea lui de a fi și ce menire are în lume.

După ce ne-am lepădat de dogmele teologiei morale, așa cum aproape toți am făcut-o în epoca noastră de știință și de libertate intelectuală, nu ne mai rămâne nici un mijloc de-a afla ce căutăm pe planeta aceasta și de ce ne-am mai născut.

Misterul destinului ne învăluie cu totul în mrejele lui, și trebuie într'adevăr să nu cugeți la nimic pentruca să nu resimți cu cruzime tragica absurditate a vieții.

Aici, în această absolută ignorare a rostului nostru pe lume își află obârșia, tristețea și necazurile noastre.

Durerea fizică și tortura morală, suferințele sufletului și-ale simțurilor, norocul celor ticăloși, umilirea celui drept ,toate acestea laolaltă ar mai fi poate suportabile, dacă le-am ghici măcar rostul, și dac'am putea bănui într'însele o providență.

Credinciosul se bucură de bubele lui; nu-i pasă de nedreptățile și de violențele dușmanilor; nici păcatele și nici crimele nu-i răpesc nădejdea.

Dar, într'o lume în care lumina credinței s'a stins, răul și suferința își pierd orice semnificație și nu mai apar decât ca glume odioase și ca farse sinistre...

MĂRUNTE

Ultimul număr al revistei esperantiste, care apare bisăptămânal la Colonia publică traducerea cunoscutei nuvele „Bunicul" a lui Barbu Ștefănescu-Delavrancea, în traducerea d-lui Tiberiu Morariu.

— Câteva nuvele ale lui Vlahuță au apărut în traducerea d-lui S. Prager în revista „Esperantistului Belgian".

— La concursul literar internațional din Barcelona, a fost premiată lucrarea colaboratorului nostru Eugen Relgis „Parabola omului de azi", tradusă în limba esperanto de d. S. Prager.

— „Glasuri în surdină", noul roman al colaboratorului nostru Eugen Relgis, e în curs de traducere în limba germană și va apărea la Viena cu o introducere de Stefan Zweig.

Surpriză

— Mă întreb ce surpriză i-aș putea face bărbatului meu de ziua lui.

— Spune-i adevărat câți ani ai.

(Le Matin)

Caritate

— Faceți-vă milă și pomană!

— Nu ți-i rușine să cerșești, om sănătos? Du-te și muncește!

— Domnule, nu vă cer sfaturi, — vă cer bani!

Prețurile

— Mă tem să nu spună bărbatul meu că-i prea scumpă marfa aceasta.

— Permiteți-mi, doamnă, să remarc.... că mai degrabă ați putea găsi un alt soț decât o astfel de ocazie.

(Le Matin)

Pentru tot ce privește „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărți, informații, etc., a se adresa la redacție numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 6.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 344

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 10 Iulie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Un duhovnic al lui Pascal

Este știut: veacul XVII francez a fost prin excelență vremea scrupulelor literare. Regele doar și prinții cei mari, sau oamenii prea de jos, puteau fi deslegați de dânsele. Un om ars de leprele ascetismului își face notițe despre arta scrisului ca un literat oricare; astfel Pascal se prezintă ca simptomul cel mai tare, și straniu, al puterii cu care funcționa disciplina verbală în societatea unde a fermentat clasicismul.

Cu delicată și ingenioasă îndrăsneală îl cercetează raționalistul Paul Valéry pe agitatul creștin, pentru a-i da pe față vanitatea literară.

„Tăcerea veșnică a spațiilor nesfârșite mă spăimântă“... Apologetul implacabil era căptușit cu un poet al disperării metafizice, și Valéry descopere aici punctul slab al vanității artistului: glorioasele flăcări ale acestui incendiu pesimist, nu sunt ele cumva adeseori un foc de artificii literar? — Pascal a dat peste un duhovnic abil și nemilos; păcatul descoperit e păcat de frivolitate, cu deosebire umilitor pentru un jansenist.

Valéry nu aude tăcere grozavă în spațiile infinite; pentru dânsul cîntarea cosmică a sferelor, despre care visa Pythagora, este simbolul cel adevărat al lumii, și fără îndoială el ar adopta cu entuziasm versurile în care Faust, cumințit, rostește disprețul deplin pentru metafizică: Er stehe fest und sehe hier sich um, Dem Tüchtigen ist *diese* Welt nicht stumm. — Fraza lui Pascal — căci, evident, pentru dânsul „cugetarea“ citată e, prin excelență, o frază — inspiră lui Valéry o sumă de gînduri aspre: il y a je ne sais quoi de trouble et de *facile* dans la spécialité que l'on se fait des motifs tragiques et des objets impressionants... Ce sens are, să tot repetăm oamenilor nimicnicia lor, și să ne ostenim atâta ca să strivim neantul acesta? Ilustrul creștin tragic îi pare poetului gînditor de astăzi vinovat de neonestitate în spirit, artificial și industrios în emoția metafizică de care face paradă: je trouve cela impur et ambigu — je vois trop la main de Pascal. — Și comentatorii nu sunt singuri de vină că omul acesta se prezintă cu un soiu de Hamlet francez și jansenist, care se înfioară și visează pe o terasă în fața universului întocmai ca pe marginea unei scene, și în vederea lumii întregi discută cu propriul său spectru.

Iritația trebue să fi fost neobișnuită, Valéry având altmintreli obiecția blândă, antipatia răbdătoare și politicoasă. Pascal, creștinul genial și crispat, a fost în stare, singur, să-l scoată astfel din fire. Probabil că nu-i întâia oară când Pascal exasperează, — dar exasperarea lui Valéry e deosebit de inteligentă, de frumoasă și de fecundă.

Așa dar el crede că acea spaimă în fața universului e prefăcută, — o amplificare literară, deci o frivolitate solemnă în care e drapată neonest o întrebare serioasă. Și mai mult: întrebările metafizice Valéry le numește *abuzive* în sine, și chiamă la răspundere buna credință a pesimismului în general. Sunt încă destui oameni care nu simt falsitatea vulgară a frazei: dacă n'aș crede în Dumnezeu, m'ași ucide; dar acestea sunt personaje neglijabile. Se va fi întâmplat însă vreodată o sinucidere din desperare metafizică, exclusiv? Pentru cel mai extrem nihilizm teoretic omul este prealabil înarmat cu sisteme de consolări foarte solide. Este infinit probabil că Pascal, de exemplu, găsise consolare desăvârșită în zelul, desigur foarte literar, cu care lucra să ajungă un apologet original și modern al religiei creștine. Dragostele care ne leagă de pământ și de viață sunt variate și le găsim îndată ce le căutăm, — dacă cumva ni se întâmplă să simțim, în scurte clipe, vre-un gol în suflet. Dar câți oameni cunosc adevărat asemene întâmplări? Și dacă Pascal s'a consolat, înțelegem ușor ce avem de gîndit, în privința aceasta, despre mulțimea pesimiștilor de condei și album.

Iraționalitatea existenței este o limită absolută a spiritului. Pe mulțimea mare această fatalitate nu o turbură; abia dacă vreunii din această mulțime, odată în viața lor, își dau seamă de dînsa. Dar cei mai iritabili chiar își găsesc echilibrul. Pascal recomandă și ajunge să practice „tâmpirea“ — așa o numește singur, cu simptomatică mânie abia stăpânită — tâmpirea așa cum a organizat-o biserica în minunata sa înțelepciune. Soluția e dezesperată, mai cu seamă pentru un matematician de geniu; dar nu-i din cele mai eroice. Cu moartea alături Socrat zicea, că nu-și poate închipui ce alta ar putea face pe lumea cealaltă decât să urmeze a cerceta oamenii și a-i încurca în întrebări, așa cum făcuse în viață —: o strălucită insinuare, că omul nu-i capabil nici măcar să imagineze o întrebuințare originală a veșniciei după care suspină sau de care se agață spasmodic. E poate cea mai memorabilă dintre ironiile acelui ciudat raționalist, și mistic și cuminte.

Pesimismul prin dezolare metafizică este o poziție atât de gingașă, încât este recomandabil să trecem pe lângă dânsul cât mai rar și cu extremă discreție. Oprirea în această atitudine e obișnuit, dezastroasă.

Unui cazuist abil ca Paul Valéry nu i-a fost prea greu să compromită pe cel mai genial dintre creștini care s'a întâmplat să fie și unul din cei mai scrupuloși. Cazul era perfect, vrednic să tenteze pe unul dintre cei mai inteligenți oameni ai ceasului; și cel mai nou poet european a trebuit să fie un expert primejdios, chiar în fața unui atât de venerabil fenomen de febră literară cu virus metafizic, și să arate splendid că virusul acesta nu-i mortal. — Vanitățile de artist nu sunt poate păcate mortale; dar sunt păcate, de altfel ca tot ce contribue să întărească viața.

PAUL ZARIFOPOL

A. Bourdelle — Centaur rănit

Estetica socială și estetica pură

Un estetician care ar crede în valoarea obiectivă a judecăților estetice — și mai toți esteticianii sunt în acest caz — ar putea argumenta astfel față de un sceptic:

Prin definiție, ori ce fel de valoare devine obiectivă prin asentimentul tuturor oamenilor sau măcar a majorității lor; „e rău să furi“ e o judecată cu valoare obiectivă, pentru că toată lumea e de acord în această privință, până la un grad, chiar cei cari fură.

Aceasta fiind stabilit, să luăm drept exemplu o valoare estetică „incontestabilă“, valoarea „Beethoven“ spre pildă. Considerând numai pe acei cari au auzit măcar în parte muzica lui Beethoven, oamenii pot fi împărțiți în mai multe grupe, din punctul de vedere al valorii în chestie. In primul rând, o minoritate care gustă sincer operele artistice de care e vorba; aceștia, bine înțeles, sunt foarte mulțumiți de gustul lor și atribue mare valoare obiectivă muzicii lui Beethoven. Unei alte grupe, mai numeroasă, nu-i place Beethoven, dar se preface că-i place; dar, chiar prin această prefăcătorie, admiratorii factice admit, evident, valoarea operei lui Beethoven. Din alt grup fac parte acei cari „recunosc“ că nu le place Beethoven, dar condamnă propria lor apreciere, adăogând că „nu se pricep în muzică“ sau ceva asemănător. Așa dar și aceștia admit prin felul lor de a se scuza, că Beethoven are o valoare reală. Foarte puțini sunt în fine acei cari să îndrăznească să afirme că Beethoven „nu e frumos“; și mai trebue ținut seamă că o parte din ei nu sunt convinși de ce spun, ci voiesc să pozeze în originali și paradoxali.

Bine înțeles că această clasificare nu cuprinde în chip precis pe toți câți au auzit muzica lui Beethoven, căci există, cu siguranță, multe tipuri intermediare, pe care n'ai ști cărei grupe din cele de mai sus să le subsumezi. Dar aceasta n'are nici o importanță. Important e că esteticianul ar putea să conchidă astfel: Chiar dacă puțini oameni gustă cu adevărat pe Beethoven, acesta reprezintă totuși o valoare estetică, obiectivă, reală. Condiția necesară și suficientă e ca marea majoritate dintre oamenii cari știu de existența valorii în chestie să o recunoască, și această condiție e împlinită aci.

Esteticianul nostru ar avea pe de o parte dreptate. Pe de alta însă, un sceptic — în speță subsemnatul, — i-ar putea răspunde astfel, iarăși cu dreptate:

Frumos e, prin definiție, ceia ce provoacă plăcere estetică. N'ar putea fi deci vorba de o valoare obietivă estetică, decât când o operă artistică ar provoca o astfel de plăcere reală la majoritatea publicului. Simplele afirmații ale admirației nu pot stabili decât o valoare **socială**, nu estetică. Așa dar esteticianul s'a înșelat, luând drept valoare estetică o valoare socială, creată, ca să zicem așa „a propos“ de umbra unei valori estetice inexistente.

In zadar ar obiecta esteticianul, că printre oamenii cu cultură muzicală s'ar putea găsi o majoritate sinceră în favoarea lui Beethoven, și că numai cunoscătorii contează, după cum, pentru stabilirea valorii obiective a unui adevăr matematic e suficientă înțelegerea adevărului numai din partea celor cu cultură matematică; scepticul ar răspunde că voturile majorității cunoscătorilor în favoarea lui Beethoven, deși sincere, sunt obținute mulțumită „presiunilor“ societății, și iată cum: Să dai educație muzicală unui copil înseamnă în primul rând să asociezi în mintea lui anumite producții muzicale cu etichetele stabilind valoarea lor; nu e de mirare că, atunci când toți câți înconjoară un copil îi repetă într'una că Beethoven e minunat de frumos, copilul să se lase sugestionat, și să ajungă să-i placă cu adevărat muzica acestuia. Numai acei cu predilecții proprii foarte hotărîte, cu un gust viguros, pot rezista unor astfel de sugestii. Prin urmare, tocmai la oamenii cu educație artistică de orice fel, găsim mai rar un gust personal estetic, ci încălcarea domeniului social asupra celui estetic e aci mai mare ca ori unde. Dacă ar exista o grupă de oameni culți cu gusturi într'adevăr libere, am fi uimiți de varietatea pe care ar prezenta-o acestea.

Cine știe dacă are să fie posibilă vre-odată o experiență care să dovedească aceasta. Cu greu va admite societatea ca influența ei să înceteze, în această privință și ca gustul estetic al fiecăruia să se desvolte așa cum i-a fost menit de Dumnezeu. Și cu toate acestea e evident că s'ar putea da o perfectă educație artistică unui copil fără să i se afirme o singură dată că Beethoven, Shakespeare și Rafael sunt mari.

IOAN D. GHEREA

Vilegiatură

Oricine pleacă la o stațiune de băi știe că pentru cel mai mic confort va plăti prețul în proporție, dar va greși pretinzând ca ceiace plătește scump să fie și confortabil.

Autobuzul cu care plecasem în escursie, ar fi fost desigur mai la locul lui într'o expoziție automobilistică retrospectivă. Se urnise după o împotrivire lungă și dușmănoasă, și pe tot drumul a gemut din încheeturi ca un elefant bolnav. Chiar vopseaua proaspătă turnată refuzase să adere pe carapacea scorojită de ploi.

Șofeurul mașinei acesteia bătrâne o conducea într'un continuu și aproape regulat zigzag, părând că o obligă la umilința de a saluta în parte pe fiecare din pomii plantați destul de des dealungul șoselei. Mai arăta oarecare tendință de a obliga să salute și scaii din șanțul de pe lături și asta mai ales ne îngrijora. Credeam că șofeurul perduse direcția mașinei sau mai degrabă pe a sa proprie la vre-o bodegă unde trăsese în așteptarea clienților.

Mai pe urmă însă, un pasager atent ne forță să recunoaștem că șofeurul și cu mașina împreună dădeau dimpotrivă dovada unui perfect și savant echilibru: zigzagurile erau ocoluri necesitate de gropile șoselei.

Bineînțeles, nu le putea evita pe toate. Sunt atât de dese și de mari, unele adevărate văgăuni, încât drumul devine îndată o continuă afundare și eșire la suprafață, iar mașina parcă-i un faeton cu două roți alergând pe fundul unei prăpăstii. Pasagerii țipă, își trag sufletul la fiecare zdruncin și cad unul în brațele celuilalt fără nici un gând prietenos. In afară de gropi, mai sunt apoi și virajele brusce din fața căruțelor întâlnite în drum și care păstrează încăpățânat dreapta... șofeurului.

S'ar putea crede că-i vorba de vreo expediție primejdioasă în cine știe ce ținut neexplorat. Totuși, în felul acesta se călătorea anul trecut și poate și anul acesta spre una din cele numai trei sau patru stațiuni balneare cu care ne putem mândri: e vorba de aceea situată la mare.

Cu timpul, începem să suferim mai puțin Există un truc: sprijiniți în degetele mâinilor și picioarelor, formăm din trupul nostru un arc pe deauspra banchetei atunci când simțim că vine zdruncinul cel mare. In felul acesta, hopul trece fără noi, călătoria devine suportabilă, ba chiar combinată cu un exercițiu gimnastic folositor.

Ceiace mă mai supără încă, este prezența unui străin printre pasageri: un Belgian sau Olandez despre care am auzit vag că se află în călătorie de studii. E jena pe care o ai în fața unui mosafir care te-a surprins în casa deranjată.

Au un deosebit dar, vizitatorii străini, de a reține din țara noastră mai ales părțile rele. In ultima sa culegere de nuvele „Silences de campagne“, scriitorul francez Ed. Estaunié ne-a făcut cinstea câtorva *Pages roumaines*. In ele povestește o mică escursie din Câmpulung la Mânăstirea Nămăești. Nu ne spune nimic despre drumul acesta, care pe porțiunea din fața înaltului Mateiaș — străjer de 1500 metri peste dealuri mărunte — amintește farmecul văii Oltului: munte în stânga, șoseaua cât încap două căruțe, și în dreapta, prăpastia. Academicianul francez, a avut o surpriză abia când a ajuns în satul Nămăești. La cârciumă, un taraf de țigani lăutari își permitea să masacreze oribil „Marseilleza“, — necaz pe care i l-a înveselit într'un fel naivitatea spontană a însoțitorului său român:

— Vous vous croyez en France, n'est-ce pas?

D-sa a vizitat și M-rea Nămăești și raportează în întregime, cu o ironie ostentativă, legenda unei icoane a Maicei Domnului găsită în stânci, neatinsă, așa cum fusese îngropată acolo cu câteva sute de ani înainte.

D-l Estaunié a mai găsit la mânăstirea aceasta un popă beat și slugarnic, o stareță cerșind bani pentru biserică, și l-a interesat cu deosebire o călugăriță cu mintea rătăcită. Din aceste trei elemente, d-sa a încercat să închege un fel de caracteristică a ținutului și poporului român, care aduce din nefericire cu aceea — poate tot atât de falsă — cu care s'au obișnuit scriitorii francezi să ne prezinte impresiile de voiaj din Rusia.

Dacă și Olandezul din autobuz are cumva în gând vreo carte de impresii?

Am ajuns. Tekirghiolul e în plin sezon. Soarele a apus și ora de plajă e sfârșită. Mai sunt totuși în apă câțiva înotători depărtați și, pe nisip, câteva fete și băeți... charlestonând în costume de bae ude.

Intorc capul, fiindcă Belgianul se află și el printre privitori. Mă urc pe promenadă. Lângă mare nu știi cum trece timpul. S'a înserat, s'au aprins lămpile. Acuma-i și mai frumos de stat și de privit răsboirea valurilor. Dar micul bulevard se golește. Toată lumea dă buzna în clădirea-pavilion poreclită pompos „Cazino“. E o singură sală, restaurant-cofetărie, unde un jazz-band infernal îți înfige săbii în carne dela intrare. Sala e destul e mică, joasă, și orchestra stă chiar în mijloc, lângă mesele dese printre care chelnerii se învârtesc cu treabă, nervoși, și perechi de tineri vizitatori se învârtesc fără treabă, cu mișcări de epileptici. Charleston, bineînțeles, și aici.

Dar toată lumea de pe promenadă n'a putut încăpea în sala asta mică în care riști asfixia. Intr'adevăr, observ că mulți se îndreaptă spre ușa din fund și nu mai revin. Desigur că este pe-acolo vre-o sală de expoziții sau de lectură care să justifice denumirea de *cazino*, un colț mai retras în care jazz-ul răsbătând vag, s'ar putea asemăna cu o muzică.

Mă strecor cu greu printre mese și ies și eu prin fund. Un coridor strâmt, o ușă închisă. Citesc placarda: este clubul politic al partidului la putere. Mai jos, se comandă lămurit: Intrarea permisă numai membrilor. Totuși, lumea se scurge prin ușa aceia fără nici o piedică: bărbați, femei tinere, bătrâni cu picioarele abia puse în mișcare de nămolul miraculos... Atâta interes pentru politică într'o stațiune de băi?

Intru odată cu alții. O masă lungă în dreapta și altele mai mici pe părți au adunat în jurul lor de trei ori mai

Continuare în pagina II-a

multă lume decât ar putea cuprinde igienic o sală ca acela. Stau unii jos, cei mai mulți în picioare, unul peste umerii celuilalt. La masa lungă se joacă baccarat, la cele mici poker. Jocul de cărți e oprit în stațiunile balneare. Știu, dar aici este un cerc politic, după cum anunță placarda.

E o îngrămădeală în jurul banilor care mă sperie. Aerul greu și fumul de țigară mă înăbușă. Oamenii aceia cu figurile convulsionate deasupra cărților de joc, cu mâinile tremurând și abia pronunțând rar monosilabe misterioase, îmi par a ispăși toți o crimă colectivă în care eu n'am fost amestecată.

Mă grăbesc să ies, dar dincolo de prag vin față în față cu Olandezul care se pregătește să intre. A, nu! A văzut destule: șoseaua cu gropi, charlestonul dintre mese și de pe plajă... Mă opresc, în dreptul ușei și-i barez drumul lăsând în acelaș timp intrarea liberă pentru alți noi sosiți. Ii arăt Belgianului-Olandez placarda și-i explic cu autoritate, deși nu știu bine în ce limbă trebue să mă adresez:

— *C'est une réunion politique. Eingang verboten!*

ALICE GABRIELESCU

Colțul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Karada 7 (fostă Karageorgevici) recomandă următoarele cărți interesante:

PENTRU VILEGIATURA

André Gide: Le journal des faux-monnayeurs, Les Faux-monnayeurs, La porte étroite, L'immoraliste, Symphonie pastorale, Nourritures terrestres, Amyntas, Prométhée mal enchainé, Retour de l'enfant prodigue, Corydon, Paludes, Isabelle, Incidences, Caves du Vatican; *Comte Gobineau:* Adélaïde, Nicolas Belavoir (roman inedit); *Gallsworthi:* Le domaine, La fleur sombre, Le Patricien, Fraternité, Un saint Loyautés, Le propriétaire; *Goncourt:* Chérie, Sophie Arnould, Fille Elisa, La Faustini; *Jeanne Galzy,* tânăra dar celebra scriitoare franceză: La femme chez les garçons, Les allongés, L'enseveli, Le retour dans la vie; *Rémy de Gourmont:* Divertissements, Nuit au Luxembourg, Sixtine, Lettres à Sixtine, Couleurs, Promenades litteraires, Pays lointain, Problème du style, Physique de l'amour, Dissociations, Livre de masques, Dialogues-Nouveaux dialogues, Promenades philosophiques, Pèlerin du silence, Lilith; *Gontcharoff:* Une simple histoire; *Gorki:* Les Vagabonds, Caïn et Arthème, La mère, Les déchus, Dans la steppe, L'angoisse, L'annonciateur de la tempête, Dans le peuple, Souvenirs de ma vie litteraire, Un premier amour; *Paul Géraldy:* Toi et moi, Aimer, Le prélude, Grands Garçons, La guerre Madame; *Gautier Th.:* Roman de la momie, Capitaine Fracasse, Poésies, M-lle de Maupin; *Grébentchikoff:* Les Tchouraeff; *Jean Giraudoux:* Elpénor, Englantine, Juliette au pays des hommes; *Julien Green:* Adrienne Mesurat, Mont-Cinère; *Gandhi Mahatma:* La jeune Inde.

Knut Hamsun: Victoria, La faim, Un vagabond joue en sourdine. Au pays des contes, Pan; *Hearn Lafcadeo:* Chita, Kokoro, Le Japon inconnu, Esquisses martiniquaise, En glanant dans les champs de Bouddha, Kotto, Jouma, Contes des tropiques, Roman de la voie lactée, Fantômes de Chine; *Thomas Hardy:* Le maire de Casterbridge, Sous la verte feuillée, Retour au pays natal, Jude l'obscur; *J. K. Haysmans:* En rade, Là-bas, Certains, La Bièvre, Pages Catholiques, Seldwyle de Schiedaume, L'oblat. Les foules de Lourdes, De tout; *Louis Hémon:* Balling-Maloine, Collin Maillard, Maria Chapdelaine; *Abel Hermant:* Confession d'un enfant d'hier; *Octave Homberg:* La grande injustice, Le financier dans la cité; *Herriot:* Le salon de M-me de Récamier. La Russie nouvelle; Dans la forêt normande; *Myriam Harry:* Les amants de Siona, Siona à Paris, Siona chez les Barbares, Tendres cantique de Siona, Ile de volupté.

Urmare în numărul viitor.

CARȚILE ZILEI

Franceze: Nicolas Ségur: Dernières conversations avec Anatole France; *Panait Istrati:* Le refrain de la fosse (Nerrantsoula), *Georges Clémenceau:* Au soir de la Pensée (2 vol. mari de câte vreo 500 file: lei 430); *Princesse Bibesco:* Catherine Paris. In seria „vies des hommes illustres", ultimul volum: Vie de Cyrano de Bergerac. Amintim vie de Disraëli (lord Beaconsfield) de *André Maurois,* operă al cărui succes extraordinar crește din zi în zi și frumoasele lucrări din acea:ă serie ale lui Pourtalès: Vie de Liszt, Vie de Chopin; *Luc Durtain:* Quarantième étage, *Comte de Gobineau:* Nicolas Belavoir (roman); *Pierre Etienne Martel:* La recontre de Cervantès et du Quichotte (misérable vie d'un aventurier de génie) *Ștefan Zweig:* Balzac-Dickens; *François Fosca:* Derechef; *Fernand Corcos:* Les Femmes ex guerre (ce que les femmes seraient, d'après ce qu'elles ont été: voici, un livre cruel) *E. B. Allo:* Le scandale de Jésus (étude-polémique); *André Tardieu:* Devant l'obstacle: L'Amerique et nous;

Printre cărțile zilei, librăria „Hasefer" nu anunță decât acele cărți, romane sau cărți de cugetare, cari prezintă un interes deosebit pentru cititori.

Cărți germane: Egon Erwin Kisch. — Der rasende Reporter in Russland: Zaren, Popen, Bolschewiken, — cea mai nouă și mai interesantă carte asupra Rusiei de astăzi; *Felix Salten; Martin Overbeck* — der Roman eines reichen jungen Mannes; *Alfred Döblin:* Manas; *M. J. Bonn:* Geld und Geist: Vom Wesen und Werden der amerikanischen Welt; *Brinkman:* Demokratie und Erziehung in Amerika; *Emil Ludwig:* Napoléon, Vilhelm II, Bismarck, Genie und charakter, Goethe, Am Mittelmeer.

Ce e Dandysmul?...

Orice exces provoacă exces. Jugul crează răsvrătirea Spre a scăpa de robie, anarhiștii moderni visează o răsturnare a lumii și o deschidere de drumuri cu ajutorul bombelor. Iluzie copilărească! E mijlocul spiritelor grosolane lipsite de rațiune. Temperamentele distinse și clar văzătoare birue obstacolul; ele se slujesc de o unealtă mai sigură; se slujesc de ironie.

Muți s'au mirat de paradoxele și excentricitățile lui Baudelaire. Nimeni nu s'a gândit că era o reacție împotriva acelui spirit ipocrit aclimatizat în Franța în epoca Restaurației de emigrații veniți din Londra. Pilda lui Baudelaire explica paradoxele și excentricitățile lui Oscar Wilde. E aceeași nevoe de a demasca ipocrizia și de a birui prostia. Iată de ce aceste două genii, atât de depărtate unul de altul, atât de diferite ca esență și tendință, s'au întâlnit totuși în metodă și s'au înfrățit în religia dandysmului.

Dandysmul nu este practica frivolității. Insuși Carlyle s'a înșelat când a crezut că e o chestie de îmbrăcăminte și o estetică de croitor. Sunt multe feluri de dandysme, dar în fond, e ura împotriva frâului și o sfidare aruncată puterii opresive. Dandysmul e protestarea bunului simț clar-văzător împotriva prejudecăților oarbe. E revolta individului împotriva colectivității. Dibăcia lui e să-și bată adversarul cu propria-i oștire. Dandysmul e încercarea de liberare de sub nenumăratele tiranii. Cea mai nelegitimă e prejudecata opiniei publice. De aceea dandysmul trebuia să apară acolo unde această forță nelegitimă lucrează cu mai multă asprime: în Anglia. Dandysmul e ceva englezesc. O arată și numele lui care n'are echivalent în nici o altă limbă. Dandysmul e o floare a ruinelor care apare din descompunerea imperiilor și înflorește în vremea intermediară când elita de eri, lipsită de virtuți, mai păstrează o urmă de prestigiu. Dandysmul apare atunci când, sub amenințarea confuziei generale, mai apar câteva modalități ale ordinei de eri și tot se mai vede linia despărțitoare dintre aristocrația care apune în valul demagogiei năvălitoare. Dandysmul a apărut la începutul veacului XIX cu Georges Brummel. Brummel voia să salveze din dezastrul egalitar drepturile individului, să pue în locul nobleței de castă, nobletea inteligenței, în locul privilegiilor de naștere, privilegiile spiritului și să menție, ca un schelet robust al societăților, o erarhie, o scară a valorilor.

Fără îndoială, această preocupare a lui Brummel, dictată de împrejurări, se manifestase și altădată, la vremuri tot atât de turburi, căci aceleași cauze produc aceleași efecte. Alcibiade la Greci și Petroniu la Romani, au încercat să ție piept curentului de vulgaritate, dar ca această stare de spirit denumită mai târziu dandysme, să dobândească toată valoarea și forța de coheziune, era nevoe de condiții speciale și de mentalitatea ciudată a unui popor care ține la o virtute batjocorită și de Stendhal și de Remy de Gourmont. Popoarele latine au moravurile prea ușoare iar opinia publică prea ertătoare ca teoria dandysmului să se poată cristaliza cu toată rigoarea. S'au căutat în Franța chiar precursori lui Brummel. S'a vorbit de Lauzun, de ducele de Richelieu, de d'Orsay. Din câteva aparențe, s'au creat paralele inexacte și ciudate. Nu e nimic asemănător între atitudinea elegantă a unui Lauzun, a unui Richelieu, a unui Orsay și doctrina lui Brummel. Arta acelor francezi era una singură: să placă. Brummel nu ține la acest mijloc eftin de a cuceri. Arta lui e să displacă. El domnește prin obrăznicie, mortificând. Viața lui e o sfidare. Ii place să vadă oamenii săltând sub loviturile lui de cravașă. Iată originalitatea lui Brummel. Meșteșugul e atât de greu că n'a mai izbutit nimeni; el cere o astfel de încordare a spiritului, o atenție atât de mare asupra propriei sale persoane, asupra gesturilor, cuvintelor, în cât Brummel însuș după aceia și-a pierdut mințile. Să nu mi se pomenească de dandysmul lui Barbey d'Aurevilly care desigur a fost o protestare împotriva vulgarității moravurilor plebeiene, dar care se reducea la apucături de mascaradă. A te îmbrăca în catifele și dantele, a purta culori țipătoare e ceva împotriva principiilor dandysmului, formulate de Brummel, care spune: „Adevăratul dandy nu trebue nici odată să se facă observat! Barbey d'Aurevilly, care știa acest lucru deoarece a scris asupra lui Brummel, n'a ținut seamă de el. Dandysmul presupune un suflet solid la adăpost de valurile pasiunei și nu se potrivește cu gesturile impetuoase. De aceia poeții nu sunt cei mai potriviți oameni în vederea dandysmului. Biron n'a putut juca până la capăt rolul de dandy și nici poetul care fusese poreclit „domnișoara Byron": Alfred de Muset. Baudelaire n'a isbutit nici el pe de-a'ntregul, deși cu privirea lui de vultur înțelesese mai bine doctrina decât mulți alți francezi și însuși Oscar Wilde va cădea biruit, pentru că n'a cugetat prea mult la acest sfat al lui Brummel. „Dandysmul trebue să știe să se oprească la timp și după obținerea rezultatului, să se retragă". Pasionații nu pot avea nimic de-aface cu dandysmul. E o tactică de spirit rece. Brummel rămâne adevăratul dandy care a știut să se impue cu o privire. Prezența lui făcea mai multă cinste decât prezența regelui. Lipsa lui dela serbările Curții era socotită ca un dezastru. Stăpânea prin teroare: „Stai drept! spunea o ducesă speriată ficei sale, Brummel se uită la noi!" iar dandysmul lui Brummel avea cel puțin meritul riscului. Când Baudelaire blestema, când Wilde rostea din salon în salon epigramele lui de ateu, riscau doar să fie disprețuiți de oamenii pioși, ceeace nu era prea grav. Când Brummel decreta ceva, el își risca viața și riscul era al unui admirabil jucător. Dealtfel și-a pierdut capul. Nu însă la ghilotină.

Oscar Wilde credea că orice om are drept la fericire și la o filosofie care să nu-i distrugă personalitatea. Toate mijloacele pentru atingerea acestui scop erau, după el, bune.

Spre a spune toate acestea Englezilor se cerea multă îndrăzneală. Wilde simțea cu atât mai bine pericolul, cu cât el însuși citise bine Biblia. Educația dintâi e un vestmânt de care nu te mai desbari niciodată și care seamănă adesea cu haina otrăvită a lui Nessus. Wilde a avut totdeauna spaimă de „păcat", căci a crescut la școala Scripturei. Zadarnic o reneagă. De aci a luat obiceiul să vorbească în parabole.

Trecând pe stradă arunca în dreapta și în stânga monete de aur și spunea celor care-l întovărășeau: „Cred că acum i-am demoralizat destul de bine". Nu trebue să vedem în acest gest dorința drăcească de a conrupe. Intelesul gestului e altul: „Le-am dat o lecție de umilință..."

Oscar Wilde nu era un om religios, ca Baudelaire. Avea deci un singur refugiu: în Artă. De aceia a și făcut o religie din artă. „Arta, spunea el, e superioară Naturei care se repetă. Valoarea unei opere de artă stă în faptul că e unică". Toată greșala lui Wilde, sau scuza lui — după cum voim să-l judecăm — e că n'a știut să-și joace rolul până la capăt. Ce contradicție să ceri protecția legilor pe care ai voit să le dărâmi și să faci apel la opinia publică după ce toată viața ai disprețuit-o! Adresându-se tribunalelor, socotindu-se ofensat de zvonurile pe care le-a deslănțuit din voia sa, Wilde își desmințea atitudinea și teoriile anterioare. Cine ar fi crezut că acest prinț al viciilor se va preocupa vre-odată de reputația lui în ochii vulgului...

Wilde a plătit destul de scump perversiunile lui; să le uităm de-acum. El și-a răscumpărat stima, căci a mers spre dezastru ca spre o sinucidere. Simțea nevoia ispășirii. In închisoare a scris o capodoperă.

Și e toată moralitatea ființei lui.

ERNEST RAYNAUD

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă și extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

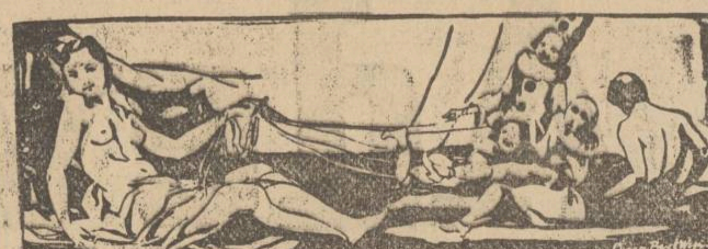
Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut in

Biblioteca „DIMINEAȚA" No. 79

Prețul 6 Lei

Citiți „Comoara cu povești"

„Comoara cu povești" ***nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă și din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând așa de multe povești, toate alese, și fiind dela început până la sfârșit împodobită cu o frumusețe de desene în culori.***

E. L. MORSELLI

GLORIA

O turmă de nebunateci leoparzi se năpustiau cu sărituri și tumbe de-a lungul malului unui pârâu, sub lumina de lună plină.

Văzură o hienă.

— Hei! Cumătră! — îi strigară: — La noapte trec o sută de cai pe drumul caravanei. Ii trimete Sultanul la Meca. Trebue să aibă carne rară! Paznicii sunt puțini. Ospăț neîndoios! de cele ce pică la un an odată! Haide cu noi!

— Vă foarte mulțumesc, dar nu pot — răspunse hiena, cătându-și grăbită de drum.

— De ce? îi strigară din urmă leoparzii.

— Trebue să mă duc la cimitir — răspunse aceia, zâmbind de departe.

Odinioară, vă mai aduceți aminte, dragi prieteni? eram o ceată, îmbătați de tinerețe și de nădejdi: coboram și noi de-alungul unui șuvoiu, sub seninul lunei pline.

Am întâlnit Gloria. Am poftit'o să se ospăteze cu noi. Și ne-a răspuns ca hiena!

VISUL

Norii, încolțiți de Crivăț pe cerurile fără liman, șoimii, căzuți de pe piscuri cu aripile plumbuite de furtună, valurile de-a pururi luate la goană de pe malul stâncos, invidiau un pașnic norod de brazi răsăriți și crescuți între munte și mare.

Dar brazii, văzând norii și șoimii și valurile călătorind, mergând, umblând, se frământau în de ei și-și blestemau nesfârșitele rădăcini.

Așa că într'o zi, în sfârșit, spuseră oamenilor: — Ascultați! Am aflat dela mare că sunt niște țări depărtate, unde peșterile stau pline vârf cu diamante, unde râurile duc aur și argint pentru cine vrea. De-i așa, descătușați-ne de aste rădăcini zdravene care ne țintuesc locului! faceți din noi frumoase corăbii iuți și vom umbla cu voi pe mare, să vedem acele țări miraculoase.

Nu într'o doară vorbiseră brazii de diamante, de argint și de aur. Abia ce isprăvisera de înșirat acele bogății, că oamenii se și apucaseră de treabă.

Ce bucurie pe acei brazi, să se simtă răniți de topor!

Câți-va din ei, pitici și răsuciți, se auzeau țipând cât puteau: — Noi! Noi! vedeți? suntem născuți ca să acoperim coastele navilor voastre!

Alții, înalți și subțiri, spuneau: —Iar noi suntem născuți pentru scheletul pereților!

Dar când carenele fură isprăvite și acoperite și stăteau de-a lungul golfului mirosind a rășină: ținute ca niște fantastici zăvozi, de zgardă; atunci, cei mai frumoși, aceia ce mi-s dragi ca frații, cei ce așteptaseră, siguri, în tăcere, ridicară și ei glasul din culmile lor înalte și încâlcite, cântând: — Iată-vă aproape gata, oameni! Nu vă lăsați: doborâți-ne la pământ! Tăiați-ne astă imensă chică de frunze nefolositoare și înfigeți-ne colo, în inima corăbiilor, care să fie ca rădăcinile noastre! Nu acestea, încăpățânate și netrebnice, care n'au voit să ne urmeze, ci acelea pe care le-am visat timp de atâția ani, rădăcini libere! care umblau cu noi pe valurile verzi, spre necunoscut!...

Și porniră așa, în sfârșit, cum visaseră, dragii mei frați, ținând întinse colțuroasele pânze, la vântul prielnic: ieșiră din marea Noastră, colo, în marea cea Mare, și-o spintecară toată, pe timp senin și vijelii, simțiră fiorii reci ai genunelor, răsunară ca harpele la furia vânturilor, văzură țările și râurile visate, mai frumoase decât în vis, văzură veșnicul chin al oamenilor neînstare să se iubească, văzură, văzură...

Dar mergeți prin întortochiatele porturi ale marilor târguri ale lumii, și veți vedea că în vreme ce oamenii posomorâți, cu gândul la câștig, nu privesc în sus, catargele corăbiilor ancorate, nu mai spun nimic. S'au făcut taciturne; dar dau, jalnice, din cap.

S'or fi gândit oare la rădăcinile de odinioară?

(trad. de Al. M.)

I. Gherea (C. Dobrogeanu):
Studii critice, vol. V

Harnicul și priceputul cărturar, d. Barbu Lăzăreanu, a câștigat încă un drept la recunoștința noastră, strângând într'un volum bine alcătuit și îngrijit tipărit, studiile sociale și cercetările literare, pe care Ion Gherea le-a răspândit în diferite reviste și publicații.

Personalitatea distinsului cugetător apare astfel într'un tot bine luminat din toate părțile și în manifestările sale variate.

In acest al V-lea volum al operei sale complecte avem, cu cele două studii sociale: „Răspuns lui Ion C. Brătianu" și „Karl Marx și Economiștii noștri", încă o mărturie briliantă a felului său elegant și plin de îndemânare în polemică, iar în cercetările literare: „Artiștii cetățeni" și „Țăranul în Literatură", o complectare a vederilor sale literare expuse în „Idealuri sociale și Arta" din volumul al IV-lea al operei sale apărute în cursul anului trecut.

Teoriile economico-sociale din cele două studii sociale se bucură de o expunere atât de clară, de o argumentare atât de bine înlănțuită, în cât păstrează și azi aceiași valoare științifică și de informațiune precisă. Ceiace datează este numai psichologia specială a „marxiștilor ortodoxi" care se resfrânge din aceste studii și tonalitatea spiritului în care au fost scrise. Regăsim aci nota intelectualistă și raționalistă care a caracterizat a doua jumătate a secolului trecut. Ca o reacțiune împotriva tendinței de a transpune instinctul religios în domeniul social, împotriva acelui „romantism social", simbolizat prin opera lui Auguste Comte în special, cugetarea dela sfârșitul secolului al XIX-lea pune accentul pe o încredere excesivă în puterea științei și a rațiunii. Marxiștii ortodoxi, ca și anarchiștii individualiști, adoptă o metafizică științifică formală și abstractă, tot atât de dogmatică și infailibilă ca ori care alt sistem de metafizică combătut de știință, în înțelesul propriu, până în prezent. Există pentru ei un „Adevăr Științific" unic și universal, care dă explicarea lumii și originilor sale, în potriva căruia nu există posibilitate de împotrivire. Există un „Adevăr Economic" descoperit de Karl Marx, pe care omenirea nu are de cât a-l aplica spre a ajunge la realizarea idealului social. E impresionantă pentru vremurile noastre, desfășurarea clară și sigură a maestrului, îndemânarea fericită cu care mânuește argumentele din bogatul său arsenal de cunoștințe și informațiuni; și ni se pare ciudată încrederea aceasta nemărginită, certitudinea absolută că se poate poseda lumea în câteva formule simple și sigure scoase din Știință. Inţelegem abia acum beția puterii nemărginite resimțită de noi toți, cari, strânși în jurul acelui om superior și fermecător, am pornit'o la cucerirea fericirii omenirii!...

Ironia polemistului în luptă cu adversarii, oricari ar fi fost ei, I. C. Brătianu sau Petre Missir, are o alură largă și îngăduitoare, ceva olimpic și senin, sub care dialectica strânsă și solidă urmărește adversarul, pas cu pas, tăindu-i toate eșirile. Dar primatul rațiunii, așa cum se pune la „ortodoxi", nu se mai potrivește cu atitudinea noastră mintală. Nu mai putem admite azi posibilitatea transformării „agregatelor mecanice" din societatea capitalisto-burgheză, într'un „organism social viu" după un plan intelectual. Credința inebranlabilă în puterea unei „economii abstracte" de a transforma societatea prin influența ideii și nu prin organizarea acțiunei, așa ca problema cunoașterii să se transpue în problema acțiunii nu ne mai este accesibilă.

Aceasta nu ne împedică de a resimți plăcerea estetică a unei lupte intelectuale plină de nobleță, de spirit, de sagacitate, de o știință superioară în mânuirea argumentului și a informațiunii, așa cum ni se înfățișează în minunatele polemici ale acestui maestru al cuvântului și stăpânitor al unei vaste și variate erudiții.

Cât despre concepțiunile estetico-literare expuse în forma limpede, vioaie și familiară din articolul „Artiștii Cetățeni" cu care începe volumul al V-lea, ele sunt mai apropiate de cât s'ar crede de vederile actuale ale esteticii.

In adevăr, critica estetico-literară, după o lungă și aventuroasă peregrinațiune prin diverse sisteme de interpretare, se reîntoarce de la tendința rousseau-istă de a

care-i duce pașii;

reduce frumosul la un simplu „processus" al sentimentului intim, la încercarea de a determina o „scară de valori intransigente" care să pună o margine subiectivismului. Artiștii, zice Gherea, sunt cetățenii lumii ideale despre care ne vorbește Platon, dar a unei lumi **ce va fi în viitor,** iar geniul îi face pe scriitori să fie atât de străini și de puțin înțeleși de noi, geniul îi face să întindă brațele spre acel pământ al făgăduinței, acolo unde e lumina, unde e frumosul, unde e adevărul, unde e dreptatea socială!...

Cam acelaș lucru îl spune și Brownel în **„Incercări asupra Criticii"**, un volum apărut de curând în America și exprimând opiniunea celui mai recent curent critic din lumea Anglo-Saxonă: „Scopul oricărei sforțări a noastre trebue să fie găsirea unei evaluări adevărate a faptelor din domeniul frumuseții. Aceasta, de la Platon până la Keats, nu a fost alta decât identificarea frumosului cu adevărul. Misiunea cea mai înaltă a Criticii este că adevăratul și frumosul, iar nu urîtul și falsul, pot fi considerate ca binele suprem, într'o apreciere a cărui orizont se lărgește treptat"...

Volumul se termină cu articolul „Țăranul în literatură" în care este numai indicarea unei probleme, ce urma să fie rezolvită într'un articol următor, care însă nu s'a mai scris. Gherea se întreabă care să fie cauza contrastului dintre cele două feluri de a zugrăvi țărănimea, cel apologetic al unor George Sand, André Theuriet, Turghenief și poporaniștii ruși, Auerbach al Germanilor, sau felul îngrozitor în care aceiași țărani sunt redați de Zola, Maupassant, Balzac, Gerard Hauptmann, Uspensky, Cehov și chiar Lew Tolstoi, poporanist el însuși, dar care a dat cea mai înfiorătoare zugrăveală a vieții de la țară în **„Domnia Intunerecului".** Care din aceste două reprezentări a vieții de la țară, se întreabă Ion Gherea, este cea adevărată? Răspunsul lui Gherea se întrevede. Sociologia, zice el, deși e o știință nouă, a stabilit însă adevăruri ce nu admit nici contrazicere, nici excepții. Unii din aceste adevăruri e, că viața morală a unui popor atârnă de condițiunile fizice, materiale și economico-sociale în care el trăește. Condițiunile în care trăește țăranul sunt foarte rele. La sărăcia economică se mai adaugă sărăcia intelectuală. „De unde dar, Doamne iartă-mă, ar putea să se nască acel raiu sătesc, acea superioritate a satului asupra orașului?" Apologeții rustici au fost deci condamnați.

Dar nici zugrăvirea pesimiștilor nu poate fi adevărată, căci dacă țărănimea ar fi atât de bestială, cum ne-o arată acești pesimiști, ea ar fi trebuit să degenereze și ar fi pierit de mult.

Atunci cum se explică faptul că o literatură rustică, numărând atâția reprezentanți geniali, nu a izbutit să ne fixeze o psicologie a țăranului și mai ales de ce o exagerare atât de mare în redarea acestei psichologii, în cât să poată fi împărțiți în detractori și apologeți?

Explicarea acestui fenomen, termină Gherea, este foarte plauzibilă.... Dar glasul său a tăcut...

Câte ar fi mai avut poate să ne spuie și câte probleme noi n'ar fi știut să ne pună acum după războiu. Cărțile lui clar și bine gândite, frumos scrise, sunt și vor fi întotdeauna pline de sugestii, chiar dacă nu suntem de acord cu soluțiile propuse. Ele sunt izvoare de reflecții și comori de informații. Atitudinea lui sufletească e un sprijin și un reconfort, pentru toți care șovăim în mediul fără consistență morală, în care ne zbatem, adese cu o tragică simțire de slăbiciune și de lipsă de ori ce rezistență în jurul nostru.

Un om a cărui viață e organizată, în jurul unei credințe, a unui ideal și care s'a desfășurat întreagă și care ne făcea pe toți cei ce am fost în jurul lui, dela cel mai tânăr, și mai neînsemnat, până la cel mai talentat și mai celebru, să-l zicem cu dragoste și admirație „Maestre". Nu era vorbă goală și nici o vorbă de măgulire. Avea conștiința sigură și deplină că nu are nimic de primit de la nimeni și că el singur poate să dea. Aceasta nu numai pentrucă se simțea o forță reală și bine organizată, stăpână pe ea însăși, ci și pentrucă avea certitudinea absolută că poseda „Adevărul" și „Metoda"..

De aci frumusețea sa morală, acea seninătate liniștită în atitudine și gândire, acea securitate în orientare, care e influența cea mai fericită a operei sale, cum a fost odinioară acea a personalității sale.

IZABELA SADOVEANU

Tragedii domestice

GEAMUL SPART

D. Ionescu şi-a sfârşit articolul de fond din „Dimineaţa" şi mulţumit, strigă cu entuziasm:

— Bravo! Bine i-a încolţit... ştiu că le-o zice de la obraz! Adică ce credeau ? C'o să fure ca'n codru şi noi să le spunem: „Să trăiţi, ne-a făcut mare plăcere — mai poftiţi şi altă dată"... Aşa credeau ?

Fiindcă n'avea cine să răspundă, pe când recitea pasagiile care-i plăcuseră mai mult, îşi replică singur:

— Lasă-l să le frece ridichiea, că o merită tâlharii. In loc să vadă de trebile ţării îşi umplu buzunarele... puşcării noi ar trebui!... Care va să zică: deoparte biruri grele, de altă parte: chiverniseală la toartă... La Jilava să...

Pentrucă nu mai vedea clar, se opri, amânând pe altă dată judecata vinovaţilor, şi-şi scoase batista ca să-şi şteargă ochelarii. Aburindu-i, îşi aruncă privirea în curte, unde soarele tivise cu aur frunzele caisului şi clătină din cap satisfăcut. Pomul era încărcat de rod. Nici o frunză nu se mişca. Parcă şi'n natură era zi de odihnă.

— Straşnică zăpuşală trebue să fie afa...

N'apucă să-şi mântue fraza, căci bubuituri surde şi glasul plin de năduh al „Doamnei" sfâşiară tăcerea până atunci tulburată, în răstimpuri inegale, doar de bâzâitul monoton al unei muşte.

— Ah! Viaţă afurisită. Pe cine am omorît ? Pe tata ? Un lemn n'are cine să-mi crape. Alţii trag la aghioase, fac politică, numai eu...

Ionescu îşi puse repede ochelarii deoparte şi răspunse fără zăbavă, fiindcă ştia precis că „alţii" lui îi e adresat:

— Miţule! lasă că sparg eu lemne — tu mai odihneşte-te.

Deschizând uşa, valul de căldură îl isbi în faţă ş'atunci îşi aminti că are o panama veche care acum i-ar feri moalele capului de arşiţă. Intră în casă, şi-o luă şi apoi oarecum apărat împotriva văpăii, se îndreptă tacticos spre butuc.

Spintecă lemne mult timp cu stăruinţa care făcea pe d-na Ionescu să spue adesea că : „Mocofanul, când se pune la treabă, apoi se porneşte ca proasta la mormânt". Mormanul de lemne era mare şi el nici nu visa să se oprească: „s'aibă... altfel începe cu ale ei tocmai când ţi-e lumea mai dragă".

Luptându-se cu câteva noduri, se gândeşte că mâine, la biurou, îl aşteaptă un teanc de hârtii care trebue neapărat lucrate; că şeful ăsta nou e cam „zănatic"; socoteşte dacă mai are şase-şapte ani până să iasă la pensie.

— Atunci o să răsuflu şi eu în voe, îşi spune pentru sine.

Deodată rămâne încremenit: un zăngănit de geam spart l-a secat la inimă. Nu trecu mult şi „dumneaei" răsări în uşa bucătăriei şi-l întrebă cu o linişte care nu era semn bun:

—Ce-ai mai făcut iar ?

— Nimic, eu...

— Cum ai spart geamul! Tocmai pă ăsta mare ţi-ai găsit? Unde-ţi sunt gândurile? La beţivanii cu care-ţi mănânci lefşoara ?

— Dracu s'o ia de aşchie — parcă eu am vrut.

— Ah! D-zeule Sfânt şi Mare! Un lemn nu-i în stare să crape? Cine te-a pus? Ţi-am spus eu? De ce nu dormi? Nu vezi că numai pagube îmi faci? Ce mai aştepţi? Pleacă, lasă-mă cu necazurile mele! Zilele mi le-ai mâncat, afurisitule.

D. Ionescu, cu capul în jos, umilit, intră în casă, pe când, în curte, d-na blesteamă cu amar.

— Peste o jumătate de ceas, când d. Ionescu şi-a scos vata din urechi — pe care şi-o vârâse numai ca să nu audă ocările — pătrunde în odae, odată cu întâia boare de vânt, oftatul plin de obidă al Doamnei:

—Doamne, cu cine mi-e dat să trăiesc!

PLOUĂ IN CASĂ

Toamna.

E noapte. Toată familia e la masă. Nu s'aude decât sgomotul furculiţelor şi ploii care, adusă de vânt, isbeşte necontenit în geamuri. Doar în răstimpuri rare, când vântul e mai puţin vrăjmaş, se aude ropotul apei pe tabla acoperişului.

— Cumplită vreme! exclamă Ionescu.

— Vai de cei nevoiaşi! îi căină, miloasă, d-na Ionescu.

Ionel, elev în clasa şasea de liceu şi autorul unor versuri care impresionaseră adânc pe fata farmacistului, Duduia Vica, se gândeşte la vremea de afară şi caută să facă o comparaţie bună. După oarecare trudă şi codeală o găsi în:

— Papa! Nu ţi-se pare că prin ploaie noi plutim ca o altă arcă a lui Noe? expropiind şi modificând pentru circumstanţă, o frază din: „La Medeleni", roman pe care tocmai îl împrumutase dela un prietin.

Tânărul favorit al muzelor profită în largă măsură de poetica frază a lui Ionel Teodoreanu. Tatăl său îi aruncă o privire mândră şi muţumită.

— După cum văd nu strici ghetele degeaba — îmi pare bine că înveţi carte şi nu te ţii de fleacuri.

Doamna Ionescu nu putu să învingă ispita de a-l dojeni puţin pe „dumnealui" şi-i zise:

— Aşa eşti tu, crezi că toată lumea îşi pierde timpul ca tine.

Şi uşor încruntată, mama îi trece eroului nostru o bucată din friptura ei; iar sora, admirându-i pieptănătura şi ochii negri se folosi de prilej ca să declare că poeziile pe care le scrie Ionel, sunt mai frumoase ca ale: „bursucului de Pompiliu".

Pacea însă e sfărâmată de un strop de apă care cade în mijlocul mesii.

— Dar asta ce mai e?

Nu răspunde nimeni pentrucă o a doua picătură îi lămureşte pe toţi.

— Plouă 'n casă! exclamă d-na Ionescu, sesizând de minune realitatea

Domnul pare preocupat de calitatea şervetului, — dintr'o veche experienţă ştie că şi azi i s'a dus tihna. Şi nu se înşeală. D-na, punând castronul în locul unde pica, observă:

— Vezi ce păţim dacă te ţii numai de drăcovenii ?

Scurtă pauză. Apoi iar:

— Nu e chip să mănânce omul în linişte. Veşnic trebue să fie câte ceva. Da, stai, acolo ca un sfânt — te ştiu eu, mironositule — acasă cu crucea în sân şi după ce pleci umbli după blestemăţii.

Ionel, sub influenţa succesului, intervine, mărinimos în favoarea tatălui său.

— Par'că tata e de vină? Plouă fiindcă s'a găurit tabla!

Mama îşi împinse farfuria cu sgomot ceeace însemna maximum de supărare.

— Aşa, ai? Care va să zică d'aia m'am canonit cu tine ca să te fac mare? Ca să-mi spui că nu ştiu ce vorbesc! Bravo, frumoase lucruri mai învăţaţi la şcoală. Dar ce mă mir, ce putea să iasă din tine când ai asemenea părinte care-ţi dă bani de ţigări şi alte parascovenii în loc să te dea căţeaua. Piei din faţa mea, desmăţatule... zi d'aia...

Acum picăturile s'au transformat în şivoi.

— Ce-mi staţi? Ce aşteptaţi? Urcaţi-vă sus şi puneţi vre-o tingire. Doamne, Doamne, ce nătăfleţi — tot eu trebue să-i învăţ.

După ce s'au dat jos din pod, Doamna nu se putu opri să nu remarce:

— Ce-i pe tine? Uite cum ţi-ai murdărit hainele. Nu puteai să te fereşti?

— Dacă e praf...

— De sigur ai vrea să scutur ca în salon.

— Eu nu vreau nimic.

— Păi când ai vrut vreodată ceva? Tu atâta ştii: pune-te masă, scoală-te masă. D'aia ne-au luat înainte până şi nepricopsiţii de Vasileşti... Că tu te ţii de banchete şi politică în loc să vezi că ne cade casa în cap.

— Dar abia anul trecut am reparat-o.

— Păi nu vezi ce bine au lucrat? Că tu în loc să le vorbeşti serios te-ai pus la taifas cu lucrătorii. Şi, fireşte, ei ce aşteptau? Să vadă că eşti un papă-lapte ca să fure să stingă. Dar degeaba te-am dăscălit că tu tot nimic n'ai făcut — fustă ar trebui să porţi nu pantaloni.

Fata, ca să curme sfada, spuse:

— Mamă dragă, ar fi mai bine să ne culcăm.

— Sigur, că ne vine dela moşie... ştii să-ţi faci toată ziua cârlionţii şi să-mi citeşti noaptea romanţuri... Am să scot eu dracii şi din tine.

Fata, nici una nici două, o luă în braţe şi o sărută pe amândoi obrajii.

— Joacă-te tu, joacă-te, că ai s'o păţeşti, îi spuse mama vrând să pară mânioasă, dar în realitate biruită şi îmbunată aproape cu totul.

— Mamă, nu trebue să mai fii necăjită, ploaia a încetat.

— Ce aşteptaţi voi? Să tac ca să vă faceţi iar de cap. O să mai încerc şi de data asta, dar...

— ...Ştiu c'o să mai încerci şi altă dată.

— Lasă vorba!... Haidem că şi mie mi-e somn. Vom vedea mâine ce mai e de făcut.

Şi pe când în noapte se auzeau streşinile picurând, casa fu din nou învăluită de liniştea care fusese turburată de ploaia aprigă de toamnă.

CONSTANTIN PELMUŞ

DIMINEAŢA

Lui Săndel Calligari

In aerul sonor al dimineţii
Prin parcul curţii cu copaci bătrâni
Pe vârfuri cântă mici şi vii, stigleţii.
Un fluerat trecut ca prin fântâni
Răsună'n umbra neagră de stejari
Prin crengile ce s'au cuprins de mâni.
Şi alte păsări mici cu guşe mari
Se cheamă şi se flueră strident
Cu ciocurile lor de chilimbari.
Din mine însumi eu mă simt absent
Şi soarele curat şi clar ar trece
Prin sufletu-mi ca roua transparent;
Şi 'n dimineaţa limpede şi rece
Prin mine ca printr'un izvor de munte
Lumina, firul luciu şi-l petrece.
Şi palma aşezată peste frunte
Mi-i putrezită frunză cu nervure
De vreme înegrite, şi mărunte.
Şi'n vegetarea udă de pădure
Lumina dela soare mă desface
Ca vântu 'n praf şi 'n cântec să mă fure.

Dumbrăveni. DEMOSTENE BOTEZ

I. TEFFI

UN NASTURE

Când se puse trenul în mişcare, Catia îşi scoase pălăria, îşi îndreptă şalul şi exclamă deodată:

— Ah! Ce rău îmi pare! Imi cumpărasem această pereche de mănuşi anume pentru călătorie, şi iată, îi şi lipseşte un nasture!

Trubnikoff, soţul Catiei, dădu din cap turburat. Fiind însurat abea de două luni jumătate cu Catia, nu spuse: „Tu eşti vinovată, draga mea. Nasturii noi trebuesc întăriţi". Sau: „Todeauna păţeşti de astea! Dacă nu faci ca toată lumea!" Sau ceva asemănător. Trubnikoff sărută însă mâna Catiei, tocmai pe locul unde lipsea nasturele, şi zise voios: „S'a dres paguba". Dar tonul nu plăcu de loc Catiei, care răspunse:

— Fireşte, ce-ţi pasă ţie că nevastă-ta e ca o bucătăreasă...

— Nu vorbi copilării! Cum, ca o bucătăreasă?... Dă mâna încoace: nici nu se cunoaşte lipsa nasturelui...

— Nu se cunoaşte pentru tine — dar pentru alţii? Prin lucruri de astea mici se deosibeşte o femee elegantă de celelalte.

— Dacă e aşa, îmbracă altă pereche de mănuşi.

— Mulţumesc de sfat! zise Catia ironic. Mănuşile astea le-am cumpărat anume pentru călătorie, şi acum să îmbrac altele? Deştept mai eşti!

Trubnikoff tăcu amărît. „N'ar fi trebuit să mă'nsor cu o femee deşteaptă", cugetă el.

Catia luă o carte, dar se vedea bine că nu citea. „La ce s'o fi gândind?" se chinuia Trubnikoff. A ghicit că sunt un prost şi îi pare rău de viaţa ei stricată!"

— Păcat!... zise deodată Catia.

— Cum, păcat? bâlbâi Trubnikoff speriat.

— Păcat că nu trecem prin Viena. In Viena aşi fi găsit cu siguranţă un nasture la fel; vânzătoarea spunea că sunt mănuşi vieneze. Şi de altfel nici nu pricep de ce trecem prin Berlin şi nu prin Viena. Olga Popoff a trecut şi ea prin Viena. Fireşte, noi trebue să trecem prin Berlin —pentrucă aşa vrei tu!

— Draga mea... Dar Olga Popoff se ducea în Italia, iar noi, pecât ştiu, mergem la München...

— Habar n'ai. Totdeauna mă contrazici, chiar când nu ştii ce spui. Dar să nu mai vorbim de asta. Va trebui să caut la Berlin un nasture la fel.

— Dacă aşi fi ştiut că... începu Trubnikoff, dar îşi înghiţi repede restul frazei. Ar fi voit să spue: „De unde era eu să ştiu că ai să pierzi nasturele", dar nu îndrăzni.

Catia îl măsură cu o singură privire rece şi zise cu buze abea mişcate:

— Tocmai asta e nenorocirea, că nu ştii niciodată nimic.

* * *

Călătoria lui Trubnikoff era strict măsurată. Directorul afacerii lui îi calculase fiecare minut şi ceruse să se înapoieze urgent, întrucât aflase că tânărul avea de gând să care cu el şi pe tânăra-i soţie.

Deşi Trubnikoff îşi da seama de însemnătatea misiunii, nu-şi putu călca pe inimă să călătorească fără Catia care nu fusese încă niciodată în străinătate.

Tânăra pereche a pierdut două nopţi ca să fixeze programul călătoriei, unde să meargă, ce să vadă.

La Berlin trebuia văzut în primul rând Aquarium în care se afla un polip viu, apoi grădina zoologică, magazinele Wertheim unde Catia urma să-şi cumpere o blană, Reichstagul, muzeul egiptean şi însfârşit Universitatea. Această ultimă vizită o propusese Trubnikoff spre a ului pe Catia cu interesul lui ştiinţific şi să nu-i dea pas să-l creadă un prost.

Obosită şi demoralizată, tânăra pereche ajunse noaptea târziu în Berlin. Catia refuză să facă vreo preumblare pe străzi, înainte de a merge la culcare. Şi la ce bun? Prăvăliile erau doar închise, nasturele n'avea de unde să-l cumpere şi Berlinul, de altfel, n'a interesat-o pe Catia niciodată. Cu totul altfel ar fi fost la Viena — fermecătoarea, vesela Vienă, patria valsului, unde sunt fabrici şi prăvălii atât de frumoase, ale căror produse—bunăoară mănuşile — se vând în toată lumea!...

Spre a fi pe placul nevestei, Trubnikoff înjură Berlinul, iar a doua zi dimineaţa declară că îi e scârbă să meargă pe stradă. Totuşi eşiră în oraş să caute nasturele de care avea nevoe Catia. In două-trei prăvălii răscoliră toate proviziile de nasturi, fără să se potrivească vreunu. Un nasture era prea mare, altul prea mic sau de altă nuanţă şi deci şedea rău. In prăvălia a patra şi a cincea Catia zise cu un surâs amar: „Eram sigură..." Intrară într'un restaurant, unde mâncară încet şi melancolic ca doi osândiţi. Când eşiră, soţul rupse tăcerea:

— Incotro vrei să mergem? rosti el sfios. Vrei să mergem la Aquarium, să...

— Cruţă-mă, te rog!... Mi-ajunge!

— Hai la Wertheim să-ţi iei blana...

— De blană îmi arde mie acum?

Porniră deci iar să caute nasturele, intrară în alte câteva prăvălii, rătăciră drumul, intrară într'o prăvălie în care mai fuseseră. Pe stradă, Catia declară că toată vina o are el, Trubnikofff, care se poartă în Berlin atât de grobian şi pretutindeni cere nasturele cu ton ridicat. Catia se culcă îndată, să se mai odihnească şi se odihni atât de bine, că era cât pe-aci să piardă trenul de seară. Toată noaptea, în tren, Trubnikoff a vorbit de Viena şi de nasture pe care-l numea „năsturel", „năstişor", şi cum starea de spirit a Catiei nu se schimbă, îl numi mai departe „nasture".

La München abea Catia se mai domoli, şi în vreme ce Trubnikoff îşi vedea de afaceri, ea plânse în toată voia în odaia hotelului.

Trubnikoff îşi făcu afacerile în grabă, căci capul lui era plin de ideia nasturelui şi întorcându-se la hotel opri trăsura de câteva ori să întrebe prin prăvălii de nasture. Dacă l'ar găsi — ce bucurie pe Catia! Dar obosit şi enervat nu-şi aduse aminte, într'una din prăvălii, cum se zice pe nemţeşte „nasture", în altă prăvălie cum se zice „mănuşă", iar în a treia nu mai ştiu nici „nasture", nici „mănuşă".

La hotel, zărindu-şi soţia atât de pierdută, îi trecu o idee prin cap:

— Catia, draga mea!... Lăsăm dracului pe director şi ne întoarcem acasă prin Viena!...

Ea surâse cu buze umflate de plâns:

— Cum vrei. Acum tot una îmi e... Aşi vrea să ne'ntoarcem mai repede acasă.

— Nu, asta nu! exclamă Trubnikoff tremurând din tot trupul. Viena e atât de frumoasă! Ar fi o prostie să n'o vizităm, când suntem la câteva ore depărtare. Cine ştie când o s'o mai vedem.

Se simţea plin de o nouă energie. Sărută pe Catia şi dădu fuga după bilete de tren. Catia îi mai şopti ceva, dar el nu auzi bine.

A doua zi dimineata, întrebă în gara Vienei pe hamalul care-i ducea bagajele:

— Ascultă, te rog, care e strada cea mai comercială din Viena?

— Nu vrei să vizităm întâi oraşul? propuse deodată Catia.

— Nu, draga mea. Intâi să ne facem treaba şi apoi ne vom gândi şi la altele, zise Trubnikoff cugetând că în definitiv nu e chiar atât de prost cum i se pare.

Dădu fuga în cea dintâi prăvălie şi ceru:

— Aveţi cumva un nasture de mănuşă — mare, rotund, cu două găuri?

La amiaz îşi făcură socoteala că, după ce vor găsi nasturele, vor avea timp îndestulător să viziteze Praterul şi chiar podul peste Dunăre.

Catia părea copleşită de energia soţului ei; doar arareori suspina. Dar timpul trecea şi trebuiră să cugete la plecarea la gară, când într'o prăvălioară neînsemnată negustorul deschise o cutie mică de nasturi:

— Catia! exclamă Trubnikoff! Catia, priveşte! Ei sunt, aceiaşi nasturi! Nu-i aşa? Iubito!

Tremura din tot trupul, gata să sară în sus de bucurie.

Dar Catia, ridicând indiferentă sprâncenele:

— Nu, sunt prea mici.

— Cum, prea mici! de loc! Dă mănuşa încoace! Unde e?

— Când îţi spun odată că sunt prea mici! şi se întoarse către uşă.

— Ce înseamnă asta? zise Trubnikoff apucând'o de braţ. Te rog! Am bătut toată Europa în lung şi în lat, şi acuma spui că nu e? Arată mănuşa.

— Nu pot.

— Cum? De ce nu poţi?

Şi începând să plângă deodată, Catia şopti printre suspine:

— Pentrucă... am pierdut-o... la Berlin...

* * *

La Moscova, într'un salon, pictorul Koptilko întrebă pe Catia.

— Ţi-a plăcut la München Palatul de Cristal?

— Cum?

— Palatul de Cristal.

Trubnikoff răspunse în locul ei.

— Soţiei mele nu i-a plăcut Münchenul.

— Dar Berlinul îţi place, doamnă?

— Da... răspunse Catia şovăind. Ce oraş ciudat! Nu găseşti, bunăoară, în Berlin, nicăeri nasturi mijlocii, numai nasturi mari sau mici... La Viena însă sunt foarte mulţi nasturi — dar mai toţi cu trei găuri. Cu două găuri, cât se poate de rar...

Doamna de gazdă fu de aceiaşi părere:

— O călătorie în Europa e absolut necesară pentru înmulţirea cunoştinţelor!

Amiel şi femeile

Mulţumită unei ediţii nouă a *Jurnalului* intim lăsat de Amiel, s'a putut afla cât de mult l'a enervat, toată viaţa, chestiunea sexuală. Adepţii lui Freud vor găsi, în anumite mărturisiri intime ale autorului nostru, numeroase teme pentru analizele lor mai mult sau mai puţin turburi. Amiel a fost victima acelui spirit helveto-protestant care confundă castitatea cu virtutea. Amiel a fost nu un neputincios, ci un om slab. Se ştie că, trecând peste principiile lui, a cedat odată dorinţelor: la 39 de ani şi-a luat o metresă cu care a trăit... trei săptămâni. După această experienţă a trăit ca mai înainte între dorinţi sfioase şi satisfacţiile incomplecte ale viselor anemiante.

Amiel se plânge totuşi că n'a găsit o potolire a simţurilor în vreo căsătorie de timpuriu. Işi spune că femeia l'ar fi vindecat de instabilitate, liberându-l de visele erotice. Abstinenţa, mărturiseşte Amiel, e o nebunie pe care nici fecioarele n'o iartă bărbatului. După el, însurătoarea e necesară dela vârsta de 25 de ani. Dar Amiel lasă să treacă şi această vârstă, şi 30 de ani şi 40 de ani şi 50 de ani, fără a lua vreo hotărîre. A fost logodit o lună, nu mult după întoarcerea sa din Germania. Cerea femeii absolutul: şi frumuseţea trupului şi frumuseţea sufletului. Prefera totuşi să găsească în chipul femeilor acel aer nostalgic, atât de plăcut romanticilor. De altfel dela vârsta de 14 ani suferea de faptul că verişoarele lui trebuiau să se supue legilor prozaice ale vieţii, adică să bea şi să mănânce.

Amiel a avut totuşi două prietene mai de seamă, pe Fanny Mercier şi Berthe Vadier, ale căror nume se găsesc în *Jurnal*. Pe Fanny Mercier a cunoscut-o în 1857 la Geneva, şi devotamentul ei a ţinut până la sfârşitul vieţii.

Fanny Mercier (1836—1918) conducea la Geneva un externat de fete, împreună cu sora ei Paulina. Fanny nu era frumoasă, dar era inteligentă şi energică. Amiel a admirat caracterul, devotamentul şi curajul ei, dar Fanny probabil a aşteptat ceva mai mult decât admiraţie dela acel om ursit să rămâe pururea singur.

Amiel se plânge în *Jurnalul* său că Fanny Mercier e geloasă. Adevărul e că pe la 1870 Berthe Vadier (1836—1921), scriitoare foarte fecundă, dar cam dulceagă, a câştigat încrederea lui Amiel şi, mai pricepută în problemele de creaţie artistică, i-a putut fi de mai mult ajutor. Fanny Mercier a suferit şi s'a plâns. Desigur în aceste tânguiri nu era deloc egoism, ci părerea de rău că nu poate face amicului ei aceleaşi servicii ca Berthe Vadier, care a scris după aceia o biografie a lui Amiel.

Dar Fanny Mercier după moartea lui Amiel a avut o răsplată fără pereche: manuscrisul *Jurnalului* i-a fost lăsat ei în întregime, prin testament, spre a publica fragmentele pe care le va crede de cuviinţă. Amiel îşi dăduse seama că de data aceasta era nevoe nu de graţia unei literate, cât de conştiinţa ireproşabilă şi de curajul unei „femei sfinte".

Fanny Mercier — cu ajutorul lui Edmond Scherer — a publicat, după o alegere în care a predominat un moralism exagerat, primele texte din *Jurnal*, introducând astfel pe Amiel în literatura europeană.

Cea mai amuzantă lectură în timpul vacanţiei este aceea a PARODIILOR din volumul

„A la Manière de..."

de VIRGIL HUZUM

Umbra lui Cianga

N'avea mai mult de cincisprezece ani Sanda Tudorei.

Şi era singură pe lume, sărmana; mult mai singură ca alte suflete pustii.

Tată n'avea, pentru că era din flori; iar mamă-sa s'a aruncat din pricina neajunsurilor în fântâna lui Cianga şi-a lăsat-o fără nici un sprijin; unde? în bordeiul din marginea Ungurenilor, — Doamne! într'un loc atât de fioros.

Noroc că Sanda era destul de voinică şi nu se prea temea de nenorocirile vieţei. Vara lucra cu ziua în pădurea Ungurenilor la „făcut metri" şi avea de toate. Iarna doar dac'o ducea mai greu, pentru că n'avea unde să lucreze. Trăia însă şi ea cum putea, mai ales că era fată bună, — pentru care motiv, se înţelege, avea mari înlesniri dela tăetori.

De Cianga ce se mai temea Sanda, de umbra necurată a lui Cianga, fiindcă prea învăluia Ungurenii în fiecare noapte cu straiul lui de păianjen vrăjit şi prea multă nenorocire lăsa peste sat.

* * *

Acuma era în toiul verii. Pădurea răsuna în plină veselie, lumea cânta, iar lucrul sporea văzând cu ochii.

Sanda era însă posomorâtă şi tare mai lucra din greu. Era cu sarcina în luna a şaptea şi abia se mai ţinea pe picioare.

Dar n'avea ce face; trebuia să-i arăte lui Cerceluş că-i vrednică dacă vroia s'o ia de nevastă. Că ce bărbat se însoară c'o femee şi săracă şi leneşă?

* * *

Cerceluş era un om cam între două vârste. Om cinstit, ce-i drept, dar cam sălbatec. Atâta vreme cât îi intrai în ale lui, avea inimă bună. Cum îl mâniai însă, o apuca într'o parte şi era bun apucat.

Incurcătura lui cu Sanda Tudorei i-a venit aşa, pe neaşteptate. Cum i-au venit şi celelalte încurcături din trecut. Dar de data asta Cerceluş se hotărîse să se însoare şi s'o mântue odată cu umblatul din muere 'n muere.

Fiindcă într'adevăr Sanda Tudorei nu era de asvârlit. Dacă nu era prea frumoasă, îşi avea totuşi părţile ei. Plină cum îi stă bine unei femei, avea nişte ochi, în cari zău dacă te puteai uita. Iar ce-avea Sanda mai deacătărei, era felul cum drăgostea dânsa. Acum îşi strângea voinicu'n braţe şi râdea să se prăpădească, acum începea să plângă şi să se lipească de el, înfierbântată parcă de friguri de baltă.

Vorba ei şi plânsul ei venit aşa dintr'o dată, îl mântuiau pe Cerceluş, nu altceva.

* * *

Astfel că Cerceluş era liniştit şi-aştepta să-şi descarce Sanda carul.

Nunta o hotărîse pentru mai târziu. Căci nu se însoară un om până nu-şi cunoaşte mai bine femeea cu care îşi leagă viaţa. Mai ales că Sanda se ţinuse înainte cu atâţia... Trebuia să vadă: hotărâtu-s'a ea să s'astâmpere, ori ba?

Pentru că Cerceluş nu s'ar însura nici în ruptul capului c'o oghială.

* * *

In bordeiul din marginea Ungurenilor era petrecere mare.

Cerceluş cinstea lumea cu rachiu de perje, iar Sanda era roşie la faţă şi râdea zăpăcită la tăetori. Se făcuse botezul de-aproape un ceas şi s'aştepta acuma pusul mesei.

Dar veselia fu întreruptă brusc, căci în uşa bordeiului răsări ca din pământ domnul Cantea Cârnul, vătaful pădurii Ungurenilor. Domnu' Cantea Cârnu!, să te păzească sfântul de ochii lui!

— Ce-i cu voi aici?

— Ia,... îngână Cerceluş, botezăm ist plod.

Vătaful îşi pironi însă ochii în ochii Sandei şi bâlbâi:

— Scufie de mărgăritar îi lipsea chelbosului.

Lumea se posomorî pe loc, Sanda se întunecă în întreaga fiinţă, iar Cerceluş glăsui:

— Ii plodu' meu... şi nu-l lepăd cu una cu două...

La care Cantea Cârnu răspunse:

— De unde ştii?

— Păi... eu îs încurcat acum cu dânsa.

— Numai?

— Se 'nţelege că numai eu...

Se făcu întâi puţină tăcere; apoi pufnind în râs, vătaful dispăru în dreapta eşirii bordeiului şi... iar tăcere.

— Ştiţi, — vorbi mai apoi Cerceluş, — ştiţi pentru ce-o făcu Cârnu trebuliţa asta?

— Om rău la inimă, îi răspunse un tăetor.

— Ba pentrucă nu mai vrea Sanda să se culce cu el. Cânele dracului!

— Să ştiţi reluă Cerceluş; cânele ista îi poartă de o bucată de vreme iar Sâmbetele Sandei...

— Ia lăsaţi fleacurile istea, isbucni un tăetor.

— Toarnă vin, măi Cerceluş, şi hai să bem în aşteptarea nunţei, continuă un altul; acuma ai un „copchil" şi trebue s'o iei. Dă-l dracului de Cârn!

— Hai să bem bre, că de asta am venit aici, — mai adăogă un al treilea.

Şi s'a început însfârşit iar băutura.

Sanda însă se simţi ruşinată până în sânge şi se furişă afară, în spatele bordeiului. Aici, aerul răcoros i-ar fi făcut mai bine şi s'ar mai fi înviorat o leacă; dar n'apucă să se aşeze jos, că se şi ivi din fundul pădurii umbra lui Cianga.

Umbra lui Cianga! Doamne, mare groază mai arunca umbra vrăjitorului ăsta, în viaţa Ungurenilor! A făcut în cei o sută cincizeci şi unu de ani cât a trăit, atâtea vrăji şi-a adus satului, — mai ales fetelor şi nevestelor, — atâtea nenorociri, că zău, pe sfânta dreptate erau acum încredinţaţi bieţii oameni de legământul necurat al umbrei, făcut cu nenorocirile Ungurenilor.

Pentru că aşa era, cum spuneau bătrânii: durerea satului era orânduită numai de umbra lui Cianga. S'au făcut rugăciuni cu nouă preoţi s'au pus cruci pe la răscruci, s'au făcut atâtea porunci în ale Domnluui şi degeaba, umbra vrăjitorului înconjura înainte satul şi-şi căuta de vrăji.

Aşa că Sanda n'a putut să stea nici în spatele bordeiului şi a trebuit să se năpustească iar înăuntru.

Peste o oră bordeiul era din nou în plină veselie, Cerceluş doar dacă mai stătea pe gânduri; şi asta pentru că prea se vedea încurcat:

„Cum să te 'nsori c'o fumee care-o trecut prin mâinile atâtor golani?"

Nici Sanda nu se înveselise, dar oricum, era obligată să se arăte veselă.

* * *

Din ziua botezului, Cerceluş a 'nceput s'o bănuiască pe Sanda cu tot dinadinsul. Femeia era însă hotărîtă să se facă cinstită şi mai ales la Cantea Cârnu nu se mai gândea măcar o clipă. Iar despre asta îi spunea de multe ori lui Cerceluş.

— Cum crezi tu, omu lui Dumnezeu c'am să mă mai uit eu la Cârnu? Nu eşti tu destul de bărbat? Trebue să fie nebună femeia care-şi mai spurcă trupul, când a găsit un om şi vrea să intre cu el în rândul lumii.

— Da... îţi ajunge ţie un bărbat... Te cunosc eu acuma cine-mi eşti.

— Slavă Domnului, Cerceluş mamă, mă plâng eu?

— Asta o ştie numai Cantea Cârnu.

— Afurisi-l-ar dracu' pe Cantea Cârnu... că mult are să-mi scuipe în suflet, Doamne, mult!

* * *

Aşa ar fi stat lucrurile cât o privea pe Sanda Tudorei.

Dar Cantea Cârnu nu se dădea bătut nici în ruptul capului. Opunerea încăpăţânată a Sandei îl năucea şi pace bună.

Ii aţinea calea când venea din sat, o aştepta să treacă prin tufanii porumbeilor mari...

Sanda însă se păzea ca de moarte.

— Auzi dumneatale, îşi zicea ea, în toţi Ungurenii nu mai găseşte el o potloagă. Să mă scutească, că doar n'oi fi izmuită pe pântece.

* * *

Cât despre Cerceluş nu se mai temea acuma Sanda Tudorei. Il încredinţase, sau credea că-l încredinţase, să fie sigur de gândurile ei drepte. Nu ştia că acest Cerceluş avea darul să doarmă cu pleoapele nelipite şi cu urechile drepte. Mai ales nu ştiai că fiecare pas făcut de Cantea Cârnu era numărat cu grijă, numărat de patima omului turbat de gelozie.

* * *

Era într'o dimineaţă frumoasă, cam pe la zece ceasuri.

Pădurea răsuna în acordul de beschie şi lovituri de topoare; căldura învăluia pământul cu o flacără slabă şi străvezie.

In bordeiul Sandei Tudorei shârnâiau doar muştele, când Cantea Cârnu se năpusti înăuntru ca o săgeată.

— Sando!

Femeia înmărmuri şi începu să tremure îngrozită:

— Fugi, fugi dom' Cârn, fugi că mă omoară Cerceluş!

— Cerceluş lucrează.

— Fugi, mi-i frică să nu afle şi mă lasă.

— ...

— ...

Intre ei se încinse însfârşit o luptă crâncenă, o luptă din care se înţelege, ieşi pe deplin birutor Cantea Cârnu.

...

— Doamne de n'ar afla Cerceluş îşi zise într'un târziu Sanda desmeticindu-se.

* * *

Nenorocirea Sandei Tudorei începe de aici.

Seara veni ca un sol rău, căci trecu un ceas, trecu două, mai multe, se făcu miezul nopţei şi Cerceluş nu mai venea.

Inima femeii svâcnea ca după o spaimă, gândurile o întunecau, — îi părea c'o aşteaptă moartea.

In sfârşit ziua începu să-i bată fricos în geam şi parcă să-i spue:

„Nu mai aştepta, Sando, Cerceluş ştie tot şi nu te mai ia".

* * *

Au trecut zile şi nopţi, au trecut săptămâni, a venit Septembrie, a venit toamna — Cerceluş nu s'a mai răsgândit. Lucra tot la pădure, dar stătea cu odaia'n sat; nu se mai încurcase, ce-i drept, dar asta nu însemna c'avea să se mai întoarcă să lingă ce-o scuipat. Că doar cine nu-l cunoaşte pe Cerceluş; când s'a dat hotărît la ceva, îi bun hotărît.

Totuşi Sanda mai nădăjduia să-l înduplice s'o ierte; c'a fost doar silită, îşi zicea dânsa, şi n'avea prin urmare nici o vină. De aceia, altă grije nu mai avea Sanda, decât să-i tot trimită vorbă şi rugăminte să vie să-şi vadă „copchilul".

Pe Cantea Cârnu, care însă se mai ţinea gânj de ea l-a mai pus Sanda la locul lui. Şi-a cumpărat anume un cuţit şi s'a hotărît să-i spintece burta dacă ar mai veni peste dânsa. Iar de asta a auzit şi Cerceluş, dar ce folos că pentru el Sanda Tudorei nu mai făcea nici două parale.

„Să-i fi spintecat burta atunci, nu acum când îi murdărită până dincolo de sfârcul ţâţii"

* * *

Oare nu cumva Sanda Tudorei era urmărită de umbra lui Cianga? Prea nu mai avea dânsa dreptul la nimic. Cantea Cârnu mai ales se înrăise atât de mult, că nu-i îngăduia să-şi mai adune din pădure un gâtej. Aşa că deşi Sanda Tudorei trăia în marginea pădurii în care erau stive de lemne cât dealul, totuşi n'avea în vatră un cărbunchior.

Se înfiinţase în preajma bordeiului un post de pază, numai cu poruncă s'o prindă pe Sanda Tudorei luând găteje.

Şi cum iarna venise cu mare asprime, iar bordeiul era aproape spart, Sanda şi plodul lui Cerceluş îngheţau de frig în văzul păzitorului lui Cantea Cârnu.

Ii mai alina durerea doar cuvintele către Dumnezeu ştiute din biblie;

„Focu' lui Dumnezeu îi acela care se coboară din cer şi dă lumii mântuire..."

Insă în pădure se rostogoleau copaci şi urla Cianga.

* * *

Dar durerea cea mare veni pe deplin. Odrasla lui Cerceluş începu în una din zile să răsufle din greu, bolnav degerat deabinelea.

„Oh, Doamne!, murmura în tăcere Sanda; fă ca sângele din sângele lui Cerceluş să nu se îngălbinească în trup mort. Fă Doamne ca ochiul Tău puternic să zărească şi fruntea micuţului meu, fă Doamne o minune şi duşmanii mei se vor svârcoli în durerea răutăţei, aşa cum se svârcoleşte diavolul când îşi face omul sfânta Cruce!"

„Infrânge-l Doamne, pe Cianga şi-ţi voi aduce veşnică mărire!"

Dar Dumnezeu nu mai avea nici o putere în clipele acelea; — ori dacă-avea şi nu şi-o arăta, pentru Sanda Tudorei era tot una. Ii murea copilul sub puterea Lui.

Cianga însă, care desigur îi auzise rugămintea, veni la geam şi-i şopti un început de descântec.

„Din pământ se fac. ulcele, de vrăjit în vatră.

„In ulcele scuip şi vine ţîncu' meu de latră.

* * *

Copilul Sandei Tudorei a murit. Nici nu se putea altfel, căci îi îngheţase sângele în vinişoare.

Apoi a fost totul în contra vieţei lui; şi Cerceluş care nu mai vroia să ştie că-i tată şi Cantea Cârnu cu paznicul lui şi iarna care pornea din ce în ce mai năprasnică.

* * *

Ei, dar au mai murit copii. Nu-i Sanda Tudorei singura mamă lovită de nenorocirea asta. A fost să fie aşa şi pace bună.

Ii rămăsese acuma Sandei doar datoria îngropăciunei creştineşti şi putere să poată să plângă. Işi acoperi dar pruncul neînsufleţit şi porni în sat să vestească popa.

Casa popii îi o podoabă nu altceva. Ii înconjurată cu grădini mici şi are geamuri colorate.

Popa trăeşte ca'n rai.

Tocmai ajunsese Sanda Tudorei în dreptul porţei, când Sfinţia Sa eşea spre sat.

— Sărut dreapta, părinţele!—şi-i sărută mâna dreaptă.

—Ei, ce-i?

— Ce să fie, sărutaţi-aşi dreapta, ia mi s'o prăpădit copchilu'... o murit îngheţat.

— Şi vrei să-l îngropi, ha? copil din flori?

— De părinte... din flori... aşa-i; da' pentru că-i botezat, socotesc c'ar putea primi şi rugăciunile îngropăciunii...

— ...

— Că doar Sfinţia Ta l-ai botezat...

— Bine, când vrai săl- îngropi?

— Eu aş zice că mâni, părinte; ce să-mi mai ţiu nenorocirea pe masă?

— Bine, oi veni.. .după prânz.

Şi preotul dădu să plece.

— Părinţele, îl mai opri femeia, da'... tare mi-i ruşine...; m'o apucat nenorocirea asta fără nici un ban în bordei.... Mă mai aştepţi matale de sfânta plată?

— Cum? Fără două sute nici nu mă urnesc de-acasă.

— Păi n'am, părinte...

— N'ai? copil din flori ai ştiut să faci?

— Da' ţi-oi da părinte, că doar...

— Fără două sute nu ţi-l îngrop, femee, să ştii.

— ...

— ...

Sanda Tudorei se întoarse la bordei plângând cu sughiţuri. O părăsise Dumnezeu prea fără milă, pentru ca să mai aibă măcar în El sprijin. De aceea ar fi vrut să se omoare alături de copil. Dar vai! nici atâta putere nu-i trimetea Cel de sus.

Astfel, nemai având nimic de făcut, Sanda se trânti lângă masa mortului şi... adormi.

* * *

Au trecut cinci zile şi rost de două sute de lei pentru popă, Sanda Tudorei n'a putut să facă. Norocul i-a fost de iarnă, că s'ar fi stricat mortul pe masă.

In a şasea zi, Sanda însă se hotărî să-şi îngroape copilul singură.

Luă într'o mână un târnăcop, în cealaltă mâna apucă mortul la subţioară şi porni în poiana Cucului.

Vifornița o clătina ca pe-o bolnavă, pâlcurile de crăci acoperite cu omăt o zădărniceau în mers, gerul o biciuia fără nici o milă.

Ajunsă în poiană, Sanda desfăcu mortul din scutice, îl aşeză pe omăt şi se-apucă de groapă.

Dar pământul era îngheţat şi ea n'avea putere; iar gerul şi mai ales viforniţa se înteţeau tot mai sălbatec.

Totuşi Sanda trebuia să-şi facă datoria. Trebuia să-i vie putere de oriunde; trebuia... şi i-a venit.

Un ceas, o fi muncit, două, trei, nici ea nu-şi dădea seama. Doar că şi-a îngropat copilul a ştiut Sanda şi că după ce-a mântuit de turnat ţărna şi bolovanii de pământ îngheţat peste groapă, s'a mai domolit şi gerul şi furtuna.

Se vede că i-a fost scris să-şi îngroape copilul cu greu, — pentrucă l'a avut din flori.

Inainte de-a se întoarce spre bordei, Sanda îi vorbi îngropatului aşa:

„De-acuma dormi liniştit, copchilu' mamei. Nu te uita că-i aşa de urît azi. Las', la primăvară au să-ţi iasă pe mormânt brebenei şi tare-are să mai fie frumos! dormi dragu' mamei, dormi şi ţărna ţi-o fi uşoară.."

...

Despre asta nu ştia în clipa aceia nimeni; nici popa, nici primarul. Au aflat mai târziu. A auzit şi Cerceluş dar ce folos, a suduit-o de i-au mers fulgii.

* * *

Aşa a fost şi-ar fi trecut toate, dacă răsbunarea lui Cantea Cârnu ar fi încetat odată cu resemnarea Sandei. Pentru că Sanda care se încredinţase pe deplin că Cerceluş o lăsase pentru todeauna, se hotărîse acuma să-i facă voia istuilalt. Era însă prea târziu, căci Cantea Cârnul care se însurase cu fata picherului din Barcea şi plecase pentru o lună la părinţii fetei, chemă paznicul pădurii şi-i porunci din nou:

„Să nu aflu că i-ai dat Sandei Tudorei un vreasc! Te dau afară pe tine!"

* * *

Astfel că peste viaţa Sandei Tudorei au trecut nopţi de iarnă, nopţi lungi, nopţi negre ca înlăuntrul iadului.

Afară furtună, în bordei ger uscat, în dulapul cu merinde nimic, în sufletul ei moarte.

Pentru ce dar mai trăia Sanda şi de teama cui mai ştia dânsa?

* * *

In sufletul Sandei muriseră acum toate energiile banale şi izbucniseră energiile păcatului.

Ii clocotea sângele ca unei leoaice apucată de turbare, îi fulgerau ochii ca două lumini în noaptea mată, îi svâcnea inima cu puteri din ce în ce mai isvorâtoare.

Trebuia să se încălzească în ciuda lui Cantea Cârnu, în ciuda popei şi-a primarului cari aveau de toate şi mai ales trebuia să se'ncălzească în ciuda lui Dumnezeu care stăpâneşte pământul şi n'ascultă rugăciunle oamenilor.

Trebuia să se încălzească şi ea şi copilul ei îngropat fără popă în Poiana Cucului, trebuia să se încălzească toţi calicii Ungurenilor. Că prea multă untură vedea Sanda sfârâind în vatra unora şi prea multă boală şi moarte ştia că furnică sub ţoalele altora.

Iar cum Dumnezeu nu-i dăduse ajutor niciodată, inima Sandei începu să svâcnească acum pentru Cianga şi numai pentru Cianga. Vrăjile lui au avut totdeauna mai mult răsunet între oameni ca rugăciunile popilor şi-ale proştilor. Trebuia prin urmare să facă legământ cu el şi nu cu sfinţii.

„Vino moş Cianga, îl chemă Sanda pe vrăjitor îngenunchiată pe pragul bordeiului, vino şi ţi-oiu fi de mână dreaptă".

Văzduhul clipi, pădurea închegă vâjâit asurzitor şi umbra lui Cianga apăru adusă'n acorduri surde de descântec:

„Trei ulcele mititele mi-au cuprins stuchitu',

„Descântat-am în ulcele şi-o venit prichitu".

Sanda Tudorei se lumină la faţă, întinse o mână spre mâna vrăjită a umbrei o cuprinse între degetele-i degerate, luă ceva de pe fereastra de lângă uşa bordeiului şi plecă în Poiana Cucului, vorbind cu moş Cianga.

„Of moşule, dece n'ai venit pân'acuma şi m'ai lăsat în prăpădul oamenilor şi-al lui Dumnezeu; de ce n'ai venit?"

Vântul apleca copacii până la pământ, Sanda vorbea sfătoasă ca niciodată, umbra lui moş Cianga râdea şi urla.

* * *

Şi iată prăpăd în pădurea Ungurenilor.

Satul părea clădit în aur, dealurile străluceau ca poleite cu purpură, cerul răsturna valuri de stele ameninţătoare... Imbrăcat în straiul morţei, sfârâia văzduhul ca 'n ziua de-apoi.

Dar ce-i păsa de asta Sandei Tudorei. Ingenunchiată în poiana Cucului lângă mormântul micului Cerceluş se încălzea şi murmura:

„Cât de mare-i puterea ta Cianga, o, cât de mare! din voia ta mă 'ncălzesc însfârşit eu, mi se 'ncălzeşte copchilu'... Se'ncălzeşte cine vrea şi cine nu vrea.

„Oh, atotputernicule Cianga, fă ca minunea asta să ţie pân' oiu eşi din iarnă... şi te-oiu lăuda şi te-oiu preamări!"

...

Deasupra pădurii Ungurenilor rânja moartea în spume de foc, iar peste sat plutea umbra lui Cianga şi mântuia descântecul:

„Trei ulcele-am pus în vatră când mi-am spus cuvântu',

„Trei ulcele-am spart şi-acuma, stăpânesc pământu'"

SIMONA BASARAB

Luigi Pirandello

Numele lui şi al englezului Bernard Shaw sunt poate azi cel mai des pomenite în lumea teatrală a tuturor ţărilor. Pirandello s'a afirmat într'adevăr ca unul din cei mai fecunzi şi mai originali scriitori ai literaturii italiene contimporane şi faima lui a devenit în ultimul deceniu, mondială. Cunoscut mai ales în Franţa, Anglia, America şi Germania ca autor de teatru, este în schimb mai puţin cunoscut ca nuvelist şi romancier, cu toate că multe din romanele şi mai ales nuvelele sale rămân printre cele mai trainice manifestaţiuni ale artei moderne.

Teatrul lui Pirandello a cucerit azi toate scenele mari ale lumii, iar culegerea lui de „Povestiri şi nuvele pentru un an" au fost numite „Decameronul" veacului al XX-lea". La noi în ţară s'au jucat din piesele lui „Enric IV-lea" „Şase persoane în căutarea unui autor" şi „Smochine de Sicilia".

Pirandello e de loc din Sicilia şi, cu toată celebritatea, a rămas simplu profesor de italiană la o şcoală secundară din Roma.

Fineţa analizei, ingeniozitatea găsirii de situaţiuni verosimile, atitudinea de humorist sănătos şi senin (de tipul Manzoni), simţul unei largi simpatii pentru cei umili şi nefericiţi, măestria descrierilor din natură, siguranţa viziunii poetice şi duioşia cu care ştie să ascundă sub humorism cele mai tragice aspecte ale vieţii, sunt tot atâtea merite, pe care cititorul le găseşte cu uşurinţă, în mare parte din operele scriitorului italian.

Pirandello a fost propus de curând pentru premiul universal de literatură „Nobel".

In ultimul număr al „LECTURII" (126), a apărut în româneşte o nuvelă a sa: „DATORIA DOCTORULUI", plină de o acţiune şi de un dramatism care fac să se simtă numai decât mâna unui maestru al teatrului, şi în care atinge una din cele mai turburătoare probleme: are medicul datoria, sau măcar dreptul să salveze viaţa cuiva care a avut motivele lui adânci de a o rupe cu viaţa?

Cugetări

Savanţii sunt fioroşi când se ceartă între ei; omul care nu vede adevărul e pentru ei un duşman de moarte!

Prejudecăţile oamenilor se întemeiază pe caracterul fiecăruia, astfel că asupra acestor prejudecăţi nici evidenţa, nici raţiunea n'au vreo influenţă oarecare.

Goethe

Efortul unui biet spirit să-şi mărturisească sufletul, e emoţionant ca lupta unui fir de iarbă împotriva unui bolovan de piatră; piatra e adeseori învinsă.

R. de Gourmont

Regulă generală: Vrei să înveţi ceva cu folos? Incepe prin a distruge una câte una miile de prejudecăţi pe care le-ai învăţat până acum!

Kropotkin

Ceeace caracterizează un spirit mare şi complect e aptitudinea rară de a se simţi bine pe orice teren, şi a nu încerca să convertească pe alţii la metoda sa.

Suly-Prudhomme

Nu există regulă pentru a face să apară în creerul cuiva, cu prilejul unui fapt, o ideie justă şi fecundă... Apariţia e spontană, firea ei, cu totul individuală.... Metoda prin ea însăşi nu zămisleşte nimic.

Claude Bernard

Cunoaşterea amănunţită a tuturor lucrurilor laolaltă e închisă spiritului omenesc şi totuşi fiecare om e silit să-şi construiască sau să primească făcut gata — un sistem complect, cuprinzând destinul său şi al universului.

Berthelot

Gândul cugetat îndelung ajunge la acţiune numai prin ajutorul a nenumărate controverse şi discuţii; trebue să treacă prin atâtea spaţii că adesea nici nu mai ajunge la fapt. Gândul instinctiv e în acelaş timp fapt.

Michelet

Sunt lucruri pe care numai inteligenţa e în stare să le caute, dar pe care prin ea-însăşi nu le va găsi niciodată. Astfel de lucruri le-ar găsi numai instinctul; dar el nu le caută niciodată,

Bergson

Zapisul lui Agop

Agop părăsise de copil mic satul său, un sat dela marginea lacului Van din îndepărtata Armenie. Satul în care Agop văzuse lumina zilei era o adunătură de vre-o două sute de case mici, sărăcăcioase, slab ocrotite de vânturile reci și înghețate, cari suflă vre-o opt luni din douăsprezece, câte are anul.

Povestesc bătrânii că dealurile din jurul acestui sat fuseseră cândva acoperite de păduri de fag și de brad. Arbori singuratici, îmbătrâniți și chirciți mai reamintesc de existența pădurilor arse și nimicite.

Cei cari n'au luat ca Agop drumul pribegiei, caută în peștele ce prind în lacul Van mijloacele unui trai necăjit, trai făcut din lipsuri și dureri. Și când muncind din greu din zori și până noaptea târziu, unii dintr'înșii izbutesc să pună ban lângă ban și să strângă o cât de mică avere, Curzii — neam neastâmpărat și leneș — din satele vecine nu le dau răgaz să se bucure de rodul muncii lor.

E greu de tot traiul pentru Armenii din jurul lacului Van și din întreaga țară a Armeniei. De aceea Agop plecase luând încă din copilărie drumul pribegiei. Plecase cu traista pe umăr și cu bățul în mână. Pornise din satul său dela marginea lacului Van, pentru ca după un drum de două luni de zile să poată ajunge la țintă. Iar ținta lui Agop era Stambulul, cetatea de scaun a împăratului, dar mai cu seamă orașul unde atâția și atâția din compatrioții lui ajunseseră în câțiva ani oameni cu dare de mână, oameni cari nu mai știau ce e lipsa și erau primiți în case de prinți și pașale.

Va face și Agop, așa cum au făcut și ei. Va munci fără odihnă și va fi cât mai strângător, va cumpăra cât mai eftin și va vinde cât mai scump, va minți, va linguși, va râde când va fi ocărât și își va înghiți durerea, când va fi lovit, va jura strâmb, într'un cuvânt, va face totul, dar nu va lăsa să treacă o zi, fără să pue la o parte măcar un ban de zece. Dacă se întâmplă că are o zi rea de tot, în ziua aceia Agop nu va mânca de loc, foamea și-o va potoli bând cât mai multă apă, dar tot va pune ceva lângă suma strânsă în ajun.

Cu astfel de gânduri și hotărîri își făcu Agop intrarea în Stambul de care se vorbea așa de mult în satul său dela marginea lacului Van.

Agop izbuti. Nu se putea să nu izbutească. Făcu de toate, așa cum își pusese în gând, minți, linguși, vându scump și jură strâmb, primi zâmbind toate ocările și insultele, nu-și îngădui nici o plăcere, dădu dovadă de eroism în privațiunile ce-și impuse, dar izbuti încă dela început să pășească pe drumul care duce la bogăție.

Nu împlinise nici douăzeci de ani, când putu să-și deschidă pe socoteala sa o prăvălie într'una din străzile cele mai umblate din Stambul.

Zi de zi sporea numărul clienților și cu el și câștigul lui Agop. Frumosul prezent prevestea un viitor strălucit. Agop nu se putea numi încă un om bogat, dar nici departe de bogăție nu era. Era așa de aproape, că omul își făcea planuri de desvoltare a afacerilor și de o nouă orânduire a vieții. L-ar putea convinge pe Muhtar Bei, proprietarul prăvăliei, să-i vândă lui localul. Ar dărâma vechitura aceea și în locul ei ar ridica o clădire în câteva etaje. Ar face o prăvălie modernă, ar înființa un depozit *en-gros* și ar da cu chirie frumoasă birourile de sus. După aceia, s'ar căsători. Compatriotul său Bumbaccian are o fată. Fata nu-i așa de frumoasă, dar e frumoasă zestrea ei.

Așa se gândea Agop, când într'o bună zi intră la dânsul în prăvălie *Osman Aga*. Osman Aga era căpetenia ienicerilor din Stambul și unul din oamenii cei mai temuți din împărăție.

Lui Agop i se strânse inima cât un purece la vederea nepoftitului și nedoritului musafir. Era încredințat că numai bine nu putea eși din vizita aceasta. Știa doar din auzite că-i lovea nenorocirea pe toți aceia la care se ducea Osman Aga. Ori îi jefuia de avutul lor, ori îi stâlcea în bătae. Deseori făcea și una și alta. Uneori îi arunca și la închisoare, de unde uita să le dea drumul. De aceea lui Agop i se strânse inima cât un purece, când văzu că Osman Aga îi intră în prăvălie.

Insă Osman Aga nu-i vorbi răstit și nu ridică mâna să-l lovească. Din potrivă, după ce îi dădu „bună ziua" cu voce blândă și cu zâmbetul pe buze, îi grăi în felul următor: „Prietene Agop, am venit să mă scapi dintr'o mare încurcătură. Uite despre ce e vorba: am chiar astăzi absolută nevoe de două sute de lire turcești. Așteptam să-mi vie de acasă banii aceștia, dar nu știu cum se face că până acum nu i-am primit.

Te rog, dar, ca pe un bun prieten al meu, să mă împrumuți cu suma aceasta, iar eu mă leg să ți-o plătesc peste două luni cu începere de astăzi, bine înțeles și cu dobânda cuvenită."

Două sute de lire turcești! Dacă lui Agop i-ar fi cerut o mână sau un picior, le-ar fi tăiat mai bucuros decât două sute de lire turcești. Ca să strângă atâția bani, el a trebuit ca luni și chiar ani de zile să se culce mai mult flămând decât sătul, a trebuit să se lipsească de toate ispitele și plăcerile, să mintă de sute și sute de ori, să dea lipsă, să jure strâmb, să se frământe și să se sbuciume zi și noapte. Și acum să-i dea dintr'odată lui Osman Aga. Cât despre vorba ceea că-i va plăti peste două luni, știa Agop că cele două luni vor ține o veșnicie.

De aceea, se rugă de Osman Aga să-l creadă că el, Agop, n'are atâția bani, că e chiar om sărac și dator vândut. Se rugă, plânse, se târî la picioarele lui Osman Aga, se trase de păr, se bătu cu pumnii în cap, dar totul fu zadarnic. Osman Aga rămase neclintit: ori bani, ori de unde nu...

Și Agop îi dete. Dacă i-ar fi tăiat trupul în bucăți, nu l-ar fi durut atâta, cum îl durea când număra în mâna cruntului șef al ienicerilor liră cu liră.

„Bun, sunt tocmai două sute", grăi Osman Aga, după ce Agop isprăvi de numărat. Luă după aceia o coală de hârtie groasă din acelea de care se servea Agop la împachetatul mărfurilor și scrise pe dânsa cum că el, Osman Aga primul căpitan al ienicerilor din Stambul, se recunoaște dator către Agop Efendi cu suma de două sute de lire turcești, primite peșin și că se leagă să i-o plătească împreună cu dobânda orânduită de lege, la împlinirea a două luni de zile cu începere de astăzi Semnă, pentru o întărire mai mare puse și pecetea și înmână apoi lui Agop Efendi zapisul.

Când s'au împlinit cele două luni, duhul cel rău sau o nesăbuită lăcomie îl împinse pe Agop să pună zapisul în buzunar și să meargă la conacul lui Osman Aga, pentru ca să-i ceară plata datoriei. Ienicerii care stăteau de pază la poarta conacului, îl îmbrânciră și nu-l lăsară să intre decât după ce le dete câte un bacșiș destul de gras.

Insă, când intră în odaia în care se găsea Osman Aga, acesta îl întrebă cu glas răstit: „Cine ești și ce vrei?

Agop rămase încremenit, văzând de ce fel de primire are parte.

„Sunt Agop, putu el să băiguiască, Agop dela care acum două luni...

— Agop?! Nu-mi aduc aminte de vreun Agop, îi tăie vorba Osman Aga, adăugând: Dar ce am avut eu cu Agop acesta acum două luni?"

Agop își luă inima în dinți, scoase zapisul și i-l arătă. Osman Aga își dădu osteneala să-și arunce o privire asupra coalei de hârtie ce ținea Agop în mână, după aceea izbucni:

„Ca o pedeapsă pentru îndrăzneala și nerușinarea ce ai avut să vii și să-mi ceri înapoi niște păcătoși de bani ce m'am înjosit să iau dela tine, îți poruncesc ca aci în fața mea să rupi zapisul și să-l mănânci pe loc. Altfel, să știi că ștreangul te așteaptă."

Ce a făcut Agop? Ce putea face altceva decât ceeace îi poruncea călăul său. Ce-i drept, s'a rugat să-l crute de a-l mânca, mai ales că zapisul era scris pe o coală de hârtie groasă și cât toate zilele de mare. Osman Aga era însă neîndurat: să-l rupă și să-l mănânce!

Așa s'a și făcut.

Agop s'a întors acasă și a căzut bolnav la pat. Bolnav și de dorul banilor pierduți și de hârtia ce înghițise. A zăcut mult și i-au trebuit îngrijiri serioase ca să se întremeze din nou.

Dela întâmplarea de mai sus trecuse la mijloc vreo trei luni, când Osman Aga îi pică din nou în prăvălie.

Văzându-l, Agop cât p'aci să leșine. Osman Aga îl luă însă cu binișorul și-i zise: „Prietene Agop, am venit să-ți cer iertare pentru ceeace ți-am făcut în ziua când ai fost la mine. S'a nimerit să vii într'un ceas când eram tare supărat din pricina unor vești neplăcute ce primisem de acasă. De aceea, te rog să mă erți. Totodată, fii așa de bun și împrumută-mă cu încă două sute de lire, tot pentru două luni, așa că îți voi plăti dintr'odată patru sute de lire, bine înțeles și cu dobânda cuvenită."

Și pe de o parte, fiind sigur că Agop îi va da banii ceruți din nou, iar pe dealtăparte vrând să-i arate că-i om cinstit și că nu are gând să-și tăgăduiască datoria, Osman Aga întinse mâna, ca să ia o hârtie la fel cu aceea pe care scrisese primul zapis.

Agop însă își strânse tot curajul și apucând mâna șefului ienicerilor, îi zise:

„Dacă ții neapărat să-mi dai un zapis, scrie-l, te rog, pe o foiță de țigare. N'am să-l înghit tot eu? Cel puțin să-mi fie mai lesne de înghițit."

N. BATZARIA

Circulați, domnilor !!

E cald. Gardiștii au dispărut. Șoferii dorm cu șepcile pe ochi. Dinspre Obor, înaintează penibil un car încărcat cu cărămizi, tras de bivoli cu botul lucios, plini de noroiu până în coarne. La răspântie, un agent de circulație, răgușit, cu ceafa flocoasă ca bucile unui câine ciobănesc eșit din iarnă, se căsnește — după plecarea șefului în uniformă — să organizeze în convoiuri, trăsurile ce trec din ce în ce mai rar, dându-le drumul alternativ și cu fluerul.

— Pfiuuu!... Oprește!... Oprește!... Stai, oprește acolo!

Scurtați fără veste, caii frâng umbletul leneș, oprindu-se cu capetele plecate până la pământ. Trăsurile se adună una câte una și la un fluerat nou, prelung, însoțit de un semn tăios cu brațul, se deslipesc din loc lăsând urme grele în asfaltul fierbinte ca plumbul topit.

— Ce te mai sbați degeaba, omule?... Nu vezi că nu trece nimeni? Pe cine vrei să calce? Asta se face în străinătate, unde...

— Ai semănat ceva aici?

— Nu, da...

— Vez'ți de treabă... Pfiuuu!...

— Ce-i nebun ăsta, întreb, cumpărându-mi țigări, pe chioșcarul ce fierbea în ghereta lui de sticlă

— Scoate și el o pâine.

— E tocmit cu ora?

— Ba cu luna.

— Atunci ce nevoe are pe căldura asta...

— Nu știi d-ta, da el știe. Nu pleacă până nu'l înjură birjarii, să'l omori.

— Asta vrea... De ce nu spuneai nenișorule... Stai, să-l înjur eu.

— Șezi binișor. Vrei să intri în contravenție... El ce așteaptă, din asta trăește... Duminecă are nuntă, ce să-i ajungă leafa. D-ta poți trăi cu două mii pe lună?

— Și ce câștigă dacă-l înjură birjarii?

— Uite colo!... Păi e în exercițiul funcțiunii dom'le... Le ia număru numaidecât.

— Bun, merg la judecată.

— N'au timp birjarii să se țină de judecăți... Ii dau ceva și se'mpacă... Ce să facă, trebue să trăiască și el.

GH. BRĂESCU

„ZOOLOGICE"

CALD

Fierbinteala picură din cerul
Transformat într'un vulcan, subit,
Vara și-a aprins caloriferul
Cu lignit, cu coks și antracit.

Pe câmpii, solara ei inflație
Sărutând obrajii fardați de plante, —
Florile cu gesturi elegante
(Spre a se feri de insolație)
Incepură fața să-și ascunză
Subt umbrele fragede de frunză;
Pe când vântul cu ventilatoare
Mișcă, ritmic, valuri de răcoare...
Dând din aripi ca din evantaie,
Prin perdeaua aspră de zăduf
Pasările sboară — și o taie,
Opărindu-și penele de puf...
Fața-i grasă, congestionată,
Soarele și-o șterge de sudori
Cu batista-i delicat lucrată
Din olandă vânătă de nori...

ALEXANDRU BILCIURESCU

GIOVANNI PAPINI

Giovanni Papini

I.

Giovanni Papini nu mai are nevoie să fie prezentat cititorilor. Toți știm, — și prietenii științei o știu mai bine de cât dușmanii ei — că acest om, dacă merită numele de om, este cel mai pocit individ din intreaga Italie: e atât de respingător, încât Mirabeau alături de el ar fi un model de frumusețe plastică, un adevărat atlet apolinian. Și, deoarece chipul este oglinda sufletului, — după-cum ne-a învățat nepătrunsa înțelepciune a popoarelor, printr'unul din acele rezultate ale experienței care sunt locurile comune și zicătoarele,— nimeni nu se va mira că Papini este asasinul literaturii, apașul ziaristicii, Barabbas-ul artei, golanul filosofiei, mopsul politicei, excrocul culturii și că el nu lasă să-i scape nici un prilej pentru ca să se facă de râs în toate manifestările desfrânării intelectuale. De-altminteri, știm cu toții că el duce o viață de lux și bogăție — sibaritică desigur — închis într'un castel de care nu te poți apropia și mijloacele sale normale de trai sunt: furtișagul, cerșetoria obraznică sau tâlhăria practicată în ascuns. Am adăuga, dac'ar mai fi nevoie, că ceeace mănâncă el cu mai multă plăcere sunt măruntaiele nătărăilor, și că băutura lui preferată este sângele de om, călduț și fumegând.

Nu mai e pentru nimeni o taină că această bestie este cel mai ordinar dintre toți bădăranii și dintre toți țărănoii pe cari îi hrănește pământul italian; și se mai spune că ar fi jurat o ură cartagineză tuturor „Galatee-lor" din trecut, prezent și viitor.

Astfel, pentru ca să ne dea o cât de ușoară dovadă de ceiace e în stare, acest ticălos nerușinat are patima de a scrie ce gândește, de a spune tot ce crede că-i adevărat, și, ca și cum atâta n'ar fi deajuns,el are cutezanța să se înfurie când îl plictisești.

Intocmai cum spune poetul despre aceă fiară de dincolo de mare:

E-un animal ingrozitor:
Când il ataci, se apără.

Giovanni Papini, acest cameleon sinistru al faunei intelectuale a scos de curând la lumină o nouă lucrare, o carte voluminoasă, mârșavă și perversă.

Dacă îngăduința firească, ce într'un suflet ales ține piept tuturor încercărilor, nu ne-ar arunca un văl pe ochi și dacă poruncitoarea necesitate practică de-a ocroti pe un confrate nu ne-ar înăbuși cuvintele cele mai grele în fundul gâtului sau în fundul călimării, am fi ispitiți să scriem că niciodată,— nici chiar pe vremea celor mai adânci decăderi și a celei mai triste infamii a literaturii, nu s'a mai văzut o asemenea grămadă de vorbe murdare, o năvală atât de îmbelșugată de cuvinte vicioase la adresa oamenilor, cari în pofida clipelor lor de slăbiciune (quandoque bonus...) fac mare cinste, la noi și în străinătate, numelui și spiritului italian.

Incepem să tremurăm, un desgust de neînfrânt ne umple inima, furia ne înăbușă și patima clocotește în sufletul nostru când îl vedem pe-acest nemernic al călimării, pe-acest bandit al condeiului, pe-acest pirat al hârtiei, împroșcând cu noroi personalitățile pe care Academia le răsplătește, — personalități pentru care străinii ne invidiază și pe care chiar și poporul de jos, fără să știe nimic precis despre ele, le respectă.

Cine poate privi acest groaznic spectacol fără să tremure de mânie? Și cine-ar mai putea, după ce-a fost martorul acestor nelegiuri, să rămână cu brațele încrucișate?

Pirații și pamfletarii nu trebuiesc lăsați nepedepsiți să pângărească livezile îngrădite, grădinile Armidei, paradisurile pământești și toate turnurile de fildeș ale poeziei noastre.

Glasul nostru e slab, și mici sunt puterile noastre, dar nu vom înceta niciodată să ridicăm protestul nostru — demn și în acelaș timp energic — împotriva acestor degenerări rușinoase ale criticii literare.

II.

Volumul pe care-l avem sub ochi și pe care autorul l'a întitulat cu nerușinare „Stoncanture" (Critici violente) începe, într'un chip vrednic de întregul lucrării, prin câteva pagini de zeflemea, în care Papini insinuează că ura poate fi, ca și iubirea, un mijloc de cunoaștere, pentrucă numai dușmanii noștri știu să vadă lipsurile și defectele noastre.

Dar acest Tamerlan al bătăliilor intelectuale nu-și ține până la sfârșit făgăduiala pe care-o face 'n titlul cărții. In realitate, din cele douăzeci și patru de capitole, numai unsprezece, merită numele de critici violente. Celelalte nu sunt decât elogii pentru vii și pentru morți, sau inimoase înfățișări ale unor necunoscuți și-ale unor oameni celebri. Astfel, un nou scandal aruncă o lumină brutală asupra necinstei adânci a personagiului nostru.

Să presupunem că un nenorocit ar fi cheltuit — fără prea mare sacrificiu — cinci franci ca să asiste la un măcel (instinctele omului sunt, vai ! de-așa natură încât o asemenea posibilitate nu trebue să fie înlăturată à-priori); acest om ar avea dreptul să-l denunțe pe călău pentru șiretlic și înșelătorie.

In cartea aceasta funestă, sunt pagini, chiar printre cele ce nu sunt închinate prietenilor, pline de atâta duioșie, de-o dragoste atât de arzătoare, încât nu mai recunoști pana însângerată cu care ceilalți au fost descriși. Cine-l cunoaște pe autor găsește foarte lesne explicațiunea unei astfel de minuni: banii, plata făcută la timp. Dar, bine înțeles, aproape întotdeauna e vorba de oameni care au murit — și unii sunt morți de-atâta vreme încât Papini nici n'ar fi avut când să-i cunoască. Cât despre noi, în fața acestei enigme ne mărturisim neputința și găsim o consolare în cugetarea antică și plină de înțelepciune, că sufletul omenesc este o prăpastie în care luminile și umbrele se amestecă și se războiesc prin confuzia psihologilor.

Dar să nu ne lăsăm atrași în cursa acestui Proteu nerușinat. Să nu uităm că el îndrăznește să-și bată joc în aproape cincizeci de pagini de acel Benedetto Croce, farul și lumina către care-și îndreaptă privirile tineretul, de vreo patruzeci și cinci de ani încoace,— de acel Croce pe care toți, dela „Giornale d'Italia" la Senat, dela Pescasseroli la Texas, îl venerează ca pe suprema intuiție și ca pe suprema expresie a adevărului Să nu uităm că în cartea lui, acest Zoil în formă de Thersit, își permite să-l sfâșie pe Gabriel D'Annunzzio, marele poet, romancier, dramaturg și orator italian, care a dat pildă de cea mai activă importațiune intelectuală și care trăiește el însuș — și ar fi rămas unic dacă n'ar fi existat și un Guglielmo Ferrero, — din exportațiunea cea mai lucrativă. Să nu uităm că-l ocărăște pe Luciano Zuccoli, autorul favorit al tuturor italiencelor — pe Sem Benelli pe care l-au aplaudat toate parterurile regatului, — pe Guido Mazzoni pe care Academia Cruscă l'a făcut secretarul ei permanent, și care va rămânea pentru totdeauna cu legăturica de chei în mână în cartea de aur a poeziei, — pe Emilio Cecchi care va mai fi încă multă vreme cea mai strălucită nădejde a tinerei critice italiene, — pe Romain Rolland care n'a șovăit în fața oboselii de-a scrie un roman în douăzeci de volume și pe care Elveția, într'o bună zi, îl va numi cetățean de onoare.

Pofta nesățioasă a acestei hiene este extraordinară și nu cunoaște nici un hotar: închipuiți-vă că s'a năpustit până și asupra unor ființe ireale, asupra eroilor pe care i-a creiat fantezia popoarelor și a poeților. Lucru greu de crezut, dar totuși adevărat; în paginile acestea el își bate joc de savantul doctor Faust și de melancolicul Hamlet: exemplu fără precedent poate, de răutatea rafinată a unui maniac.

Să întărim însă dovada; cei cărora le aduce elogii sunt, luați bine seama, cei ce au vorbit de rău pe cineva sau au râs de vre-un lucru oarecare: Swift pentrucă l'a batjocorit pe bărbat, Weininger fiindcă a calomniat femeia, Cervantes pentru că și-a bătut joc de idealism, Remy de Gourmont fiindcă a făcut autopsia cugetării filistine, Tristan Corbière pentrucă i-a zeflemisit pe toți și-a râs puțintel și de dânsul.

Giovanni Papini nu cunoaște decât ura; n'are alt stimulent decât furia lui, nu mânuiește decât insulta și nu se simte bine decât în blasfemie. A strâns laolaltă putreziciunea lui Aretin, veninul lui Anibal Caro, ironia lui Antonfrancesco Doni, și a biciuit acest amestec otrăvitor cu biciul lui Baretti, — iar acuma vrea să ne facă să-l înghițim cu forța. Noi însă ne revoltăm în fața unei astfel de băuturi, întoarcem capul cu desgust și cu dispreț; dorim, însfârșit, ca și copilul lui Tasso, o picătură de lichid mântuitor, după ce masacre atât de îngrozitoare și de funeste au învăluit pământul în întuneric și tristeță.

Se cuvine să dăm Beoțienilor pedepsele pe care le merită, se cuvine să punem la locul lor reputațiile zdruncinate, să-i dăm în vileag pe mediocri, — da, e drept, suntem de aceiași părere. Dar există și pentru asta o manieră:

„E il modo ancor m'offende"

cum scrie poetul celebru, vorbind despre acea femeie cinstită care-a fost Francesca da Rimini.

Autorul acestei cărți desgustătoare e încă tânăr și el a și dovedit că poate să facă rău. Iată de ce îi aducem aminte sfatul pe care strămoșii noștri ni l'au transmis și pe care îl vom păstra cu sfințenie copiilor noștri: critica e ușoară, dar arta este grea. Și dacă această mortăciune lipsită de pocăință ne-ar răspunde că și critica poate fi o artă și se va încăpățâna in această îndeletnicire uricioasă, îi vom repeta cuvântul cam învechit dar întotdeauna eficace, al nemuritorului Manzoni: „Haide, sărmane sămănător de ciumă, n'ai să distrugi tu Milanul".

In românește de JULIETA H. BLAZIAN

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre studiile economice politice și sociale: *James Bryce;* Les démocraties modernes.
Richard Lewinsohn: Histoire de l'inflation.
C. Dobrogeanu-Gherea: Neiobăgia. — Studii critice (5 vol. în care se cuprinde și ultimul volum apărut acum). *Șerban-Voinea:* Marxism oligarhic (o interesantă polemică cu d. St. Zeletin asupra originilor burgheziei române) etc. etc.
Din seria de memorii ale istoriei războiului mondial: *Guillaume II:* Souvenirs de ma vie.
E. Ludendorf: Souvenirs de Guerre.
Lettres de l'Impératrice Alexandra Feodorovna à l'empereur Nicolas II. Lettres des Grands-Ducs à Nicolas II etc. etc.
Din literatură:
D. Merejkowsky: Le roman de Leonardo da Vinci. *Dostoievsky:* Les possédés. *Israel Zangwill:* La voix de Jérusalem. *Heinrich Mann:* In einer Familie. *Friedrich Wolff:* Kreatur, etc. etc.
Librăria C. Dobrogeanu-Gherea este singura care aduce cărți de studii sociale, politice și economice și posedă în afară de acestea un depozit de cărți din literatura cea mai aleasă.

Interesantă
Distractivă Instructivă

Biblioteca „DIMINEAŢA“

AU APĂRUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

— Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare —

Lucrări originale şi traduceri din operele cele mai de seamă

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—şi 12 VOLUMUL

No. 1. — **Războiul balcanic** de M. Sadoveanu.
No. 2. — **Diavolul** de I. Agârbiceanu.
No. 3. — **Spitalul** de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — **Mâna Vrăjită**, de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — **Crima Lordului Arthur Savile** de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — **Şeful gării** de A. de Herz.
No. 7. — **Lăcustele** de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — **Toamne de odinioară** de Gala Galaction.
No. 9. — **Fantezii humoristice** de Edgar Poe.
No. 10. — **Secretul lui Don Juan** de Rémy de Gourmont.
No. 11. — **Nuvele** de Gh. Brăescu.
No. 12. — **Viaţa lui Eminescu** de Gala Galaction.
No. 13. — **Adio** de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — **Xanthis sau vitrina sentimentală** de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — **La Montmorency** de H. Sanielevici.
No. 16. — **Imprumutul răposatei** de Blasco Ibanez.
No. 17. — **Domnişoara Roxana** de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — **Viaţa în armată** de Anton Bacalbaşa.
No. 19. — **Poeme** de Ştefan Petică.
No. 20. — **Zina apelor** de Bojena Niemţova.
No. 21. — **Surpriză** de J. Dongorozi.
No. 22. — **Poveştile lui Hinu Ion** de Sandu Teleajen.
No. 23. — **Omul cu obrazu 'ncrustat** de Jak London.
No. 24. — **Flămânzii** de I. Ciocârlan.
No. 25. — **Lupii** de Eug. Boureanu.
No. 26. — **O sărutare** de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — **Homunculus** de Al. Ciura.
No. 28. — **Viaţa mea, povestirea unei ţărănci din Rusia** de Leon Tolstoi (în rom. de V. I. Popa).
No. 29. — **Prima Turcoaică** de N. Batzaria.
No. 30. — **Patru cuvântări** de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — **Păianjenul** de Hans Heinz Evers.
No. 32. — **Faust, tragedie**, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — **Amintirile unui băiat de familie** de I. Petrovici.
No. 34. — **Tristan** de Thomas Mann.
No. 35. — **Amazoana**, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — **Laguna** de Joseph Conrad.
No. 37. — **Descântecul** de I. Vinea.
No. 38. — **Crainquebille** de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — **Povestiri din Danemarca** de Drachmann (trad. din nemţeşte de I. Botez).
No. 40. — **In tren** de H. Sanielevici.
No. 41. — **Secretul contesei** de Regnier.
No. 42. — **Singurătate** de I. Agârbiceanu.
No. 43. — **Balzac şi Stendhal** de Brandès.
No. 44. — **Crima din str. Nopţii** de N. Davidescu.
No. 45. — **Livada de măslini** de Maupassant.
No. 46. — **Sărutul cel mai dulce** de Septimiu Popa.
No. 47. — **Din minunile instinctului la insecte** de J. H. Fabre.
No. 48. — **O mireasă la loterie** de W. A. Hoffman.
No. 49. — **Radeş** de D. N. Teodorescu.
No. 50. — **Werther** de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — **Domnul Şef** de Adrian Pascu.
No. 52—53. — **Profesiunea D-nei Warren** de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — **Cum am ucis pe Rasputin** de V. Purişkevici.
No. 56. — **Nebuna** de Octav Mirbeau.
No. 57 — **Plăpumarul chior şi Taurul alb**, de Voltaire.
No. 58. — **Gazda cu ochii umezi** de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — **Către timpuri mai bune** de Anatole France.
No. 60. — **Nevinovata** de Heinrich Mann.
No. 61. — **Clacă şi Robie** de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — **Odaia Ceasornicului**, de Georges Duhamel.
No. 63 — **O impuşcătură în ceaţă** de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — **Un şaizeci şi şasă,...** de Şalom Alechem.
No. 65. — **Livretul roşu**, de Luigi Pirandello.
No. 66. — **Familia Lewton**, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — **Viaţa părintelui Vasile Fiveischi**, de Leonid Andreev.
No. 69. — **Văzute şi trăite**, de I. Petrovici.
No. 70. — **Drumeţul din Praga**, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — **Floarea roşie**, de Voevolod Garşin.
No. 72. — **In tinereţe sau la bătrâneţe**, de. N. Batzaria.
No. 73. — **O lună de miere**, de Israel Zangwil.
No. 74. — **Patima iubirii**, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — **R. U. R.**, de Carl Ciapek.
No. 77. — **Crocodilul**, de Th. Dostoewski.
No. 78. — **Micile ironii ale vieţii**, de Thomas Hardy.
No. 79. — **Antigona**, de Walter Hasenclever.
No. 80. — **Un om sensibil**, de Octave Mirbeau.

A apărut:

CUVINTE POTRIVITE

(VERSURI)

de TUDOR ARGHEZI

Preţul 250 LEI

De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

O veste bună

Cât de înapoiaţi suntem în cunoştinţe ştiinţifice, se poate constata dela cea dintâiu convorbire cu oameni care au o cultură generală destul de bună. Pricinile sunt multe. In primul loc superficialitatea ce caracterizează învăţământul nostru în genere. Să urmărească cineva un program analitic al liceelor şi va vedea că la toate materiile nu lipsesc chiar chestiuni de specialitate. Se va spune: dar nu lipsesc nici în programele şcolilor din Apus, în particular din Franţa, caşi când aceeaşi tradiţie culturală şi aceleaşi mijloace de acumulat cunoştinţe ar avea un Francez şi un Român. Şi-apoi, chiar acolo, cu toată stabilitatea programelor de bacalaureat, se remarcă după fiecare examen un nivel cultural foarte scăzut, mai ales la ştiinţele de observaţie şi experimentale. Căci mult, peste puteri, e şi prost.

Altă pricină, mai specială, este că învăţământul ştiinţific — afară de matematici — n'a căpătat importanţă mai deosebită, decât de scurtă vreme chiar în vechiul Regat. Şi, dintre toate disciplinele ştiinţifice, mai năpăstuite au fost ştiinţele naturale, care nu se pot preda fără material de observaţie şi fără excursiuni ,nici de dascăli cărora li s'au repartizat ore de naturale pentrucă nu se găseau destule în specialitatea lor.

Din aceste pricini şi altele tineretul ridicat de licee n'a simţit nici o atracţie pentru cunoaşterea mai deaproape a corpurilor din natură, cu atât mai puţină pricepere pentru fenomenele vieţii. Ba, ceeace este mai dureros, buchereala după cărţi ori note a lăsat un soi de desgust pentru asemeni cunoştinţe, cu toate că literatura noastră ştiinţifică e destul de bogată în scrieri care pot fi la îndemâna şi priceperea tuturor. Primul loc în această literatură îl ţin minunate cărticele publicate de Cassa Şcoalelor şi datorite d-lui prof. I. Simionescu, în care se 'mbină vaste cunoştinţe pozitive cu un neobişnuit talent de expunere.

Datorită d-sale desigur e ceva mai deşteptat interesul pentru fiinţele care se găsesc în jurul nostru şi poate, nu puţini vor fi acei care nu mai trec nici prin pădurile cu umbra tainică, nici prin pajiştile înflorite, nici prin luncile jilave, fără a-şi aminti că lumea de pe acolo nu e grămădită de întâmplare, nici nu trăeşte izolată, ci pedeoparte e spusă mediului fizic, pe de alta celui biologic. Intrebările vin dela sine, răspunsurile sunt nesigure, nevoia de a cere ajutorul cărţilor se impune.

Iată începutul curiozităţii ştiinţifice, din care se poate ajunge la o mai bună înţelegere a naturii, din care urmează o mai adâncă cunoaştere a vieţii noastre individuale şi sociale.

Un alt mijloc de îndemn şi îndrumare mi s'a părut de mult că lipseşte. Putinţa ca tânărul întreprinzător, care în lunile de vară îşi ia sacul în spate şi toiagul în mână spre a colinda dealurile şi munţii, să poată repede afla numele corpurilor vii ori minerale pe care le întâlneşte în drumul lui. Necunoscându-le, trece nepăsător pe lângă ele şi cel mai de seamă farmec al excursiunii lipseşte.

Mai de mult, d. profesor dr. N. Leon a dat la lumină o cărticică „Excursiuni zoologice“, care n'ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă şcolară, ba chiar nici unui şcolar care e deprins să observe atent colţul de natură în care şi petrece orele libere.

Numai că pentru observarea animalelor şi capturarea lor se cer oarecare instrumente, pe care nu oricând le ai la dispoziţiune. A examina însă plante, a le recolta pentru câteva minute chiar, e lucrul cel mai lesnicios din lume. Lipsea însă până acum în călăuza uşor de purtat, cheia de aflat repede numele.

D. profesor Iulius Prodan dela Cluj, care a pus la îndemâna studenţilor naturalişti şi farmacişti, o voluminoasă şi bine ilustrată *Floră*, adică o cheie, cum se zice, pentru determinarea speciilor de plante mai superioare (plante vasculare), vesteşte că a pus sub tipar o călăuză destinată şi celor ce nu se destinează studiilor speciale.

Această „Mică Floră“ va umplea un gol de mult simţit şi va contribui, sunt sigur, să rodească mai bogat munca d-lui prof. Simionescu şi să scoată din uitare „excursiunile zoologice“ ale d-lui prof. N. Leon.

Sunt sigur, pentrucă ajutându-mă de o lucrare similară franceză „Nouvelle Flore“ a lui G. Bonnier, am constatat cât sporeşte curajul de a cerceta unui şcolar deprins să determine câteva plante comune.

In toate se explică banalul dicton: „începutul e anevoie, urma vine dela sine“. Cunoscând câteva buruieni comune, se deşteaptă curiozitatea de a afla şi numele altora, dacă ştii că există putinţa de a-l afla. Şi-i mai plăcut să te găseşti oriunde la drum cu nişte cunoscuţi, fie şi din lumea mută a plantelor, aşa de bogată în mijloacele de a ne destăinui din tainele vieţii lor.

In a sa „Carte a munţilor“ regretata Bucura Dumbravă, dovedeşte că a înţeles acest graiu, împărtăşit nouă prin razele de lumină, dar şi adâncul simţ de observaţie al poporului nostru, care a ştiut să dea numiri nu numai poetice, dar evocătoare, la foarte multe plante.

„Ce plăcere să afli numele unei frumuseţi culeasă pe munte! Cum, întreabă unii, oare numele măreşte frumuseţea florii? Se 'nţelege că nu; nu-l iubim nici pe un prieten pentru numele său, dar pentrucă-l iubim, numele său ne e drag. Nevoia ce-o simte omenirea să zică fiinţelor şi lucrurilor pe nume, nu e ceva accidental sau fortuit, ci îşi are rădăcini adânci în chiar rostul firii: traiul individual, înmulţirea şi desvoltarea personalităţilor după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu. Şi în floare trăeşte gândul dumnezeesc; el nu se arată nicăieri mai dulce, mai mângâietor şi mai dătător de nădejde. Cum să nu se fi căutat şi cuvinte, denumiri corespunzătoare pentru variaţiunile nesfârşite ale acestui gând? Numele florii ne apropie de sufletul ei. Şi de oarece e dat plantelor ca să lecuiască bolile omului şi a fost dat omului să descopere puterile lor binefăcătoare, cunoaşterea florilor după nume este şi o nevoie ştiinţifică. Ce frumoasă este înfăţişarea originală a multor leacuri! Iată un mănunchiu încântător: polygala, valeriana, arnica, genţiana! Adică pe româneşte: amăreala, carul zânelor, odolean şi ghinţură“ (Cartea munţilor, pag. 35).

D. Iulius Prodan pregăteşte mijlocul practic de a ne cunoaşte mai bine ţara şi alesele însuşiri ale poporului nostru, caşi acei care cu astfel de lucrări au întreţinut şi sporit bruma de cultură ştiinţifică ce se dobândeşte pe băncile şcolilor.

T. A. BADARAU

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar“: manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6.

Cronica Şahului

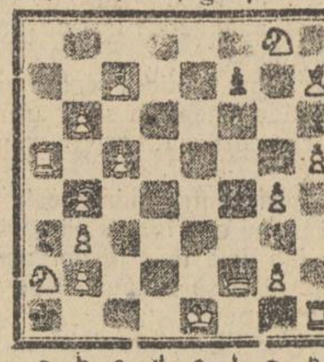
PROBLEMA ANALITICA No. 5

de **Dr. K. G. Wurzel**, Viena

(Wiener Schachzeitung 1927)

Negru (5 figuri)

Ra1, Na3, Pf7, g3 şi h6

Alb (15 figuri)

Ré1, Df2, Ta5 şi h1, Ca2 şi g8, Nc7 şi h7, Pb2, b3, b6, c5, g2, g4 şi h5

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

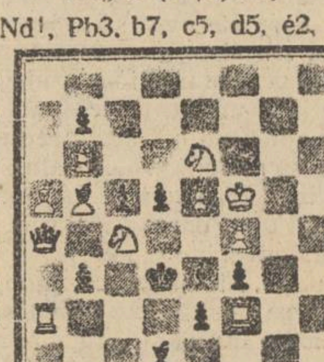
PROBLEMA No. 30

de **Dr. E. Palckoska**, Praga

(Neue Leipziger Zeitung)

Negru (9 figuri)

Rd3, Nd1, Pb3, b7, c5, d5, é2, é3 şi f3

Alb (11 figuri)

Rf5, Da4, Ta2 şi f2, Na5 şi b5, Cc4 şi é6, Pb6, é5 şi f4

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 15

Jucată în concursul din Scarborough, Mai 1927.

Alb: **Bogoljubow**; *Negru*. **Buerger**

Partidă franceză

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. é4—é5, mutare îndoelnică în această deschidere; jocul de preferinţă al lui Nimzovici. 4...., Cg8—é7, 5. Nc1—d2, c7—c5; 6. Cc3—b5, Nb4×d2+; 7. Dd1×d2, 0—0; 8. d4×c5, o socoteală greşită. Albul speră să rămână cu pionul câştigat, dar îl pierde înapoi cu desavantaj. 8....., Cb8—d7; 9. Dd2—c3, a7—a6; 10. Cb5—d6, Dd8—c7; 11. Cg1—f3, Dc7×c5; 12. Dc3×c5, Cd7×c5; 13. Nf1—d3, Cé7—c6; 14. 0—0, Tf8—d8, cu ameninţarea C×é5. Albul e constrâns să-şi schimbe calul dominant pe nebunul nedesvoltat. 15. Cd6×c8, Td8×c8; 16. a2—a3, ca să oprească Cb4. 16...., b7—b5; 17. Tf1—é1, Tc8—c7; 18. Ta1—d1, Ta8—c8; 19. c2—c3, Cc6—a5; 20. Cf3—d4, Ca5—c4; 21. Té1—é2, Cc5—a4; 22. Nd3×c4, b5×c4! Negrul şi-a ajuns scopul; pionul slab trebue să cadă. 23. f2—f4, g7—g5; 24. g2—g4, Tc7—b7; 25. Td1—d2, Tc8—b8; 26. Cd4—c6, Tb8—é8; 27. f4—f5, Tb7—b6; 28. Cc6—d4, Té8—b8; 29. f5×é6, f7×é6; 30. Rg1—f1, Ca4×b2; 31. Cd4×é6, Cb2—d3!; Câştigă o calitate. 32. Cé6—c7, Tb6—b1+; 33. Rf1—g2, Cd3—f4+; 34. Rg2—f3, Cf4×é2; 35. Td2×é2, Tb8—b2; 36. Té2×b2, Tb1×b2; 37. é5—é6, Rg8—f8; 38. Cc7×d5, Tb2×h2; 39. Rf3—é3, h7—h5; 40. g4×h5, g6×h5; 41. Ré3—f4, h5—h4; 42. Rf4—é5, Th2—é2+; 43. Ré5—d6, h4—h3; albul a cedat.

O partidă frumoasă în care Buerger a jucat clar, consecvent şi logic.

Soluţia problemei analitice No. 4 (Loewenton)

Alb (13 fig.): Rg3, Th6, Ca8 şi g1, Né5 şi h7, Pa3, b4, d2, d3, é2, f3 şi g4. *Negru* (14 fig.): Rg5, Dh1, Tf2, Cc2 şi g8, Né1 şi h5, Pb6, c7, d7, é7, f6, f7 şi g6.

Alb îşi retrage ultima mutare şi dă mat într'o lovitură.

O problemă foarte interesantă, care admite însă trei soluţiuni; aceea intenţionată de autor fiind — natural — mai frumoasă şi mai ascunsă, o redăm aci.

Unicul mat e cu Nf4. Cele 3 mişcări aparente de retragere sunt: 1) a2—a3 2) b3—b4 şi 3) Nd6—é5, dintre care însă numai *a treia e logică*, după cum reese din analizarea poziţiei.

Se observă că figurile se pot retrage la locurile iniţiale *numai* prin deplasarea R alb din g3; or, aceasta nu se poate obţine fără intervenţia unei figuri pe câmpul h2. Cele negre nu pot satisface această condiţie iar dintre cele albe, singurul C alb din a8 este indicat. Pentru a putea eşi din ascunzătoare, trebue neapărat să între N negru la locul său iniţial c8. Nebunul din h5 nu poate scăpa ceeace ne forţează să reluăm mişcarea c2×Nd3 din care fapt reese că Nh5 e transformat pe câmpul b1 din Pa7. Aşa dar considerând că am readus N la c8, că am împins P dela b6 la b7 şi că am plasat C din a8 în h2, jocul se degajează uşor şi normal până când Nh5 trebue să se transforme înapoi în pion.

Dar pentru a putea veni la b1, el trebue să treacă prin câmpurile b3 şi a2, *fapt care nu s'ar putea efectua în cazul când unul din aceste câmpuri ar fi eventual ocupate de vre-un pion*. Acesta e motivul pentru care admitem că ultima mişcare a albului a fost *Nd6—é5*.

Fireşte că vom ţine seamă, în desfăşurarea partidei, că N din h7 e transformat de un P care a bătut un turn la g8, că pionii din f6 şi g6 au ajuns acolo prin baterea D şi N veritabil, iar T alb care mai lipseşte a fost bătut de Pa7 în drumul său spre b1.

D-l I. Schlarko, rutinat deslegător, ne arată în reconstituirea partidei, că N alb din h5 poate fi transformat şi din pionul alb de pe linia g care a venit direct la g8. In acest caz, T negru se va sacrifica în g4 pionului din h3, făcând astfel posibilă, retragerea pionului din a3 sau a celui din h4.

Felicităm călduros pe d-l Schlarko, care — pe lângă soluţia autorului — a găsit şi această destul de ascunsă posibilitate. Premiul de 100 lei i se cuvine deasemenea, întrucât soluţiile celelalte n'au îndeplinit condiţiunile stabilite.

CORESPONDENŢA

Ştefăneşti — I. F. — Se va publica. — I. L. — Problema dv. e prea slabă. Mai încercaţi.

Vâlcov — C. G. — Multe mulţumiri pentru cele trimise. Se vor publica în curând.

Iaşi — D. & M. D. — Problemele trimese sunt foarte slabe.

Dorohoi — M. Sch. — Vă recomand noul manual al dr. Lasker, Hypermoderne Schachpartie de dr. Tartakower şi Schachstrategie de Eduard Lasker. Dacă le acceptaţi, vă voi comunica ulterior de unde le puteţi procura.

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Eclipsa şi... dansurile

In Anglia, eclipsa totală de soare din 29 Iunie trecut a putut fi văzută pe o zonă îngustă, în provincie, departe de centrele mai populate. Astfel se explică extraordinara afluenţă de curioşi — veniţi până şi de pe continent —, în toate localităţile de unde se putea vedea eclipsa. Mai ales în ajunul acestui rar fenomen ceresc, căile ferate, şoselele şi liniile aeriene au adus sute de mii de orăşeni pentru care nu se mai găseau adăposturi nici prin hanuri şi nici prin locuinţele „ţărăneşti“. Prinţul de Wales, moştenitorul tronului Marei Britanii, şi Lloyd George, au fost prezenţi, printre alţii. Publicul acesta foarte select, caşi cel mai puţin select, a hotărît să nu doarmă toată noaptea pentru ca să nu scape cumva eclipsa ce trebuia să aibă loc între orele 5 şi jumătate şi 6 jumătate dimineata. Numeroşi străini, negăsind nici o cameră de hotel, au fost nevoiţi să petreacă noaptea pe câmp, la lizierile pădurilor şi parcurilor, pe sub garduri sau în preajma ruinelor castelelor medievale. Orchestrele de muzicanţi ambulanţi au scontat dinainte această afluenţă, şi au invadat din timp localităţile din zona eclipsei. Toată noaptea această „zonă“ a răsunat de muzici: flegmaticii britani au petrecut-o în dansuri. Insuş prinţul şi Lloyd George uimeau publicul cu energia ce cheltuiau neîncetat până şi charlestonând. Oamenii mai solizi jucau „bridge“. In cele mai liniştite case şi prin castele mai mici, se deslănţuise nebunia balului improvizat. Torentul uman dansând „black-bottom“-ul negrilor înaintea eclipsei de soare — inundase „zona“ în numele curiozităţii ştiinţifice! Dar dansurile şi muzica au încetat la ora 5. Lumina soarelui, mai întâi cenuşie ,apoi cărămizie, şi cafenie, a cedat locul umbrelor care intretăiau cerul în fâşii. Temperatura a scăzut, păsările au încetat de-a mai cânta,—vacile înspăimântate au început să mugească jalnic. Apoi, cei ce dansaseră charleston şi jucaseră bridge, liniştiţi ca prin farmec, au văzut o frumoasă coroană de radiaţiuni argintii şi aurii, în jurul unui cerc întunecat care ascunsese soarele...

Folosul aviaţiei

Americanii se folosesc de câtăva vreme de liniile aeriene până şi în scopuri matrimoniale: tinerii vin la biserică sau la primărie cu aeroplanul, se căsătoresc aci şi pornesc apoi spre luna lor de miere tot pe cale aeriană. Nuntaşii însă n'au ajuns încă să întrebuinţeze acest mijloc de comunicaţie. Dar iată că două domnişoare au fost invitate la două nunţi, din care una trebuia să aibă loc la ora 5 şi alta la ora 7 după amiază, în două oraşe diferite, aflate la o depărtare de 300 km. unul de altul. Miss Shieffield şi Miss Stilman şi-au făgăduit reciproc că vor asista la amândouă nunţile, unde trebuiau să fie domnişoare de onoare. Amândouă miresele au ţinut foarte mult la prietenia lor; preferarea unei nunţi în defavoarea celeilalte ar fi însemnat pierderea uneia dintre cele două prietenii. Atunci, după ce-au asistat la una din căsătorii, ele au sburat cu un avion timp de o oră şi trei sferturi şi au ajuns la orele 7 fix la cea de-a doua nuntă.

Traversarea Pacificului în avion

Locotenenţii Mayland şi Haghenberger, aviatori americani, au străbăut 4.100 km. în 25 ore şi 51 minute dela Oakland (California) până la Honolulu (insulele Havay). Acest sbor a trecut neobservat în Europa entuziasmată de Lindbergh, Byrd şi Chamberlain. Cei doi aviatori s'au orientat deasupra Pacificului cu ajutorul stelelor. Timpul fiind nefavorabil, aviatorii au fost nevoiţi să sboare la o mare înălţime deasupra norilor, pentru ca să nu rătăcească deasupra oceanului cel nesfârşit.

Cel dintâi zbor California-Honolulu (din San-Francisco) s'a efectuat în Septembrie 1925 când două hidroplane s'au întors din drum iar al treilea, după ce şi-a epuizat rezerva de benzină, s'a lăsat pe valurile oceanului la 360 mile depărtare de Honolulu. Numai după nouă zile de rătăcire, un submarin găsi hidroplanul şi salvă echipagiul compus din patru oameni cari mureau de foame.

Sportul şi banii

Suzana Langlen, celebra stea a tennisului, a trecut acum un an din rândul amatoarelor la profesionişti şi a primit un strălucit angajament în America. Suzana a devenit cea dintâi femeie sportivă, care încasează sume fantastice. Totuşi turneul ei a adus antreprenorului pierderi mari din cauză că nici o altă jucătoare de tenis n'a putut să se lupte împotriva Suzanei. Simplele exhibiţii au încetat să-i mai atragă spectatori. Antreprenorul s'a văzut aproape ruinat până a reuşit să achiziţioneze o nouă stea, Betty Nathall din Wembledone (Anglia). Aceasta, o fată de 16 ani, a bătut până acum pe rând — pe toţi championii mondiali de tenis. Kohran, antreprenorul Suzanei, o reuşit s'o angajeze cu 20.000 lire sterline pentru primul an. Insă, părinţii noii stele, oameni foarte bogaţi, au refuzat să-şi dea consimţământul, de oarece nu vor ca fiica lor dintr'o amatoare celebră să devină profesionistă plătită. Betty, deocamdată, fiind minoră, a fost nevoită să renunţe la contract. Acum i se propun 50.000 lire sterline! Dar părinţii tot se împotrivesc. Vor mai rezista ei oare şi în faţa unei sume duble?

Curse de avioane

Luni au început cursele de avioane în jurul Statelor-Unite, la distanţă de 7.000 km. Aceste curse, la care iau parte 14 maşini, vor trece prin 20 de oraşe mari americane. Opt din aceste avioane duc şi pasageri, printre care două femei şi două fetiţe de nouă ani! Invingătorul va câştiga cupa lui Ford.

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA“ No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

CĂRŢI ŞI REVISTE

HENRY CHAMPLY : La Complice

Un tânăr diplomat ambiţios şi fără scrupul băgă de seamă că preşedintele Republicei s'a îndrăgostit de nevastă-sa. Se grăbi deci să găsească în lumea demimondenelor pariziene o femeie care să-i semene nevestei şi o introduse în patul prezidentului, obţinând astfel o însemnată avansare.

Un deputat regalist, amorezat de soţia diplomatului, crede c'o recunoaşte pe aceasta tocmai în clipa când se strecura pe o uşe secretă la Elisée, — şi el se converteşte numai decât la socialismul cel mai roşu.

După câtăva vreme deputatul nostru ajunge un mare tribun revoluţionar şi în ajunul războiului e asasinat de către un patriot fanatic. Ca şi Jaurès, el fu transportat în Panteon, dar fără nevastă-sa—căci sfârşise prin a se căsători după lungi şi laborioase explicaţiuni cu ex-nevasta diplomatului.

In cele din urmă, diplomatul se însură cu complicea sa, demimondena din care făcuse o favorită a Elisée-ului, şi cu care intră de data aceasta prin poarta cea mare.

Nietzsche la Sils-Maria

Sora lui Nietzsche—d-na Elisabeth Forster Nietzsche — publică în „Revue de Genève" numărul pe Iunie (Librăria Hasefer), câteva amintiri din viaţa fratelui ei, în timpul şederii sale la Sils-Maria.

Se ştie că, în această localitate, filozoful german a trăit cea mai interesantă epocă din viaţa sa. O mare parte din operele sale aici au fost concepute. „Zarathustra" şi teoria „veşnicei întoarceri" sunt legate de numele Sils-Maria.

Cercul frecventat de Nietzsche în Sils-Maria nu era numeros. Printre cei de cari el se simţea mai mult sau mai puţin legat, erau şi câteva femei din societatea înaltă. Astfel erau d-na de Mousouroff, fostă doamnă de onoare a unei ţarine, d-na Tynn, d-ra Meta de Salis şi d-ra Roeder-Widenhold—o democrată convinsă, cu care Nietzsche avea lungi şi pasionate discuţii.

Mai interesante sunt însă întâlnirile lui Nietzsche în acel timp cu baronul Heinrich von Stein. Deşi personal se cunoşteau puţin, relaţiile şi prietenia lor au făcut obiectul unei lungi corespondenţe. Baronul von Stein notează în carnetul său în ziua de 24 August 1884, după întâlnirea cu Nietzsche următoarele: „Spiritul său liber şi vorba sa plină de forţă, mi-au făcut o puternică impresie". Baronul von Stein a încercat să facă o reapropiere între Nietzsche şi Wagner—deveniţi duşmani— fără însă a ajunge la un rezultat. Această încercare se pare însă că a indispus pe Nietzsche şi urmarea a fost o perioadă de răceală între ei.

Iacob Wassermann are, în acelaş număr, o impresionantă povestire „Adam Urbanus"—istoria tragediei unui tată.

Minerva

Sub îngrijirea harnică şi inteligentă a eruditului şi talentatului profesor dela Iaşi P. Andrei, a început să apară o nouă revistă de cultură generală, intitulată „Minerva". Această apariţie trebue menţionată şi apreciată în mai mult decât o privinţă.

Mai întâi, ar fi de remarcat excelentele condiţiuni technice: hârtie, tipar, copertă, etc. Apoi întinderea, bogăţia şi varietatea cuprinsului. In acest scop reproducem tabla de materii a studiilor originale.

P. Andrei: Problema claselor sociale.
D. D. Roşca : Note pentru o introducere în filozofia lui Hegel.
D. I. Suchianu : Ideea de timp în Economia Politică.
Tudor Vianu: Eternitatea şi vremelnicia artei.
Traian Brăileanu: Sociologia lui Alfredo Pareto.
Tr. R. Ionaşcu: Voinţa juridică faţă de voinţa psihologică.
Dan A. Bădărău: Virtualităţile noţiunilor
Octav Botez : Asupra esteticei lui Simmel.
Cicerone Iordăchescu : Conştiinţa logică.
I. Petrovici: Comemorarea lui Spinoza.
Mihai D. Ralea : Asupra saturaţiei fenomenelor sufleteşti.

Urmează apoi cincizeci de pagini, scrise mărunt, cu Recenzii, împărţite în patru grupe: 1) **Metafizică şi Istoria Filozofiei; 2) Sociologie şi ştiinţe sociale; 3) Psihologie, estetică, pedagogie; 4) Varia.**

După cum se vede, Iaşul voeşte să dea alături de cea mai bună revistă critică, „Viaţa Românească"—şi cea mai bună revistă filozofică.

In sfârşit, trebue să semnalăm, mai presus de toate, faptul însuşi al apariţiei unei publicaţiuni ca „Minerva"—comparabilă ca scop cu „Revue de Métaphisique et de morale" din Franţa. Intr'adevăr, asemenea reviste au misiunea de a aduna contribuţiile diverşilor **specialişti**, atunci când ei simt nevoia să treacă dincolo de stricta lor specialitate, sau mai bine când ei îşi pun problema mai generală a locului pe care specialitatea lor îl ocupă în concertul disciplinelor gândirii.

Orice cercetător special este, în anumite momente, tentat să încerce o integrare a ştiinţei sale în ansamblul cunoştinţelor omeneşti; să caute legăturile dintre propria sa activitate şi acele ale altor gânditori.

Asemenea preocupări dovedesc o remarcabilă şi îmbucurătoare civilizaţiune. Inseamnă că, în locul specialistului filistin, care speculează caracterul esoteric inerent oricărei specialităţi,— se substitue omul de cultură, care nu doreşte nimic mai puternic decât să-şi vadă specialitatea sa popularizată, răspândită în marele public, şi înfăţişată— asa precum este — ca o piatră mai mult la edificiul general al culturii.

In ţara românească orice ieşire din pontificala încuiere a specialităţii stricte e privită ca o neseriozitate, ca o frivolitate. Obiceiul de a se bate monedă dintr'o competenţă ştiinţifică bântue încă la noi. Iată dece o revistă filozofică a tuturor specialiştilor este un foarte îmbucurător eveniment. Şi numele pe care le citim în numărul noui reviste ieşene, precum şi faptul că ea este orânduită de o personalitate ca aceea a d-lui Andrei sunt serioase garantii că „Minerva" va avea un rol de jucat în cultura României viitoare. — *D. I. S.*

Almanahul Graficei Române

Tiparul craiovean, prin cele două mari case de editură: „Scrisul Românesc" şi „Ramuri" face o reală concurenţă instituţiunilor similare din Bucureşti.

Apar acolo cărţi elegant şi atent tipărite, lucrări tehnice remarcabile, dovedind la cei ce stimulează această operă o fericită strădanie de-a ridica meşteşugul tipografic la aspectul şi menirea unei adevărate arte.

Almanahul Graficei Române pe 1927 e o elocventă mărturie de ceiace se poate realiza în acest domeniu.

Şi prin înfăţişare, şi prin execuţie tehnică şi prin cuprins, Almanahul tinde să ne întărească încrederea în viitorul tipăriturii româneşti, ne sădeşte în suflet respectul pentru slujitorii ei — dar mai cu seamă ne îndeamnă să preţuim cartea şi s'o iubim...

Prin revista „Grafica română" se desvoltă, tot la Craiova, cele dintâi noţiuni organizate, necesare lucrătorilor tipografi pentru a se iniţia temeinic în diferitele specialităţi de artă grafică, — iar prin Almanahurile ce apar anual se încearcă înfăptuirea unei sinteze de ştiinţă grafică.

Meritul celor grupaţi în vederea unui scop atât de lăudabil trebue răsplătit cu interesul nostru al tuturora şi cu încurajarea oficială, în deosebi...

Almanahul anului 1927 cuprinde pe lângă partea pur calendaristică un însemnat număr de pagini consacrat literaturii referitoare la chestiunile de tehnică şi de estetică tipografică, pracum şi câteva interesante studii de iniţiere.

Colaborează: N. Iorga, Sextil Puşcariu, I. Bianu, V. Drăghiceanu, Stefan Popescu, M. Simionescu-Râmniceanu Const. Mille, G. D. Mugur, Em. Tătărescu, I. Dongorozi, Stavri Cunescu, C. I. Făgeţel, G. Silviu, V. Molin, G. Urzică, G. N. Dulca şi I. Kranich. — *h. b.*

Un jurnal inedit al lui Pierre Louys

„Imi trec prin cap o mulţime de gânduri, de reflecţiuni pe care nu le-am avut niciodată mai înainte şi pe care simt o nevoie feroce să le aştern pe hârtie!" — scrie Pierre Louys în jurnalul său inedit care cuprinde perioada dintre 24 Iunie 1887 şi 16 Mai 1888.

„Mi se pare că are să-mi producă o plăcere deosebită mai târziu, când voi fi bătrân, când voi avea 35 de ani, o nevastă plicticoasă, un copil pe genunchi, barbă şi mustăţi să recitesc gândurile ciudate pe care le aveam la şaisprezece ani..."

Insă adevăratul motiv, determinant de care ascultase tânărul Pierre începând să-şi scrie jurnalul, era că memoriile Mariei Başchirţev, de curând apărute, aveau un succes enorm, şi constituiau un exemplu isprititor.

La şaisprezece ani, Pierre Louys admira cu pasiune pe fratele său George, pe verişoara lui, Sarah Bernhardt şi pe Victor Hugo. Scria destul de plat şi de corect, şi găsea foarte agreabile convorbirile cu micul său camarad, André Gide.

Confidenţele lui Pierre Lauys alcătuiesc în întregul lor o mărturie preţioasă asupra sensibilităţii adolescenţilor în vremea când se construia Turnul Eiffel...

Corespondenţa lui Flaubert

Corespondenţa lui Flaubert, publicată sub îngrijirea lui Louis Conrad, cuprinde mai multe volume. Totuşi nu toate scrisorile romancierului francez — vorbim desigur de cele cu o anumită importanţă — au fost date publicităţii. Afară de scrisorile către Louise Colet, de curând s'au publicat şi scrisorile lui Flaubert adresate princesei Mathilda Bonaparte. O rudă apropiată a familiei Bonaparte — contele Ioseph Primoli — a pregătit, cu puţin înainte de moarte, editarea acestei corespondenţe.

Legăturile lui Flaubert cu fiica lui Gérome Bonaparte au început după apariţia lui „Salambo" (1862) şi s'au continuat până la moartea scriitorului. Se pare că Flaubert nutrea pentru Matilda Bonaparte nu numai sentimente de admiraţie.

In scrisorile recent apărute Flaubert vorbeşte despre o mare parte a operelor lui, asupra subiectelor care l'au inspirat, asupra procesului de creaţie, dând interesante amănunte. Sunt şi câteva însemnări critice asupra contimporanilor lui. — *P.*

Adevărata Doamnă de La Fayette

Doamna Andrée Viollis a ştiut să scrie ca femeie despre o altă femeie. In acest fapt rezidă însăşi interesul studiului d-sale despre doamna de La Fayette.

Cu mai multă uşurinţă ne întoarcem înapoi cu secole pentru a fixa psihologia bărbaţilor, spune recenzenta acestei lucrări în „Vient de paraître", decât pentru a prinde caracteristicile sexului nostru. Rămânem întotdeauna aceleaşi, în limita simţurilor noastre feminine.

D-na Andrée Viollis o tratează pe doamna de La Fayette cu cruzimea caracteristică acestui sex care nu cunoaşte mila. Judecă dealungul faptelor, intenţiunile eroinei sale. Sub înfăţişarea simpatică în care a sculptat-o legenda, ea descopere slutenia figurii.

Doamna de La Fayette a fost o intrigantă, o ipocrită, o femeie fără inimă. Va fi avut ea poate alte calităţi, însă doamna Andrée Viollis se înverşunează împotriva victimei sale; după ce şi-a ucis vrăjmaşul, îl îmbucătăţeşte cadavrul; îi contestă doamnei de La Fayette până şi talentul de scriitoare şi discută până şi savoarea unui roman ca „La Princesse de Clèves".

Altminteri, cartea aceasta înlătură fardul, e bine documentată şi interesantă prin verva autoarei, mai ales atunci când compoziţia, necesitatea unui plan şi-a unei metode, fac loc fanteziilor instinctive ale imaginaţiei, şi când elogiul e temperat printr'o ironie ce pare de aproape înrudită cu răutatea...

O operă inedită a lui Mallarmé

O veste bună pentru admiratorii lui Mallarmé:

D. Edmond Bonniot, ginerele lui Stéphane Mallarmé, editează o lucrare în proză a poetului, „Contes indiens", patru povestiri cu teme luate din vechiul folklor indian.

Pe lângă ediţia originală de lux, decorată în culori de Maurice Ray, va apărea şi o ediţie obişnuită, accesibilă oricui.

Opera aceasta, scrisă cu o rară limpezime de stil, va forma pentru mulţi primul pas spre înţelegerea poeziei hermetice a lui Mallarmé.

D. E. Bonniot, în introducere, nu indică data la care au fost compuse aceste „povestiri populare", dar pare foarte probabil că fac parte din ultima perioadă de activitate a scriitorului. Pentru prima oară îl vedem pe Mallarmé comunicând direct cu poporul, însă fără a renunţa la doctrina lui de un estetism aristocratic.

Cele patru povestiri sunt adevărate poeme în proză, în care Mallarmé a contopit admirabil savoarea lui Perrault cu vraja poeziei din „Mahabarata" şi „O mie şi una de nopţi."

Prima din aceste povestiri, intitulată „Portretul fermecat", e poate cea mai reuşită. Prinţul Upahara caută să se răzbune pe crudul uzurpator Vikatavarma, care i-a închis părinţii şi care nu inspiră decât ură reginei Sundari.

Sundari primeşte propunerea unei bătrâne pustnice de-a se înţelege pe sub ascuns cu Upahara, care în copilărie fusese logodnicul ei. Acest prinţ îşi făcuse un portret minunat, care-i semăna aidoma. Sundari se îndrăgosteşte de portret şi primeşte întâlnirea cu Upahara „sous le berceau d'asokas situé, ainsi qu'un jet d'eau verdoyant, au centre du jardin des femmes."

Se pune la cale o conjuraţie: Sundari va arăta portretul minunat lui Vikatavarma, soţul ei, şi-i va insufla dorinţa de a deveni şi el tânăr şi frumos. Dar pentru aceasta va trebui să facă singur un sacrificiu nocturn, într'un loc tainic, consacrat zeilor. Vikatavarma, încrezător aleargă la locul hotărît. Aici îl întâmpină Upahara care-l ucide şi-i arde trupul pe altarul pregătit pentru jertfă. Poporul convins că transformarea proorocită s'a înfăptuit, aclamă pe Upahara ca pe adevăratul lui rege. Upahara se căsătoreşte cu Sundari, îşi eliberează părinţii şi le redă tronul.

Cu acelaşi ingeniozitate sunt compuse celelalte povestiri: „Nala et Damayanti", „La fausse vieille" şi „Le mort vivant".

In „Le mort vivant", regele Tchandra — Rajah este supus unei morţi intermitente de răsbunarea unei zâne şi va reveni la viaţă numai atunci când vraja îi va fi ridicată. Această tradiţie aminteşte „La belle au bois dormant". Mitologii ar găsi aici material de controversă.

Pe literaţi i-ar interesa mai mult partea personală, datorită ingeniozităţii lui Malarmé, în compunerea acestor povestiri. — **St.**

BIBLIOGRAFIE

Otilia Cazimir: „Fluturi de noapte", poezii, Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 40.
Ioan Slavici: „Nuvele", vol. IV, V şi VI, Edit. Cartea Românească, Bucureşti.
Ion Pillat: „Biserica de altădată", poezii, Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 40.
I. L. Caragiale: „Momente, schiţe, amintiri", vol. I, Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 40.
Mihail Sadoveanu: „Ţara de dincolo de negură", povestiri de vânătoare, Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 120.
Lucreţia Petrescu: „Anuţa", comedie în patru acte, Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 30.
Ioan Adam: „Rătăcire", roman, Edit. Cartea Românească, Bucureşti, Lei 80.
Viaţa Românească, Anul XIX, No. 5.

A apărut:
LECTURA No. 126:
DATORIA DOCTORULUI
un roman de-o adâncă putere de emoţie, atingând o problemă din cele mai gingaşe
de
LUIGI PIRANDELLO
Ilustrul dramaturg şi nuvelist italian

Const. Kiriţescu: Societatea Naţiunilor şi Şcoala

„Cartea Românească", Bucureşti

Mica lucrare a d-lui **Const. Kiriţescu** despre „Societatea Naţiunilor şi Şcoala", ne-a făcut să recăpătăm încrederea şi interesul pentru genul **broşură**, compromis la noi de atâţia nechemaţi care-şi tipăresc prostia în doze mici, nădăjduind că o vor putea trece drept înţelepciune. Influenţa exercitată de d. Kiriţescu asupra noastră a fost întâiu de ordin literar. Claritatea, concizia, eleganţa cu care a tratat un subiect restrâns şi relativ arid, ne-a convertit în favoarea publicaţiei mai mare decât un ziar şi mai mică decât o carte, gen nou, în care excelează atât de puţini, încât publicul nu-i dă aproape nici o atenţie. Sunt însă subiecte care încap perfect în şaisprezece sau treizeci de pagini, ca în nişte haine făcute după comandă. Dacă chestia apare ciuntită şi diformă, vina e a croitorului, simplu cârpaciu ambiţios. Cetitorul nu este special pornit contra cărţuliei. Lipsa de timp îl face, dimpotrivă, să caute lecturi care pot fi expediate în două ore. Succesul bibliotecilor literare în format redus se datoreşte tocmai acestei nevoi. Şi nu ştim cine ar mai ocoli broşurile dacă ar fi scrise atrăgător.

D. Kiriţescu este autorul cunoscut şi lăudat al Istoriei războiului nostru, singura operă complectă, serios documentată şi bine întocmită până azi în acest domeniu. D-sa ştie să stăpânească masse vaste de fapte şi probleme complexe care se succed pe o perioadă mare de timp, — adică este un istoric. „Societatea Naţiunilor şi şcoala", în proporţii microscopice faţă de cealaltă lucrare, are darul să pună în lumină o altă faţă a talentului d-lui Kiriţescu: meşteşugul scrisului, darul de a expune limpede şi logic, de a convinge fără trucuri de saltimbanc. Deşi cele expuse în broşură au făcut întâiu obiectul unei conferinţe, le socotim mai mult ca lucruri de scriitor. In orice caz, redactarea conferinţei dovedeşte un condeiu excelent.

* * *

Societatea Naţiunilor este defăimată pe nedrept. Ea trebueşte privită ca o instituţie a viitorului, ca un organism în creştere, care mai are încă nevoe de aşteptare până va ajunge la deplina maturitate. Opinia publică mondială ar trebui să fie sprijinul cel mai puternic al Ligii, dar această opinie n'are încă o existenţă continuă. Numai rareori, în cazuri catastrofale, cum a fost războiul, are tresăriri de viaţă. Pentru conflictele internaţionale de ordin pur politic, Societatea Naţiunilor slujeşte deocamdată, cum spune Wells, drept linie de garaj menită să adăpostească toate problemele fără soluţie. Liga dela Geneva, condusă de idealişti pentru care nu există piedici, caută însă să-şi mărească influenţa prin mijloace mai simple, dar mai sigure decât rapoartele cancelariilor. Profesorii, medicii, scriitorii din ţările afiliate pot înlesni grabnic şi sincer opera de pace, din care ambasadorii fac simple castele de cărţi de joc. Sub-comisiunile pentru organizarea învăţământului, pentru unificarea legislativă, pentru higienă, pentru cooperarea intelectuală au întreprins vaste lucrări de răspândire a ideilor de înfrăţire şi ajutorare, adevăratele temelii ale înţelegerii între popoare.

D. Constantin Kiriţescu în calitatea sa de delegat al României în Subcomitetul experţilor pentru organizarea învăţământului, înţelege să-şi împlinească misiunea cât mai bine. Intr'o serie de rapoarte adresate ministerului nostru de instrucţie, a arătat mijloacele preconizate pentruca tineretul să cunoască rolul instituţiei dela Geneva şi s'o sprijine stabilind legături cu tineretul din alte ţări.

D. Kiriţescu combate criticile care se aduc la noi, S. N. şi arată că neîncrederea manifestată până acum nu este justificată. D-sa spune:

„Datoria statului român este de a colabora la realizarea generoaselor şi sublimelor ei idealuri şi, printre organele statului român, noi oamenii de şcoală, cei cari, prin misiunea noastră de educatori, suntem indicaţi a le înţelege şi a le preţui în primul rând, să-i dăm cea mai sinceră şi cea mai activă colaborare.

„Epoca pe care o trăim este a marilor contraste şi a marilor prefaceri, închee d. Kiriţescu. Nici o generaţie n'a avut să sufere mai mult ca a noastră de deslănţuirea forţelor distrugătoare ale războiului; nici una nu este mai bine preparată sufleteşte pentru a înţelege binefacerile păcii; nici una nu e stăpânită mai puternic de sentimentul naţional; nici una nu a făcut sforţări mai puternice spre a alunga ameninţarea grozavă a unor noi ciocniri, care ar distruge întreaga operă de civilizaţie ce abia a reînceput să se înfiripeze.

„In S. N. omenirea posedă cel mai minunat instrument pentru pregătirea şi menţinerea păcii, pe baza dreptului şi a bunei înţelegeri. Cu miile de fire vizibile şi invizibile, întinse ca o reţea peste toate statele, ea tinde să stăpânească tot mai mult raporturile materiale şi morale ale popoarelor, spre a le îndrepta spre unicul şi binecuvântatul ţel: „înţelegerea internaţională şi pacea".

STEJAR IONESCU

PAUL BOURGET : Faptele ne urmăresc (roman)

Paul Bourget, autorul celebru al volumelor „Discipolul" şi „Minciuni", după o lungă tăcere a scos un nou volum *„Nos actes nous suivent"*. Iată subiectul noului roman:

In primele zile ale războiului franco-german din 1870, un tânăr, Georges Fresnelay, fiul unui inginer din provincie, intră în rândurile oştirii. La încheerea armistiţiului el face parte din acei şovinişti care cer continuarea războiului socotind pacea ca o ruşine. Indignat, Fresnelay se duce la şeful comuniştilor Julles Vallés şi îşi oferă serviciile ca chimist. Intră în rândurile răzvrătiţilor şi crează un exploşibil nou, de o putere neştiută. Dar descoperirea lui nu poate fi pusă în practică, deoarece muncitorii comunişti ţin conferinţe politice în loc să lucreze în fabrici. Zvonul descoperirii ajunge până în presă şi un ziar publică chiar fotografia lui Georges Fresnelay care devine astfel mai popular decât voia. După suprimarea sângeroasă a Comunei, inventatorul e pus, fireşte, pe lista proscrişilor. Il scapă un preot care-i împrumută o sutană. Gătit astfel, Fresnelay trece prin piaţa Notre-Dame unde tocmai are loc o scenă îngrozitoare. O mare mulţime de oameni a pus mâna pe un individ în care credea a fi recunoscut pe instigatorul comunist Fresnelay. Ar fi putut să-l scape cu un singur cuvânt, dar tânărul în sutană a strigat laolaltă cu ceilalţi: „In apă cu el!" pentrucă i se pare că cineva se uită la el. Falsul Fresnelay e aruncat în apă şi înecat.

Georges Fresnelay dispare din Franţa, şi reapare în America sub numele de Georg Müller, cu paşaport elveţian. Acest Müller nu vrea să ştie nimic de Fresnelay de altădată. Işi face drum, devine fabricant, se însoară cu o irlandeză care nu-i cunoaşte trecutul şi e tată a doi copii, un băiat, Patrik, şi o fată. Ar fi fericit dacă scena linşării din Paris nu i-ar copleşi conştiinţa. Fiul lui se ocupă cu studii filosofice şi devine cel mai bun elev al lui William James care a spus: „Faptele ne urmăresc..."

Dar o nenorocire bruscă loveşte pe Müller-Fresnelay, îmbătrânit de timpuriu. In călătoria cu soţia şi fata are loc un accident de cale ferată unde cad vicitime 32 de călători, printre care cele două femei. Inainte de a muri, soţia mai şopteşte soţului scăpat cu viaţă: — „Cu ce am păcătuit ca să ispăşim atât de greu?" Aceste cuvinte îl zgudue puternic. El ştie că are de ispăşit un păcat greu, că a lăsat să piară un om nevinovat în locul lui. Fresnelay nu supravieţueşte multă vreme morţii fiicei şi soţiei sale. Fiul găseşte în testamentul tatălui taina vieţei acestuia şi însărcinarea să despăgubiască într'un fel familia omului ucis.

In locul lui Fresnelay fusese linşat un anume Jean Croissy venit din provincie la Paris să cumpere o tipografie. Lăsase acasă un băiat şi soţia care nu mult după aceia a născut şi o fată. Mai târziu fata crescută fără ocrotirea tatălui e sedusă de un ofiţer şi părăsită. Fructul păcatului o fetiţă, Jeanne Marie, e eroina părţii a doua a romanului.

Marie Jeane, nepoata nefericită a lui Croissy e crescută de un bătrân anarhist, fanatic în ideile lui, Edouard Pereuse. Tânărul Müller venit din America o găseşte în cercul unor agitatori şi nihilişti ruşi. Fata comite o crimă, spre a-şi apăra tovarăşii, împuşcând un avocat şi astfel Müller nu mai are nici-o putinţă să răscumpere păcatul de altădată. Insăşi Marie-Jeanne este o victimă a faptei lui Fresnelay.

Romanul, scris cu mult patetism, suferă — ca de astfel cele mai de seamă romane ale autorului — de aceiaşi ideologie prea rigidă şi de acelaş moralism prea evident.

INSEMNĂRI

Premiații Academiei Franceze

Academia franceză a atribuit marele premiu de literatură (10.000 franci) d-lui *Joseph de Pesquidoux* pentru totalitatea operelor sale.

Contele Joseph de Pesquidoux s'a născut la 1867, în Castelul de Pesquidoux, în districtul Gers. Și-a făcut studiile în colegiul Sainte Elme al Dominicanilor, la Arcachon. Apoi, după ce și-a isprăvit serviciul militar, a venit la Paris, unde în primii ani a reprezentat două drame în versuri, uitate azi: *Salomé*, interpretată de de Max și *Sânge fatal*.

După moartea tatălui său, s'a întors la moșia strămoșească, pe care n'a mai părăsit-o de-atunci.

„Gentilhomme campagnard" trăind viața fermierilor gasconi el a descris-o pe îndelete, cu observații directe și amănunțite în *L'Opinion*, apoi în *Le Temps* și *La Revue des Deux Mondes*.

Adunate în volume, aceste studii rustice au avut un succes imediat și considerabil, consacrat astăzi de Academie.

Cărțile lui Pesquidoux se numesc: „Chez nous" (2 serii). „Sur la glèbe" și „Le livre de raison".

* * *

Academia a decernat apoi premiul romanului (5.000 franci) d-lui *Joseph Kessel*, pentru „Les coeurs purs".

Joseph Kessel s'a născut în Argentina și e în vârstă de 28 de ani.

Părinții lui Kessel sunt de origină rusă. Și-a făcut studiile la Nisa. Nu era elev prost, dar foarte extravagant. Purta părul lung până la umeri și o beretă care-i da un aspect de anarhist. Și-a pregătit licența în litere și a făcut teatru. Era în acelaș timp student la Sorbona și la Conservator, actor la Odéon, cu 30 franci pe lună, și redactor la „Journal des Débats". Avea atunci 17 ani. Deja la 14 ani condusese o trupă de actori formată din toți contemporanii săi și dădea reprezentații prin mahalale cu piese din Hugo.

In războiu a fost voluntar într'un regiment de artilerie, apoi a intrat în aviație. Cu puțin înainte de armistițiu s'a angajat printre voluntarii care plecau în Siberia.

Călătoria spre Siberia prin Apus a fost admirabilă și i-a dat prilejul să adune documentele pe care le-a utilizat mai târziu în operele sale. Ajunse la Vladivostok unde a fost numit șef de gară, pentrucă știa bine rusește. După demobilizare se opri la Peking. Aici i se propuse să ție un curs de literatură franceză studenților chinezi. Refuză și plecă la Shangai. Acum nu mai era singur, căci la Peking se căsătorise cu o Româncă.

Insfârșit, reintors în Franța, face ziaristică. Dar e trimis curând la Riga ca să facă reportagii asupra bolșevismului. La frontiera rusă e arestat și condamnat la moarte; dar își răscumpără viața cu bani și revine în Franța. Peste puțin pleacă în Irlanda unde asistă la războaiele civile. A cunoscut pe vestitul primar din Cork.

Kessel mărturisește că dintre toate ținuturile pe care le-a văzut, Pekingul (pentru motive sentimentale) și Palestina, i-au lăsat cea mai frumoasă amintire, iar dintre personalitățile politice pe care le-a cunoscut, nici una nu se poate compara cu G. Clémenceau, pentru care are o venerație adâncă.

In 1922 Kessel publică prima sa carte: „Stepa roșie", o culegere de nuvele.

Dădu apoi: „Echipagiul", „Captivii", „Regii orbi", aceasta din urmă scrisă în colaborare cu d-ra Hélène Isvolsky.

Romanul „Inimi curate", premiat de Academie, a apărut la începutul acestui an. — *St.*

Pentru Internaționala Intelectualilor

Sub acest titlu a apărut în fruntea ultimului număr din *Esope* (Iulie, 1927), organ al lui F. I. A. L. S. („Fédération Internationale des Arts, des Lettres et des Science" din Paris), condusă de *Banville d'Hostel*, un manifest de solidarizare a acestei Federații cu principiile umanitariste ale colaboratorului nostru, d. *Eugen Relgis*. Acest manifest a fost publicat cu prilejul apariției în traducere franceză, în colecția „La brochure mensuelle" a unui rezumat al umanitarismului. Peste șaptezeci de intelectuali și scriitori francezi, în frunte cu Han Ryner, Philléas Lebesgues, Henri Barbusse, H. L. Follin, au semnat „Apelul către intelectualii liberi și muncitorii luminați" lansat de „Primul grup umanitarist".

Redăm câteva fragmente din manifestul apărut în „Esope". „Suntem încântați să oferim cititorilor noștri, o serie de extrase din vigurosul studiu: „Les Principes humanitaristes et l'Internationale des Intelectuels" al scriitorului român Eugen Relgis, al cărui spirit cutezător, original și bine informat ne înfățișează în această lucrare, în toată amploarea ei biologică, spirituală și socială, marea problemă ce se pune din ce în ce mai imperios spiritelor îngrijate de viitorul Europei, de viitorul planetei. Această expunere, de care ne bucurăm că suntem în deplină comuniune de gândire cu Eugen Relgis, constitue un manifest pe care, suntem convinși, îl vor subscrie toți amicii revistei „Esope".

Urmează o serie de extrase din lucrarea d-lui Relgis, cunoscută la noi prin ediția originală a „Principiilor umanitariste". Sfârșitul manifestului francez e următorul:

„Suntem încă în căutarea inelelor care ar putea face din Internaționala Intelectualilor un lanț indestructibil.

Care este ideia supremă ce le-ar cimenta? Care este adevărul total care ar fi la baza atâtor adevăruri parțiale? Relgis răspunde: *umanitarismul*. Internaționala Intelectualilor ar putea fi o supremă federație a tuturor grupurilor și ligilor existente. Acestea își pot păstra caracterul lor propriu, continuându-și acțiunea limitată în felul organelor cuprirse într'un corp mare. Ele trebue să alcătuiască acea unitate culturală și spirituală a cărei putere regeneratoare să fie mereu exercitată în folosul întregei omeniri... Faceți să răsune cuvintele magice ale Profeților și ale Precursorilor și veți vedea venind, din cele patru părți ale orizontului, solitarii ignorați, îmbogățiți de efortul lor prometeic. Un congres mondial al reprezentanților tuturor federațiilor de intelectuali poate fi pregătit. Acest congres trebue să realizeze uniunea supremă (a Internaționalei Intelectualilor) care se impune pe zi ce trece"... „Dacă recunoaștem desvoltarea victorioasă a Internaționalei proletare, suntem convinși că nimeni nu va putea nega necesitatea, rostul vital pentru destinele omenirii, a Internaționalei Intelectualilor". — *R.*

Relativism...

„L'Intransigent" povestește o anecdotă interesantă. Un desenator francez a primit dela o casă de editură din New-York următoarea propunere: „Avem onoarea a vă ruga să ilustrați o publicație comentată pe care o pregătim, a principalei capodopere a literaturii franceze..."

Rugăm pe lectori să ghicească care este opera cea mai prețuită de Americani. **Pantagruel? Discours de la methode? Pensées de Pascal? Mémoires de Saint-Simon? Cid** sau **Polyeucte? Phèdre** sau **Athalie? L'Avare, Tartuffe** sau **Le Mysantrope? Fables de La Fontaine? Candide? La légende des siècles? Les fleurs du mal?** Nimic din toate acestea și nici vre-o operă de **Villon, Ronsard, Montaigne, Bossuet, Fénelon, La Rochefoucauld, La Bruyère, Montesquieu, J. J. Rousseau, Lamartine, Musset, Vigny, Taine, Renan, Stendhal, Balzac, Flaubert, Verlaine, Mallarmé, France, Proust, Valéry.**

Pentru editorul american cel mai mare scriitor francez este Labiche și capodopera literaturei franceze se intitulează: **Le voyage de M. Perrichon.**

Editorii americani ar merita să figureze în comisiunea noastră pentru premiile naționale. — **St.**

Sportul — o necesitate etico-socială

O puternică trebuință de a munci, spune doctorul W. Stekel, poate să se transforme într'o sexualitate furtunoasă iar tendința ascunsă și oprită spre libertate, într'un sport pasionat.

Poeții au știut de mult ceeace le-a fost ascuns medicilor și filosofilor. Adolescența, pentru care viața de toate zilele este explozia forțelor ei în afară, care adună o parte din forța ei kinetică în forța potențială a atâtor tablouri ale viitorului: visuri, credinți, gândiri,—această adolescență are dreptul la dragostea de viață. Viitorul va trebui să folosească massa aceasta de energie.

Una din cele mai dese manifestări ale acestei energii este transformarea ei în sexualitate. In studiile contimporane, Don Juan nu mai e un criminal iresponsabil ca înainte vreme. Pentru unii, e un nenorocit, un om ce niciodată nu poate fi satisfăcut pe deplin, mereu arzând de pasiune și mereu nemulțumit; pentru alții, e un erou, un geniu dominat de propria lui forță; pentru alții, în sfârșit, e tipul bărbatului pe care vigoarea fizică îl îndeamnă să „lupte" pentru o cât mai bogată descendență. Din punct de vedere al transportării energiei, el este un geniu pe cale greșită, omul căruia viața nu l-a ajutat să-și trăiască toate calitățile. Dacă ar fi putut să cucerească țări, să organizeze masele, să scrie drame zguduitoare, sau să săvârșească fapte mari, el n'ar mai fi fost Don-Juan.

Pe de altă parte, știm că orice creațiune este sublimatizarea eroticei. Capacitatea extraordinară de a munci a multor naturi—care în ocupațiunile lor zilnice cheltuesc foarte puțin din această energie, — se irosește în fel de fel de sporturi.

Don-Juan, eroul libertății, cuceritorul îndrăzneț, ca toți cuceritorii, devine cu ușurință turist. Simte nevoia de a lua cu asalt înălțimile. Fiecare munte pe a cărui culme s'a urcat, îi aparține, este muntele lui; el nu poate suferi căile bătute; caută poteci neumblate și primejdioase; vrea să cucerească, să învingă fără concursul altora; vrea s'o stăpânească pe Brunhilda, fără bratul puternic al lui Siegfried. Freud crede că înălțimea cea mai grea de atins, Jungfrau (Fecioara) nu este numită din întâmplare astfel, după cum nu este nimic de spirit în constatarea că și vecinul înălțimii Jungfrau, Munich (Călugărul) este și el imposibil de urcat...

Ca și pentru Don Juan, cheltuirea rezervelor de energie— exercițiile fizice constitue pentru gimnastici și atleți, o necesitate; câtă brutalitate și câte porniri violente nu se observă în munca lor musculară! Mâinile acestea, spune Stekel, mâinile care se joacă cu greutățile, care se obosesc cu tot felul de aparate de gimnastică până la epuizare, cine știe dacă nu s'ar fi îndreptat de mult contra aproapelui. Fiecare sărbătoare, la țară, se termină logic cu o bătae. In zilele de lucru, toată energia este cheltuită în luptă cu natura. In zilele de sărbătoare, energia se acumulează, alcoolul stinge influența judecății, mărește excitările instinctive și la cea mai mică întâmplare energia este eliberată și bătaia e gata.

Astfel, numai sportul poate aduce în omenire oarecare ușurare. Dacă sporturile ar fi interzise, numărul crimelor s'ar mări considerabil. Sportul nu numai că însănătoșește trupul, dar curăță sufletul de toate rezidurile imorale, ne face să ne simțim mai curați, mai presus de micimile zilei, mulțumiți cu noi înși-ne și cu ceiace ne înconjoară....

Cultura europeană

Comentând într'o revistă un articol al d-lui prof. C. Rădulescu-Motru apărut într'o revistă străină, d. I. Brucăr arată că în evul-mediu, creștinismul a făcut să se nască un nou echilibru cu predominarea sufletului asupra trupului și asigurând mântuirea acestui suflet. Astăzi însă, personalitatea omenească tinde să fie liberă, deși mecanismul naturii se opune libertății și voinții sale, — omul caută să stăpânească acest mecanism pentru binele umanității. — Individualismul formează deci caracteristica timpurilor noastre.

Stoicismul și creștinismul au rămas la periferia acestei tendințe a culturii europene contimporane. Umanitatea și-a găsit echilibrul în libertate și mașină; libertate pentru lumea morală, mașină pentru lumea fizică. Acela care apără autonomia voinții sale și în acelaș timp știe să tragă cel mai mare beneficiu din natură, este un om întreg. Natura, redusă la un simplu mecanism conștient, nu mai poate fi o amenințare pentru om. Piedicele ei sunt simple accidente care pot fi dominate. Atașarea omului de natură, adevărata lui tragedie, nu mai este un mister. Prin partea lui trecătoare, omul este legat de pământ; e un mecanism. Dar prin partea lui nobilă omul este liber, autonom, stăpân pe voința lui. Omul european este deci mândru și în acelaș timp setea lui de independență nu este potolită, el privește lupta între bine și rău și crede că victoria e rezervată binelui. El vrea să-și determine singur faptele sale și din această cauză calitățile lui nu duc la creațiunea continuă, ci la salturi eroice. Cultura europeană apare astfel ca nepractică, asemănătoare unui cavaler din timpurile medievale.

„Omul viitorului, spune d. Rădulescu-Motru, își va creia o altă cultură; idealul acestei culturi va fi o personalitate lipsită de saltul dialecticei între conceptele contradictorii absolute, — dar o personalitate bine echilibrată către producția de energie practică."

„Ori care ar fi felul în care noi considerăm caracteristicele culturii europene, nu putem oricum s'o separăm de ceiace în definitiv o creiază: de personalități. In concepția unora dintre filosofii contimporani, personalitatea în noua cultură europeană este de-acum existentă. Dacă înțelegem bine lucrurile, contele Kayserling vorbește de existența acestei personalități ca de-o realitate pe care o întâlnim pretutindeni. Această personalitate — tipul tehnic — începe chiar să ne domine."

Centenarul romantismului în Belgia

Centenarul romantismului în Belgia a fost sărbătorit cu mult fast. Conferințe, numere festive în diverse publicații, reprezentații și altele. Toate manifestările însă s'au grupat în jurul figurii celei mai remarcabile a romantismului belgian **Charles de Coster**, autorul lui **Til Ulenspiegel**, care e considerată ca Biblia literară a Belgiei. Pentru a populariza această operă. — Gauchez, un tânăr și entuziast scriitor belgian, a propus să se alcătuiască un cortegiu în care ar fi reprezentate, prin grupuri și care, numeroase episoade din viața eroi-comică a lui Til Ulenspiegel, scoaterea unei noi ediții critice a operelor acestui autor, precum și lecturi din operele sale cele mai de seamă în toate școlile din Belgia. Figura lui de Coster îmbracă un caracter de legendă prin viața sa plină de durere și de un crud romantism și prin peripețiile și luptele sale cu soarta.

Rodin la lucru

Din interesantul interview acordat de sculptorul I. Jalea, d-lui F. Aderca, aflăm câteva relații asupra felului cum lucra Rodin:

Dintr'un ungher al atelierului său, cu degetele butucănoase în barba-i îmbâcsită de pământ, Rodin privește trupa de modele — nuduri omenești — în evoluări incoherente înaintea lui și gândește la închegarea vieții în sculptură dincolo de această trupă omenească. Intre masa de scris și cea de modelaj Rodin își fixează felul său de gândire asupra sculpturii și asupra căruia toată lumea artistică își îndreaptă atenția. Pe lângă inteligența lui extraordinară mai avusese și noroc „L'âge d'airain" care fusese expus, făcuse vâlvă mare. Inamicii îl acuzau că l-ar fi mulat după natură, atât de bine fusese modelat. Acuzația a fost ușor spulberată și Rodin a arătat că lucrul acesta era imposibil. A fost pentru Rodin un prilej extraordinar de a face teorii asupra modelajului, de a desluși și a pune în evidență această calitate de modelaj a lui, și pe care ceilalți n'o înțelegeau. Nu copie până la confuzie cu natura, ci interpretare. In sensul rodenist se ajungea la virtuozitate de modelaj. Inamicii săi au fost reduși la tăcere definitivă. Rodin, fie că scria, fie că inspira altora să scrie, avea totdeauna puterea de stăpânire asupra celorlalți care priveau terifiați cum el câștigă și se ridică tot mai mult.

Câteva protestări în surdină pentru „Victor Hugo" care a fost așezat în Curtea de la Palais Royal, câteva pentru „Balzac". „Gânditorul", în ipsos, așezat în fața Pantheonului a avut a suferi un atentat, dar o replică tot în ipsos i-a luat locul, iar mai târziu bronzul însuși, — în ciuda conservatorilor dela Academie care nu l-au iertat pe Rodin nici după moarte, când au expulzat, în sfârșit acest bronz dela Pantheon.

Rodin a fost toată viața lui în gardă. Atitudinea lui de luptător polemist în care a ieșit învingător, totdeauna în modul cel mai strălucit, l-au fixat pe el și întreaga lume a sculpturii din vremea lui asupra modelajului de detaliu, asupra acestei virtuozități rodeniste pe care a trebuit s'o apere. Imprejurul acestui modelaj cu tot complexul lui de nesfârșite variante de vibrații și dorință obsedantă de realizare a carnației în sculptură, s'au învârtit toate cercetările lui Rodin de-o viață întreagă. „Poarta Infernului", concepută de el, se fărămițează în detalii înaintea publicului și nu ajunge niciodată să închege compoziția, căci „Ugolin", „Cele trei umbre", etc., făceau parte din această compoziție.

MĂRUNTE

— Marți 21 Iunie, s'a deschis la Paris expoziția de flori în pastel a Contesei de Noailles, celebra poetă franceză. Expoziția a fost inaugurată de d. Ed. Herriot, ministrul instrucției publice și al artelor.

— Hans E. Kink este cel mai însemnat scriitor Dano-Norvegian în prezent. Impresiile sale din Italia l'au clasat ca un Maurice Barrès al Nordului. El este însă mai ales poetul copilăriei, a iubirii și a tuturor exaltărilor și stărilor turburi ale vieții „Les tentations de Nils Brosme" au fost de curând traduse în limba franceză și au fost foarte bine primite de critica franceză. Poetul este și dramaturg, iar cultura lui bogată l'ar putea clasa printre savanți. El a murit de curând, pe când făcea corectura lui: **Printemps à Mikropolis**, iar opinia publică a Nordului îl pune alături de Ibsen și îl consideră ca o glorie Norvegiană demnă de admirația lumii.

— Mama aviatorului Lindbergh este profesoară de chimie la Detroit. Auzind că fiul ei a ajuns cu bine la Paris, a fost foarte mișcată; dar a vorbit foarte simplu: „Imi pare bine că băiatul a ajuns sănătos și că a fost cel dintâi care a făcut acest drum, dar mai ales sunt fericită că a scăpat teafăr".

Lindbergh îndată ce s'a sculat din somn a comunicat cu mama sa prin telefonul fără fir:

„Ești sănătoasă a întrebat'o el?

Eu am izbutit în călătoria mea peste toate așteptările!"

— „Ah! lovely!" (minunat!) exclamă ea și... atât.

Știința apărării

Pierrot. — Pierette mi-a tras o palmă.

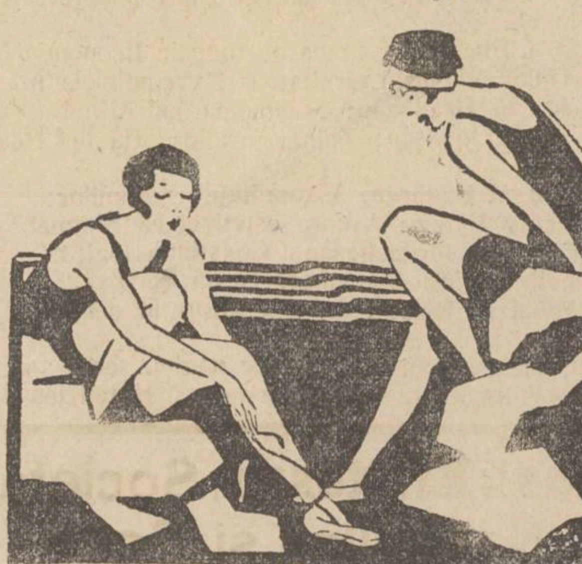
Pierette. — Nu-i adevărat. Minți! Și dacă repeți minciuna.... îți mai trag o palmă. *(Le Matin)*

LA POLIȚIE

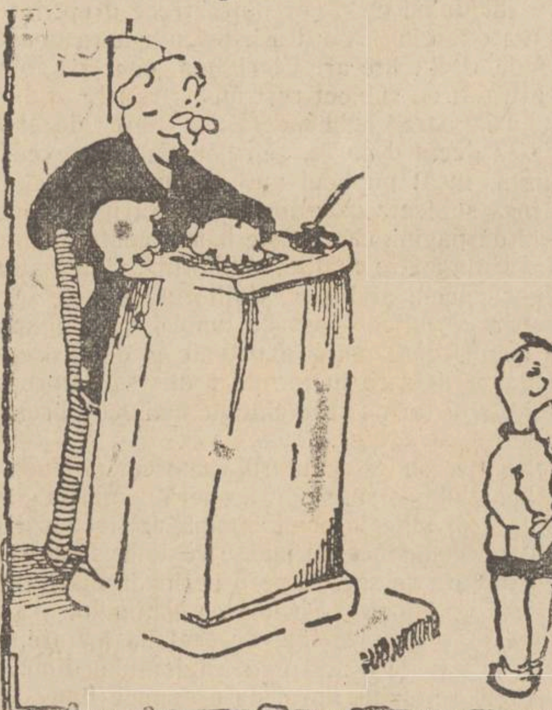
— Cum te cheamă?
— Unesime Bigouillat.
— Cu ce te ocupi?
— ...Fac necazuri familiei. *(Le Matin)*

Gentilețǎ

— Inchipue-ți: a vrut să mă sărute; nu știu ce i-o fi venit!....
— Nici eu!...

La școală

— Gândește-te, dragul meu. Ce animal îți procură îmbrăcămintea: ciorapii, sandalele, flanelele?
— Tăticu' domnule!

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 345

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminica, 17 Iulie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897—1920

FONDAT in 1893

Iarăşi problema „fond şi formă"

In revista „Minerva" dela Iaşi a apărut un studiu al d-lui Mihail Ralea sub titlul enigmatic de „Saturaţia fenomenelor sufleteşti". E vorba de următorul curios fenomen:

Când, de pildă, auzim pentru prima oară o melodie, avem o impresie vagă a unei anumite structuri de sunete. Simţim că toate tonurile sunt orânduite în vederea unui sens oarecare, unui înţeles şi unei logici interne. Dar nu putem dela început să percepem *care anume* este *forma* acestei orânduiri, a acestei organizaţii. Vedem doar că *există o melodie*; dar nu putem spune *ce anume* melodie este.

După mai multe audiţii însă, *bucata* capătă individualitate proprie. Procedând prin simplificare progresivă, neglijăm faptul că bucata e cântată din gură sau din vioară, sau la piano; că este executată în do sau în sol major; că se dă la o octavă mai jos ori mai sus. Pe deasupra tuturor acestor „contingenţe", un lucru se alcătueşte, din ce în ce mai consistent: este o anumită *formă*, care rămâne constantă şi relativ nemodificabilă.

Acest fenomen al osificării unei stări psihice în cadre durabile şi greu modificabile îl întâlnim la toate actele sufleteşti: percepţii, judecăţi, sentimente, voliţiuni. Este un fenomen general şi, — crede d. R., — capabil să concilieze antagonismul între bergsonism şi kantism.

Intr'adevăr, Bergson susţine că forma e derivată, şi amorfismul este originar. Viaţa curge şi, numai când stă pe loc se închide în cadre şi se face *formă*. Kant, dimpotrivă, socoate că forma e ceva primitiv, dat *a priori* experienţei noastre sufleteşti. Aceasta din urmă lucrează cu forme deja existente şi nici de cum nu le face ea pe ele.

Explicaţiile d-lui R. par a reuşi să împace cele două puncte de vedere.

Forma e *făcută* de noi; e fabricată direct de experienţa noastră, prin acel fenomen pe care autorul îl numea „saturaţie a stărilor sufleteşti". Aşa dar întocmai cum spune Bergson.

Decât, aceste forme odată constituite, ele au o longevitate remarcabilă, o rezistenţă la schimbare care le face să apară, în faţa nouilor experienţe, ca nişte adevărate *categorii a priori* — aşa cum voia Kant. Ceva mai mult, Kant restrângea toate acestea la câteva categorii fundamentale (cauzalitate, timp, spaţiu, etc.). Or, se pare că absolut toate stările sufleteşti *tind către forme, a fortiori* categorii importante ca cele de care vorbise Kant.

* * *

Dar aceste constatări de ordin general filozofic se resfrâng asupra importanţei chestiunii estetice a *fondului şi formei*.

Există o tendinţă de a considera fondul şi forma ca două nume ale aceleiaş realităţi; de a le privi ca indisolubil legate. Or, experienţa dovedeşte că ele sunt două realităţi relativ distincte şi, în tot cazul, necontemporane.

Strict psihologic vorbind forma apare ca ceva *vechiu*, sau *invechit*. D. Ralea spune: „forma e un fond sărăcit", simplificat. Dimpotrivă: fondul este partea de noutate din orice percepţie, partea cu adevărat *vie*, fluidă, schimbătoare. De aci, două metode de creaţie artistică: una, plecând dela vechiu la nou — alta inversă, dela nou la vechiu.

Intr'adevăr, am văzut cum fondul este *cauza* formei, cum adică un anumit fond îşi constitue treptat prin simplificare şi „sărăcire" o formă apropiată.

Dar se poate întâmpla şi un fenomen invers. Un artist este sedus de o anumită schemă formală, pe care, ulterior, o umple cu fapte, cu un fond mai mult sau mai puţin bogat în cuprins.

Pe baza acestei deosebiri de metodă se pot clasa clasicii şi romanticii. Dar — lucru neaşteptat — clasicii sunt tocmai acei care nu ţin seama de *formă*, şi-s preocupaţi numai de fond, pe când romanticii, dimpotrivă, sunt preocupaţi în primul loc, de formă. Şi iată pentru ce:

Ceeace ne loveşte într'o bucată romantică, este imperfecţia aranjării formale, a „compoziţiei" — cum se spune. Fondul — sentimentele şi ideile — pare a fi prea bogat, prea tumultuos pentru a se putea încuia într'o formulă tipică. O depăşeşte, o siluieşte, o mutilează. Impresia cea mai netă pe care o avem în faţa unei bucăţi de romantism este sgomotul unui cadru care pârâe şi e gata să se rupă din pricina prea plinului de fapte sufleteşti pe care le conţine.

Dar aceasta nu se datoreşte oare tocmai faptului că romanticul *pleacă* dela formă, *incepe* prin a o avea în vedere şi tocmai pentrucă *ţine* la ea, este nevoit să o depăşească? Dacă n'ar ţine socoteală de o formă final precugetată, atunci lucrurile ar fi foarte simple: fondul s'ar organiza spontan şi prin „saturaţie", şi-ar face o formă perfect adaptată.

Şi este tocmai ceeace face clasicul. El nu-i preocupat de formule. Scrie pentrucă are — cum se spune — „ceva de spus". Fondul acesta îşi fabrică singur forma adequată. Şi concordanţa perfectă dintre fond şi formă alcătueşte esenţa clasicismului, a acelui echilibru perfect, a aspectului de linişte a elementelor estetice care compun o bucată de artă.

Este — în acest proces al celor două drumuri posibile: dela fond la formă şi dela formă la fond — mult de reflectat, în ceiace priveşte temperamentele artistice şi metodele de creaţie literară.

D. I. SUCHIANU

Jean Negulescu — Studiu

Albumul cu poze

de OTILIA CAZIMIR

GRAMATICĂ

In faţa băncii dela portiţă s'au oprit doi băieţi de liceu. Unul vine dela deal, celalt din josul străzii. Cel dintâi s'a aşezat. Ii văd spatele îngust, gâtul subţire scobit la ceafă, părul decolorat şi urechile involte, de chilimbar.

E îmbrăcat în haine albe, cu pantaloni scurţi şi cu ciorapi de sport.

Celalt a rămas în picioare. Mic şi îndesat, pârlit şi roşu la chip, cu şapca dată pe ceafă de i se vede până 'n creştet capul tuns mărunt, — e îmbrăcat în haină aspră de postav, strâmtă la gât şi scurtă 'n mâneci. Se leagănă de pe un picior pe altul şi mută dintr'o mână în cealaltă, ca pe un obiect de prisos, geanta veche, aninată într'o singură curea. Intreabă, repezit:

— Da' tu, Catz, dece n'ai fost azi la şcoală?

Catz nu răspunde îndată. Şi înainte de a răspunde repetă rar întrebarea parcă ar căuta să câştige timp.

— Dece n'am fost azi la şcoală?... Iaca aşa, n'am fost.

Chipul băiatului cu geanta se înveseleşte. Ochi-i clipesc mărunt, în râs stăpânit.

— Ţi-o fost frică, — hai?

— Frică?... Dece să-mi fie frică?

— De Huţanu.

Umerii înguşti ai lui Catz au tresărit puţin. Dar glasul lui e tot calm şi tărăgănat.

— De Huţanu?.... Da' dece să-mi fie frică de Huţanu?

— Aşa, fi'ncă-i antisemit, ş'o zis c'a să te bată fi'ncă tu, un ji... un evreu, ai zece 'n teză la Gramatică, şi el, băiat de popă, are numai patru...

— Ei şi ce dacă am de acum un zece la Gramatică? Parcă l'am furat dela Huţanu? El dece-o bătut mingea pe *median* în loc să înveţe pentru teză?

Tac amândoi. Pe urmă, cel cu geanta întreabă cu prefăcută nepăsare, uitându-se în sus după o rândunică:

— Ascultă, Catz, ţi-ai făcut pe mâne la Geometrie?

— La Geometrie?... Mi-am făcut, dece să nu-mi fac?

— Fiindcă-i greu... Ii greu tare?

— Greu.

— Imi dai şi mie?

— Iţi dau, de ce să nu-ţi dau?

Invârtită de capătul curelei geanta a descris în văzduh o jumătate de cerc şi s'a săltat pe umărul stăpânului. Amândoi băieţii stau pe bancă. Profilul cârn şi jovial al celui cu geantă se apropie de profilul subţire şi curb şi de obrazul pistruiat, ca bătut în posmag, al celuilalt.

— Ce ai în pachet, Catz?

— Ce am?... Am un caet. L'am cumpărat

— Un caet de şcoală?

— Nu, îmi trebuie mie... Vreau să scriu ceva.... vreau să scriu o Gramatică.

De mirare, tovarăşul a scăpat geanta 'n colb ş'a rămas cu gura deschisă.

— O Gramatică.... tu?

Fără să se turbure, Catz explică, cu vorbă cumpănită:

— Eu... Că băieţii nu pot învăţa după carte. Am să scriu eu una, uşoară şi pe scurt, după notiţe. Sus, pe copertă, am să-mi pun numele: Catz Leon... Şi la mijloc are să steie scris: *Mic tratat de Gramatică română*...

— Şi ce-ai să faci cu cartea?

— Ce-am să fac cu cartea?.... Nu ştiu, am să văd. Se poate câştiga bine cu aşa o carte.

Băiatul cel cu geanta cântăreşte în mână caetul.

— Şi... cât ai dat pe el? Că-i gros.

—Douăzeci de lei.

— Ai avut douăzeci de lei.... şi i-ai dat pe-un caet?

Profilul lui Catz se subţie într'un zâmbet.

— Am dat, dece să nu dau?... Ce, dac'am avut douăzeci de lei nu mai bine să cumpăr un caet pentru Gramatică decât să *le* dau pe bomboane ori pe cinematograf?

LOGODNICUL

Grădina publică a târguşorului închide între gardurile putrede umbra transparentă şi piezişă a câtorva salcâmi colbăiţi, cu frunzele decolorate şi întoarse pe dos. Pe trei ronduri cu iarbă pârlită se înşiră simetric pansele sprincenate, garoafe rustice şi *nemţişori* cu pinteni. In fund, după un paravan improvizat din scânduri, e „bufetul". Acolo cântă sara muzica şi se servesc prăjituri, limonată rece, îngheţată de vanilie şi tot felul de băuturi spirtoase...

In dimineaţa asta de sărbătoare, au şi venit consumatori. Pe sub paravan se văd două părechi de ghete uzate, o păreche de pantofi galbeni noui şi glesnele strânse în jambiere verzi ale băiatului de serviciu, al cărui creştet pomădat se zăreşte pe deasupra paravanului.

— Incă nu ne-a sosit ghiaţa...

Călcâiul unui pantof galben scurmă nervos în nisip. Ş'un glas de om amărît rosteşte între două suspine:

— Cum o fi, măi, cald, rece, — numa' vin să fie. Că nu mai pot!

Un răstimp de linişte. Pe urmă cineva zice, fără convingere:

— Lasă, Lică, nu fii prost. Se mărită cu altu' — ei şi? Mare pagubă! Un băiet ca tine găseşte zece 'n loc, numa' să vrei...

Undeva, pe aceiaşi stradă, glasul untdelemnos al unui instrument de alamă încearcă, alunecând din notă 'n notă, o frântură de melodie. Şi îndată după el, o fanfară lăutărească începe, cu răsuflet greu de dobă şi cu ţiuituri şerpuitoare de clarinet, un vals.

De pe o bancă, o fetiţă gătită de Duminică, cu rochia roşie lunguţă şi cu ghete prea mari, a sărit în picioare, a ascultat o clipă cu nasu 'n vânt adulmecând parcă sunetele ş'a pornit în goană spre poartă zvârlind în urmă o chemare ascuţită:

— Culiţă, hai că 'ncepe nunta la Bacalu!...

Mânjit pe obraz, ciufulit la păr, cu hainele boţite şi cu sandalele albe de colb, Culiţă a eşit la iveală dintr'un tufiş şi s'a luat după fată, sămănând în urmă-i din pumni şi din buzunare, ploaie măruntică de prundiş.

La „bufet" e tăcere. Pe urmă glasul cel amărît izbucneşte, în sunet de pahare izbite:

— Nu mai pot fraţilor! Nu mai pot!

Unul din tovarăşi îngăimează paşnic:

— Lasă, Lică, nu te dispera... Mare pagubă! Un băiet ca tine.... Ehei!

Celalt tovarăş mormăie gros, cu gura plină:

— Dă-o dracului, Lică, că nu face.... Iţi spui eu. O cârnă!...

* * *

Amiază. La frizeria din colţ se adună lume. Ies pe la porţi femei legate la cap, copii desculţi, bărbaţi numai în cămaşă şi cu bretele spânzurate pe spate. In uşă, frizerul apără intrarea, sprijinindu-se cu palmele de uşori.

— Nu se poate, domnule, îs douăsprezece fix, trebue să 'nchid. Dau de bucluc cu poliţia. Legea-i lege...

Dar clienţii nu vor să ştie de nimic. Doi dintre ei, cu şăpcile pe ochi, duc cam de subţiori un băiat năltuţ, gătit în haine negre, dar fără guler la cămaşă, cu pantofi galbeni noui şi cu pălăria de pai pusă pe-o ureche. Ii recunosc glasul, puţin mai ascuţit şi mai aspru decât adineaori: e Lică de la „bufet". Se uită urît pe sub şuviţele de păr care-i cad în ochi, dar obrazul umbrit de un început de barbă, e încreţit de râs:

— Legea? Care lege? Mie nu-mi pasă de nici o lege. Eu vreau să mă ferchezuesc, că azi se mărită fata lui Bacalu... Ce te uiţi aşa la mine, domnule? Fata lui Bacalu, Maricica, cea care-o fost cu mine o iarnă ş'o primăvară ş'acu se mărită cu altul. Trebuie să mă ferchezuesc înţelegi?

Mulţimea râde. Tovarăşii încearcă să-l potolească.

— Lasă, Lică,hai acasă... Te vede lumea şi-i ruşine...

— Dă-o dracului, că nu face... O cârnă!

Dar Lică se înalţă în vârful pantofilor, apucă pe bărbier de-un nasture dela halat şi ridică glasul.

— Cârnă, ne-cârnă, eu mă duc la nunta ei, — înţelegi? Aşa, de-al dracului. Că doar mi-a fost logodnică. Cu mine-o trăit o iarnă ş'o primăvară, — înţelegi? Am să mă duc. Ş'am să-i fac cu ochiul ş'am să-i spun: Felicitările mele, domnişoară Maricico... — i-am zis bine, hai? felicitările mele... Iţi mai aduci aminte?... Ş'am să-i fac cu ochiul, ştie ea...

Din mulţime s'au desprins un băiat ş'o fată. El poartă şapca pe-o sprinceană, ca să-i iasă la o tâmplă un smoc de păr blond încreţit cu drotul. Ea e cu capul gol şi ţine 'n colţul gurii, provocătoare, o garoafă roşie. Intoarce capul şi-şi plimbă privirea îndrăzneaţă peste mulţime. Pe urmă se duc amândoi, umăr lângă umăr, prin colbul auriu stârnit de picioarele desculţe ale copiilor care aleargă din toate părţile la scandal.

AVENTURA

Intr'o cămăruţă îngustă şi lungă, cu uşa'n drum şi c'un ochiu de geam spre ogradă, madam' Sara, văduva, a deschis prăvălia. Acolo stau, în neprevăzută tovărăşie, un butoiaş cu gaz, o putină cu scrumbii, o lădiţă cu mangal, un sac cu făină de păpuşoi, trei borcane de sticlă cu bomboane, o cutie de biscuiţi, un calup de halva, grăunţe, ciorapi bărbăteşti, zahăr, chefali afumaţi, pudră, săpun de rufe hârtie de scrisori, cicoare Franck, bumbi de sidef, peniţe, cremă de ghete şi alune americane.

Prin ochiul de geam se vede un pătrat de ogradă cu pământul sterp, unde tânjesc un salcâm greu de colb ş'o masă veche, — de-atâta vreme împreună încât au ajuns să aibă un aer de familie. Acolo, sub salcâmul fără umbră, lucrează toată ziua domnişoara Mina, fata Sarei. Domnişoara Mina nu stă în prăvălie. Numai când se iveşte câte-o socoteală căreia nici clientul, nici negustoreasa nu-i dau de rost, — Sara îşi ridică de după tejghea trupul moale şi bate cu degetul în ferestruică.

— Că Mina, nu-i fie de deochi ,aşa socoteşe de iute.... Ca un contabil! Doar nu degeaba o mers trei ani la Maici. Ei, dacă trăia săracu' tată-su. Mina era de-acu profesoară...

Mina umblă cu şorţ negru şi cu guleraş alb, şcolăreşte. Are ochii proaspeţi şi zâmbetul firav şi dulce, ca o aţişoară de caramel topit. Nu se uită la clienţi. Aruncă o privire pe hârtia cu socoteli, se încruntă puţin, rosteşte cu glas învăluit o cifră şi se întoarce sub salcâm, la lucru.

* * *

Prăvălia Sarei are şi doi clienţi de elită: pe sublocotenentul Onişor din infanterie şi pe căpitanul Rusu din administraţie. Au început a veni de astă primăvară, şi totdeauna împreună. Sublocotenentul e înalt şi blond, căpitanul e mărunţel, brun şi îndesat. Sublocotenentul cumpără hârtie de scrisori cu căptuşală violetă, pe care degetele Sarei, deşi frecate îndesat de şolduri, lasă pete grase de gaz. Căpitanul cumpără peniţe, că-s mai uşor de purtat în buzunar. A adunat acasă atâtea cutii cu peniţe clapse, ronde, gotice şi aluminiu, încât, dela o vreme, n'a mai ştiut ce să facă cu ele şi le-a dăruit ordonanţei. Şi în curând copiii şcoalei primare de alături au aflat că la Costache al lui domnul căpitan se găsesc peniţe bune şi cu rabat.

Intr'o zi, căpitanul Rusu şi sublocotenentul Onişor au găsit în prăvălie un străin care vorbea în şoaptă repezită cu madam' Sara. Era un băiat subţiratec şi străveziu, uşor adus din spate şi cu o intenţie de zulufi în dreptul urechilor. In ziua aceia, căpitanul era foarte bine dispus.

— Madam' Sara, dă-mi te rog trei clapse, două gotice şi şase aluminiu....

Apoi, apropiindu-se de ferestruică s'a uitat la ceafa delicată a domnişoarei Mina.

— Harnică-i Minuţa noastră, madam' Sara. Coase, coase mereu...

Continuare în pagina II-a

Tânărul cel subțire, aplecat peste o condică, s'a îndreptat ca o vargă îndoită pe care-o scapi de-un capăt. A deschis gura să zică ceva, s'a înroșit și a ieșit pe ușa din fund izbind-o mai tare decât s'ar fi cuvenit.

Sublocotenentul a fluerat a mirare.

— Dar asta ce mai fu, nenișorule ?...

Sara și-a șters cu mâneca obrajii mari și lustruiți ș'a răspuns, c'un pic de viclenie în ochi:

— Nu te supăra, domnule căpitan... îi Samy, logodnicul Minei. Așa un băet bun, — numa' să le dee Dumnezeu noroc ! Ii funcționar la Natansohn, la bancă...

Căpitanul și-a îndesat gâtul scurt în gulerul tunicii. In schimb, gâtul sublocotenentului s'a lungit și s'a subțiat mai mult ca de obicei.

— Și ce l-a apucat, mă rog, pe domnul Samy al dumneavoastră ?

Cucoana Sara a scos la iveală din ființa ei totdeauna tânguitoare și amărâtă, un zâmbet nesigur, dibuitor, — așa cum scoți la zile mari o haină care nu-ți mai vine, o haină de demult.

— Ei, tinereță.... Cine iubește cu adevărat, merge gelos...

Sub salcâm, Mina lucra înainte, cu spatele întors spre logodnic. El îi spunea ceva, modulându-și vocea ca un cântec. Mina ridica dintr'un umăr și nu răspundea nimic.

Căpitanul Rusu și sublocotenentul Onișor au plecat, mergând în pas și fluerând fiecare alt marș, cu prefăcută nepăsare. Și pentru întâia oară și-au aruncat unul altuia priviri piezișe și bănuitoare, de parcă abia acum și-ar fi dat seama că tovărășia lor e șubredă și fără rost.

* * *

A doua zi s'au întâlnit la Central ca în fiecare dimineață. Și-au luat cafeaua cu lapte împreună și au plecat spre cazarmă. Nici unul n'avea gust de vorbă.

La prăvălioara Sarei, ușa era întredeschisă. Căpitanul a împins-o cu piciorul. Clopoțelul s'a sbătut deasupra, ca o sălbătăciune mică speriată din somn. Inăuntru nu era nimeni.

— Madam' Sara...

In ogradă, salcâmul își scutura frunza colbăită pe mesuța goală.

— Madam' Sara !

Din odaia din fund a răspuns un suspin înăbușit.

Sublocotenentul s'a repezit într'acolo, pipăindu-și buzunarul de la spate al pantalonilor...

— Să știi că li s'a întâmplat ceva !

In iatac, la masa din mijloc, Sara stătea cu coatele pe masă, nemișcată.

In dulapul cu ușa dată de pârete, nici o haină. Intr'un colț, aruncate, un palton vechiu ș'o pălărie. Saltarele scrinului erau scoase. Unul stătea pe pat, cu fundul în sus, celalt pe-o coastă, lângă sobă. Și toată odaia era plină de lucruri mutate fără rost dela locul lor.

— Ce s'a întâmplat ?

Femeea a ridicat asupra străinilor ochii umflați de plâns, și nu s'a mirat că-i vede acolo.

— Vai, vai, ce nenorocire! Vai, domnu' căpitan!

— Când v'a prădat ? Cine v'a prădat ? Unde-i Mina ?

— Mina ?... Mai bine-o duceam la Păcurari și stam la pământ și-i puneam piatră la cap, decât așa o rușine ! Vai, domnu' sublocotenent !

— Dar spune odată ce s'a întâmplat cucoană !

— O fugit, domnu' căpitan ! O fugit... c'un golan, cu băetu' lui Butunoi de la perceptie, c'o haimana, domnu' sublocotenent, c'un creștin ! Și Samy care vine azi să logodească... Cum să-i spun eu așa o nenorocire ? Vai !

De o parte și de alta a ușei, erau două scaune. Căpitanul Rusu s'a așezat pe unul. Locotenentul Onișor a ridicat cu două degete de pe celalt o cămășuță cu dantele multe, s'a uitat lung la ea, apoi a pus-o la loc și s'a așezat de-asupra.

— Bine, dar când, cum ?...

Cucoana Sara se legăna pe scaunul prea îngust pentru ea, gata să se reverse când într'o parte când în cealaltă.

— Parcă eu știu când ? Parcă eu știu cum ? Vai de păcatele mele ! Ne-am dus asară la Bety, — verișoara de la bărbat. Și cum am ajuns, zice Mina : Mamă, cât stai mata la mătușica, eu mă duc peste drum la Malvina, că 's mai multe fete acolo. Și s'o dus... Pe la unsprezece, îi lui Bety: S'o chemăm pe Mina, că-i târziu. Dar Bety: Mai las-o, auzi cum cântă fetele, de ce să le strici petrecerea ? Păcat.. Și s'o făcut douăsprezece, și s'o făcut unu... Atunci ne-am dus s'o chemăm. Când colo, Mina nici nu fusese pe-acolo... Vai ! Nici nu știu când am ajuns acasă. Am găsit lampa aprinsă și ușa descuiată și pe Mina nicăeri. Ș'am țipat, s'o sărit vecinii... Și mi-o spus madam' Ionescu c'o văzut-o pe Mina, pe la zece, c'o legătură mare și cu golanu' cela, nu l-ar mai răbda pământul, într'o birjă... Vai ! Ș'o luat tot, domnu' căpitan, și hainele, și linguritele de argint și sfeșnicile dela bunicul Nathan și cerceii dela mătușa Roza — tot domnu sublocotenent, tot!...

Cucoana Sara a tăcut. S'a șters la ochi cu colțul batistei și s'a uitat împrejur, ca întoarsă de pe altă lume. Intr'un târziu, parcă și-a adus aminte de ceva. A oftat adânc, cu triluri, ș'a întrebat cu glas bolnav.

— De care peniți să vă dau azi, domnule căpitan ?

Dar căpitanul se ridicase și-și trăgea nervos poalele tunicii. A răspuns scurt și sever.

— Nu-mi trebue nici o peniță. *Bonjour,* madam.

Au ieșit amândoi, fără să se uite în urmă. Dintr'o ulicioară le-a ieșit înainte Samy, logodnicul. Venea fluerând și ținea în mână doi trandafiri roșii desfăcuți până'n inimă. I-a salutat. Dar nici căpitanul Rusu, nici sublocotenentul Onișor n'au părut a-și aduce aminte că l-au mai văzut vreodată.

Când au ajuns în capătul străzii, locotenentul a întors capul.

— Săraca Mina !

Dar căpitanul i-a tăiat vorba, ursuz :

— Săraca? De ce săraca? Dă-o dracului. Auzi, să fugă cu băiatul lui Butunoi! Dacă i-a trebuit aventură, n'a putut găsi în târgul ăsta pe cineva mai de seamă ?...

Sublocotenentul n'a răspuns. Nici nu s'au uitat unul la altul. Onișor căuta ceva cu ochii, dealungul bordurei trotuarului. Iar căpitanul descoperise ceva deosebit de interesant departe, pe dealul de lut gol din față, și se uita acolo țintă cu ochii micșorați de soare.

OTILIA CAZIMIR

Adeverul Literar și Artistic

PREȚUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni . . .	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu.

Nietzsche și semenii lui

Scopul spre care omenirea, în evoluția ei, tinde este — după Nietzsche — supra-omul. „Omenirea va lucra fără încetare ca să nască mari individualități; aceasta și nu alta trebue să fie sarcina ei". Numai acel popor poate fi considerat ca civilizat, care și-a concentrat toată munca în producerea oamenilor mari.

Dar nu numai societatea, ci și individul are îndatoriri față de „supra-om". La întrebarea pe care Nietzsche și-a pus-o: „Cum poate individul să lucreze pentru progresul civilizației?" răspunsul a fost: „El trebue să trăiască nu pentru el, ci numai în slujba celor mai rare și prețioase exemplare ale omenirii".

Dintre mijloacele indicate de filosoful german pentru crearea condițiilor prielnice nașterii „supra-omului", noi n'o să reținem decât unul și acela negativ.

Morala a păcătuit grav după părerea lui — față de destinele omenirii, atunci când a transformat în virtute: mila, simpatia, iubirea de oameni. Kant, Shopenhauer, cât și înaintașii lor, au privit relațiile dintre oameni printr'o prismă falșă.

In locul milei, trebue întronată morala cruzimii. „Omenesc, prea omenesc" este chiar titlul unei opere a lui Nietzsche. Impotriva moralei„ bunului samaritean" trebue ridicat un vehement protest. „Mila, privită ca o simpatie reală față de suferințele străine, este o slăbiciune, un dezastru chiar, căci ea mărește suma durerii în lume. Acel care se va înduioșa de toate mizeriile pe care le vede împrejurul său, își pregătește propria-i pierzare." In suferința aproapelui, omenirea de când există, a găsit un subiect de petrecere — spune Nietzsche. Oamenii trebuie deprinși să vadă în cruzime o virtute.

„Supra-omul" nu se poate naște decât într'un mediu format din oameni tari, din indivizi puternici, care știu ce e lupta și ce e isbânda. Oamenii tari și viguroși fiind însă o garanție a nașterii „supra-omului", cei bolnavi, debili, slabi, neputincioși trebue distruși. Căci aceștia din urmă degenerează omenirea, contribuind la distrugerea ei. „O higienă care menține în viață milioane de ființe slabe și inutile, sortite dela început pieirii „trebuie condamnată".

* * *

Atitudinea „teoretică" a lui Nietzsche față de semenii lui nu lasă — în ceeace privește claritatea și hotărirea — nimic de dorit.

Care a fost însă atitudinea „practică" — dacă putem spune — a filosofului german față de aceeași problemă?

Miss Helen Zimmern, — o femee de o inteligență și cultură deosebită, — a făcut o vizită lui Nietzsche în 1886, pe când acesta se afla în Elveția. Iată un pasagiu dintr'un interview acordat de această doamnă editorului englez al lui Nietzsche:

„Vreau să menționez — spune Mis Zimmern — o faptă a lui Nietzsche care merită să fie cunoscută și asupra căreia n'am auzit niciodată vorbindu-se.

La Hotelul Alpilor stătea cu noi o rusoaică bătrână, fostă doamnă de onoare a țarinei, care suferea de o gravă boală nervoasă. Sezonul era pe sfârșite, iar la Sils-Maria începu să fie frig. Cunoscuții acelei doamne voiau s'o ducă într'o regiune mai călduroasă din Italia. Ei aduseră în acest scop o trăsură, căci Sils-Maria astăzi ca și atunci nu avea cale ferată; trăsura pleca însă în fiecare zi fără bolnavă, ea refuzând în mod regulat și hotărît să părăsească odaia. Nietzsche, care auzise vorbindu-se despre aceasta, (d-na de Mausouroff, de care este vorba, era o bună cunoștință a filosofului. N. R.) se prezentă într'o zi la hotel și ceru ca doamna să-i fie încredințată; cererea i-a fost bine înțeles primită. La amiază, când trăsura și caii așteptau din nou la locul obișnuit „Friedrich Nietzsche apare la ușa hotelului în compania străinei care îl urma ca un miel, ea care mai înainte numai la invitația de a eși din odae, avea accese de histerie."

Nietzsche, filosoful cruzimii, cel care, cu hotărîre, predică distrugerea celor slabi, ajutând, mai mult convingând pe o bătrână senilă și căzută în decrepitudine, să-și schimbe reședința pentru ca viața să-i fie prelungită cu încă doi-trei ani...

D-na Elisabeth-Förster Nietzsche —sora filosofului — într'un articol, de curând apărut, asupra șederii fratelui său la Sils-Maria, povestește cele ce urmează:

„D-na Tynn, o persoană bătrână și foarte suferindă, se bucura de simpatia fratelui meu, care îi arăta tot felul de atenții. Fiica ei a istorisit mai târziu următoarele: „Deodată, spre surprinderea generală, filosoful mysogyn venea și stătea ceasuri întregi lângă scumpa mea bolnavă, arătându-i o grijă și solicitudine deosebită, oferindu-i brațul pentru scurta ei plimbare și încântându-ne pe toți cu conversația lui sclipitoare".

Câtă deosebire între preceptele moralei lui Nietzsche și purtarea lui „omenească, prea omenească..."

E o dovadă mai mult că, în fața exigențelor vieții, în fața fondului de sentimente înăscute, teoria cea mai bine alcătuită rămâne alături de realitate. Simpatia omenească față de cei ce sufăr, solidaritatea pur umană cu suferința lor, este una din condițiile sociabilității.

Un filosof englez,— înaintaș și în parte inspirator al lui Kant, — cu drept cuvânt a făcut din simpatie, — din putința de a înțelege suferințele altuia, — fundamentul legii morale.

Fantasticul Hoffmann

Hoffmann, autorul **Povestirilor fantastice**, e azi aproape uitat. Totuși el a plăcut ultimei generații care a mai rămas în viață din veacul trecut, și după el au intrat în gustul publicului fanteziile simili-științifice ale lui Jules Verne. Și Hoffmann și Jules Verne au fost dați uitării, iar atenția opiniei publice se îndreaptă cu dragoste și admirație către armăsarii de curse, cu arborele lor genealogic.

* * *

Hoffmann este maestrul fantasticului. Ceiace nu înseamnă că are o imaginație dezordonată, înbinând peripeții peste peripeții, drame și catastrofe. Pe acest teren ar fi întrecut de cei mai puțin înzestrați dintre scriitorii de romane de senzație. Fantasticul nu e miraculosul pur și simplu, ci cuprinde un element neliniștitor și teribil. El provoacă spaima în sufletul cititorilor, aducând în scenă misterul. Găsim totdeauna ceva nesănătos în lumea fantastică.

Cei doi mai de seamă scriitori fantastici sunt fără îndoială Hoffman și Edgar Poë. Această superioritate trebue pusă în seama caracterului lor maladiv. „Poezia lui e o maladie", spunea Heine de Hoffmann.

In jurul povestitorului german s'a creat o legendă. Unii editori l'au reprezentat pe coperta cărților sale într'un cavou întunecos, înconjurat de larve rânjitoare, de demoni cu ochi sticloși, călare pe un poloboc de vin, în gură cu o pipă uriașă, suflând coloane de fum din care fug gnomi și spiriduși, în timp ce de-asupra lui zboară bufnițe și liliaci. (Se va vedea că acest desen se trage dintr'un fapt real).

Doamna Arnede Darine îl socoate un alcoolic atins de turburări halucinatorii. Părerea e exagerată. Hoffmann n'a fost bețivul fără leac, precum se crede. Librarul Funck, care a fost unul din cei mai buni prieteni ai povestitorului, ne-a lăsat o biografie plină de amănunte interesante, unde îl apără de multe calomnii. N'a fost un bețiv murdar, deși îi plăcea să bea. Iată o anecdotă povestită de biograful lui:

„Hoffmann luase în socoteala mea dela cârciuma lui Caziari 24 de sticle de vin de Burgognia. In timpul șederei sale la Damberg, Hoffmann se îndrăgostise de acest vin pe care-l bea adesea cu mine, în pivniță. Ba adesea ni s'a întâmplat să călărim pe câte un butoi, unul în fața celuilalt, cu paharul în mână. Hoffmann a desenat odată în culori această scenă, care ne reprezenta cu figurile brusc luminate de fulgerile care se vedeau prin ferestruicele pivniței". Deși a declarat în **Cugetări** că „băuturile spirtoase accelerează elanul ideilor", a recunoscut și pericolul alcoolului „care poate deveni tiran".

Hoffman se lăuda totuși că el cunoaște arta prețioasă de a se îmbăta, că a aflat raporturile existente între diferitele soiuri de vin și inspirație. El recomandă, bunăoară, pentru muzica bisericească vechile vinuri franceze sau de Rhin, pentru muzica de operă vinul de Bourgogne, pentru opera comică șampania și pentru opera romantică în felul lui **Don Juan** „un pahar cu o anumită băutură provenind din lupta dintre salamandrele și gnomii din sânul zaharului". Această perifrază înseamnă... punciul.

Se cunoaște versul celebru al lui Baudelaire:

Les parfums, les couleurs et les sons se répondent

Hoffmann presimțise cu mult înainte aceste minunate corespondențe. „In starea de delir care precede somnul, spunea el, se produce în mine **o confuzie între culori, sunete și parfumuri.** Păreau că izvorăsc misterios laolaltă din aceiași rază de lumină, unindu-se apoi pentru a constitui un concert minunat".

Hoffmann simbolist, Hoffmann precursor al lui Baudelaire, Rimbaud și Huymans, iată ceiace îi dă încă un aer de noutate. Căci Hoffmann în care anumiți critici au voit să vadă un realist, era dimpotrivă un fantezist uimitor, un remarcabil poet vizionar. El nu introduce cu sânge rece supranaturalul în opera sa, ci se mișcă într'adevăr în plină fantezie, vede într'adevăr monștri ciudați care rânjesc în povestirile lui. Librarul Funk povestește: „Nu numai când scrie, dar în mijlocul discuțiilor celor mai nevinovate, seara la masă, luând un punci cu amicii săi, Hoffmann vedea fantome, strigoi și adeseori întrerupea discuția spunând: Dați-mi voe, nu vedeți în colț, la dreapta, acel monstru diavolesc? Ia te uită cum se dă peste cap. A plecat, etc.

Hoffmann era familiarizat cu fraza lui Hamlet către Horatio: „Nu putem nega, spunea el, existența unei lumi supranaturale care ne înconjoară și care ni se arată prin îmbinări neobicinuite sau arătări ciudate". Cași Edgar Poë, mai târziu, Hoffmann se interesa în chip pasionat de științele oculte sau — cum se spune azi — de științele metafizice. Visele, presimțirile, faptele de telepatie magnetică alcătuesc materialul povestirilor lui. El a cercetat astfel, cu toată patima, colțurile cele mai ascunse ale sufletului omenesc. S'ar putea arăta, de altfel, că a fost „freudian", înainte de apariția doctorului Freud.

— A.

EDITURA „VIAȚA ROMINEASCĂ"

A apărut :

G. IBRĂILEANU

Scriitori Romîni și Străini

I. L. Caragiale — M. Eminescu — I. Creangă
Mihail Sadoveanu — Jean Bart — G. Coșbuc
Mihail Codreanu — Ionel Teodoreanu
I. I. Mironescu — Iacob Negruzzi — Demostene Botez — Duiliu Zamfirescu — A. Macedonski — H. Streitman.
Anatole France — William James
Marcel Proust — Ladislas Reymont
Max Nordau — Thomas Hardy

Prețul 100 Lei

I. GHEREA
(C. DOBROGEANU)
— Prima ediție —

Edit. Libr. UNIVERSALA PREȚUL 80 LEI

Interesantă
Distractivă Instructivă

Biblioteca „DIMINEAȚA"

AU APARUT PANA AZI APROAPE 100 VOLUME

- Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare —

Lucrări originale și traduceri din operele cele mai de seamă

LEI 60. — ZECE VOLUME

ADICA LEI 6.— în loc de LEI 8.—, 10.—și 12 VOLUMUL

No. 1. — Războiul balcanic de M. Sadoveanu.
No. 2. — Diavolul de I. Agârbiceanu.
No. 3. — Spitalul de P. I. Jouve (trad. de Victor Ion Popa).
No. 4. — Mâna Vrăjită. de Gerard de Nerval (trad. de Eug. Boureanu).
No. 5. — Crima Lordului Arthur Savile de Oscar Wilde (trad. de Ion Popa).
No. 6. — Șeful gării de A. de Herz.
No. 7. — Lăcustele de Gleb Uspenski (trad. de M. Sevastos).
No. 8. — Toamne de odinioară de Gala Galaction.
No. 9. — Fantezii humoristice de Edgar Poe.
No. 10. — Secretul lui Don Juan de Rémy de Gourmont.
No. 11. — Nuvele de Gh. Brăescu.
No. 12. — Viața lui Eminescu de Gala Galaction.
No. 13. — Adio de H. de Balzac (trad. de Alice Gabrielescu).
No. 14. — Xanthis sau vitrina sentimentală de Albert Samain (trad. de M. Carp).
No. 15. — La Montmorency de H. Sanielevici.
No. 16. — Imprumutul răposatei de Blasco Ibanez.
No. 17. — Domnișoara Roxana de Anatole France (trad. de N. Davidescu).
No. 18. — Viața în armată de Anton Bacalbașa.
No. 19. — Poeme de Ștefan Petică.
No. 20. — Zina apelor de Bojena Niemțova.
No. 21. — Surpriză de J. Dongorozi.
No. 22. — Poveștile lui Hinu Ion de Sandu Teleajen.
No. 23. — Omul cu obrazu 'ncrustat de Jak London.
No. 24. — Flămânzii de I. Ciocârlan.
No. 25. — Lupii de Eug. Boureanu.
No. 26. — O sărutare de J. H. Rosny (trad. de M. Carp).
No. 27. — Homunculus de Al. Ciura.
No. 28. — Viața mea, povestirea unei țărănci din Rusia de Leon Tolstoi (in rom. de V. I. Popa).
No. 29. — Prima Turcoaică de N. Batzaria.
No. 30. — Patru cuvântări de Jean Jaurès (trad. de D. I. Suchianu).
No. 31. — Păiajenul de Hans Heinz Evers.
No. 32. — Faust, tragedie, de Goethe (trad. de Iosif Nădejde).
No. 33. — Amintirile unui băiat de familie de I. Petrovici.
No. 34. — Tristan de Thomas Mann.
No. 35. — Amazoana, culegere de eseuri scrise cu o artă specific feminină de Natalia Negru.
No. 36. — Laguna de Joseph Conrad.
No. 37. — Descântecul de I. Vinea.
No. 38. — Crainquebille de Anatole France (trad. de M. Carp).
No. 39. — Povestiri din Danemarca de Drachmann (trad. din nemțește de I. Botez).
No. 40. — In tren de H. Sanielevici.
No. 41. — Secretul contesei de Regnier.
No. 42. — Singurătate de I. Agârbiceanu.
No. 43. — Balzac și Stendhal de Brandès.
No. 44. — Crima din str. Nopții de N. Davidescu.
No. 45. — Livada de măslini de Maupassant.
No. 46. — Sărutul cel mai dulce de Septimiu Popa.
No. 47. — Din minunile instinctului la insecte de J. H. Fabre.
No. 48. — O mireasă la loterie de W. A. Hoffman.
No. 49. — Radeș de D. N. Teodorescu.
No. 50. — Werther de Lazăr C. Lazarevici.
No. 51. — Domnul Șef de Adrian Pascu.
No. 52—53. — Profesiunea D-nei Warren de Georg Bernard Shaw.
No. 54—55. — Cum am ucis pe Rasputin de V. Purișkevici.
No. 56. — Nebuna de Octav Mirbeau.
No 57 — Plăpumarul chior și Taurul alb. de Voltaire.
No. 58. — Gazda cu ochii umezi de George Mihail Zamfirescu.
No. 59. — Către timpuri mai bune de Anatole France.
No. 60. — Nevinovata de Heinrich Mann.
No. 61. — Clacă și Robie de I. Neagu Negulescu.
No. 62. — Odaia Ceasornicului, de Georges Duhamel.
No. 63 — O împușcătură in ceață de Jens-Peter Jacobsen.
No. 64. — Un șaizeci și șasă,... de Șalom Alechem.
No. 65. — Livretul roșu, de Luigi Pirandello.
No. 66. — Familia Lewton, de H. Sanielevici.
No. 67—68. — Viața părintelui Vasile Fiveischi, de Leonid Andreev.
No. 69. — Văzute și trăite, de I. Petrovici.
No. 70. — Drumețul din Praga, de Guillaume Apollinaire.
No. 71. — Floarea roșie, de Voevolod Garșin.
No. 72. — In tinerețe sau la bătrânețe, de N. Batzaria.
No. 73. — O lună de miere, de Israel Zangwil.
No. 74. — Patima iubirii, de Rabindranath Tagore.
No. 75—76. — R. U. R., de Carl Ciapek.
No. 77. — Crocodilul, de Th. Dostoewski.
No. 78. — Micile ironii ale vieții, de Thomas Hardy.
No. 79. — Antigona, de Walter Hasenclever.
No. 80. — Un om sensibil, de Octave Mirbeau.

A apărut :

CUVINTE POTRIVITE
(VERSURI)
de TUDOR ARGHEZI

Prețul 250 LEI

De vânzare la Fundația culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, București (Telefon 47,43).

APA MARE

Stau in fața mării pe brânci, ca un păstor de talaze și caut să urzesc glasul despletit al apelor negre, neincetat reimpletite, cu sfoară de cânepă, de in și de mătase a cuvântului tors. Dintru început s'a făcut așa, că alături de țesături și covoare alese cu cât mai gingașe grijă de frumuseți, omul a născocit, ca să i se pară viața mai plină și timpul mai furnicător, o frumusețe deosebită, pipăită numai cu gândul, innodând intre ele și incolăcindu-le cu dibăcie, nu numai firele răsucite cu mâna dar și căpătâiele lor sufletești. In dreptul unui luceafăr ridic un ac și prin gaura lui instelată nimeresc și vâr un sfârc. Și trece sculul intreg.

Am înfruntat în timpul zilei marginea din cer a mării, întinsă ca un elastic intre Miază-noapte și Sud. Fruntaria cu azurul mai subțire decât telegraful, este legiuit să nu poată fi sărită nici de valuri, nici de furtuni și insuș vântul nesimțit ca o rugăciune din singurătate, ocolește hotarul pe dedesubt. Mi-ar fi plăcut ca vaporul cu patru turle de funingini purces pe linia zării rigidă, să fie inlocuit cu un gigant echilibrist, eșit dintr'un orizont pe sârmă, și pierdut pentru fermecarea ochilor mei neliniștiți de așteptare, în orizontul nocturn, în care, ca niște mingi de argint cu licăre minuscule, joacă roiuri de câte patru stele.

Cine va putea, fără să cadă în mocirla de miere de trandafiri și în cosmetic literar, să desfășure și să strâmteze imensa, uriașa, neinchipuita cortină trasă pe frânghia orizontului, frământată, spumantă și răsculată, în cuvinte învârtitoare ca fuga undei, luminate ca smaraldul, limpezi ca safirul, întunecate de fum și plumb lichid?

Cine va putea vreodată însemna toate secundele cu o culoare, cu o nuanță și cu un ritm deosebit, în cifre infinite de albastru și în numere inexprimate de tresărire și ondulare?

După arcul valului încovoiat ca o harpă de care spânzură dantelă, undele se frizează lin mărunt și marea întreagă, început și sfârșit de lume, se divide în scoici de apă plutitoare, purtând fiecare în coaja ei diafană, silaba ei și șoapta ei, din glasul liniștit al furtunaticei orchestre.

Noaptea, când a pierit culoarea, se ivește glasul de armonici în bas și de rezonanțe dure de strune de calcar. Auzul e tot atât de neputincios ca și ochiul. Ca să cuprindă uimitoarele asociații și desperechieri înmiite de șuere, hohote, aplauze, blesteme și urale, lui i-ar trebui urechile câmpului, ridicate cu vârful în buruieni și 'n frunze de copaci. Noaptea, stâncile, lespezile și statuile templelor scufundate se ridică la suprafață, innot, lunatice și aiurite, marea le amestecă, le joacă și le izbește cu amintirea furioasă a epocilor primitive.

O broască țestoasă s'a deplasat pe nisip cu douăzeci de pui, ca să intre în valuri. E sanatoriul cu corturile dimprejur.

Un monstru cu ochiul roșu vine din mare în uscat, zguduind pământul, clătinând văzduhul, articulat ca niște mori legate la rând: E trenul de 10.

La început era cuvântul și Duhul lui Dumnezeu se purta peste ape.

T. ARGHEZI

Descătușare

Spre seară fătase oaia cea neagră a lui Burlac un miel tot negru și-l adusese gospodarul înăuntru, ca să-l apere de răceala nopții aceleia de Martie. Acolo—după ce stătuse ghemuit până în ziuă pe o petică lângă vatră— se ridică și, în buimăceala și singurătatea de pe marginea vieții lui șubrede, începu să behăiască stăruitor, făcând ca o muzicuță dela iarmaroc ajunsă în mâna unui copil.

Astfel se stârni și Ghiță din așternutul de pe cuptor intrebându-se din ochii lui grei: **ce se petrece?** Și atunci îi strigă Burlac, arătând către jigania șovăindă de opinteala behăitului pe picioarele ei țapene:

— Scoală, Ghițișor, că ți-a venit mielu!... A venit să te vadă mielu!

— Ii-î !....

Glasul băiatului fu repede sugrumat de gândurile și nerăbdarea lungă de peste iarnă, adunate în așteptarea mielului făgăduit. Acum îl vedea behăind... de mult poate că behăia lângă cuptor clătinându-se pe picioare.

A ajuns lângă el fără să atingă, în grabă, locul cu picioarele; l-a luat în brațe scutindu-l, pe un timp, de sgâlțâiturile neîndurătoare ale gravitației universale—și-l mângâia și cu vorbe și cu mâna pe blana lucie, tremurătoare...

Părinții se bucurau ei încă mai mult de bucuria băiatului. Și toată ziua aceia și a doua zi și jumătate din a treia—până ce a mai prins putere, de i-au putut da drumul în ocol — nu mai isprăvea cu mielu... Printre zăbrelele porții îl urmărea și în ocol și îl putea vedea acolo cum era când era slobod. Era cuminte... Era cuminte, ca un dobitoc mare; se făcea că ar alege și el din nutreț, apoi se oprea și sărea una— știind că e pentru oi bătrâne— iar când maică sa îl chema răspundea numaidecât și venea ca să-l atingă și să-i grăiască, așa cum fac mamele omenești. La baciul Iovan, în toată turma să fi căutat, așa miel drag și jucăuș nu s'ar fi aflat—și dacă băieții lui îl goniseră pe Ghiță în ceea primăvară, ca să nu se mai uite la mieii lor, el i-ar lăsa acum bucuros să vie să vadă miel !....

In preajma Sărbătorilor Invierii—când era de trei săptămâni și mai zglobiu ca totdeauna—l-au tăiat. L-a tăiat Burlac Sâmbătă seara în grajd, cu Lisaveta. Au dus o ciosvârtă noaptea la biserică, s'o binecuvinteze și s'o sfințească părintele, odată cu mieii celorlalți oameni. Două mese, învăluite ca într'o negură deasă de fumul lumânărilor, erau plin-încărcate cu ciosvârți, cu jumătăți dinainte ori cu jumătăți dinapoi, fiecare în legătura ori în farfuria ei și cu partea părintelui tăiată gata; așa că ouăle și pasca nu știa pălămarul unde să le mai așeze și nu mai era loc pentru părintele Gavrilă să se miște cu sfintele lui odăjdii și cu cădelnița.

După ce—împărtășită și împăcată cu niște vecine, cum e datina la Paști—Maria lui Burlac s'a întors dela Inviere, a tăiat o ciosvârtă din miel bucăți și a făcut un borș de miel pentru zilele Paștilor, ba a prăjit și în untură câte o bucățică pe seama fieștecăruia din casă. Și pe când toți patru, în jurul mesei scunde, duceau lingura cam pe rând la strachină, dela vatră se deslănțuia vaierul îmbătător al fripturii...

Flămând și el—poate mai flămând decât ceilalți, ca un copil ce era și mai poftitor la mâncări de frupt, după șapte săptămâni de canonie trupească cu postul— Ghiță îmbuca mai lacom decât toți, și, cum lua din borș, căta mereu la ceilalți temându-se să nu rămâe de dânșii.

„Iaca... bun borș! Bun borș Marie!" molfăi gospodarul slăbind pe o clipă sporul lingurilor, al sorbitului și clefăiturilor.

Nevasta, măgulită, îi aruncă o privire de recunoștință stăpânită și continuă să mestice ca o femee supusă.

După ce mai îmbucă un bolovan de mămăligă rotunjit în palmă, apoi o bucățică de carne și iar o bucățică de mămăligă ca să le potrivească Burlac le amestecă pe toate mai cu grabă și le dădu drumul răsturnându-le peste podul gâtlejului deodată.

„...Vorba părintelui — ți-aduci aminte când o apucat mielu în cosar și-l cântăria—: Ioane, aici e sămânță de borș... Eu când am un borș din cap de mel, nu schimb prânzu cu Impăratu!... I-am dat capu popii, Marie" — închee Burlac după ce îmbucă iar una.

Ghiță rămase ca fulgerat: uciseseră mielu!... Cu ochii mari, ridicați ca niște scuturi de apărare în fața celor trei comeseni, începu să țipe speriat... Ei, toți, uciseseră mielu!... Se uitau toți la el cum plânge și se mirau. Burlac însă, oprindu-și în cele din urmă mestecatul, își probozi blând feciorul că s'arată așa flăcău, care-i face rușine; apoi continuă să vorbească printre îmbucături și mestecare: „Slujbă frumoasă azi!... Maare! Și bucate ce erau la masă!..." urmă sugând în gura-i zdravănă o costiță. „Fața părintelui era luminată de bucurie văzând biserica plină... Iaca și Nastase!" schimbă Burlac vorba zărindu-l în ogradă pe pălămar. „Deschide, Lisaveto, și vezi capu ceala de miel".

Și după ce intră omul cu „Cristos o înviet", și fu poftit să șadă la un pahar de vin, sosi și capul sluțit pe o farfurie, jupuit și însângerat până sub ochii jumătate deschiși, turburi, nedumeriți ca în dimineața nașterii..

După plecarea pălămarului, Burlac a mai îmbucat de două-trei ori, a mai băut un pahar de vin cu nevasta — și, după ce a apucat-o de nas așa în glumă, fiind de acum cu chef, și după ce a încercat să-i iee și pe copii, i-a poftit să mai iasă prin ogradă să se joace, ca să poată ei, bătrânii, să hodinească un minut.

* * *

Urmărit și prigonit de icoana capului însângerat — ai cărui ochi îi recunoscuse cu toată lumina lor potolită și turbure — Ghiță rătăci mut prin gospodărie după sora lui... Icoana aceea, ca și nepăsarea Lisavetii și vorbele tătâne-său, îl turburaseră și-l zăpăciseră. Să nu fi fost oare la biserică destulă rugăciunea lui ca să-i mai crească mielu?... Ceva mai presus de înțelegerea lui era în rostul lucrurilor omenești, cari așa trebuiau să fie...

— Lisaveto — se încumetă el — tu erai când o ucis tătuca mielu?

— Vezi ghine c'am fost, răspunse fata cu un aier de nepăsare, aruncând pieziș niște ochi compătimitori asupra frățâne-său. Am fost, vezi ghine, adaose apoi față de tăcerea băiatului și privindu-l de astă-dată stăruitor.

— Și cum l-o ucis...? — reluă aproape cu nepăsare și el.

— I-o sfârticat gâtu' cu beregată cu tot.

Iși ținea acum și el ochii în ochii surorii... Ar fi vrut s'o întrebe și mai mult, dar fata adaose fără să mai fie întrebată, imitând vorba tătâne-său: „Știi cum se zbătea motanu!?... Nu vrea plodu să se dea și pace... Abia îl ținea tătuca între genunchi..."

Ajunși iar la ușă, se așezară pe pragul tinzii și mai mult tăceau, fiindcă nu mai aveau ce spune și trebuiau să păzească liniștea pentru cei din casă, de unde, prin ușa închisă, răzbătea horăitul temeinic al lui Burlac, așa cum horăesc bărbații... Și în vreme ce Lisaveta potrivea îmbrăcămintea unei păpuși îngânând copilărește ceva ca un cântec, Ghiță o examină atent, așa dintr'o parte: capul cu părul și chipul și beregata...

— Ție ți-ar hi frică să tai și un pui de găină!... îl provocă sora.

— Nu mi-e frică! Eu sunt mai tare ca tine...

— Fugi, năpârstocule! — replică Lisaveta îmbrâncindu-l; și se încinse o încăerare scurtă, în care însă Ghițișor, înfipt disperat în gâtul ei, nu putu fi răpus... Imbujorat și hotărît o privea în față...

Și așa putea acum să treacă cu pași siguri prin ogradă, ușurat ca de o povară... Cu ce-i căzu sub mână începu apoi să arunce după câni și orătenii furios.

ROMULUS CIOFLEC

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea"
din str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre cărțile economice politice și sociale:

Müller-Lyer: Die Familie, Die Zähmung der Nornen, Der Sinn des Lebens și toate volumele din seria din: Die Entwicklungstufen der Menschheit.

Din colecția: L'Elite de la Revolution: *Saint-Just:* Oeuvres (2 vol.). *Marat:* Correspondance, Pamphlèts. *Mirabeau:* Oeuvres, Discours. *Danton:* Discours civiques. *Robespierre:* Discours et Rapports. — *Fouquier-Tinville:* Requisitoires. — (toate în ediție de lux).

In chestia femenină și educației copiilor:

Emma Adler: Berühmte Frauen der französischen Revolution. — *K. Bücher:* Die Frauenfrage im Mittelalter. *Ellen Key:* Missbrauchte Frauenkraft. *Louise Schroeder:* Mutter und Säugling in der Gesetzgebung. *Max Winter:* Das kind und der Sozialismus.

Din literatură: *I. Tourgeneff:* Lettres à M-me Viardot. — *Maxim Gorki:* Une tragique enfance, — En gagnant mon pain (memoires autobiographiques). *Anatole France:* Le lys rouge. — Thais. — etc. *Roland Dorgéles.* Les croix de bois. — Partir. — *André Gide:* Le retour de l'enfant prodigue, etc. etc.

Librăria C. Dobrogeanu-Gherea este singura care aduce cărți de studii sociale, politice și economice și posedă în afară de acestea un depozit de cărți din literatura cea mai aleasă

A. CEHOV

UN VODEVIL

Masa se sfârși. Bucătăresei i se porunci să strângă totul în liniște, să nu facă zgomot cu vasele și cu picioarele...

Pe copii se grăbiră să-i ducă în pădure... Stăpânul vilei Osip Fedorovici Clocicov, un om slab, ftizic, cu ochii înfundați și nasul ascuțit, scoase din buzunar un caet și, tușind cu sfială, începu să citească un vodevil, compus de el. Subiectul vodevilului nu-i complicat, nu jignește cenzura și se poate spune în puține cuvinte. Cinovnicul Iasnovidțev intră grăbit pe scenă și anunță nevestei, că binevoește să le facă vizită îndată, nacialnicul, adevăratul consilier de stat 1). Cleșciov, căruia i-a plăcut fata lor, Liza. După aceasta urmează un lung monolog al lui Iasnovidțev pe tema: cât e de plăcut să fii socrul unui general. „Numai stele... numai lampasuri roșii, și tu stai alături de el — și nici nu-ți dai seamă! Par'că, în vârtejul creațiunii, n'ai fi cel din urmă viermișor!". Visând astfel, viitorul socru observă deodată că în odăi mirosea grozav a friptură de gâscă. Nu-i frumos să primești un musafir de asemenea importanță, când prin odăi e miros; și Iasnovidțev începe să dojenească nevasta. Cu cuvintele: „ție nici odată nu ți-i pe plac", femeea scoate urlete. Viitorul socru se apucă cu mâinile de cap și cere nevestei să înceteze cu plânsul, fiindcă un nacialnic nu se întâmpină cu ochi plânși. „Proasto! Ștergeți ochii... mumio, Irodiată grosolană!" Nevasta — în isterie. Fiica lor declară că nu mai e în stare să trăiască cu niște părinți atât de zgomotoși, și se îmbrăcă, vrând să plece. Din rău în mai rău. La urma urmelor gravul musafir dă în scenă peste doctorul, care aplică pe corpul bărbatului comprese de apă de plumb, și pe comisarul de poliție, care scria un proces-verbal de turburarea ordinei și liniștei publice. Atâta. Tot aci mai vine Granchi, logodnicul Lizei, absolvent în drept, tânăr dintre cei „noi" și care pare a înfățișa în vodevil principiul „binelui".

Autorul citea și căuta să prindă cu ochiul: râd oare? Spre mulțumirea lui musafirii își astupau gura într'una cu pumnul și se uitau unul la altul.

— Ei? Ce ziceți? — întrebă, ridicând ochii spre public, după ce sfârși de citit. — Cum vi se pare?

Drept răspuns, cel mai bătrân dintre musafiri, Mitrofan Nicolaevici Zamazurin, cărunt și chel ca o lună, se sculă și îmbrățișă pe Clocicov cu lacrimi în ochi.

— Iți mulțumesc, drăguță! Mi-ai făcut o plăcere... Așa de frumos le-ai descris toate astea, de te podidesc lacrămile... Lasă-te... în brațe încă odată.

— Minunat! Strașnic! — Sări Polumrakov. — Talent, adevărat talent! Știi ce, dragă? Lasă slujba, și poftim la scris! La scris și la scris! E o ticăloșie să îngropi un talent!

Incepură felicitările, entuziasmul, îmbrățișările... Trimiseră după șampanie rusească.

Clocicov se zăpăci, începu să se închine și, de emoție, mereu se învârtea în jurul mesei.

— Simt în mine de mult talentul ăsta! — începu autorul tușind și dând din mâini. — Aproape din copilărie... Expun în forme literare, spirit am, cunosc scena, fiindcă vr'o zece ani m'am ros printre amatori... Ce-mi mai trebue? Să mai muncesc pe scena asta, să mai învăț... și prin ce aș fi mai rău decât alții?

— Adevărat, dacă ai mai învăța, — zise Zamazurin. — Bine zici... Numai iaca ce-i drăguță... Scuză-mă, dar eu îți spun: mai întâi de toate adevărul... La tine figurează Cleșciov, consilier de stat adevărat... Nu-i bine, dragă... La urma urmelor nu-i nimic, dar nu știu cum... nu-i prea comod... General, una, alta... Las'o dragă! Te pomenești că se supără și al nostru, o să creadă că tu pe dânsul l-ai... O jignire știi, pentru bătrân... Și dela omul ăsta, afară de bunătate... Dă-o încolo!

— Adevărat, — zise autorul neliniștit. — Trebue schimbat... Am să pun pretutindeni: „înalt noblețea voastră..."... ...sau nu, simplu de tot, fără rang... Clescicov, și atâta...

— Și iată încă ce, — observă Polumracov. — De altfel fleac, dar tot strică... bate la ochi... La tine, acolo logodnicul acela, Granschii, spune Lizei că, dacă prințul n'o lasă să meargă după el, atunci merge în contra voinței lor, dar în neamul nostru, cum te-ai putea exprima așa, ca să?... Te pomenești că o pățești!

— Da, e cam tăios, — conveni Zamazurin. — Șterge cumva pasagiul ăsta... Aruncă și considerațiile despre plăcerea de-a fi socrul unui nacialnic. E plăcut, dar râzi... Cu astea dragă, nu se glumește... Și al *nostru* s'a însurat cu o fată săracă; urmează oare că a făcut rău? Așa-i după tine? Crezi că nu-l supără? Inchipueți că e la teatru și vede lucrul ăsta... Crezi că-i face plăcere? Și doar ți-a dat mână de ajutor, când cereai subsidii împreună cu Solacu. „E om bolnav, zice, are mai mare nevoe de bani, decât Solacu"... Vezi?

— Și apoi spune drept, tu la el te gândești? — făcu din ochi Buleaghin.

— Ei, lasă... te rog! Adevărat că-i place să se ție după femei... L-ai observat bine... Numai că... lasă și pe comisar... Nu trebue... și pe Granschii acela lasă-l... Un fel de erou... dracu-l mai știe cu ce se ocupă, vorbește niște drăcii... Dacă l-ai critica... dar tu, din contră, îl lauzi... Se poate să fie și un om de treabă, dar dracu poate înțelege! Se poate crede orice..

— Dar știi cine-i Iasnovidțev? E Eneachin al nostru... La el face aluzie Clocicov... Consilier titular [2]), veșnic se bate cu nevasta, iar fata... El—îi... Iți mulțumesc, dragă! Așa-i trebue ticălosului! Să nu-și ia aere!

— De pildă, chiar Eneachin ăsta... oftă Zamazurin. — Un ticălos, un pehlivan, cu toate astea pe tine totdeauna te invită, ți-a botezat pe Nastiușa... Nu-i bine, Osip! Scoate-l! După mine... mai bine să te lași... de asemenea ocupație... Zău Indată încep vorbe: cine, cum... dece?... N'ai să mai fii bucuros apoi!...

— Adevărat!... — întări Polumracov. — O jucărie, dar din jucăria asta poate să iasă una... n'o dregi în zece ani. Rău faci Osip... Nu-i treaba ta să te vâri printre Gogoli și Cârâlovi... Ăștia au fost în adevăr învățați; tu ce învățătură ai căpătat? Un vermișor... De-abia îl vezi! Te strivește orice muscă... Lasă-te dragă! De află al nostru... Lasă-te!

— Rupe-o! — șopti Buleaghin. — Noi nu spunem nimănui... Dacă întreabă cineva, spunem că ne-ai citit ceva, dar că n'am înțeles....

— La ce să spunem? Nu trebue... zise Zamazurin. — Dacă te întreabă, ei, atunci... n'ai să minți... „Cămașa ta e mai aproape de trup"... Iaca așa născociți voi fel de fel de pacoste, și tu de colo răspunde! Rău mai ales de mine! Tu ești bolnav, de tine nu se leagă, dar când ajunge la noi... Nu-mi place, zău!

— Mai încet domnilor, vine cineva... Ascunde-o, Clocicov.

Bietul Clocicov ascunse în grabă caetul, se scărpină în ceafă și căzu pe gânduri.

— Da, așa-i... — oftă. — Incep vorbe... au să înțeleagă în tot felul...

Poate că în vodevil mai e ceva, ce voi nu vedeți, dar alții au să vadă... Il rup... Și, fraților, vă rog... nu mai spuneți nimănui....

Se aduse șampania rusească... Musafirii băură și se împrăștiară.

Trad. din rusește de A. FRUNZĂ

1) Cel mai înalt titlu din scara biurocrației ruse.

2) Grad inferior din cele 14 „ranguri" ale biurocrației ruse. (N. trad.).

Anecdote în jurul lui Garrick

Când marele actor Garrick, care a trăit pe la mijlocul veacului al 18-lea juca la Drurylane, idolul scenelor engleze și al tuturor claselor sociale, se spunea la Londra că din trei locuri purced legile: de la rege, de la pairi și — de la Drurylane.

A debutat și el, cu inima neliniștită, necunoscut, în fața unui public gata să-l fluere. Clubul Shakespeare, alcătuit exclusiv din doamne, organiza câte o reprezentație din Shakespeare, săptămânal, pe scena de la Goodmansfield. Când Garrick a jucat la 19 Octombrie 1741 pentru întâia oară pe Richard III n'a avut mulți spectatori, pentrucă bătrânul actor Eibber care tocmai se retrăsese, era socotit ca un interpret fără pereche al rolului, astfel că urmașului nu i se dăduse atenție. Dar publicul a izbucnit în ropote de aplauze, căci se afla nu numai în fața unui nou actor, dar și în fața unui nou Richard. La a doua reprezentație șirul trăsurilor care veniseră din Londra era atât de lung încât acoperea o întindere de trei kilometri.

Critica din vremea lui spunea următoarele: „Garrick era pe scenă însăși persoana creată de poet. Se identifica în rolul jucat în asemenea măsură în cât pasiunile pe care trebuia să le joace, se iveau în trăsăturile feței, mai înainte chiar de a fi rostit vre-un cuvânt. S'a admirat de la început viteza mimicei, jocul puternic și firesc, care au uimit pe toți criticii teatrali."

In anul 1773, când Garrick se afla la finitul gloriei și atinsese maturitatea artei sale, un pictor surdo-mut, anume Shireff, a venit de la Edinburg la Londra, și — entuziasmat de jocul lui Garrick — n'a lipsit la niciuna din reprezentațiile lui. Poetul Whiteford a scris atunci o cronică rimată în care pomenea de un surdo-mut înțelegând perfect piesa jucată de Garrick, deși nu auzea niciun cuvânt. De altfel pictorul Shireff a devenit unul din cei mai buni prieteni ai ilustrului actor.

Garrick era vanitos, ca mai toți oamenii a căror activitate are un oarecare răsunet în opinia publică. Actorul Mallet scrisese piese de teatru care nu avuseseră prea mare succes. A scris și biografii. După ce a pus pe hârtie cu Glover viața ducelui de Marlborough și isprăvind tocmai tragedia „Elvira" fără s'o poată însă reprezenta, se duse la Garrick și între altele îi spuse: „Știi că te-am trecut în biografia marelui om de stat?"

Deși ar părea de necrezut, Garrick a luat drept bună spusa autorului nefericit, și l-a întrebat numaidecât de soarta piesei sale. Astfel s'a reprezentat „Elvira" cu Garrick în rolul lui Don Pedro.

La 1749 Garrick s'a însurat cu o dansatoare frumoasă, Violetta, de origină vieneză „una din cele mai elegante și mai grațioase apariții scenice". Era ocrotită de lordul și lady Burlington și a adus soțului o zestre de 6.000 pfunzi. Până la căsătorie Garrick fusese bun prieten cu mistress Woffington, excelentă colegă și artistă, care apărea în fiecare seară în rol de băiat, în pantaloni, foarte aplaudată. Intr'o seară, după reprezentație, actrița a spus: „Am jucat de-atâtea ori rolul lui Harry că jumătate din oraș trebue să mă creadă bărbat!" Dar i-a răspuns un coleg spiritual: „Nu-ți face inimă rea, căci cealaltă jumătate știe bine că ești femee!"

Piesa poetului Arthur Murphy, **Ucenicul,** avea succes și Garrick întovărășit de doctorul Munsey îi făcu o vizită. Când au ajuns la primul etaj, Garrick a intrat în salon și căutând în jur pe doctorul Munsey, îl zări urcând mai departe.

— Unde te mai urci doctore? Ii strigă el.

— Sus, la poet.

— Vino jos, că e aci.

— M'ași fi urcat până'n pod. Cine dracu a mai văzut un poet locuind în etajul întâi!..

Murphy a scris de altfel o carte, „Amintiri despre Garrick". — A.

EROII

Dacă sufletul meu ar fi astăzi la curent cu moda zilei, m'aşi agita pe o temă interesantă:

Aviatorii transoceanici.

— Sufletul meu, auzi? Au mai pornit nişte aviatori! Ai? Ce spui?

Dar sufletul meu numai cască gura, plictisit.

— Au mai zburat?... Aaa...

Nu ne mai uimesc acum sufletul astfel de lucruri. Ni l-am transformat în suflet „inter-planetar": să aştepte noutăţi de pe Marte, să viseze colonizarea planetei Venus cu toţi cei doritori de împroprietărire...

Cel dintâi aviator transoceanic a fost interesant în primul moment după aterizare: zborul său era totuşi şi de aşteptat şi la ordinea zilei. Nimic misterios sau neclar. Aeroplanele se tot perfecţionează, aviatorii — deasemenea. N'ar fi trecut oceanul în vara 1927 — ar fi făcut-o în 1928: nu-i indiferent? Acuma au reuşit unii; şi, desigur nu vor reuşi alţii... Apoi lucrurile vor merge din obicinuinţă. Numele norocos celui de-al cinsprezecilea aviator se va anunţa la informaţii cu literă mică: nici maire-ii francezi şi nici pair-ii englejt nu-i vor eşi întru întâmpinare; iar ceiace va fi spus mama fericită a norocosului zburător — nu o va afla nimeni. Cel de al douăzeci şi unulea, însă, va sosi fără să fi fost anunţat în prealabil, va face câteva viraje deasupra Parisului şi va ateriza, plin de modestie, la uşa vre-unui dentist-prietin, tocmai la ora mesei...

Zborul deasupra oceanului e desigur ceva foarte riscat. Totuşi în ceeace priveşte sporturile, omul riscă uşor, cu dezinvoltură şi cu inspiraţie. Şi Lindbergh a fost inspirat, bineînţeles, dar numai de hazardul sportiv şi nu de ideia unei fapte eroice. Premiul, pe care-l întrezărea, a fost: gloria mondială şi banii. Impresiile unui om, înfiorătoare şi unice, când trece ca fulgerul singur, deasupra abisului — se pot compara cu senzaţiile Spiritului Divin, care pluteşte peste haosul Creaţiunii? Da, se poate, însă numai atunci când eşti în stare să ţi le închipui dinainte şi când simţi oarecum frică, în faţa lor. Or, această închipuire, un asemenea sentiment de frică, nu e de talia unui sportiv american. El bate un record, nu săvârşeşte o faptă...

Fapta eroică implică o înălţare şi o încordare morală supremă. Se petrec fapte eroice în războaie. Iar acel savant, al cărui nume s'a şi uitat, dar care a lucrat la experienţe cu radiul, pierzându-şi întâiu degetele şi văzându-şi apoi viaţa în stingere treptată: — n'a săvârşit oare el o faptă cu adevărat eroică? Cunoştea doar că piere, şi totuşi — lucra... Am aflat cu toţii, în treacăt, de fapta lui, însă nu-i mai ţinem minte numele. La înmormântarea lui nu s'a adunat mulţimea, n'au fost striviţi copii şi moşnegi; nici n'au pornit şease automobile umplute cu hoţi de buzunare, pentru a opera în înghesuială, după cum s'a întâmplat la recepţiile publice făcute lui Lindbergh.

Călugăriţe catolice, atât de străine vremii noastre, pleacă spre colonii de leproşi; pleacă, pentru totdeauna, deci, spre boală şi spre moarte. Şi o fac atât de simplu, fără vorbe, fără gesturi. Două sau trei călugăriţe superioare le petrec până la vapor. Calme, serioase şi conştiente, le petrec la suferinţă... Şi nimeni nu le-a invitat să se fotografieze pentru cinema, împreună cu mamele şi mătuşele lor...

Dar asemenea lucruri şi fapte au ajuns demodate. Prin ele nu se stabileşte un record, nu se bate viteza concurentului, nu se ajunge la un grad mai mare de forţă, de înălţime deasupra pământului. Cum să stabileşti un record pentru încordarea sufletească sau pentru fapta spiritului? — Ar fi ceva imposibil, inoportun pentru sport — deci, lipsit de orice interes.

Trăim în epoca reflexului fiziologic şi al contorului mecanic. Reflexul substituie funcţiile sufletului desfiinţat. Contorul măsoară şi numără. Fixează şi bate recordurile.

La Moscova academicianul Behterev împreună cu clovnul Durov, celebrul dresor de animale, organizează o grădină zoologică spre a arăta lumii triumful reflexurilor. O maimuţă va vinde biletele, un urs va fi paznic, şobolani-muzicanţi, papagali-călăuze. Se mai poate învăţa o focă să ia bacşiş şi un şalău să cânte din gură. Va fi o grădină minunată. Caii vor vizita-o, cai dresaţi în rolul de spectatori, care vor necheza, vor mânca seminţe de floarea-soarelui şi se vor uita la academicianul Behterev...

— Epurele, dacă-l baţi bine şi de multe ori, poate să aprindă chibriturile, şi cu acestea — chiar ţigările, — zice unul dintre personagiile lui Cehov. Academicianul Behterev nu cumva a învăţat şi el să aprindă chibrituri şi ţigări, la fel cu viitorii lui pensionari?

TEFFY

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hassefer" din str. Eugen Carada 7, continuă mai jos publicarea cărţilor literare (romane, nuvele etc.) ce le are în depozit.

LISTA CARŢILOR DE SOCIOLOGIE, ECONOMIE POLITICA.

şi în genere lista cărţilor în jurul ştiinţelor sociale, scrise în limbile germană şi franceză, o vom publica după terminarea extrasului catalogului literar. Amintim cititorilor noştri că la „Hasefer" se găseşte cel mai bogat asortiment de cărţi de studii sociale şi că zilnic sosesc noutăţile editurilor celebre: Dietz, Duncker-Humblot, Wiener Volksbuchhandlung, Malik-Verlag, Neuer Deutscher Verlag, Verlag für Sozialwissenschaft, Laub'scher Verlag, Editions de l'Humanité, Librairie du Travail, Giard, Rivière etc. etc.

PENTRU VILEGIATURA.

Pierre Hamp: — Autorul frumoaselor romane din viaţa şi activitatea industriei: Amintim din colecţia: La peine des hommes, volumele — cari se pot citi separat; Le rail, Marée fraîche, Métiers blessés, Victoire mécanicienne, Chercheurs d'or Cantique des cantiques, Le lin, Un nouvel honneur, Une nouvelle fortune, Gens.

Istrati Panait: Le refrain de la fosse (Nerrantsoula), La famille Perlmutter, Domnitza de Snagov, Codine, La présentation des Haïdouks, Oncle Anghel, Kyra Kyralina.

Ibsen Henrik: Brand, Peer Gynt, Solness le Constructeur, Hedda Gabler, Le canard sauvage, Les Revenants, Maison de poupée, Quand nous nous réveillerons d'entre les morts, L'ennemi du peuple, Le petit Eyolf, Les prétendents à la couronne, Les soutiens de la société, La dame de la mer.

Ibanez Blasco: Arènes sanglantes, Fleur de Mai, Dans l'ombre de la cathédrale, Terres maudites, La horde, Les quatre cavaliers de l'Apocalypse, La femme nue de Goya, Les ennemis de la femme, La tragédie sur le lac, La cité des futailles, Les morts commandent, Contes espagnols d'amour et de mort, L'intrus, Le pape (ultimul roman).

Jérôme K. Jérôme: Trois hommes dans un bateau, Trois hommes en Allemagne, Din *Joseph Kessel* — celebrul autor căruia Academia franceză i-a decernat de curând marele premiu de literatură — recomandăm: L'équipage, La steppe rouge, Les Captifs, Les coeurs purs; în ediţie de lux *pentru bibliofili* recomandăm: L'équipage — ediţie de lux, de format mare, ilustrată de *Const. Le Breton*, trasă în 420 exemplare la N. R. F., La rage au Ventre — ediţia originală — şi în special minunatul roman: „Terre d'amour" — imn de slavă pe care autorul îl înalţă Palestinei, tipărit într'o ediţie de mare lux la *Mornay*, tras pe hârtie fină, în 455 exemplare, cu minunate gravuri în culori de *Feder*.

R. Kipling: Le livre de la Jungle, Le second livre de la Jungle, Un beau Dimanche, Lettres de marque, Trois troupiers, Chansons de la chambrée, La cité de l'épouvantable nuit, la lumière qui s'éteint.

Preţurile noastre: francul francez 6.50—7.50; marca 38—39.

O. HENRY

Mai, luna Amorului

Să nu daţi crezare poetului care cântă frumuseţea lunei Mai. E o lună stăpânită de spiritele tuturor relelor şi nebuniilor. Vrăjitoarele şi ursitoarele cutreeră în lung şi în lat pădurile pline de muguri. Puck şi întreaga lui suită au de furcă în oraşe şi la ţară.

In Mai, natura ne ameninţă cu degetul şi ne ordonă să ne aducem aminte că nu suntem zei, ci membrii îngâmfaţi ai bogatei ei familii. Ne reaminteşte că suntem fraţi cu scoica şi cu măgăruşul, rude de aproape cu panseaua şi cu cimpanzeul şi veri primari cu turturelele care gurue, cu raţele care măcăe, cu slujnicile şi cu sergenţii din parc.

In Mai, Cupidon svârle orbeşte săgeţile lui — milionarii se însoară cu stenografele lor; profesorii înţelepţi fac curte chelnăriţelor cu şorţ alb, de după tejghelile bodegilor, pedagoagele îi reţin pe elevii mai mari după orele de şcoală; adolescenţii, ducând scări în spinare, zboară spre Julietele care îi aşteaptă la ferestrele zăbrelite; tineri plecaţi în călătorie se întorc căsătoriţi; bătrâni spilcuiţi se plimbă în apropierea şcoalelor normale; chiar şi oamenii însuraţi devin neobişnuit de drăgăstoşi şi de sentimentali — îşi bat nevestele pe umăr şi le şoptesc tainic: „Cum merge, bătrânico ?"

Luna Mai, care nu e alta decât Circe, prefăcută în zeiţă, ia parte la dansul oferit în cinstea frumoasei **debutante,** Vara, şi ne orbeşte pe toţi

* * *

Bătrânul domn Coulson gemu, apoi se aşeză comod în scaunul lui de invalid. Avea un picior gutos, o casă în vecinătatea parcului Gramercy, jumătate de milion de dolari şi o fată. Şi mai avea şi o menajeră. Doamna Widdup. Funcţia şi numele ei merită fiecare câte o frază. Le-am acordat-o.

Când Mai bătu la uşă, domnul Coulson deveni fratele mai vârstnic al turturelei. Pe fereastra lânga care stătea, erau ghivece cu ghiocei, zambile, muşcate şi toporaşi. Adierea vântului împrăştia miresmele lor în odaie. Apoi se încinse o luptă îndârjită între parfumul florilor şi mirosul puternic al alifiilor contra gutei. Mirosul alifiilor a biruit de sigur, dar numai după ce parfumul delicat al florilor a năvălit în nările domnuli Coulson. Astfel îşi îndeplini opera ei de distrugere, luna Mai, această făţarnică vrăjitoare.

Fel de fel de mirosuri caracteristice primăverii şi venind dinspre oraş năvăleau în parc şi izbeau simţul olfactic al d-lui Coulson: miros de asfalt încins, de pivniţă, de petrol, de foi de paciulea, de coji de portocale, de gaz aerian, de ţigări egiptene, de tencueală şi de cerneala încă neuscată a ziarelor. Aerul care pătrundea în odaie era cald şi moleşitor. Afară, vrăbiile fericite ciripeau neîncetat. Nu vă încredeţi în luna Mai !

D. Coulson îşi răsuci mustaţa lui albă, îşi blestemă piciorul gutos şi sună clopoţelul, care era pe masă, lângă dânsul.

Intră d-na Widdup. Era simpatică, blondă, vioaie, grăsulie, vicleană şi în etate de patruzeci de ani.

— Higgins a plecat domnule! — zise ea cu un surâs care semăna cu-o mângâiere. — S'a dus la poştă să expedieze o scrisoare. Vă pot fi de vre-un folos ?

— E timpul să iau doctoria ! — răspunse domnul Coulson. Dă-mi-o, te rog. Uite-aci sticla. Trei picături într'un pahar cu apă... Aşa cu păcătosul de Higgins! Nu-i pasă nimănui dacă mor aci, în scaunul acesta, din lipsă de îngrijire.

Doamna Widdup oftă adânc.

— Nu vorbiţi aşa, domnule ! — zise ea. Sunt alţii care se îngrijesc foarte mult de sănătatea d-voastră. Treisprezece picături aţi spus ?

— Trei, răspunse bătrânul.

Luă întâi doctoria, apoi apucă şi mâna doamnei Widdup. Ea se roşi. O, da! e lesne de tot să te roşeşti. Opreşti respiraţia şi contractezi diafragma.

— Doamnă Widdup, — zise domnul Coulson, — a sosit primăvara !

— Intr'adevăr! — răspunse ea. Aerul e atât de cald. Şi parcul e plin de flori galbene şi roşii şi albastre; şi pe mine grozav mă mai dor picioarele şi trupul tot.

— Primăvara— spuse d. Coulson, răsucindu-şi mustaţa — gândul omului se întoarce spre dragoste...

— Doamne, aşa e ! — exclamă d-na Widdup. —

— Primăvara ,urmă d. Coulson, te uiţi cu ochii mai vii, spre turturica cu pene lucii.

— Irlandezii sunt într'adevăr mai vii, oftă d-na Widdup, gânditoare.

— D-nă Widdup, zise d. Coulson strâmbându-se din cauza durerii pe care i-o pricinuia piciorul gutos, casa aceasta ar fi tristă fără d-ta. Eu... am cam îmbătrânit, — dar am o destul de mare avere. Dacă jumătate de milion de dolari, în bonuri de stat şi afecţiunea sinceră a unei inimi, care cu toate că nu mai svâcneşte cu înfrigurarea tinereţii...

Zgomotul puternic al unui scaun trântit lângă uşa camerei vecine întrerupse fraza venerabilei victime, care nici nu bănuia că era prada lunei Mai.

Trufaşă, cu paşi mari, Domnisoara Van Meeker Constantia Coulson, intră în odaie. Era o persoană osoasă, voinică, înaltă, cu nasul în sus, rece, bine crescută, în vârstă de treizeci şi cinci de ani. Duse **lorgneta** la ochi, D-na Widdup se aplecă pripit şi îndreptă bandajul pe piciorul gutos al d-lui Coulson.

— Tată, credeam că Higgins e cu d-ta !—zise d-ra Van Meeker Constanţia.

— Higgiens e în oraş,— explică tatăl ei,— şi d-na Widdup a venit când m'a auzit sunând. Aşa! Acum mi-e mai bine, d-nă Widdup; mulţumesc... Nu, nu mai am nevoie de nimic.

Menajera se retrase, sub privirea rece şi întrebătoare a d-rei Coulson.

— Ce vreme frumoasă! A venit primăvara; nu-i aşa, copila mea? — întrebă bătrânul.

— Intr'adevăr, răspunse d-ra Van Meeker Constanţia... Tată, când pleacă d-na Widdup în congediu?

— Mi se pare că de azi într'o săptămână,— răspunse d. Coulson.

D-ra Van Meeker Coulson se opri o clipă la fereastră, privind spre micul parc, inundat de lumina galbenă a după amiezii. Cu ochi de botanist, privi florile — aceste arme puternice cu cari ne amăgeşte luna Mai. Cu pulsaţiile ei reci de fecioară rezista la atacul blând al aerului. Săgeţile razelor calde se înapoiau îngheţate de pe panoplia pieptului ei nesimţitor. Miresmele florilor nu trezeau sentimente duioase în ascunzişurile inimei ei adormite. O supăra ciripitul vrăbiilor. Işi bătea joc de luna Mai.

Cu toate că d-ra Coulson se ştia asigurată contra acestui anotimp, era totuşi destul de înţeleaptă pentru ca să-i recunoască puterea. Ştia din auzite, că oamenii mai în vârstă şi femeile grase zburdă ca puricii îmblânziţi, în hora caraghioasă a lunii Mai, luna zglobie care îşi bate joc de celelalte luni ale anului. Ea auzise povestindu-se că nişte domni bătrâni s'au însurat cu menajerele lor. Ce umilitor e sentimentul numit dragoste !

A doua zi, dimineaţa, la orele 8, când sosi omul, cu ghiaţă, bucătăreasa îi spuse că d-ra Coulson îl aşteaptă în pivniţă, dorind să-i comunice ceva.

— De ce m'aş mira !—zise gheţarul plin de mândrie, —nu reprezint eu oare firma Olcott şi Depew ?

Işi dădu drumul mânecilor suflecate şi depunând bucăţile de ghiaţă, coborî în pivniţă. Când d-ra Van Meeker Constanţia Coulson începu să-i vorbească, îşi scoase pălăria.

— Mai e şi altă intrare în acest subsol, —zise d-ra Coulson,— la care poţi ajunge prin maidanul de alături, unde se fac săpături pentru temelia unei clădiri. Vreau ca până în două ore să introduci în pivniţa noastră, prin intrarea de care ţi-am vorbit, 500 kgr.de ghiaţă. Poţi să-ţi aduci încă un om sau chiar doi ca să-ţi dea o mână de ajutor. Iţi voi arăta unde aşi vrea să depui ghiaţa. Timp de patru zile, am nevoe de aceeaşi cantitate. Societatea d-voastră poate adăuga costul la facturile noastre zilnice. Şi acum, poftim pentru oboseala d-taie.

D-ra Coulson îi întinse o hârtie de zece dolari. Omul se închină, duse ambele mâini la spate şi apucă pălăria cu toate cele zece degete.

— Nu, vă rog, iertaţi-mă, domnişoară, nu primesc. Sunt întotdeauna, cu plăcere la dispoziţia d-voastră.

Doamne, Doamne, luna Mai!

La ora prânzului, d. Coulson sparse cele două pahare de pe măsuţa lui, rupse cordonul soneriei şi zbieră să vie Higgins: Toate în acelaş timp.

— Aduceţi un topor, ordonă d. Coulson ironic, sau daţi-mi otravă, sau chemaţi un sergent să mă împuşte. Mai bine mor decât să îngheţ de viu.

— Pare să se fi răcorit, domnule—zise Higgins. Nici nu mi-am dat seama până acum. Am să închid fereastra.

— Inchide ! strigă d. Coulson. Şi voi numiţi asta primăvară, nu'i aşa ? Dacă mai ţine mult vremea asta, mă reîntorc la Palm Beach. Aci par'că sunt la morgă.

In momentul acela d-ra Coulson, veni să-l întrebe cum merge cu guta.

— Stantia—zise bătrânul—cum e afară ?.

— E vreme frumoasă,— răspunse d-ra Coulson,— dar s'a cam răcorit.

— Ba mie mi se pare că e frig ca'n toiul iernii !

— Uite, vezi,—zise Constanţia, privind distrată pe fereastră—iarna mai dăinueşte încă în poala primăverii", —cu toate că metafora e cam de prost gust.

Ceva mai târziu, d-ra Coulson porni prin parc spre Broadway pentru nişte târgueli.

Pe urmă d-na Widdup intră în camera invalidului.

— Aţi sunat, domnule ? întebă ea, făcând gropiţe în obraji. L-am trimis pe Higgins la farmacie şi mi s'a părut că aţi sunat.

— Nu, n'am sunat !

— Mi se pare, continuă d-na Widdup, că eri aţi voit să-mi spuneţi ceva....

— Cum se face, d-nă Widdup,—zise bătrânul Coulson —că e aşa de frig în casă ?

— E frig ? —întrebă menajera. Intr'adevăr, de când mi-aţi atras atenţia, mi se pare şi mie că e frig în odaie. Dar afară e cald şi frumos ca în Iunie. Vremea aceasta face par'că să-ţi sară inima din piept. Şi edera înfrunzită de-alungul casei şi caterincele care cântă şi copiii cari se joacă în stradă... e timpul să-ţi descarci inima. Spuneaţi eri, domnule....

— Femeie—zbieră d. Coulson,— eşti nebună? Eu îţi plătesc ca să ai grijă de casă. Ingheţ de frig în odaia mea şi d-ta vii şi îmi îndrugi de iederă şi de caterincă. Dă-mi numaidecât o pătură. Vezi ca toate uşile şi ferestrele să fie închise. O femee bătrână, grasă, iresponsabilă cum eşti dumneata să pălăvrăgească despre primăvară şi despre flori! când eşti în mijlocul iernii! Când s'o înapoia Higgins să-i spui să-mi aducă un **rum-punch** fierbinte.

Şi acum pleacă!

Dar cine poate fi oare în stare să întunece faţa veselă a lunii Mai ? Cu toate că e ştrengăriţă şi distruge liniştea oamenilor de treabă, nimic nu o poate face să-şi plece capul de-alungul lunilor: nici şiretenia înţeleaptă a unei fecioare şi nici proviziile reci de ghiaţă

Ei bine, povestea încă nu s'a isprăvit.

Trecu şi noaptea—şi a doua zi dimineaţa, Higgins ajută bătrânului Coulson să ia loc în scaunul de lângă fereastră. Nu mai era frig în odaie. Miresme cereşti şi parfumuri duioase, năvăliseră pe fereastră.

D-na Widdup intră repede şi rămase nemişcată lângă scaunul stăpânului ei. D. Coulson, întinzând o mână osoasă, cuprinse într'însa mâna ei grasă.

— D-nă Widdup, şopti el, casa aceasta nu ar mai fi de locuit fără d-ta. Am jumătate de milion de dolari. Dacă averea aceasta şi afecţiunea devărată a unei inimi care nu mai e în prima tinereţe,—dar care încă nu e rece...

— Am descoperit ceeace o răcise, zise d-na Widdup, rezemându-se de scaun. Ghiaţa a fost de vină. Tone întregi de ghiaţă, în subsol şi în odaia cu cuptoare, pretutinedeni. Am descoperit că de acolo venea frigul în odaia d-voastră, Şi acum e din nou **cald ca în luna Mai !**

— O inimă sinceră, urmă bătrânul domn Coulson, şovălind, pe care primăvara a readus-o la viaţă. Şi... dar ce va spune fiica mea ?

— Fiţi fără grijă, zise d-na Widdup veselă, d-ra Coulson a fugit astănoapte cu omul care aducea ghiaţă.

Din englezeşte de **Eliza Noian**

Georges Eekhoud

Despre Georges Eekhoud, marele scriitor belgian, mort la 29 ani, a apărut abia o notă în presa română (în „Adevĕrul Literar"). Opera lui, caşi mândra şi sbuciumata lui viaţă, e însă un frumos exemplu de independenţă şi de efort creator. Se cuvine să le înfăţişăm mai pe larg.

Născut la Anvers în 1854, din părinţi flamanzi, Georges Eekhoud a rămas orfan din copilărie. Tutorele său l'a trimis să înveţe în Elveţia, unde a stat până la vârsta de 17 ani. Reîntors la Anvers, a intrat apoi la şcoala militară, la Bruxelles. Temperamentul său de revoltat şi sensibil observator al vieţii, îl îndepărtează de cariera armelor. Certat din această cauză cu întreaga lui familie, Eekhoud revine la Anvers, liberat de lanţurile convenţiunilor, consacrându-se literaturii, în oraşul său natal, „plin de viaţă frământătoare". In 1881, e redactor la „Etoile belge"; mai târziu fondează împreună cu Verhaeren „La jeune Belgique". A fost şi profesor de literatură la Academia de arte frumoase, la şcoala normală, păstrându-şi entuziasmul la catedră caşi pe câmpul literelor.

A început cu trei volume de versuri : *Myrtes et Cyprès, Zigzags poetiques* şi *Les Pittoresques,* în care îşi afirma personalitatea „severă faţă de burghezi, frăţească faţă de popor". *Keres Doorik* e un roman prodigios, în care autorul înfăţişează pe acei plebeeni servili sau mistici, revoltaţi sau brutali. In trei volume de nuvele: *Kermesses,* Eekhoud a descris cu fidelitate scene din vestitele kermeze flamande, cu ospeţele şi chefurile formidabile, cu sensualismul exuberant al unei rase care a rămas sensibilă şi la frumuseţile artei. Apoi Eekhoud a trecut la oraş. *La Nouvelle Carthage* e romanul puternic şi încins al Anversului, portul plin de legiuni de desmoşteniţi a căror muncă sporeşte neîncetat bogăţiile „paraziţilor sociali".

Urmează *Les milices de Saint-François,* reeditată sub titlul: *Faneuse d'Amour*; apoi *Cycle Patibulaire* şi *Communions,* volume de nuvele despre care Remy de Gourmont a scris că „cuprind strigătul pasionat, cel mai mândru şi mai limpede al duioşiilor şi iubirilor, al compătimirilor şi dispreţului lui Georges Eekhoud, care este al treilea volum din minunata trilogie (a literaturii belgiene); primele două volume au ca titlu : Maeterlinck, Verhaeren"...

In 1899 a apărut romanul *Escal Vigor,* pentru care autorul a fost dat în judecată; traducerea rusească a fost interzisă de cenzură. Eekhoud lămureşte caracterul acestui roman: „Ca să aduc puţină alinare evangelică, am cercetat şi am pansat cea mai cumplită dintre plăgile omeneşti, aceea de care pătimesc *uraniştii,* desmoşteniţii amorului, blestemaţii de vii. Pretinşi creştini, suflete de farisei, au confundat *Escal Vigor,* care e un act de compasiune, cu un atentat la aşa zisele lor opere de asistenţă". Prin iubirea pe care Eekhoud o arată faţă de vagabonzi, el e foarte aproape de Maxim Gorki. Aceasta se vădeşte şi în *Voyous de velours,* roman străbătut de un suflu de milă, dar şi de răzbunare; autorul biciuieşte morala şi moravurile burgheze. „Sunt cumplit de obosit de minciunile şi palavrele lumii de sus, scrie Eekhoud. Arta şi literatura burghezilor mint caşi religia, caşi onoarea şi morala lor. Oamenii ăştia vorbesc şi scriu foarte bine. Dar n'au mai mult suflet decât fonografele lor. Şi implacabila, sinistra lor politeţă !... Retori şi sofişti! Nici odată n'au vorbit mai mult despre Dumnezeu, de când nu mai cred în el".

Eekhoud, pe lângă vre-o 20 volume de nuvele şi romane, a scris şi teatru, opere istorice, lucrări biografice şi critice. A adaptat trei piese din opera Shakespeariană. Drama lui: *Perkin Warbeek, l'imposteur magnanime* a obţinut în 1911 un succes triumfal, ca şi *Les Fusillés de Malines.*

Un studiu istoric interesant: *Au siècle de Shakespeare* (1912). Alt studiu: *Les libertins d'Anvers,* căruia Eekhoud i-a consacrat 13 ani de cercetări, e în esenţă „Istoria metropolei întemeiată pe ideia de voluptate, care a fost totdeauna amestecată în soarta acestei cetăţi flamande".

A scris monografii asupra pictorilor animalieri belgieni; asupra lui Henri Conscience, Peter-Benoit, etc.

Opera lui Georges Eekhoud, scrie Hem Day, e „puternică, violentă, tristă şi omenească; iată de ce Eekhoud se rândueşte printre cei mai buni şi mai frumoşi muncitori ai romanului belgian... El opune calomniei şi minciunii — bunătatea: „Să fim energici şi mândri, dar mai ales să fim buni". Războiul a fost pentru Eekhoud un blestem odios... Pentru atitudinea lui demnă, pentru fermitatea convingerilor sale, el a fost persecutat şi după război. A fost înlăturat dela catedrele unde profesa : „l'au lovit la stomac, ca să-l atingă la creer". Conspiraţia tăcerii, nu l'a putut înfrânge: Eekhoud s'a menţinut, cu idealul său de bunătate şi fraternitate... Sufletul său era prea mare ca să urle cu turma servilă şi stupidă, el n'a luat parte la trădarea sângeroasă din 1914—1918... *Les Hommes* e o schiţă sezisantă în această privinţă.

Totuşi tineretul belgian a ştiut să sărbătorească pe unul dintre cei mai sinceri şi mai huliţi scriitori belgieni, care a vrut să fie nu numai „fiu al patriei", dar şi un cetăţean al omenirii.

„Mai mult decât creerul, scria marele Verhaeren, inima hrăneşte şi dirijează arta lui Georges Eekhoud — şi iată de ce îl admirăm, desigur, şi de ce îl iubim mai mult, citindu-i cărţile atât de intens omeneşti".

P. A.

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5 – 6.

Note de actualitate

PENTRU AVIAŢIE

Născut în strălucirea unei expoziţii jubilare, Parcul Carol primeşte de-atunci pe vizitatorii săi de vară cu un aer aristocratic şi distant sub care-şi ascunde poate nemulţumirea de boer darnic că nu poate da musafirilor săi altceva decât puţină răcoare pe pajiştele pustii dinspre Arene şi puţin praf pe aleele din faţă cu scaune taxate.

Serbările mici, organizate în grabă sau cu organizaţie lăsată în voia publicului, îl fac parcă şi mai ursuz, dar capătă viaţă nouă de îndată ce i se deschid pavilioanele pentru expoziţii.

Târgul de mostre i-a dăruit o toamnă fericită, amăgindu-l şi cu o posibilă reînviere de fiecare an. Expoziţia de acum e mai severă, totuşi n'o putem clasa în rîndul unei obişnuite expoziţii de ordin tehnic. Căci aeroplanul nu-i numai o invenţie interesantă, un oarecare aparat admirabil perfecţionat, — el poate fi privit ca o minune în secolul nostru desbărat de minuni.

Va veni desigur şi vremea când se va călători prin văzduh ca în ţară deplin cucerită — fără riscuri şi fără glorie — dar până atunci vom mai slăvi şi detrona pe rând încă mulţi „eroi" şi „regi ai aerului".

Pentru noi, caracterul de **minune** e şi mai accentuat, căci — e cam umilitor s'o spunem — noi de-abia prin expoziţia aceasta vedem şi ne apropiem de o invenţie introdusă mult în ţările din Apus ca mijloc practic de comunicaţie (la război nu vrem să ne gândim).

Dar inimoasa Societate care a chemat publicul la o expoziţie de aviaţie nu l-a chemat numai ca să vadă, ci mai ales ca să-l facă să creadă în utilitatea şi în atotputernicia aeroplanului. Azi însă, oamenii s'au deprins să nu mai creadă decât în ceeace experimentează singuri. Avioanele solid fixate în pavilioane şi cu inscripţia: **Nu atingeţi!** par nişte păsări cu aripile bolnave. Un balon captiv care pluteşte leneş la înălţimea muzeului militar n'are iarăş nimic convingător. Ni s'a promis de o casă străină trimeterea unui aeroplan de pasageri care va face curse la Băneasa. Aerodromul e aşa departe!

Ne-a rămas gândul la un aeroplan de turism expus în muzeul militar, un mic avion — deocamdată în miniatură — pe care inventatorul său, român de origină, plănueşte să-l construiască astfel încât să se poată ateriza cu el în orice curte mai mare, să poată fi băgat în orice garaj de unde ar da afară automobilul după cum acesta a scos afară trăsura.

Un aeroplan, coborînd singur pe evoluţiile sale chiar în mijlocul Parcului şi ridicând pe rând pasageri pentru curse de jumătate de oră, iată ceiace va face succesul unei viitoare expoziţii de aviaţie.

Dar chiar aterizând de astă dată la Băneasa, aeroplanul de pasageri, prin aplicaţia lui practică, va face mai mult pentru scopul acestei expoziţii decât demonstrarea aproape teoretică a valorii lui.

Căci în primul rând trebuie învinsă frica de aeroplan care-i tot aşa de puternică la noi ca acum optsprezece ani când maşinile cu aripi se hazărdau în „îndrăzneţe sboruri" de doi kilometri la înălţimi teribile de cincsprezece metri!

Cum ar putea fi altfel? Despre sutele de aeroplane care se încrucişează zilnic în curse regulate deasupra Europei, noi nu aflăm aproape nimic. Despre aviatorii noştri în special, presa nu vorbeşte decât atunci când li se întâmplă la aerodrom vre-un accident cu urmări fatale.

Literatura română ignorează şi ea avionul. Se pare că actualitatea dă cărţii româneşti un aer nemeritat şi foarte temut de importaţie apuseană. Poezia trecutului ademeneşte mai mult — mai puţin stăpână, ce-i drept, ca în literatura de înainte de război în care nu întâlneşti decât boeri în anteree, iubiri cu roabe, dilijenţe şi lumânări de său.

Dar chiar şi acum, boerii romanelor româneşti preferă să meargă pe câmp cu câte-o gabrioletă veche în loc să-şi comande un Ford modest şi rapid cu care ar avea zilnic sub ochi toată moşia, — iar la oraş mai ţiu în grajduri cai scumpi când astăzi, după cum asigură Pierre Frondaie, numai **Omul cu Hispano** e „cotat" în lume.

Poezia actualităţii, care va deveni şi ea trecut, are cel puţin tot atâta farmec. Descriindu-l de acum, nu va fi numai arta în câştig. Când eroii romanelor noastre se vor hotărî să călătorească prin aer şi să ne desvălue emoţiile unei curse de viteză, sau numai să uzeze de avion ca de un mijloc mai iute de comunicaţie, atunci autorii lor, — cu darul de persuasiune care-i mai ales partea artistului — vor fi făcut pentru propaganda aviatică poate ceva mai puţin decât o expoziţie reuşită ca cea de acum, dar în orice caz mai mult decât conferinţele explicative obositoare şi decât cărţile poştale ilustrate reprezentând uniform acoperişurile şi hornurile caselor.

ALICE GABRIELESCU

Copilul

Cum mă doare gândul să te văd odată —
Mânile-ţi întinse vesel, fără teamă...
Râsul tău subţire... şi cuvântul „mamă"...
O, să fim alături iarăşi ziua toată!

Să te iau de mână, să pornim cuminte,
Pe-o cărare verde, prin grădina mare.
Să-ţi arăt cum sboară păsările 'n soare
Să-ţi arăt cum râde pajiştea fierbinte.

Peste haina-i albă, nouă, fără pată,
Cum şi-au pus beteala de albine merii!
Şi-am s'ascund departe, ca să nu te sperii,
Inima-mi strivită şi nevindecată.

Cu obrajii rumeni şi cu frunze 'n păr,
Ai s'adormi: atâta —mic, la mine 'n poală.
O să vie pacea tristă şi domoală
Şi-am să stau în umbra florilor de măr.

Iar căpşorul galbăn, dat uşor pe spate,
Legănând să-l razim, lin, cu mâna-mi dreaptă
Şi atunci să stingă sara înţeleaptă,
Cu aripa-i largă, dorurile-mi toate.

OLGA VRABIE

A. POIZAT

Charles Baudelaire

Sunt cincizeci de ani şi ceva de când a murit. Avea patruzeci şi şase de ani şi lasă după el, de fapt, o singură carte, dar ce carte: *Les fleurs du Mal!*, celelalte scrieri ale lui nefiind decât piese justificative.

Când recitești cartea, una din cele mai mari ale veacului al 19-lea, bagi de seamă că a fost pivotul în jurul căruia poezia contemporană a fost atrasă să se învârtească. Faţă de opera lui Hugo, Gautier, Leconte de L'Isle, Banville şi toţi parnasienii, cartea lui Baudelaire prevestea o lume nouă şi o poezie nouă. *Les fleurs du Mal* erau un fel de replică modernă la poema lui Dante. Asemenea marelui florentin, Baudelaire putea fi arătat cu degetul ca omul care s'a înapoiat din infern.

Cea dintâi impresie pe care o culegi din opera atât de întunecat splendidă şi în faţa omului cu chipul în acelaş timp trist şi atât de aristocratic mândru, e un îndoit simţământ de frumuseţe originală şi decădere. Se pare că

Charles Baudelaire

Baudelaire a trăit cândva, în adâncimile misterioase ale conştiinţei, o cădere asemănătoare cu a îngerilor; stigmatele acestei căderi se văd pe faţa omului şi în opera lui de adâncă dezolare.

Nu se poate ajunge la o amărăciune atât de puternică, fără să fi iubit mult; amărăciunea şi ironia sunt supremele rămăşiţe ale unei sensibilităţi evaporate. Toate aceste au un înţeles numai din punct de vedere catolic. De altfel n'a existat în tot veacul al 19-lea un poet cu o mentalitate atât de adânc catolică precum a fost Baudelaire. „Toate ereziile actuale, scrie poetul unui amic, nu sunt decât urmarea marei erezii moderne: stârpirea ideii de păcat originar". El crede în existenţa diavolului, apropiindu-se prin toate ideile lui de felul cum trebuie să fi gândit şi simţit un călugăr medieval — un mare suflet îngeresc căzut, care şi-ar fi păstrat în cădere toată credinţa, toată limpezimea de vedere şi ar fi rămas conştient, sub sutană, orgolios, revoltat, pervertit, nesăţios, în stare de a ridica Domnului laude măreţe, dar incapabil de a iubi. Baudelaire se descrie pe sine în sonetul *Le Mauvais Moine:*

Mon âme est un tombeau que, mauvais cénobite,
Depuis l'étérnité je parcours et j'habite
Rien n'embellit les murs de ce cloître odieux.

O moine fainéant, quand donc pourrai-je faire
Du spectacle vivant de ma triste misère
Le travail de mes mains et l'amour de mes yeux?

Ca mulţi alţii, Baudelaire a fost rătăcit de revoluţia romantică într'un labirint din care nu izbuteşte să scape. El e osândit să scrie bucăţi izolate, fragmente. Ii lipseşte simţul marei compoziţii. Poeziile lui par fragmentele unui templu prăbuşit şi regăsit penibil sub nisipuri.

Baudelaire, cu toate sforţările lui n'a putut fi decât omul unei singure cărţi, a unei cărţi alcătuite din bucăţi, dar pe care o însufleţeşte o puternică unitate interioară şi care e plină de cel mai poetic şi mai neliniştitor mister. Uneori în mijlocul unei poezii se aude deodată un plâns şi un geamăt rătăcit, a căror durere te urmăreşte.

L'esperance qui brille aux carreaux de l'auberge
Est soufflée, est morte à jamais!

Şi această carte reprezintă munca poate a optsprezece ani. Fiecare bucată a fost făcută şi refăcută de douăzeci de ori, la intervale depărtate. Multe au fost eliminate. Poetul n'a păstrat decât ceeace i s'a părut irevocabil isbutit.

Aci găsim una din însuşirile poeziei lui Baudelaire, şi anume că e scrisă *nu în felul poeţilor* (dintr'odată şi pentru totdeauna) ci *în felul şi în stilul marilor prozatori.* Versurile lui Baudelaire sunt uimitor de bine scrise. Au calitate şi ţesătură. Sunt tăiate din materialul marilor mistici şi al marilor purtători de cuvânt din veacul al 17-lea. Şi totuşi ce ritm, ce cadenţă, ce siguranţă, ce rime!

Bănuesc că acest lucru a voit să spue Heredia când s'a apucat să ne dovedească serios că Baudelaire nu era poet cu adevărat. Poezia lui Baudelaire e o somptuoasă proză cu ritmuri liturgice somptuos versificate.

* * *

Din cele de mai sus asupra lui Baudelaire am găsi următoarele trăsături caracteristice: 1) o fire aleasă, viciată prematur moralmente şi apoi trupeşte, de unde a rezultat o ruinare a sentimentului compensată printr'o rafinare cerebrală; 2) o mare aristocraţie sufletească, excitată şi nu alterată de acel dublu morb; 3) credinţă creştină înrădăcinată, cu aplecare către demon şi satanism; 4) cultura pasionată a histeriei lui; 5) un anumit histrionism şi cabotinaj neronian, prin care îşi juca personal închipuirile; 6) o dragoste deosebită pentru problemele de metafizică şi teologie; o viaţă interioară absorbantă care-l face să vadă embleme simbolice în natură; 7) un stil de mare prozator în versuri.

Din aceste trăsături, unele sunt rezultatul calităţilor lui înăscute, delicateţii organelor lui nervoase şi mintale, distincţiei, tendinţei lui spre viaţa interioară, cugetare şi vis; altele reprezintă alteraţiile bolnăvicioase ale sensibilităţii şi prematurul desechilibru, rezultat al unui păcat, restul este produsul normal al împrejurărilor.

* * *

Tatăl lui Baudelaire pare să fi fost un mare burghez din Paris, plin de fineţe şi aristocraţie, amic al lui Cabanis şi al filosofilor din veacul al 18-lea. E de mirare cum un astfel de tată a dat naştere unui fiu religios şi mistic; poate că acest tată a contribuit tocmai prin lărgimea lui de spirit la pierderea sufletului fiului său; poate că dezastrul se datoreşte numai liceului. Intrucât nu cunoaştem viaţa intimă a acestei familii, trebuie să ne mulţumim cu presupuneri.

Tatăl lui Baudelaire a murit foarte de timpuriu iar mama lui Baudelaire s'a remăritat cu colonelul Aupick. Aceasta a doua căsătorie a mamei a fost un dezastru moral pentru poet, pricinuindu-i o crudă şi universală dezamăgire. Mama, din clipa aceea, a căzut depe piedestalul ei. Poetul se simţi singur în viaţă şi încetă să mai creadă în multe lucruri. Din spirit de contrarietate şi din durere, trebuie să fi comis multe nerozii. Când, după ani de luptă ascunsă sau făţişă, mamă-sa printr'o nouă văduvie deveni iar liberă — era prea târziu. Baudelaire devenit poet celebru, era pierdut fără întoarcere: nu mai era în puterea lui, nici în puterea altcuiva să mai schimbe cursul vieţii lui. Dar mama poetului remăritându-se, îşi trimise fiul în Indii, unde sufletul i se descumpăni şi unde-şi dete seama de neliniştea lui fără leac, de nostalgia ţărilor depărtate de unde trebuie să se fi ivit cine ştie ce strămoş necunoscut.

Faptul că Baudelaire e născut la Paris, rue d'Hautefeuille, explică multe lucruri. Poetul n'a trăit în apropierea naturii, a câmpurilor. Sufletul lui e plin de spectacolele străzii Parisului, de pietrele monumentale, de cimitirele, de spitalele, de cazărmile, de fluviul şi de cerul marelui oraş — peisagii pe care le regăsim în cartea lui incomparabilă.

Paul Verlaine şi Mallarmé şi-au împărţit, ca pioşi discipoli, câteva pene din aripile lui de arhanghel negru: căci toată poezia simbolistă şi decadentă purcede din Baudelaire.

Brunetière atacându-l, s'a făcut ridicol. Lui Brunetière îi lipsea cu totul simţul critic; era doar un dialectician dibaci şi un sofist pasionat; judeca poezia cu un spirit de geometru şi măsura arta cu metrul tâmplarului, dar avea gustul construcţiilor patrate, ceeace era ceva şi dacă trecerea lui prin critică n'ar fi slujit decât să ne amintească faptul că literatura nu e numai o chestie de scris, ci şi o chestie de construcţie monumentală, ar merita toată recunoştinţa noastră. Dar, precum am spus, măsura ideile cu echerul. Arta dramatică, după el, era reprezentată de Paul Hervieu iar poezia de Heredia. Aceşti doi inşi îi păreau cele mai sigure călăuze spre marile reguli clasice, sau mai bine zis credea că în zilele noastre clasicismul se întrupase în aceste două capete reprezentative, cele mai bine înzestrate din toată generaţia lor. Probabil că în urma unei discuţii cu Heredia, criticul a socotit că-l poate distruge pe Baudelaire. In acest scop a împărţit pe poeţi în vizuali, auditivi, tactili şi olfactivi, punând pe Baudelaire în ultima categorie. Faptul că Baudelaire iubea parfumul i se părea criticului mai curând un semn de animalitate decât de spiritualitate; i se părea bună de dispreţuit o poezie care purcedea din simţul adoratului...

Adevărul e că nu se poate face comparaţie între Baudelaire şi Heredia. Şi dacă Baudelaire s'a proclamat însuşi poet de decadenţă, desigur că este, dar cu ce superioritate covârşitoare asupra lui Leconte de L'Isle, Banville, Gautier care şi ei sunt — din alte alte puncte de vedere — poeţi de decadenţă, urmaşi ai lui Stace, Martial, Lucian, Seneca, Claudian, Ansoniu. Toţi aceşti parnasieni au fost fabricanţi de literatură pentru uzul amatorilor de poezie livrescă şi de bună retorică în gustul latin şi în tradiţia celor mai iluştri autori de gramatică: jocuri de spirit plăcute, foarte dragi civilizaţiilor care apun.

Dar cine nu simte că există şi altceva în Baudelaire, şi că acest poet aristocrat e din altă familie intelectuală? Cine nu simte că unica sa carte e una din acelea care constitue o mărturie esenţială asupra civilizaţiei în mijlocul căreia au apărut—şi puţine cărţi, de-a lungul secolelor, au dobândit o astfel de semnificaţie şi să fie atât de imposibile de înlocuit!....

Ce ton grav şi de dincolo de mormânt, ce lirism, reproducând acea caracteristică majestate liturgică, cu accente de disperare, ce strigăte spre Dumnezeu urmate de ce ironii demoniace! Auzim parcă fragmentele unei desbateri solemne între Ingeri, Demoni şi Om, ale unei alte cărţi Iov, din care ar lipsi paginile mângâietoare şi într'adevăr divine. E un cântec mistic fără pereche asupra dezolării unui suflet nobil năpădit de păcat, de spiritul răului şi al morţii.

Heredia, Gautier, Banville au fost literaţi, meşteşugari dibaci ai versului, poeţi umanişti. Ei năzuiau să ajungă pe Catul, Tibul, Properţiu, spre cea mai mare fericire a acelora a căror viaţă superioară e doar o retorică prelungită.

Baudelaire, dimpotrivă, e un mare poet al timpurilor moderne, a timpurilor creştine, din familia medievală a lui Dante, a lui **Shakespeare.**

UN ADORATOR AL D-NEI RÉCAMIER:
'ean-Jacques Ampère

După atâţia ani şi atâtea publicaţii încă se vorbeşte de „cazul" d-nei de Récamier şi se discută în jurul enigmaticei sale persoane, care până la adânci bătrâneţe a fermecat pe toţi bărbaţii din jurul ei, trecând totuşi de Madonă intangibilă.

Herriot i-a consacrat teza sa de doctorat şi acum de curând a scris şi o piesă de teatru, în care sunt evocate toate personalităţile însemnate care i-au alcătuit „curtea". Ea însăşi e redată după documente precise şi foarte numeroase drept acea „suavă", „pudică", „copilăroasă" şi „modestă cu aere de porumbiţă" eroină care apare din tot ce s'a scris asupra ei, dar şi ca un caracter şi o voinţă sigură şi neclintită.

Totuşi s'ar zice că frumoasa Julietă îşi exercită prestigiul şi după moarte asupra celor ce scriu despre ea, căci oricât se străduește Herriot să fie obiectiv, pare totuşi pe ici pe colo a se lăsa robit de farmecul acelei ce a stăpânit sufletele celor mai celebri şi mai aleşi dintre contimporanii ei.

Jurnalul lui Jean Jacques Ampère, însă, care a fost păstrat din 1824 şi scris zi cu zi, fără nici un gând de publicitate, ci numai ca un examen al conştiinţei, ne dă adevărul trăit şi direct asupra acestei seducătoare figuri feminine. „Asistăm la o acţiune tenace şi fără preget asupra unui satelit pe care steaua nu-l lasă să se apropie decât până la o anume distanţă, dar nu-i dă răgaz să scape din sfera ei de atracţiune".

Ce viaţă duceau cei din jurul ei, ce sentimente complexe îi reţineau în jurul acestei magiciene care se juca cu inimile lor şi izbutea să-i târască, o viaţă întreagă, îmblânziţi şi cuminţi, strânşi laolaltă în jurul faimoasei sale „chaise longue"?

Jean Jacques, al treilea Ampère, erudit şi vorbitor strălucit, academician şi profesor la Collège de France, ne oferă în jurnalul său tipul desăvârşit al platonismului. După ce trece timp de zece ani printr'o criză de furtuni sufleteşti şi durere, rămâne pentru toată viaţa legat de frumoasa cochetă, mulţumindu-se cu gestul dezmierdător al graţioasei sale mâini. In pagini de un adevăr strigător se vede, pas cu pas, disoluţia unui suflet slab şi bolnăvicios sub influenţa tiranică a unei femei.

Prima întâlnire are loc la 1820 când Ampère e abia eşit din liceu, iar doamna Récamier are patruzeci şi doi de ani. Impresia asupra acestui tânăr de 19 ani a fost „un coup de foudre", căci toată viaţa a păstrat amintirea acestei apariţii graţioase, în rochia ei albă, întinsă ca de obiceiu pe sofaua albastră terminată cu un cap de lebădă, aşa cum i s'a arătat atunci.

Cristalizarea iubirii sale însă nu s'a făcut decât în 1821, când tânărul Ampère s'a aşezat la St. Germain lângă adorata sufletului său. Viaţa în castelul l'Abbaye-aux-Bois, e sistematic regulată. Fiecare îşi are ceasul său hotărît: Ampère e primit pe la orele 4 şi adeseori seara, când ceilalţi se retrag. Doamna Récamier însă să i se sărute mânile, amândoi petrec câteva ore privind luna şi i se îngădue tânărului Romeo să-şi culce fruntea înfierbântată pe genunchii frumoasei Juliette, privindu-se aceste gesturi ca ceva foarte simplu, abia o formulă de politeţă... Adeseori Julietta e distrată, gândeşte poate la Chateaubriand şi Ampère se disperează. Alte dăţi Romeo face scene de gelozie, ameninţă cu plecarea în America, trimite scrisori disperate şi înfrigurate de gelozie, dar Julietta ştie să-l împace cu vorbe şi gesturi dezmierdătoare, în care intră multă compătimire şi ceva maternel. Ampère se reînoarce şi-şi reia jugul.

In 1822 o criză sentimentală desparte pe D-na Récamier de Chateaubriand şi ea pleacă în Italia cu Ampère. Călătoria în Italia durează un an. Această călătorie, — scrie Ampère în jurnalul său,— a fost un infern. D-na de Récamier, adeseori bolnavă, amărâtă, cu gândul la Chateaubriand, continuă să acorde tânărului său adorator mici favoruri şi îl ţine înlănţuit de sofaua ei cu atâta tiranie încât nu-i îngăduie nici măcar o escursie singur în „cetatea eternă".

Din Italia Ampère se întoarce complect istovit şi bolnav fiziceşte şi sufleteşte. Perioada furtunoasă a pasiunii sale s'a încheiat, dar iubirea nu s'a stins. Mai potolită, ea durează până la moarte aprinzându-se din când în când cu o flacără mai vie.

In această aventură de tinereţe Ampère şi-a pierdut viaţa, căci deşi erudiţia îl amuză şi succesul monden îi dă toate satisfacţiile, iar gloria îi surâde mai mult decât tatălui său, —el este ca şi acesta foarte nefericit şi se plânge amar în jurnalul său că viaţa i-a rămas neîmplinită.

Deşi, după cum se vede, din această aventură rochia albă a Juliettei rămâne nepătată,—totuşi jocul acesta de a prinde inimile şi a le fixa cu ace pe o planşă, ca pe nişte fluturi în colecţie, este destul de crud; el explică însă fascinaţia acestei frumuseţi printre veacuri. — I.

Cugetări

Cea mai mare parte a oamenilor nu cugetă şi e poate un bine întrucât îi călăuzeşte instinctul, şi adeseori mai bine decât cea mai exersată inteligenţă când e vorba de un ţel apropiat şi pururea acelaş; dar instinct înseamnă rutină şi, dacă n'ar fi fecundat de gândire, instinctul omului n'ar fi superior instinctului albinei sau furnicei.

Frumosul intelectual se mulţumeşte pe sineşi; şi pentru acest frumos mai mult decât pentru binele omenirii poate, savantul se supune unei osteneli fără sfârşit.

H. Poincaré

Când zarea se lărgeşte şi înaintea noastră se ivesc adevăruri noui, nu strică să ne deschidem sufletul şi să le primim, fără a fi legaţi de afirmaţiile noastre anterioare.

W. James

Realitatea e atât de variată, că scapă deducţiilor celor mai ingenioase ale gândirii omului; realitatea nu îngădue să fie zăvorită în clasificări limpezi şi exacte.

Dostoiewsky

Omul practic nu va avea niciodată lărgimea de spirit a omului gânditor; pe de altă parte gânditorul care ar voi să ia parte la trebile acestei lumi, e silit la o seamă de compromisuri care-l micşorează şi îi strică originalitatea.

Renan

Am plecat din casa „învăţaţilor", trântind uşa după mine. Prefer să dorm pe piei de bivoli decât pe onorurile şi demnităţile lor!

Nietzsche

Taina Universului

de dr. A. L. HERRERA
Director al Studiilor biologice la Institutul de Studii superioare din Mexic

Taina universului: iată negreşit subiectul unei voluminoase cărţi pe care n'am răgazul s'o ticluesc, mărginindu-mă de-ocamdată la o repede schiţare a punctelor sale fundamentale.

Teoria vieţii e teoria universului. In faţa dilemei, totul e vieţuitor sau totul e mort, noi, ca fiinţe vieţuitoare, propunem generalizarea că totul e viaţă şi că nu există materie moartă. S'ar putea vorbi chiar de basmul vieţei *organice*, că adică ar fi existând numai ea, totul fiind *neorganic* în alcătuirea elementară a corpului nostru şi a celorlalte animale şi plante.

Saint-Saëns, pe lângă un muzicant de frunte era şi-un adânc filosof. După o contemplare a Muntelui Blanc el zicea: viaţa organică este un accident, materia neorganică este aceia ce predomină... Intr'adevăr, sufletul morţii este viaţa, este mişcarea în Infinit. Totul ce vieţuieşte se alcătueşte din mişcări interne şi externe, văzute şi nevăzute, ale „materiei moarte", elementare.

După Democrit atomii sunt nişte indivizi elementari vii, nişte centre de forţă expansivă, radiantă. Leibnitz, Clémence Royer, O. Pratelle, Desiré Charmay, proclamă rolul fundamental al atomilor, al monadelor, ca ziditori ai lumei. Insu-mi încă din 1910, am făcut din atomi baza biologiei şi a tot ce există.

Trebue să mergem însă şi mai departe pe calea asta: atomii sunt alcătuiţi din electroni pozitivi şi negativi. După Milikan, electronii sunt însă atât de mici încât întreaga populaţie din Chicago, cam vre-o 2.500.000 de locuitori, ar avea nevoe de 20.000 de ani, ca să numere electronii negativi cari trec într'o secundă drept curent electric într'o lampă incandescentă. (Dr. J. Alexander). Din parte-mi voiu spune, ca autodidact în cazul acesta, că spaţiul, macrocozmul, e o iluzie. Dacă umflăm un balon cu hidrogen sau cu helium, facem să se dilate învălitoarea de mătasă, creem un spaţiu, care e, bine înţeles, pur şi simplu, o massă de hidrogen sau de helium, fără să existe cumva ca vid, ca spaţiu, ca rezervor aparte, în sine.

Tot aşa cu hăurile astronomice: astea sunt alcătuite din granule de eter sau dintr'un mediu X, mai curând din Eterobii, microbionţi sau ultime intangibile particule. Divizând prin 100.000 sau printr'o altă cifră mai mare dimensiunile electronilor, vom ajunge la nişte particule probabile de-o uşurătate şi de-o micime de neînchipuit. Astea ar fi baza necunoscută a tot ce există. Iar origina, evoluţia, viaţa, activitatea lor uimitoare, declinul şi renaşterea lor în eterna reîntoarcere a lui Nietzsche, manifestarea acestor particule ca material, ca putere, ca fiinţi vieţuitoare sau moarte, ca microbi, ca balene, ca diplodoci sau ca oameni, ar *fi marea taină a universului.*

Poporele primitive au născocit neînţelesul macrocozm şi macro-Dumnezeu. Asta stânjeneşte filosofia şi dublează fără nici o normă natura. Contemplarea marei piramide din Egipt a sugerat ideia unei masse individuale şi unificată, diferită de firele pulberei. In realitate însă, cu toată inălţimea ei de 137 metri şi baza ei de 54.390, această piramidă se alcătueşte din milioane şi milioane de cochile de foranimifere, fiinţi microscopice... Intr'un metru cub de calcar parizian, sunt două miiloane de cochile de foranimifere. Aceste cochile sunt alcătuite din molecule, moleculele din atomi, iar atomii din electroni.

Marile masse, acele sentinele ale veacurilor din singurătatea deşertului, sunt dar iluzorii, atât ca totalitate cât şi ca părţi, iluzorii, ca continente ale unor populaţii microscopice pe cari le cuprind în ele. Prin urmare ştiinţa, cheea mormântului, ne dovedeşte că numai microcozmul există. Ceeace simplifică filosofia şi înlesneşte înţelegerea. Ştiinţa ne dovedeşte că după cum materia este alcătuită din atomi, corpul nostru din celule, celulele din granulaţii, micèle, atomi, electroni şi protoni, marele spaţiu pe care îl numim Infinit, nu-i decât imensa colonie a unor unităţi cozmice, ale căror infinit de mici corpuri umplu pavilionul stelelor nopţii. In locul unui Creator macrocozmic, pentru cei săraci cu duhul şi pentru babele credincioase, bigote, ar trebui un Dumnezeu microcozmic.

Ceva mai mult. Nu cunoaştem nici un spaţiu cu totul gol. Aerul care învălueşte pământul e alcătuit din molecule alcătuite din atomi de oxigen, azot şi aşa mai departe. Vidul dobândit fiziceşte sau chimiceşte încă transmite lumina ceeace dovedeşte că totuşi cuprinde un mediu conducător, (Haekel). Norii cari încununează orizontul sunt nişte masse de molecule de vapori de apă. Viitorul telescop este microscopul. Iar cerul, un corpus de astre, de pulberi cozmice, de nebuloase, întunecoase sau slab luminoase, alcătuite din monade, din etrobii. Marea, care acoperă cea mai mare parte din suprafaţa pământului, marea este o lume de picături, de molecule de apă şi sare. Valul cel năvalnic e un batalion de particule H_2O. In Mexic, în Statul Durango, există un munte de oxid de fer, dâlmul Mercado, care poate fi reprezentat printr'o formulă chimică. Acest bloc uriaş e o masă chimică de fer şi de oxigen combinat.

Atotputernicul s'a piticit, spăimântat, în faţa vocei bubuitoare a unei vijelii: ştiinţa.

Trebuie inventat microscopul beznei, microfonul tăcerei, galvanometrul neantului. Adevărul este caliciul Infinitului şi acest caliciu e alcătuit din aparente întunecimi. *Timere umbrae.* Bufniţile, pisicile, liliecii, *Chiasmodus, Grimaldichtluys profundissimus*, peşti de mari adâncimi ale mărei (6.035 metri), au ochi, simţuri, linii laterale destoinice de a străbate bezna, tăcerea, însuşiri, de noi necunoscute, de apă rece, sălcie.

Acolo unde se isprăveşte totul, tăcerea absolută, repaosul absolut, zero absolut, bezna nestrăbătută, nimicul, neantul, trebue să se afle acolo *totul*, infinitul mic şi activ, eterat şi plastic, ale cărui multiforme aspecte de colonii ne produc senzaţia, noţiunea sorilor, a scoarţelor, a fantomelor cari scarpină umerii spaţiului, Cordilierii, Himalaia, Anzii, munţii cei uriaşi din lună. Trebuie să furnice în adâncul fără fund al conştiinţei, al pasiunilor, al virtuţilor, al murmurului poeziei, al întristărei nemărginite şi al deznădejdei fără îndurare. A muri înseamnă a trăi. A trăi înseamnă a muri. Sinuciderea nu ucide în realitate nimic şi pe nimeni. In elementele sale electronice, subdivizate, totul este nemuritor. Totul este nevinovat, totul se perindează într'un ciclu intern, iar linţoliul este un cuib.

Iată viitorul ştiinţei, iată unde se ascunde marea taină a Universului, nu într'un Dumnezeu macrocozmic.

* * *

Contrar observaţiilor şi teoriilor acceptate, s'ar putea admite şi povestirea biblică: că Universul a fost la început haotic şi omogen, şi că condensările lui, dela nebuloasă până la protoni, a făcut diversitatea ce există. Spencer a susţinut însă că omogenul este nestabil, imperfect, neavând fiinţă omogenul perfect. Evoluţia cerului e o rezultantă a nestabilităţei omogenului.

In Cosmologia raţională sau filosofia naturei, după misticul Cant, raţiunea omenească trebue să ajungă la nişte contradicţii cari să susţie în acelaş timp şi afirmarea şi negarea (antinomii). Hipoteza omogenului primitiv însă e neînţeleasă şi stearpă. Nimic nu se poate dovedi cu ea şi noi nu ne putem întoarce înapoi în timp ca să putem observa un mediu fără structură, în afară de tot ce există în natura aflătoare.

După Clausius, energia Universului este constantă. Entropia Universului tinde către un maximum. Energia totală a lumei este constantă, fără să aibă vreun început.

In româneşte de P. MUŞOIU

Dicţionarul anecdotelor celebre

Micile avantagii ale dezonoarei

Marchizul de Courcelles a obţinut condamnarea soţiei sale, pentru adulter, la recluziune pe toată viaţa.

Marchiza fugi din închisoare şi trăi în străinătate până în ziua când află că marchizul de Courcelles a murit subit. Se reîntoarse apoi la Paris şi începu o viaţă de desfrâu şi de petreceri, satisfăcându-şi toate capriciile.

Cineva, încercând s'o facă să renunţe la acest trai scandalos, primi următorul răspuns:

— Vreau să mă bucur şi eu de pierderea reputaţiei mele!...

(Marchiza de Lambert)

Amant neprevăzător

— Vă vedeam zilnic la braţ cu X! — îi şopti cineva lui La Harpe. Cum se face că v'aţi certat?

— Fiindcă — replică cu îndrăzneală La Harpe — X. nu mă poate ierta că i-am părăsit nevasta.

Funcţiuni bizare

Era o vreme când nu se găsea prinţ sau cardinal în Italia care să nu aibă în slujba lui câţiva nebuni şi câţiva noui convertiţi.

Cel din urmă mare duce din casa de Medicis, avea mai mulţi funcţionari de-această categorie.

Un Englez, care trecea prin Florenţa, întrebându-i pe doi compatrioţi de-ai săi ce caută în oraşul acela, — unul dintr'înşii îi răspunse:

— Sunt plătit pentruca să-l fac pe nebunul Monseniorului.

— Iar eu — mărturisi celălalt — am două sute de taleri pe lună pentruca să-l fac pe catolicul Alteţei Sale.

(De la Place, Pièces intéressantes).

Amor şi vanitate

O doamnă din elită era, la şaizeci de ani, amanta unui funcţionar tânăr şi sărac.

In convorbirile ce avea cu prietenele ei, ea le spunea:

— O ducesă n'are niciodată mai mult de treizeci de ani pentru un burghez.

(Grimm, Correspond.)

Devotament

In 1746, dansatoarea Grimaldi făcea parte dintr'o trupă ambulantă. Surprinsă în apropiere de Louvain, împreună cu mai mulţi actori, de către un detaşament de husari inamici cari îi desbrăcaseră aproape până la piele şi erau gata să meargă chiar mai departe, — această bună camaradă, ca să nu vadă vărsarea de sânge care se pregătea îşi acoperi repede capul cu jponul scurt ce-i mai rămăsese.

In această postură destul de originală, domnişoara Grimaldi conjură pe husari şi pe şeful lor să-i ierte pe ceilalţi şi s'o ia numai pe ea ca ostatică.

In faţa unei situaţiuni atât de... delicate, comandantul detaşamentului duşman exclamă ca Francaleu (un personagiu din „Metromania" lui Piron):

— Am râs, acum iată-mă dezarmat!.

Prin devotamentul ei eroi-comic, dansatoarea a izbutit astfel să-i îmblânzească pe husarii germani şi să salveze viaţa câtorva Francezi....

Declaraţie de dragoste

Cea mai galantă declaraţie de dragoste pe care o cunoaştem este aceea pe care i-a făcut-o ducele de Villa-Mediana reginei Elisabeta: — când regina l'a rugat să-i arate portretul femeii pe care o iubeşte, ducele i-a adus o oglindă.

Consecventă

O femeie, văzând ce mare dragoste are bărbatul ei pentru cărţi, îi zise într'o zi:

— Aş vrea să fiu şi eu o carte, ca să pot sta toată vremea lângă tine.

— Foarte bine! răspunse el — numai că... ar trebui să fii un almanah, ca să te pot schimba în fiecare an!

(Recueil de bons mots)

Femei galante

Un ofiţer se oprise pentru câteva zile în Lyon, tocmai când la teatrul din această localitate se reprezenta „Alcibiade".

In actul al patrulea, indignat de cruzimea cu care actriţa care-o juca pe Palmelo îl trata pe partenerul ei — un erou atât de pasionat şi de interesant — ofiţerul se ridică dela locul său, şi printr'o pornire generoasă, îi strigă actorului respins:

— Ei! la naiba! dă-i patru ludovici, cum i-am dat eu de atâtea ori, şi-ai să-ţi ajungi îndată scopul, pe cuvântul meu!

(Comediana)

Preferinţă

Un tânăr cheltuia foarte mult cu caii şi cu femeile.

Intr'o zi, silit să mărturisească ce iubeşte mai mult: caii sau femeile, — el răspunse cu o adorabilă naivitate:

— Iubesc mai mult femeile, dar stimez mai mult caii!..

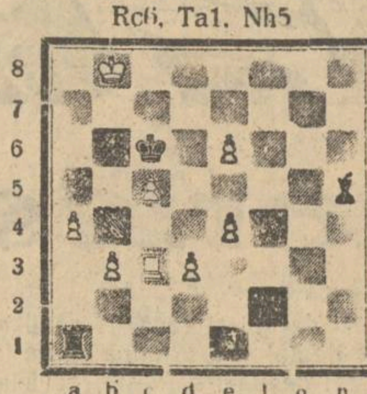
(Mercier. Tableau de Paris)

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 32

de I. Fain, Ştefăneşti
(inedită)
Dedicată d-lui Cpt. Ion Gudju

Negru (3 figuri)
Rc6, Ta1, Nh5

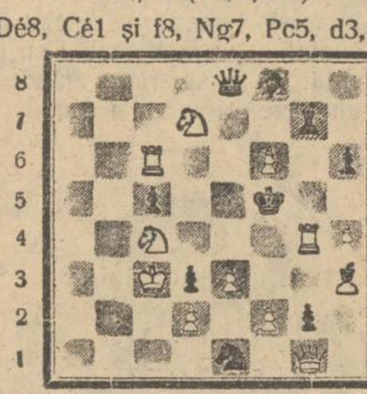

Alb (8 figuri)
Rh8, Tc3, Pa4, b3, c5, d3, é4 şi é6
Alb joacă şi face mat în 4 mutări

PROBLEMA No. 33

de C. G. Gavrilov, Vâlcov
(inedită)
Dedicată d-lui Camil Seneca

Negru (9 figuri)
Rf5, Dé8, Cé1 şi f8, Ng7, Pc5, d3, g2 şi h6

Alb (12 figuri)
Rc3, Dg1, Tc6 şi g4, Cc4 şi d7, Nh3, Pd2, é3, f2, f6 şi h4
Alb joacă şi face mat în 2 mutări

NOTĂ. – Figurile formează pe diagramă iniţialele C şi S.

Rectificare. — Pionul alb din b4 şi cel negru din f4, din problema analitică No. 5 nu există, după cum se poate vedea şi din nomenclatură.

PARTIDA No. 16

Jucată la Lodz în campionatul naţional al Poloniei, pe anul 1927.

Alb: A. Rubinştein; *Negru.* Hirschbein

Gambitul reginei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. Nc1—g5, Nf8—é7; 5. é2—é3, Cb8—d7; 6. Cg1—f3, 0—0; 7. Ta1—c1, c7—c6; 8. Dd1—c2, Tf8—é8; 9. a2—a3, h7—h6; 10. Ng5—f4, d5×c4; 11. Nf1×c4, Cd7—b6; O greşală strategică. In apărarea ortodoxă calul acesta nu trebue să mute înaintea avansării pionului é5 sau c5 cu scopul de a degaja jocul şi de a elibera N din c8; acum negrul rămâne într'o poziţie inchisă a cărei inferioritate e imediat dovedită prin magistralul joc al campionului polon. 12. Nc4—a2, Né7—d6; 13. Nf4×d6, Dd8×d6; 14. 0—0, Cb6—d7; 15. Tf1—d1!, Dd6—é7; 16. Cf3—é5, Cd7×é5; 17. d4×é5, Cf6—g4; 18. Na2—b1, forţează avansarea pionului şi astfel slăbirea fatală a punctului f6. 18....., g7—g6; 19. Cc3—é4!!, un elegant sacrificiu de pion 19....., Cg4×é5; 20 Dc2—c3!!, Cé5—d7; 21. Td1×d7!, Nc8×d7; 22. Cé4—f6+, Rg8—f8; 23. Cf6—d5!! şi negrul a cedat pentrucă matul sau pierderea damei nu s'a mai putut împiedica.

Soluţia problemei No 25 (Fain)

Alb (8 fig.): Rb4, Dh4, Tc1, Cé2 şi f1, Na2 şi d8, Pg2. *Negru* (11 fig.): Ré4, Tg4, Ch6 şi h7, Na8 şi g1, Pd6, é3, é5, f2 şi g7. Mat în 3 mutări.

1. Na2—f7!, Rd3+2. Nc4+; 1...., Rf5+2. D×g4+!; 1..., d5 2. Ng6+; 1...., ~ 2. Tc4+;

La 1. Né6, Nd5! La 1. Nc4, Rf5! La 1. Cg3+, Rd3+ şi dacă 2. Nc4+, T×c4+ sau 2. Nb1+, Rd2! şi nu mai e mat în a treia mutare.

Soluţia problemei No. 26 (Rabinsohn & Scharff)

Alb (12 fig.): Rd8, Dc7, Té8 şi g4, Ca4 şi g6, Nf3, Pb3, b6, c3, g2 şi h5. *Negru* (11 fig.): Rd5, Dé4, Tb5, Cg3 şi g8, Né6, Pa5, c5, d7, g5 şi h6.
Mat în 2 mutări.

1. Tg4—h4!!

La 1. Rc8, d6+ La 1. Cf4+, g5×f4 La 1. T×g8, N×g8. La 1. C×c5, T×c5 La 1. b7, T×b7. La 1. Tf4, g4! şi nu mai e mat în a doua mutare.

AM PRIMIT SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Gică Alexandrescu, Marc Lages, Basile Mărculescu, Cercul de Şah „Tura", *Bucureşti.* Sandu Reiter, *Câmpina*, M. Rabinovici, M. Schleicher, *Dorohoi.* Gheorghe V. Axinte, O. Costăchel, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, S. Augutstein & Simion Lernovici, Iaşi. Victor Pirozynski, *Paşcani.* Isidore Fain, *Ştefăneşti.* Ştefan Fedorovicz, *Tg.-Neamţ.* Iosif Schlarko, *Timişoara.* Avram Rabinovici, H. Ianovici, *Piatra-Neamţ.* Dr. Alfred Roth, *Jibert*, (25 şi 26) Nicu Tănăsescu, *Bucureşti.* Gheorghe I. Mocrjitchi, *Timişoara.* David Isac, *Bivolari* (25). Iuliu Weismann, *Câmpina.* Victor Simu, *Caransebeş.* G. Max, *Galaţi* (26).

AM MAI PRIMIT LA TIMP SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Gică Alexandrescu, Marc Lagès, Cercul de Şah „Tura", *Bucureşti.* Paul Leibovici, *Iaşi.* Ştefan Fedorovicz, *Tg.-Neamţ.* (22. 23 şi 24). Victor Simu, *Caransebeş* (22 şi 23). Gheorghe I. Mocrjitchi, *Timişoara.* David Isac, *Bivolari.* Isac Leibovici, *Ştefăneşti.* S. Augutstein & Simion Lernovici, *Iaşi* (22 şi 24). M. Schleicher, *Dorohoi.* Emil Schechter, *Tg. Neamţ.* (23 şi 24). Nicu Tănăsescu, *Bucureşti.* Iuliu Weismann, *Câmpina.* L. Rabinsohn, Calman Scharff, *Dorohoi.* B. I. Semo, *Giurgiu.* H. Ianovici, *P. Neamţ.* Sonia & Samuel Rosemberg, *Tarutin* (22). Gheorghe V. Axinte, Vasile Leonescu, *Iaşi* (23). D &. M. Davidsohn, *Iaşi.* Riven Schwartz, *Ştefăneşti.* M. Horodniceanu, *Podul-Iloaie* (2).

* * *

Pentru împlinirea sumei de 60 de puncte, deslegătorii notaţi mai jos vor primi ca premiu câte o carte de şah. Se înţelege dela sine că punctele obţinute peste suma anunţată, se vor aduna din nou până ce la a doua împlinire de 60 puncte, noui premii se vor acorda. Deslegătorii cari nu şi-au trimis adresa, îi rugăm să ne-o trimeată cât mai urgent.

Ceilalţi deslegători cari mai au nevoie de câte-va puncte, vor primi şi ei acelaş premiu imediat ce vor completa suma respectivă.

Dăm aci şi lista premianţilor:

I. L. Lewin şi Samuel Thau, *Bucureşti.* Sandu Reiter, *Câmpina.* M. Rabinovici, L. Rabinsohn şi Calman Scharff *Dorohoi.* Paul Leibovici, *Iaşi.* Victor Pirozynki, *Paşcani.* H. Ianovici, *Piatra Neamţ* şi Iosef Schlarko, *Timişoara.*

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Milionarii americani

Statisticile anului 1925 arată că în Statele-Unite 207 capitalişti au declarat că au venituri ce trec *de un milion de dolari!* Dintre aceştia, 96 sunt locuitori ai oraşului New-York. In 1924 nu s'au declarat decât 74 de „milionari după venit".

Astăzi, din 207, cinci recunosc că au un venit de peste cinci milioane de dolari; iar dintre aceştia, doi au împreună un venit de 22.006.845 dolari anual.

Numărul contribuabililor care plătesc impozite pe venit atinge cifra de 4.171.000, iar totalul venitului acestora se ridcă la 21.894.576 dolari.

In medie deci, fiecare contribuabil are un venit anual de 5,250 dolari. Suma totală a impozitului pe venit, încasată de stat e de 734.555.180 dolari, din care 21 la sută sunt plătiţi de locuitorii New-Yorkului şi 67 la sută de locuitorii din regiunea industrială.

O moştenire fabuloasă

In 1840 guvernul Statelor-Unite a decis să dea o recompensă urmaşilor direcţi ai celor doi eroi: Costinsco (polonez) şi Lafayette (francez) care au luat parte la războiul pentru independenţă dus de Statele-Unite contra Angliei.

Doi nobili polonezi, supuşi ruşi, Vanicovici şi Reşco, au fost recunoscuţi ca moştenitori ai lui Costinşco şi li s'au atribuit mari proprietăţi în statul Ohio. Insă familia Reşco n'a putut să plece în America la timp: apoi a dispărut. Abia de curând, un descendent al familiei Reşco, aflându-se în Paris, şi-a reclamat moştenirea care se cifrează la mai multe zeci de milioane de dolari.

Efectele eclipsei

Zona de 50 klm. de unde s'a putut vedea în Anglia eclipsa totală de soare, cădea tocmai în într'o localitate din fundul provinciei, cu populaţie relativ rară. Direcţiunea căilor ferate engleze publică acuma un raport, din care reiese, că a fost prevăzută la timp sosirea celor 250.000 de curioşi şi s'au pus în circulaţie la 27 şi 28 Iunie 240 de trenuri suplimentare, cu vreo 1500 de vagoane cu paturi şi vagoane-restaurante. Aceste vagoane au rămas în noaptea dinaintea eclipsei, înşiruite dealungul tuturor liniilor de triaj, fiind ocupate de turişti.

Un spărgător genial

Poliţia din New-York a descoperit câteva spargeri de casse de bani, din care a tras următoarele concluzii: un spărgător, necunoscut şi misterios, având simţul auzului foarte desvoltat şi pipăitul extrem de sensibil, reuşeşte să descifreze toate broaştele şi lacătele secrete, şi deschide seifurile şi cassele de bani fără să le pricinuiască vreo deteriorare. El ştie să înlăture dinainte efectul celor mai sensibile sisteme de semnalizare şi de alarmă.

Cele mai formidabile mecanisme de încuiat uşile şi porţile sunt deschise de acest bandit misterios cu uşurinţă şi fără sgomot.

In istoria poliţiilor lumii, acest caz e considerat ca unic, deşi în ultimii 25 de ani au mai fost încă două cazuri similare, în care banditii au dovedit multă artă şi inspiraţie, dar nu până la un asemenea grad excepţional.

Un asasinat filosofic

Unul din tinerii savanţi ai Franţei, Dévigne, profesor de filosofie foarte talentat, a fost împuşcat de curând de o studentă, Alba Bianchi, originară din Corsica. S'a crezut la început că Corsicana s'a răzbunat pentrucă la nişte examene pe care le-a dat cu Dévigne, n'a căpătat nota de trecere.

Ancheta a constatat că între studentă şi profesor au existat unele relaţii destul de ciudate. Scriindu-i lui Dévigne, Bianchi, afirma că in mijlocul haosului general de azi, numai el i se pare un om cu concepţii minunate şi solide: deci, Bianchi s'a îndrăgostit de Dévigne; dar amorul ei era un amor „transcendental" — singura formă cu putinţă pentru oamenii superiori.

Bianchi îl mai asigura pe Dévigne în corespondenţa ei, că iubirea aceasta n'are nimic comun cu platonismul nici cu fiziologia, şi că astfel vor fi relaţiunile oamenilor de mâine...

Probabil însă că Dévigne n'a corespuns idealului eroic al studentei corsicane. In urma mai multor discuţii şi certuri violente, Bianchi i-a cerut lui Dévigne să se căsătorească cu dânsa. Filosoful a refuzat, spunându-i fetei că propriile ei teorii se împotrivesc acestei căsătorii. Atunci, Bianchi, care în cursul ultimei discuţii îşi făcea buzele şi se pudra cu o nepăsare prefăcută, a scos un revolver şi l'a împuşcat pe Dévigne.

La proces, Bianchi s'a apărat invocând argumente filosofice. Discursul ei a fost construit pe considerentul, că în clipele de afecţiune, voinţa umană dispare cu totul şi deci crima săvârşită de om în asemenea împrejurări nu poate fi pedepsită.

Tribunalul a condamnat totuşi pe asasina-filosofă la recluziune.

„Far-West" la Berlin

Sbuciumul trăit de Germani în ultimii treisprezece ani dă roade cu totul surprinzătoare pentru caracterul tradiţional pacinic şi cuminte al populaţiei. Ceeace a uitat până şi „Far-West"-ul american (Westul îndepărtat, teritorii noui ale Statelor-Unite); ceeace ne-am obicinuit să vedem numai pe ecranul de cinematograf, a fost reinviat brusc într'o suburbie a Berlinului. Doi poliţişti călări au urmărit în pădurea Tegel pe doi indivizi suspecţi; aceştia fiind somaţi să se predea, au deschis un violent foc de revolvere, rănind pe unul din poliţişti şi omorându-i calul. Apoi necunoscuţii au dispărut, iar peste vreo trei ceasuri au pătruns în vila marelui industriaş Vitcovschi din Neandorf; aci, surprinzându-l pe proprietarul vilei în dormitor, l'au ameninţat cu revolverul şi i-au luat bijuterile. In acest timp, poliţia căuta prin pădure, fiindcă logica spunea că după isprava făcută cu poliţiştii, banditii trebuie să stea ascunşi. Când s'a aflat despre „lovitura" dela vila lui Vitcovschi, detaşamente mai mari de poliţie au început să-i caute în alte direcţii, deasemenea... logice. In acest timp banditii au venit într'un hotel din apropierea vilei prădate, furând şi de aci bani, ţigări şi ciocolată. In zăpăceala generală, au reuşit să dispară din nou. Logica poliţiei spunea că banditii se vor mulţumi cu trei isprăvi şi vor trebui acuma să se ascundă definitiv. Indivizii însă au mai apărut în casa unui magistrat din târguşorul Bertchold, l'au prădat de bani şi de lucruri de valoare.

CĂRŢI ŞI REVISTE

ANDRÉ GERMAIN: Chez nos voisins editura Rieder, Paris, 1927

Autorul „Pelerinagiilor europene" a adunat în noul său volum impresiile din călătoriile prin ţările vecine Franţei: Germania, Italia, Olanda, Elveţia. Pornit cu gândul de a descoperi semne ale noului spirit european de după războiu, André Germain a putut scăpa de primejdia jurnalismului căutător de „lucruri senzaţionale".

„Mă opresc la Colonia, pentru a vedea pe doi dintre acei oameni de care duce lipsă restul Europei"... Cei doi oameni sunt eseişti; unul din ei e cel mai autorizat discipol al lui Keyserling. Lângă Berlin, vizitează pe octogenarul pictor Lieberman, apoi pe Stresemann — şi convorbirile sunt abia schiţate, reduse la câteva fraze caracteristice, topite într'o atmosferă de bunăvoinţă şi înţelegere. La Florenţa, el are o întrevedere rapidă cu Eleonora Duse: o siluetă abia întrezărită, ca un fulger pe culmile artei şi iubirii. Pe Romain Rolland l-a vizitat la Villeneuve: refugiul acestui solitar îndurerat de hula lumii şi totuşi încrezător în destinul omenirii, e evocat cu o discreţie şi cu o fraternitate mişcătoare. Mai sunt studii asupra lui Fritz von Unruh, Carl Sternheim — sau evocarea patetică a cuibului feudal unde a murit Bismark, unul dintre „precursorii" războiului din 1914. Căci umbra acestui gigant al politicii mondiale stărue, dela 1870, până azi în anii de neliniştită căutare a păcii.

In adevăr pagini mai mult neliniştite decât senine. Anii de după războiu sunt plini de dezastre, de omoruri, de înfrângeri în jurul marei tragedii europene. Autorul a vorbit cu oamenii care văd mai departe decât ceilalţi; ei văd Europa ca o insulă ameninţată să fi cotropită de valurile altor continente. Ei sunt totodată păzitorii acestei Europe, pentru care îşi dau gândirea şi viaţa, luptând cu mândrie ori cu seninătate.

Călătoriile nu mai pot fi simple itinerarii. Ne trebuesc şi călătorii spirituale. André Germain nu hoinăreşte. El ştie unde merge; de cele mai multe ori bate la o poartă bună. Priveşte, ascultă. Surprinde bucuria caşi amărăciunea. Descoperă câte ceva care uimeşte sau consolează, care luminează sau îndrumează. Astfel, o lume pe care cei mai mulţi o ignorează, se desfăşură în paginile acestei cărţi. Sunt anticipări ce se vor realiza mai târziu şi pe acest continent îndurerat. R.

IRMA BOYER: Louise Michel, edit. Delpeuch, Paris

O carte care ne dă o frumoasă lecţie de eroism, în aceste vremuri tulburi. „Fecioara roşie" din vremea Revoluţiei Franceze e astăzi mai actuală decât oricând.

Din copilărie, Louise Michel a arătat că va fi o luptătoare. Iubea pe cei slabi, pe cei oprimaţi, pe cei umili. Fiică naturală a unei servitoare, ea a fost adoptată de familia Demahis, care avea ceva mai multă cultură decât proletarii de atunci. Crescută ca o mică sălbatecă, în legătură neîncetată cu natura. Louise Michel era pregătită pentru viaţa ce-a dus-o. A fost institutoare, încercând să aducă puţin aer în educaţia înăbuşitoare şi formalistă... La Paris, ea se instrueşte mereu. Se alătură de republicani, în momentul când începe lupta contra Imperiului. Ia parte deplină la marea mişcare a Comunei, costumată ca guard naţional, totdeauna în locurile cele mai primejdioase. Deportată în Noua-Caledonie, încearcă să facă educaţia antropofagilor. Reîntoarsă în Franţa, reîncepe lupta, până ce moare într'un turneu de propagandă, servitoare credincioasă a revoluţiei.

Iubind mai presus de toate, „marea cauză umană", ea şi-a jertfit propria sa iubire pentru Ferré, împuşcat la Versailles. Aceste două suflete de elită nu se puteau iubi în mod egoist, în mijlocul suferinţii semenilor lor. S'au iubit în focul luptei, uniţi în dragostea pentru libertatea omenească.

Cu câteva luni înainte de moarte, Louise Michel a vorbit într'o adunare, cu elanul magnific al unei iluminate care cuprinde şi armoniile viitoare:

„Oameni! Fraţii mei, toată străduinţa voastră să fie îndreptată spre cea mai înaltă desăvârşire. Să fiţi pătrunşi de marile adevăruri morale şi ştiinţifice; adunaţi nouă învăţăminte şi fiţi gata pentru ziua cea mare când veţi putea goni pe păstorii cei răi. Dar nu schimbaţi locul suferinţei: nu râvniţi la petrecerile pe care le dispreţuiţi şi le combateţi la stăpânii voştri; fiţi tot mai buni, aducând colectivităţii fiinţe cât se poate mai desăvârşite. Dacă veţi izbuti să ucideţi pe tiranul din voi înşi-vă, tiranul va fi mort pretutindeni. Puterile răului vor da înapoi faţă de puterile iubirii şi ale raţiunii".

Irma Boyer a scris despre Louise Michel cu dragoste şi înţelegere, aducând multe amănunte din propria-i viaţă. Cartea e prefaţată de Henri Barbusse, care revendică pe marea Republicană, ca o Revoluţionară în spiritul comunismului modern. Eroare a fanatismului, chiar a celui luminat. Louise Michel trecea dincolo de cadrele tuturor partidelor. Era revoluţionară, dar împotriva tuturor tiranilor şi a tuturor dogmelor. R.

Comunismul

„Comunismul" este numele unui studiu apărut de curând în Home Library University, Londra, şi semnat de profesorul **Harold Laski.** Interesant este acest volum şi prin conţinutul său care e un studiu admirabil al chestiunii şi prin modul călduros în care presa engleză îl recomandă membrilor parlamentului englez ca un mijloc sigur de a evita prin cunoaşterea ştiinţifică şi obiectivă a chestiunii, lupta de clasă în Anglia.

Opinia generală asupra comunismului este că el a dat greş şi că cele mai multe din principiile sale au fost condamnate de experienţă, deci că tot capitalismul, cel atacat cu atâta violenţă, dă cele mai bune condiţiuni de salar, repaos şi libertate muncitorului. Profesorul Laski are marele merit de a arăta cititorului care ar fi filosofia comunismului, ce elemente viabile aduce în problemele sociale şi pentru ce rămâne o forţă şi atâta vreme cât nu vom avea curajul să abordăm problemele sociale cu îndrăzneală şi generozitate, o primejdie. El începe prin o expunere clară şi obiectivă a teoriilor lui Marx, scoţând în lumină greşelile şi adevărul lor, expunând apoi controversele diferitelor şcoli şi arătând marea lor putere asupra imaginaţiei.

Puterea cea mare a comunismului, pregătit de influenţa lui Marx, zice el, stă în aceia că dă o interpretare istoriei şi vieţii, din care noţiunea de „datorie" reese clară pentru fiecare. Ea dă o încredere care seamănă cu acea credinţă ce a inspirat pe primii creştini şi pe credincioşii mahometani. Comuniştii cred că a sosit ceasul mântuirii, după cum credeau şi primii creştini şi islamiştii. Ei simt că bărbaţii şi femeile însufleţite de credinţa aceasta adâncă sunt o forţă care nu întâlneşte rezistenţă în burghezia capitalistă tocmai pentrucă acolo nu există nici credinţă, nici apostolat. Socialiştii pacifişti care cred că au aliaţi în comunişti se înşeală. Comuniştii nu sunt pacifişti. Ei au aşa credinţă în adevărul descoperit de ei în cât orice mijloc este bun pentru realizarea lui. Comunistul nu vede în cruzimile şi confuzia actuală o greşeală a sistemului lor, ci o „necesitate" a primilor paşi către o ordine superioară. Cine îşi închipuie că ei înşeală cu bună ştiinţă poporul cu nădejdi amăgitoare, nu înţelege farmecul pe care comunismul îl exercită şi care vine din credinţa fanatică a celor ce-l propagă. Ca şi Revoluţia franceză, zice profesorul Laski, comunismul în afară de greşelile şi crimele lui răspunde la o nevoe fundamentală a naturii omeneşti. El vorbeşte imaginaţiei, o înflăcărează şi-i dă credinţa cotropitoare într'o lume mai bună, credinţa care creiază apostolatul. „Dacă societatea, zice profesorul Laski, nu poate oferi nimic altă decât locul unei simple mâni de lucru în progresul ei care se îndeplineşte dela sine şi nu se întrevede alt ideal decât succesul personal, ca în tradiţionalul moralist Samuel Smiles, comunismul apare ca un vast câmp pe care mintea îl poate explora. Cu alte cuvinte comunismul este un pericol pentru o societate care se teme de el ca de o sfidare a autorităţii sale şi totuşi îl ignorează ca ameninţare a existenţii sale ca stat". I. S.

Femeia izvorul păcatului...

Revista „Europe centrale" vorbeşte despre o scriere nepublicată a lui Tolstoi „Eva", o serie de note scrise cam pe la 1900. In aceste note marele scriitor rus se arată neîndurat pentru mişcarea feministă şi dovedeşte o opinie cât se poate de rea despre femee. După el femeia e cu totul deosebită de bărbat şi în ceeace priveşte sufletul: ea nu e capabilă de cât de două feluri de sentimente, iubirea de bărbat şi iubirea de copii, restul e jocul imaginaţiei. Greşeala capitală a feminismului, zice el, este că femeile vor să imite în totul pe bărbaţi. Dacă vor să-şi dezvolte individualitatea ar trebui să şi-o dezvolte după liniile proprii feminităţii. Care sunt aceste linii Tolstoi nu ne spune, constată însă că aceste creaturi fragile şi inconştiente au continuat să fie pentru omenire ceiace a fost Eva pentru Adam: izvorul păcatului.

Emoţie şi creaţie artistică

D. Tudor Vianu desvoltă în „Viaţa Românească" paradoxul legăturii dintre creaţie şi emoţie, relevând cu o bogată documentaţie şi argumentare logică punctele lor de contact şi semnificaţia estetică a acestor două procese, în termenii unor comparaţii utile.

Creaţia, spune d-sa, a fost pentru artist treptata justificare a unei intuiţii iniţiale. Acum când stă şi priveşte în urmă, fiecare moment particular al operei sale îi apare artistului, ca mai mult sau mai puţin adaptat intuiţiei pe care trebuia s'o justifice. Atitudinea sa este deci absolut tehnică şi din ea se pornesc modificările „de la dernière main" pe care artistul le aduce operei sale.

Alta este situaţia noastră. Opera a fost pentru noi cucerirea progresivă a unei emoţii finale. Când ajunşi acum la capăt, considerăm trecutul emoţiei noastre, — fiecare element particular, resimţit la timpul lui ca suficient şi înzestrat cu o finalitate proprie şi locală, se îmbogăţeşte cu o semnificaţie nouă şi mai adâncă. Inţelegem mai bine pentru ce artistul a întrebuinţat cutare şi cutare situaţie sau valoare plastică, sau rămânem nedumeriţi de ce le-a întrebuinţat tocmai pe acelea.

Emoţiei estetice primitive, la care impresionistul pare a rămâne totdeauna, i se adaugă astfel admiraţie sau îndoială în ce priveşte dibăcia artistului. Sunt unele persoane la care acest din urmă sentiment dobândeşte preponderanţă şi atitudinea lor se apropie oarecum de aceia a artistului la sfârşitul procesului de creaţie. Abia atitudinea despre care vorbim este aceia **critică.**

A face critică înseamnă prin urmare a ocupa punctul de vedere al artistului care îşi consideră opera terminată. A face critică mai înseamnă însă a înăbuşi emoţia nudă, în avantajul comparaţiei ei cu tehnica artistului.

Se vede bine acum de ce este insuficientă situaţia criticului impresionist care speră totul dela simpatia emoţionată cu opera, menită să-i deschidă şi ultima adâncime a sufletului artistului, pe când acesta pare a fi numai un punct de pornire pe care reflecţia tehnică trebue să-l complecteze, pentru ca sufletul artistului să-şi destăinuiască natura adevărată a proceselor care l-au cutreerat.

Analiza ne arată astfel că dacă contemplatorul, abandonat cu totul emoţiei sale, se indentifică vreodată cu artistul, aceasta se petrece numai prin ceiace în aceasta din urmă este cu totul rudimentar şi nedefinit. Orice încercare de a cuprinde mai adânc sufletul artistului, trebue să întreacă acest moment şi să înţeleagă acea specifică luptă a motivelor din sufletul său, al cărui rezultat este potrivita adaptare a operei materiale la intuiţia formală din care ea decurge. Această încercare de comprehensiune nu mai este însă o emoţie, ci un act rafinat de reflecţie.

Un cuvânt specific

Nu ştim decă e vre-un cuvânt în limba franceză care să fi dobândit de la Cambronne încoace un caracter mai specific franţuzesc decât cuvântul „merde".

Marcel Arland, spiritualul colaborator dela „Nouvelle Revue Francaise" ne dă, în numărul pe Iunie, posibilitatea să înţelegem şi mai bine virtuţile cuvântului franţez mai sus numit.

„Am fost de curând, scrie Marcel Arland, la una din piesele care au acum la Paris un mare suces. E un act în acea piesă, sau mai curând o scenă, sau mai curând un cuvânt, care m'a mişcat adânc. Ne aflăm în actul al doilea care se desfăşură (minune!) într'un dormitor, unde stau de vorbă femeia şi amantul. Femeia oferă iubitului ei să bea ceva şi el refuză. Scena se ghiceşte: „Vrei porto? — Nu. — Şampanie? — Nici." Atunci, cu o mică strâmbătură care e şi ea o mângâere, femeia oferă: „Merde alors". (Rog să fiu iertat: am citat) Femeia pronunţă cuvântul în chip ideal; e duioasă şi familiară; e maternă şi copilăroasă; şi poate niciodată ca atunci nu pare de rasă mai mare. Imi dau seamă că mă exprim rău — ar trebui să auziţi actriţa. Te simţi mişcat, înfiorat, turburat. Iată marea artă, cugeţi atunci, o artă întru totul franceză. Şi nu cred ca un atenian ascultând *Oedip Rege* să fi fost mai mândru de patria lui, cum suntem noi, atunci, de patria noastră".

Să fie o ironie a lui Marcel Arland?

N'ar putea să ne-o spue decât tot el! — *A.*

Ionel Teodoreanu şi romanul adolescenţei

D. Cezar Petrescu încearcă să explice în ultimul număr al revistei „Gândirea" semnificaţia neobicinuitului succes de librărie al romanului d-lui Ionel Teodoreanu: „La Medeleni".

Motivarea psihologică a pretinsului scandal literar suscitat de caracterul vădit sensual al câtorva pasagii, o întemeiază just d. Cezar Petrescu pe însăşi structura intimă a adolescenţei.

Adolescentul, spune d-sa, nu mai e copil şi nu e încă om. Fiindcă societatea nu l-a încadrat, e împotriva societăţii. Sub o formă ori alta, e rebel: dela dispreţul pentru dascăl, până la lupta pentru a scăpa de tutela familiei; de la pălăria ofensivă ori pantalonul charleston, până la proclamrea sgomotoasă a principiilor anitsemite, comuniste ori fasciste, după epocă, ţară şi temperament. Iar dedesubtul acestor convulsiuni, apare sub toate destrămăturile, criza iniţială şi centrală, care e criza sexualităţii.

„Subliniez înadins deosebirea răspicată, între iubirea acută, patetică şi unică în care se rezumă îndeobşte romanul adolescenţei, aşa cum l-a oferit literatura până în ultimele două decenii, şi între sexualitatea pe care a presimţit-o cu adevărată cruzime Wedekind şi o trăeşte până la drojdia acră Dan Deleanu, ca şi ceilalţi eroi accesorii într'o măsură mai moderată, dealungul celor cinci sute de pagini din romanul lui Ionel Teodoreanu. Sexualitatea exasperantă, lupta între carne şi principii, carne şi demnitate, amestec de umilinţă şi de orgoliu, de voluptate, şi de scârbă — temă care începe să nu mai fie nouă, dela Gide, Mauriac, Martin du Gard ori Lacretelle, încoace.

„Fiindcă Dan Delanu trăieşte această existenţă veridic, fiindcă sacrifică iubirea cea mare şi pură pentru Monica, instinctului care îl mână în braţele Adinei Stephano şi instrument docil în mâna Ioanei Pallă, apare făţărniciei noastre uneori monstruos şi adeseori antipatic. Impresie superficială, rectificată îndată după ce ai închis volumul, dacă ai obiectivitatea să confrunţi această adolescenţă cu a ta, lector. Cu a ta, lector, oricine ai fi şi în orice mediu ai fi crescut, chiar fără apartamentul cam prea cinematografic din strada Pitar-Moş, fără să fi fost ghidat de un mentor libertin ca Herr Direktor, fără să fi purtat numai decât în carne amintirea unei Adine Stephano şi fără să fi întâlnit în cale o Ioana Pallă. Cine, fără ipocrizie, chiar din neamul sever şi eroic al lui Mircea Balmuş, poate invoca o adolescenţă castă, netorturată de ispita aprinsă a celei dintâi femei în roşu cu domiciliul la cutare hotel?

„Dacă Ionel Teodoreanu a pus în sexualitate axa romanului său, n'a făcut-o, aşa-dar, decât fiindcă sexualitatea e problema şi criza capitală a adolescenţei. Că a avut nevoie de puţin curaj pentru aceasta, e neîndoios. Că a isbutit să exprime, ceiace până acuma n'a mai fost exprimat în literatura românească, e iarăşi în afară de orice îndoială".

Consideraţiuni despre roman

Intr'un interview acordat revistei „Complex" d. Eugen Herovanu arată că nici un gen literar nu pune mai mult în evidenţă caracterul social al artei, ca romanul. „Romanul modern, este cu deosebire social şi psihologic. Totuşi domeniul său e nelimitat şi nimic nu poate forma obstacol imaginaţiei scriitorului care povestind, descriind şi reconstituind viaţa, aşa cum o vede el, e liber să-şi aleagă lumea, acţiunile şi problemele care-l interesează. In sânul unei societăţi, desvoltarea romanului e legată de anumite condiţii particulare. Insuşi romanul ca gen, reprezintă o fază în desvoltarea culturală şi artistică a mediului naţional.

„Unii cred că societatea românească nu poate avea încă romanul său, pentrucă n'a parcurs toate etapele prin care au trecut ţările apusene; Franţa de pildă; că n'am avut încă epopeea noastră; că ne lipsesc încă şi alte condiţii necesare desvoltării romanului. Nu prea sunt de-aceastä părere. Este adevărat că n'am avut epopeea noastră, dar au avut-o ţările dela care am împrumutat aproape toată cultura noastră. Noi nu trăim numai din fondul culturii noastre proprii, ci mai ales, din acela al culturii apusene, în desvoltarea noastră, m sărit câteva etape şi am trecut mai departe.

„E drept că sufletul nostru se cam resimte de asemenea lacune; dar toate aceste lucruri nu ne împiedică de-a merge înainte. Că aspectul vieţii noastre nu oferă material de roman, nici lucrul acesta nu-l cred. Intâi, pentrucă orizontul romanului modern este nelimitat; apoi, pentrucă viaţa noastră, foarte variată, foarte interesantă, şi foarte complexă, oferă toate problemele sociale, morale şi psihologice ale societăţilor de civilizaţie veche, plus altele specifice şi locale. In fine, pentrucă ea prezintă aspecte neprevăzute, interesante, pline de farmec şi de pitoresc, care pot aduce ceva nou.

„Inceputurile romanului nostru sunt promiţătoare. Dela „Ciocoii vechi şi noi" ai lui Filimon până la „Medelenii" lui Ionel Teodoreanu,—Duiliu Zamfirescu, Vlahuţă, Sadoveanu, Rebreanu şi alţii, ne-au dat o sumă de lucrări de mare merit şi demne de toată atenţia."

BIBLIOGRAFIE

Lucian Costin: „Doine şi romanţe", Biblioteca folcloristică a Banatului, No. 1, — Atelierele „Cartea Românească", Timişoara.

Lucian Costin: „Balade", Biblioteca folcloristică a Banatului, No. 2, — Atelierele „Cartea Românească", Timişoara.

Const. R. Crişan: „Cântarea mântuirii mele" (Poem în XVIII psalmi), Ed. I. Keyla, Moineşti, Preţul 45 lei.

Mihail Drumeş: „Capcana", Edit. „Flamura", Craiova, Preţul 50 lei.

Dr. S. Irimescu: „Combaterea tuberculozei", Tip. Ion C. Văcărescu, Bucureşti.

Complex, Anul I, No. 6; Răsăritul, Anul IX, No. 10; Templul literar, Anul I, No. 1 şi 2; Ideea Europeană, Anul IX, No. 203.

Societatea de mâine, Anul IV, No. 27 şi 28; Cele trei Crişuri, Anul VIII, No. 6.

MĂRUNTE

— **In** urma morţii regretatului profesor Vasile Pârvan, care era şi preşedintele Consiliului de Administraţie al Casei de Editură „Cultura Naţională" d nii profesor Dim. Gusti, membru al Academiei Române şi preşedinte al Institutului Social Român şi Marin Simionescu-Râmniceanu, membru corespondent al Academiei Române, au demisionat din conducerea „Culturii Naţionale".

Viaţa rurală în Rusia

Găsim în cotidianul rusesc „Rul" („Cârma") din Berlin o recenzie asupra unei cărţi, apărută în Rusia Sovietică. Recenzia e luată în întregime din „Gazeta Roşie" („Crasnaia Gazeta") din Moscova. „Rul" o reproduce la rubrica recenziilor, arătând numai izvorul din care a fost luată.

Dat fiind că „Rul" e un ziar anti-bolşevist, democrat însă („stânga republicană") şi cel mai neîmpăcat adversar al presei sovietice; iar „Crasnaia Gazeta" e oficiosul „Comsomolului" („Comunisticeschii Soiuz Molodeji" — „Uniunea Comunistă a Tineretului"), — publicarea unei recenzii literare, care exprimă aprecierile pro-bolşeviste de acord cu cele anti-bolşeviste, capătă însemnătatea unei adevărate revelaţii.

Dăm peste un aspect al vieţii sociale ruseşti, asupra căruia ruşii n'au cel puţin două păreri. Şi merită atenţiune faptul că şi „Crasnaia Gazeta" a ştiut să fie obiectivă când a judecat redarea literară a vieţii moderne din Rusia. Din asemeni informaţii am putea afla însfârşit care este realitatea acestei vieţi.

Iată recenzia din „Crasnaia Gazeta", adoptată de „Rul":

MIHAIL CARPOV: „Iubirea a cincea". Ed. „Proletarul", Moscova, 1927.

Carpov e un scriitor încă foarte tânăr. Prima lui nuvelă mai mărişoară, „Sudorile din Aprilie", a apărut în ediţia întâia a Almanahului „Stroica" din 1924 („Reclădirea").

In noul roman scris de Carpov, „Iubirea a cincea", se desfăşură o largă intrigă, cuprinzând câţi-va eroi principali şi o serie lungă de cei secundari. Pe primul p'an se află un oarecare Sergiu. In ciuda stereotipiei romanului nostru rural de azi, acest Sergiu are o mulţime de cusururi, absolut fireşti în situaţia lui de „comandant roşu". Autorul a renunţat să-l schiţeze ca pe un erou epic: nu i-a scos portretul în stilul nostru obişnuit de „militar roşu" — viteaz, inteligent, revoluţionar şi plin de virtuţi, care ştie să trezească din somnolenţă populaţia satelor ruseşti.

E fiul unui ţăran, fost gospodar mijlociu, ruinat în ultimii ani; în acelaşi timp e finul unui ţăran Alexei Savohin, mare „om de afaceri" rural, îmbogăţit de curând. „Comandantul roşu", care a lipsit din satul lui mai în toţi anii războiului, revoluţiei şi ai reorganizării armatei roşii, comandă o unitate cartiruită într'o parte a judeţului, unde se află satul său natal; astfel că stă mai mult în acest sat. Sergiu este foarte puţin iniţiat în ce priveşte „clasa" fiecărui gospodar din comună. Nu cunoaşte practica vieţii: cum anume „oameni de afaceri" ai satelor ştiu să ocolească legile şi cum ajung să conducă obştia sătească mai pretutindeni. El nu poate renunţa la băutură, nici la aventuri amoroase, şi nu se gândeşte la urmări.

Cu toată inteligenţa, elocvenţa şi frenezia muncii lui, Sergiu nu ştie să fie un politician abil în mijlocul condiţiilor specifice ale vieţii rurale; deşi e neglijent faţă de interesul său personal, material, deşi e însufleţit de ideile revoluţionare şi supus disciplinei şi tenacităţii de partid, — el are'i prea multă aprindere şi grabă, nu înţelege să-şi suprime izbucnirile personale. Sergiu nu poate să se înţeleagă cu „Selcorul" care nu e om de partid, ci „în afară de partide" („Selcorul" — „selschii corespondent" — „corespondent sătesc" — o nouă funcţiune socială ivită în Rusia: un gazetar, localnic autentic, mai deseori începător, care comunică totul ziarului comunist judeţean; „selcorii" cei buni — fiecare sat îşi are câte un selcor propriu — sunt binecuvântarea satelor, iar cei răi sunt o calamitate din pricina denunţurilor şi intrigilor interesate). Tocmai această neînţelegere e cauza tuturor nenorocirilor şi insucceselor, pe care le va suferi Sergiu.

Tipul „selcorului" din acest roman, deşi foarte complex, e exact şi plin de viaţă: un visător destul de ambiţios, un poet-ţăran începător, autodidact; e gelos şi răzbunător, fiindcă e îndrăgostit de idei frumoase, dar e şi sincer, deşi puţin cam confuz ca revoluţionar şi ca luptător împotriva inerţiei şi ticăloşiei din jurul său.

Carpov a reuşit de minune să ne zugrăvească tipul „omului de afaceri" rural: Alexei Savohin. Acesta a ştiut să pună mâna pe vechea lui moară, „omisă" pe vremea naţionalizării averilor din 1919; acum, o reclădeşte, „cinstindu"-şi mereu cu vodcă, din calcul, pe lucrătorii cam slabi de înger şi lacomi la băutură. El ştie să se pună bine cu intelectualii satului şi cu autorităţile. Se poate spune că chiar iubeşte în felul lui, cultura şi cartea. In anii de foamete, Savohin apără şcoala şi nu îngădue să fie desfiinţată (deşi câştigă ceva bani şi cu această chestiune). Ii place „să facă cinste" cu mâncare şi băutură la cât mai multă lume; uneori e darnic; până şi „şmecheria" lui e amestecată cu bonomia tipică, „rusească", şi cu o încredere sinceră în bunătatea-i proprie. Insă, în caz de nevoe, el devine o mare bestie, când sunt ameninţate interesele lui directe.

Dintre numeroasele tipuri de cămătari rurali, în literatura proletară, Savohin reprezintă figura cea mai reală, ruptă din viaţă.

Mai sunt foarte interesanţi: învăţătorul satului, învăţătoarea, argatul, gospodarii, „mujicii", ţăranul-rezoneur, etc.; autorul reuşeşte să diferenţieze până şi tipurile fetelor şi femeilor dela ţară, ceiace atât de rar se realizează în literatura noastră de azi; deşi, trebue să spunem, că şi la Carpov tipurile feminine sunt concepute mult mai slab decât ale bărbaţilor.

Intr'un lung şir de scene, Carpov descrie cu mult relief cele mai grele şi bolnăvicioase momente din procesul actualei transformări a satului rusesc: inconştienţa politică şi cămătăria membrilor „celulei comuniste" a statului; nemulţumirea comuniştilor (din epoca războiului civil) faţă de invazia biurocratică săvârşită în acest sat de organizaţiunea comunistă judeţeană; nepriceperea cu care se uită ţăranii săraci la politica autorităţii sovietice, — aceşti ţărani ale căror capete mai înfierbântate ajung să viseze o nouă revoluţie, un nou măcel, o nouă exterminare a „oamenilor de afaceri" după care să urmeze crearea unui nou partid... Apoi — somnolenţa comitetului central judeţean, copleşirea satului de păianjenişul întins de cămătari, domnia alcoolului „casnic" asupra întregii populaţii; acapararea Sovietelor săteşti de ţăranii mai bogaţi, etc....

„Crasnaia Gazeta".

GHEORGHE GORBACEV

INSEMNĂRI

Al IV-lea centenar al lui Niccolo Machiavelli

Italia a celebrat cu mare pompă centenarul al patrulea al morţii lui Niccolo Machiavelli, născut la 1469, mort la 22 Iunie 1527. Machiavelli, codificatorul puterii de stat latină, humoristul, poetul, autorul dramatic şi pionierul patriot al Italiei, a trăit într'o epocă de tranziţie. Spiritul renaşterii era în decădere în Europa. Glasul său a fost o chemare către patria lui, destinată să reînvie lumea antică în artă şi literatură, spre a reînvia şi acea „virtus" romană prin reîntronarea militarismului roman, căruia i-a datorit Roma stăpânirea lumii. El s'a ridicat cu tărie în potriva sistemului mercenar care a făcut Italia să-şi piardă spiritul militar şi să decadă; aceasta datorită numai militarismului grosolan al republicilor comerciale şi clericalilor epicurieni.

Machiavelismul a existat înainte de Machiavelli, după cum fascismul a existat înainte de Mussolini. Machiavelli n'a făcut decât să concretizeze şi să dea expresie unei întregi stări de lucruri care creiau atmosfera operei sale. Meritul său este de a fi formulat cel dintâi trăsăturile unei concepţii clare de stat modern, de a fi indicat limita intereselor individuale în interesele patriei şi a fi arătat că aceste interese nu se pot apăra decât cu putere armată. Cezar Borgia cu vitejiile sale militare şi puterea de voinţă tiranică şi fără nici un scrupul este modelul idealizat în opera sa **„Il Principe".** Puţina sa încredere în bunătatea omenirii justificată de starea societăţii din vremurile sale, îl fac să înlăture cu tărie orice consideraţie etică din politica preconizată de el. El crede că într'o lume atât de coruptă este necesar ca statul să fie şi leu şi vulpe. Admiră pe papa Alexandru VI ca pe unul ce a izbutit să fie omul cel mai ipocrit care se poate închipui. Sfătueşte stăruitor pe „Principe" să se desbrace de orice milă, lealitate, omenie, sau dreptate în guvernarea sa. Aprobă pe Principe să ia calea cea mai nelegiuită dacă interesul statului o cere, căci astfel nelegiuirea devine virtute. Călcarea tratatelor, crimele, înşelăciunea, frauda, toate trebuesc nu numai îngăduite, dar şi lăudate dacă interesele ţării prosperează prin aceste mijloace.

O maximă fundamentală a sa este aceia că puterea trebuie să aparţie celui care ştie să o cucerească şi să o păstreze. Un principe incompetent nu are nici un rost şi nici un drept, **virtutea** este numai în darul de a conduce, de a fi şef. Forma de guvernământ îi era indiferentă, el era gata să servească republica sau principatul numai să-i fie garantată mărirea Italiei. Machiavelli a fost condamnat de Inchiziţie, dar Bacon îl preţuia în mod deosebit. Mormântul său a fost lăsat în părăsire de propriul său fiu şi memoria lui a fost neglijată până în 1872, când marele Duce Ferdinand Leopold de Toscana i-a ridicat un monument la Santa Croce şi a patronat prima ediţie importantă a operelor sale.

Săptămâna bunătăţii la Paris

In Iunie trecut un comitet de doamne din Paris a organizat o săptămână zisă a bunătăţii. In timpul acestei săptămâni s'au dat concerte în închisori, s'au dus flori la spitale, s'au dat prânzuri celor flămânzi şi fără adăpost. Un ziar englezesc semnalând faptul observă:

„Cu acest prilej s'a făcut şi puţin altruism în această cetate în care îngustul spirit de familie stăpâneşte singur sufletele, făcând din poporul cel mai vesel şi mai spiritual, porţiunea de omenire cea mai crud nepăsătoare pentru suferinţele altora".

Cartea şi teatrul

O mie două sute de persoane adunate laolaltă ca să vadă o piesă de teatru, nu cred să alcătuiască un conciliu inspirat de înţelepciunea eternă; însă publicul aduce parcă întotdeauna la spectacol o naivitate de inimă şi o sinceritate de spirit care dau o anumită semnificaţie sentimentului pe care-l încearcă.

Mulţi oameni, spune Anatole France, cărora le-ar fi cu neputinţă să-şi facă o ideie limpede despre cele ce-au citit, sunt în stare să descrie cu destulă exactitate ceeace au văzut reprezentat.

Când citim o carte, o citim cum vrem, sau mai degrabă citim într'însa ceeace vrem. Cartea lasă totul în grija imaginaţiei. De-aceea spiritele grosolane şi comune nu găsesc de obicei în cărţi decât o plăcere palidă şi rece.

Teatrul, dimpotrivă, lasă să se vadă totul şi-l scuteşte pe spectator de a-şi mai pune imaginaţia la contribuţie. De aceea îi şi mulţumeşte pe cei mai mulţi. Şi tot din acelaş motiv îi satisface numai în chip mediocru pe visători şi pe meditativi. Aceştia nu iubesc ideile decât pentrucă spiritul lor le poate prelungi şi pentru ecourile melodioase pe care aceste idei le pot trezi într'înşii. Ei n'au ce să caute la teatru, şi preferă plăcerii pasive a spectacolului, fericirea activă a cititului.

Ce este în definitiv o carte? — se întreabă mai departe Anatole France. O înşiruire de semne. Nimic mai mult. Cititorul trebuie să scoată el însuşi formele, culorile şi sentimentele cărora le corespund aceste semne. Numai de el depinde ca o carte să fie întunecată sau strălucitoare, fierbinte sau rece. Aş spune chiar, că fiecare cuvânt al unei cărţi e un deget misterios care atinge uşor fibrele creerului nostru, întocmai cum ar atinge coardele unei harpe. şi trezeşte astfel un sunet în sufletul nostru sonor.

In zadar mâna artistului va fi inspirată şi savantă. Sunetul pe care-l va scoate va atârna de calitatea coardelor noastre lăuntrice.

Nu se petrec tot aşa lucrurile cu teatrul. Micilor semne negre li s'au substituit aci imagini vii. Caracterele fine ale tiparului, cari lasă atâta să se ghicească printre rânduri, sunt înlocuite cu femei şi cu bărbaţi ce nu mai au nimic vag nici misterios într'înşii. Totul e determinat cu preciziune. Din cauza aceasta impresiunile primite de spectatori sunt foarte puţin deosebite, faţă de fatala diversitate a sentimentelor omeneşti. De-aceea se observă la toate reprezentaţiile (pe cari certurile literare sau politice nu le turbură) cum se stabileşte treptat o adevărată simpatie între toţi asistenţii.

Dacă, pe deasupra, am mai ţine seama şi de faptul că teatrul se îndepărtează foarte puţin de viaţă, am recunoaşte că e genul cel mai lesne de înţeles şi de simţit, şi am trage concluzia că asupra acestei arte publicul se pune cel mai uşor de acord şi se înşeală cel mai puţin.

Şcolarii sovietici despre literatură

Corporaţia profesorilor din Moscova a organizat o vastă anchetă printre elevii şcoalelor secundare şi tehnice cu privire la gusturile şi exigenţele literare ale acestor tineri cititori. Când şi cum citeşte tineretul sovietic? Adolescenţii între 12 şi 14 ani mai au timp pentru citit. Insă la 15 ani sunt aproape cu totul absorbţi de şcoală şi de „activitate obştească".

— „Stau în internat, — scrie un elev al şcoalei techno-pedagogice, — cu încă 13 colegi într'o odae. De aceia nici unul dintre noi nu poate să citească ceva". Iar un liceian de 17 ani, membru al organizaţiei *„Comsomol"* („comunisticeschii-Soinz-Molodeji" — „Uniunea Comunistă a Tineretului", răspunde astfel: — „Sunt atât de ocupat în partid încât n'am un minut liber pentru citit".

Şcolarii mai mici se mulţumesc cu vechea literatură pentru copii. Jules Verne şi Jack London mai sunt stăpâni pe şcolarii ruşi. Autorii moderni care scriu atât de frumos pentru copii, cum sunt Auslaender şi Grigoriev, n'au ajuns încă până la cititorul mic de massă din Rusia.

Mai multe răspunsuri arată totuşi că Neverov [1]), Seifulina, Demian Bednâi şi M. Zoşcenco au câştigat un loc de seamă în preocupările cititorilor şcolari.

Intre 17—20 ani se citesc mai mult romane istorice şi literatură clasică. Un elev-ţăran de 18 ani după ce a citit o carte despre ţărani, scrie în formularul anchetei: — „Cartea e bunicică, la urma urmei; însă nu-mi place să citesc despre ţărani: cunosc despre ei toate cele, foarte bine, şi fără cărţi".

Cititorii anchetaţi se mai plâng că nu pricep bine ceeace scriu unii scriitori noui, se plictisesc cu citirea lor, sunt împotriva moderniştilor şi îşi arată simpatia pentru clasici. Un şcolar de 14 ani zice: — „Nu-mi plac versurile moderne, fiindcă le găsesc în mare parte prea grele de citit, şi apoi mereu îşi pierd rimele, desfigurând poezia".

Impănarea limbii cu neologisme şi cu cuvinte exotice, scornite de scriitori pretenţioşi, odată cu stilul lor încurcat, — provoacă critici violente din partea şcolarilor.

Iată ce scrie o studentă a şcoalei techno-pedagogice: „Plineac Boris cu acesta, dintâiu trebue să-ţi frământi creerul şi apoi să-l înţelegi. Maiacovschi — prea mult zgomot şi scârţâit. Veaceslav Ivanov are o limbă de Esop şi nu produce impresie asupra cititorului".

Dintre cărţile noii literaturi ruseşti numai „Torentul de fer" al lui Serafimovici şi „Cimentul" de Gladcov — sunt pe placul unanim al tineretului şcolar. Esenin e citit, însă provoacă multe discuţii. Adversarii lui Esenin afirmă că „el nu arde de focul nostru". — n.

Un parlamentar desăvârşit

Extragem din lucrarea lui S. A. Masson, „Soliveau ou le parfait parlementaire", un amuzant „studiu" asupra stilului parlamentar:

E astăzi un lucru cunoscut de toată lumea că Parlamentul îşi are logica lui particulară, o sintaxă originală şi o retorică specială. Gramatica deputaţilor ascultă de regulele stabilite de arta poetică a lui Verlaine, care recomandă, după cum desigur vă amintiţi:

De la musique avant toute chose.

Iată din ce cauză orice discurs parlamentar e acompaniat de o partitură de concert executată de coruri şi de pupitre.

D. Soliveau, care ar fi putut la nevoie să ţină alegătorilor săi un discurs în forma celei mai evidente simplicităţi de expresie, — a trebuit încă dela cea dintâi ascensiune la tribună să recunoască utilitatea cunoaşterii stilului politic. Işi alcătui, aşa-dar, numai decât un vocabular de buzunar al tuturor adjectivelor culese de el cu o deosebită grijă şi se strădui să înveţe pe dinafară împrejurările când trebuesc folosite.

Iată câteva exemple:

Interesele vor fi întotdeauna *legitime.*
Populaţiunile vor fi întotdeauna *laborioase sau rurale.*
Problemele vor fi întotdeauna *presante.*
Republica va fi întotdeauna *franceză.*
Principiile vor fi întotdeauna *directoare.*
Echilibrul va fi întotdeauna *financiar.*
Justiţia va fi întotdeauna *fiscală.*
Orizontul va fi întotdeauna *luminos.*
Adversarii vor fi întotdeauna *de rea credinţă.*
Comercianţii vor fi întotdeauna *activi.*
Reforma va fi întotdeauna *electorală.*
Şcoala va fi întotdeauna *laică.*
Statul va fi întotdeauna *sanitar.*
Femeile vor fi întotdeauna *insărcinate.*
Armata va fi întotdeauna *vitează.*
Ofiţerii vor fi întotdeauna *eroi.*
Asistenţa va fi în totdeauna *gratuită.*
Paguba va fi întotdeauna *foarte mare.*
Responsabilităţile vor fi întotdeauna *grele.*
Instrucţiunea va fi întotdeauna *obligatorie.*
Bugetul va fi întotdeauna *deficitar.*
Cea mai mică greşală va fi întotdeauna *funestă.*

Şi Soliveau trebuia să se ferească să facă vreo confuzie. Gândiţi-vă ce s'ar întâmpla dacă într'un discurs ar începe să vorbească despre o Republică *fiscală,* despre reformă *laborioasă,* despre responsabilităţi *însărcinate,* despre un orizont *deficitar,* despre un buget *de rea credinţă,* despre femei *gratuite* sau despre pagube *obligatorii.* Cea mai mică greşală de felul acesta i-ar fi *funestă...*

Geniu şi ereditate

Marile progrese făcute în domeniul eredităţii au îndreptăţit pe mulţi să caute originea tuturor însuşirilor şi caracterelor omeneşti în ereditate. Nu e de mirare deci că s'a căutat a se afla cât datoreşte geniul eredităţii. Astfel de studii au început de mult, fără a se fi putut ajunge la rezultate definitive. N'au dat rezultate definitive nici studiile ilustrului savant englez dr. Havelock Ellis. Acesta a adunat cu precizie ştiinţifică material statistic asupra oamenilor geniali, putând spune în ce cazuri anume au apărut geniile. Nu reiese de loc că însuşirile geniului se moştenesc, şi nici contrariul nu pare adevărat. Astfel că oricine se poate socoti premergătorul unui geniu, dacă nu se poate socoti el însuşi geniu.

Havelock Ellis a cercetat mai mult de o mie de tipuri, 965 bărbaţi şi 55 femei. Materialul e luat din diferite profesii din cercul scriitorilor şi savanţilor, caşi din cercul industriaşilor şi artiştilor. Se dovedeşte că locul unde se naşte copilul are o mare influenţă asupra genialităţii. Multe provincii engleze sunt binecuvântate cu o recoltă bogată de genii, pe când altele n'au dat nici unul. Mult mai însemnată e însă starea părinţilor. Statistica dovedeşte că părinţii care au primit o educaţie aleasă au mai multe şanse să dea naştere unui geniu, deşi cea mai mare parte din genii apar în mica burghezie şi în clasa muncitoare. E interesantă observaţia lui Ellis că geniile apar de preferinţă în familiile cu mulţi copii şi mai cu seamă în familiile cu mai mulţi băeţi decât fete. Cifrele mai arată că geniul e primul sau ultimul dintre copii, iar cei din mijloc sunt... mijlocii. Ellis a observat de asemenea că părinţii copiilor geniali nu sunt tineri la naşterea lor. E o excepţie faptul că părintele celui care a descoperit logaritmii avea şaisprezece ani la naşterea fiului său. Mamele au fost de obicei în vârstă, când au născut genii.

Dar Havelock Ellis a cercetat şi caracterele generale ale geniilor. Un om genial se pare că are mai puţină aplecare spre căsătorie, ca oamenii de rând. Dacă se'nsoară, o face la o vârstă înaintată. Se'ntâmplă însă foarte rar ca un geniu să dea naştere unui alt geniu. De obiceiu oamenii mari sunt sfioşi, încurcaţi, nedibaci şi adesea îndelung melancolici. Nu au o sănătate excelentă şi sunt victimele sigure ale tuberculozei şi boalelor de nervi.

1) „Ad. Literar" a pu[illegible] an câteva scurte povestiri din acest autor.

Elogiul banalităţii

„Viaţa Românească" a introdus de câtava veme o rubrică nouă, „Disociaţii" întreţinută cu talent şi erudiţie de d. Mihai D. Ralea. In ultimul număr, d. Ralea transcrie un interesant elogiu banalităţii:

Romantismul a inventat excepţionalul şi colosalul, nevoia de relief şi singularitate. Concepţia de om deosebit ea însăşi se socotea după gradul de originalitate al cuiva. A fost atunci o furie de bizarerii. Dela Byron la Baudelaire şi până la O. Wilde, originalului i s'a acordat maximum de valoare artistică şi morală. Era declarat mediocru şi burghez tot ce nu producea scandal. Abia târziu s'a desmeticit omenirea cultivată de acest mit. S'a putut observa uşor că ceiace surprinde, ceiace miră şi uimeşte e prea uşor de obţinut. Efectele de excepţional sunt valori ieftine, simplu de realizat. Atenţia se fixează foarte lesne pe exerciţii intense. E mult mai greu însă să o atragi fără focuri de revolver şi fără foc bengal. Presupunea apoi foarte puţină sănătate şi tinereţe, o artă ori o morală care, pentruca să se excite îi trebuiau condimene aşa de picante. Iar acela care se oferă mereu, prin acte care es din comun, ochilor mulţimii, presupune o lipsă de pudoare şi lipsă de delicateţă aproape egale.

Revenim astăzi încetul cu încetul la banal ca la suprema eleganţă. Gustul pentru insignifienţă e semn de profundă rafinare. Banalul nu înseamnă însă mediocru. Există în banalitate un individualism subtil. E suprema artă a exprimării personalităţii, artă de discreţie, de pudoare, de adevăr condensat şi mascat cu cotidian, astfel ca să nu supere pe nimeni, să lase oricui libertatea de a o adopta ori nu.

Originalitatea e o perfecţie ratată, o jumătate de perfecţie. Perfecţia adevărată însă, se aseamănă prin echilibrul său cu banalitatea. După cum observă Paul Valery, nici-unul din oamenii mari, dela Leonardo la Goethe, n'au fost originali. Emanaţii directe ale naturii, ei s'au integrat prin opera lor printre fenomenele naturii, fireşti, simple, blânde, domesticite ca ritmarea anotimpurilor. Perfecţiunea e necesitate. Dar necesitatea ignorează discontinuitatea.

Ce e poezia?

„La Muse française" a întreprins o foarte interesantă anchetă, — atât prin numărul răspunsurilor cât şi prin calitatea lor —, asupra definiţiei poeziei. Din marele număr de răspunsuri primite, vom reproduce câteva din cele mai caracteristice.

Pentru Charles Derennes poezia e o „expansiune ordonată".

„Poezia nu se poate defini, — spune Fernand Divoire — aşa cum s'ar putea defini de pildă, paleontologia, entomologia, etc. Fixându-i poeziei o formă determinată şi un cadru precis, însemnează s'o condamnăm la pieire".

M. Fagus crede că poezia e „arta şi ştiinţa de-a exprima raporturile dintre lucruri, — pe câtă vreme celelalte divertismente ale oamenilor nu sunt decât expresia lucrurilor. De-aceea, poezia, ca şi matematica, trebuie pusă mai presus de toate celelalte îndeletniciri ale minţii omeneşti".

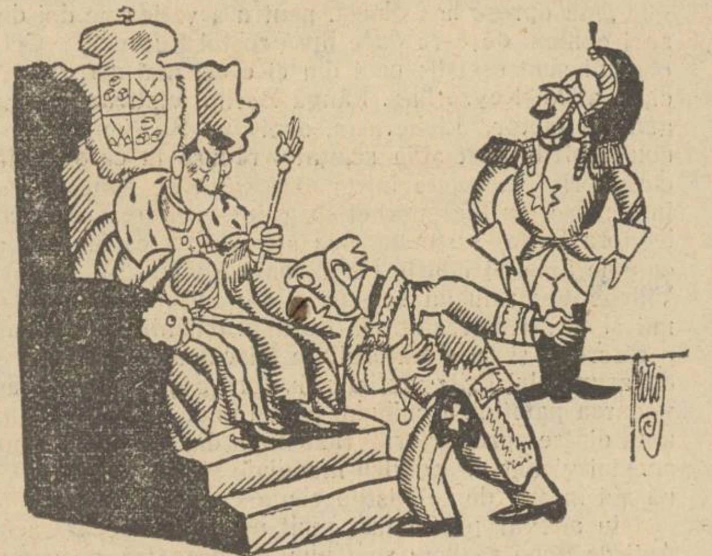
André Thérive afirmă că „nu putem spune niciodată în versuri ceeace putem spune în proză, nici ceeace ar putea să priceapă cel dintâi venit".

O definiţie scurtă şi categorică ne dă Gonzague Truc: „Poezia e ritmul emoţiei".

Pentru André Foulon de Vaulx „un poem e un moment muzical al sufletului".

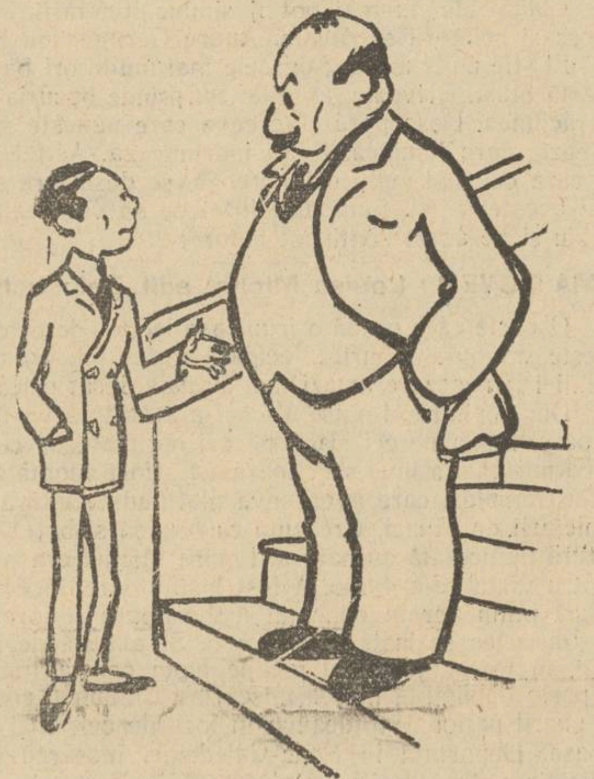
Poezia e pentru Auguste Dupouy, „tot ceeace e voluptate în ordinea lucrurilor spirituale"; pentru Maurice Brillant, „muzică", pentru Blaise Cendrars, „o nevoie de-a ne intoxica", pentru Henri Clouard, „elanul cel mai viu al aspiraţiei spre fericire"; — iar pentru Gustave Cohen, profesor la facultatea de litere din Strasburg, poezia e „arta de-a universaliza şi de-a eterniza sensaţia sau sentimentele individuale prin acţiunea ritmului verbal asociată adesea acţiuunii imaginaţiei şi simbolului..."

Frontierele

— Sire, cer să ridicăm paza dela graniţă. Lindbergh a desfiinţat frontierele.

NOTE

— Prietenul tău a avut note bune la toţi profesorii.
— Desigur. A luat toate notele bune. De-aceea mie nu mi-au rămas decât cele rele.

(L'Oeuvre)

Din pricina aeroplanelor...

...Nu mai au timp să se ocupe de cele ce se petrec pe pământ!

(Dispatch)

A apărut:
LECTURA No. 127:
„RAZBUNAREA UNEI FEMEI"
un roman de-o crudă şi rafinată adâncire psihologică —
DIN PANA ILUSTRĂ A LUI
BARBEY D'AUREVILLY
Trad. de I. VINEA
Lei 5.— Scrierea completă. La chioscari şi librari.

„ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 346

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 24 Iulie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 1897, CONST MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Revista criticelor de artă

D. Francisc Şirato a adus în discuţie termenii unei rubrici utile: „Revista criticelor de artă".

E interesant de cercetat în ce măsură o astfel de rubrică ar putea fi redactată obiectiv şi cu folos la noi.

Critica, fiind la rândul ei creaţie artistică, este desigur şi ea susceptibilă de discuţie. Ar trebui în genere înfiinţată o revistă a criticei. Un spirit obiectiv, dinafară de sfera de influenţă a cancanurilor sindicalizate, ar avea astfel misiunea să reformeze verdictele neîntemeiate, părtinitoare sau de rea credinţă, — adăugând, în schimb, aprecierii juste o confirmare autorizată.

O ripostă însă, a artistului însuşi n'o socotim în nici-un caz necesară şi posibilă, decât cel mult, pentru a lămuri în mod civilizat şi cu argumente strict estetice unele neînţelegeri sau erori evidente ale criticului.

Dacă artistul ar avea dreptul să intervină oricând în discuţie şi să impieteze asupra aprecierilor critice, s'ar reîncepe acelaş balcanic şi penibil proces al mahalagismelor autohtone, când îndeobşte criticul şi criticatul coboară în arena invectivelor, a replicelor contondente şi a duelurilor donchişoteşti.

Criteriul de care ar trebui să se conducă recenzentul criticelor de artă (care nu e nevoie să fie neapărat artis pictor sau sculptor) ni se pare că ar trebui să fie în primul loc cumpănirea estetică a apercierilor, cercetarea metodei urmărite în susţinerea lor, competenţa ce se vădeşte intr'însele, precum şi valoarea educativă a criticei, semnificaţia ei ca instrument cultural.

O cronică de artă făcută numai ca un omagiu, chiar îndreptăţit, artistului, — işi poate păstra toate atributele literare şi umanitare, dar n'are nici-un raport estetic cu critica de artă.

Dezbrăcată de formă, cronica artistică îşi merită în parte numai, numele, dar e foarte departe de critica de artă. E o înşiruire informativă, utilă şi ea până la un anumit punct, e un prilej pentru cronicar de-a-şi etala adjectivele, de a-şi lăuda prietenii şi de a-şi bate puţin joc de adversari şi de începători. Nimic mai nepotrivit deci, decât a-l asculta pe pictor sau pe sculptor înjurându-şi confraţii. La noi doar mai dăinueşte prejudecata că numai un absolvent de Belle-Arte se poate amesteca în discuţiile de artă. Afară de unele rare excepţii, nici la noi şi nici aiurea, pictorii sau sculptorii cari au încercat să facă şi critică, n'au izbutit să diferenţieze în chip desăvârşit atribuţiile criticului de artă, de îndeletnicirile, şi de impulsiunile artistului care vorbea printr'înşii. Acele câteva temperamente extraordinare care au reuşit s'o facă, nu pot alcătui o regulă. Miopia intelectuală a celor ce confundă arta şi practica ei cu estetica, nu trebue să mai dăinuiască.

Arta e aplicaţiunea cunoştinţelor omului înzestrat la înfăptuirea pe cale emotivă a unei concepţii, menită să realizeze într'o operă, şi să trezească în contemplator, sentimentul frumosului, — pe câtă vreme estetica nu e decât cercetarea şi determinarea frumosului în artă.

Critica de artă, deci, ar fi pozitivarea unui înţeles estetic, strădania superioară de a descoperi frumosul şi de a-l afirma pe cale teoretică. Critica de artă este un auxiliar necesar al Esteticei. E suficient să fii artist sufleteşte, nu prin meserie, pentru a putea discuta cu pricepere însuşirile operei de artă. — Intimităţile meşteşugului trebue, de bună seamă să fie cunoscute de critic, dar nu e o condiţiune exclusivă să încerce personal aplicaţiunile artei pentru a le putea judeca.

Adevăratele conflicte de idei care frământă sufletul contimporan, ne-au pus şi în faţa unor grave probleme de artă. In judecarea lor obiectivă, simplele cunoştinţe deprinse pe apucate din gazete sau din câteva reviste de specialitate nu pot fi de-un ajutor prea mare pentru cercetătorul problematicei moderne.

Criticul de artă trebue să fie secondat de un sever bagaj estetic. El trebue să fi fost dintru început preocupat de marile tendinţe ale epocii, să le fi căutat obârşia, temeiul şi soluţiile practice.

Pentrucă toate aceste grave pretenţiuni nu se pot întruni şi realiza totdeauna într'un critic de artă improvizat, e bine să circumscriem discuţia în jurul **cronicelor artistice** — embrioanele din care se vor desvolta poate soluţiunile viitoare.

Cronicarul va trebui să identifice mai întâiu valorile artistice recunoscute (cel dintâiu lucru ,cel mai necesar pentru a vorbi, de pildă, despre arta românească, dar şi cel mai greu de înfăptuit la noi); va trebui să cunoască opinia criticei autorizate; va trebui să-şi determine o metodă proprie, — să-şi păstreze cu îndârjire independenţa aprecierilor şi... să aibă o atitudine precisă faţă de arta nouă.

Aci, însă, este punctul cel mai vulnerabil, şi asupra acestui punct vom stărui.

Arta modernă, renunţând rând pe rând la toate normele academice, a înlăturat în cele din urmă şi **subiectul** din opera de artă. Forma pură şi culoarea crudă substitue anecdoticei o realitate fictivă. Se susţine astfel că linia şi pata de culoare invocă prin ele înşile sentimente şi impresii profunde.

Dar arta nu trebue să respingă contactul cu realitatea, aşa cum se pare că afirmă şi Simmel. — Noi credem dimpotrivă, că arta nu e antiteza vieţii, ci imaginea ei idealizată, interpretarea ei — şi prin urmare orice construcţie artistică se cere în mod necesar aşezată pe realitate, sau motivată de dânsa — fiind contopirea desăvârşită dintre spiritual şi materialitate.

Valoarea estetică se poate să nu fie legată de obiect, dar această independenţă care merge până la izolarea operei de artă, până la singularizarea ei, e cu totul o altă problemă. Din punct de vedere al utilului sau al interesului, opera de artă se izolează în spaţiu şi în timp; sub raportul creaţiei, însă, în procesul intim al zămislirii, — ea trebuind să reprezinte **ceva,** nu neapărat să reproducă, — nu poate divorţa de subiect, de datele sensibile. Omul se regăseşte pe el în frumos. Numai în chipul acesta se poate afirma că arta există prin ea însăşi şi numai pentru ea.

Arta nu trebue să reprezinte însuşi obiectul, ci calităţile lui: formele, culorile, etc. — Din punct de vedere al conţinutului, deci, arta porneşte dela realitatea sensibilă. Din punctul de vedere al realizării formale, însă, trebue să-i recunoaştem artistului întreaga libertate de-a tălmăci personal aceste date sensibile. De felul cum le îmbrăţişează viziunea lui particulară, de chipul în care le simte şi le înţelege el, incorporate într'un tot armonic şi expresiv, depinde emoţia estetică cuprinsă în execuţiune şi capabilă să se comunice contemplatorului.

Relaţiile artei cu lumea dinafară se pot înţelege sau printr'o aidoma reproducere a fenomenului, sau prin idealizarea lui, sau prin interpretarea lui artistică, sau, în sfârşit, prin sugerarea lui pe cale de impresii profunde şi de atribute caracteristice.

Dar toate acestea nu se referă decât la o problemă încă nerezolvată. Dialectica modernă n'a epuizat argumentele pro şi contra, şi aci n'am urmărit, deocamdată, decât să actualizăm şi la noi discuţiunea.

Deasupra tuturor conjecturilor teoretice, valoarea proprie a artei rezidă în ea însăşi. Oricare ar fi impulsiunile ce determină creaţia artistică, dacă frumosul se realizează şi e sensibil într'însa, opera de artă există...

Revista cronicelor de artă va trebui aşa-dar să lămurească paradoxul modernist, să verifice temeiul judecăţilor, să fixeze just locul artistului şi mai presus de toate să fie un punct de întâlnire al principiilor utile şi al discuţiunilor civilizate.

Iar cei ce vor fi, după capriciul recenzentului, dojeniţi mai cu asprime, să nu uite că divergenţele dintre critici nu sunt întotdeauna o dovadă a slăbiciunii unora dintr'înşii, sau a superiorităţii celorlalţi, — ci o simplă deosebire de punct de vedere şi de temperament.

H. BLAZIAN

Cugetări

O glumă profundă de Balzac: Cum să mai am vreme să observ? De-abia am vreme să scriu!...

Balzac

Oamenii care nu cugetă sau cugetă puţin îşi fac admirabil afacerile şi pe lumea asta şi pe lumea cealaltă, în timp ce cugetătorii sunt pururi ameninţaţi să-şi piardă şi viaţa de aci şi viaţa de dincolo — atât de diabolică e gândirea!...

A. France

Cugetătorul merge pe un drum acoperit de cadavre, printre care, adeseori, rămâne şi cadavrul său.

Fr. de Curel

Corigent la limba română

— Fragment dintr'un roman —

de ION MINULESCU

Cotan a mâncat două palme de la profesorul de limba greacă, cu care fusese obrasnic. Prefectul a cerut telegrafic la minister un inspector şcolar ca să ancheteze cazul. Inspectorul însă nu s'a grăbit să vină, şi ancheta s'a amânat la „calendele greceşti".

Mai târziu, am aflat că directorul împăcase la timp şi prestigiul corpului didactic şi amorul propriu al şefului său politic. Asta înseamnă că băiatul prefectului şi-a asigurat trecerea clasei fără corigenţă... De altfel, era şi timpul...

Sfârşitul anului şcolar se apropia ameninţător ca şi Smeul din basme, care de la o vreme, începe să dogorească ceafa viteazului Făt-Frumos. Cu noi însă, trebuia să se petreacă altfel decât ca în basme. Cele trei obiecte fermecate, cu care am fi putut împiedica apropierea Smeului, fuseseră monopolizate numai de Cotan şi Mihăiţă. Cotan le avea de la tată-său; Mihăiţă de la Dumnezeu!... Toţi ceilalţi Feţi-frumoşi din clasa VI-a n'aveam decât piepteni, perii şi oglinzi, sfinţite în strada Libertăţei la Madame Gutue.

Dezastrul era deci inevitabil... Il simţeam... Il miroseam chiar... In clasa noastră mai ales, nu mirosea decât a iarbă de puşcă, deşi depozitele de explozibile ale armatei erau la câţiva kilometri depărtare de liceu.

Singura noastră speranţă era numai o intervenţie supra umană. Aşteptam bunioară să ne moară profesorii, să ia foc liceul sau să ne trimeată Dumnezeu o molimă generală şi Ministerul instrucţiunii publice, un ordin circular—să se închidă toate şcolile până la toamnă.

* * *

Dintre profesorii noştri cei noi, de doi ne temem mai mult ca de toţi ceilalţi. De cel de limba greacă şi de cel de matematică.

Pe profesorul de limba greacă, l-am poreclit „Ghiozdan", fiindcă nu se desparte niciodată de mapa de piele galbenă, în care-şi păstrează cu sfinţenie personalitatea lui de ţârcovnic clasic, şi juxta franceză, după care ne traduce 'n româneşte versurile lui Homer.

Cel mai grozav însă este „Vipera neagră" — profesorul de matematică, pe care nu-l pot mistui nici chiar colegii lui. Amănuntul acesta îl ştim dela Cotan, care trăsese cu urechea când directorul liceului rugase pe prefect să intervină la Bucureşti, ca să-l mute în alt oraş. Se pare însă că ministrul instrucţiunii publice de pe vremea aceea refuzase, fiindcă profesorul nostru de matematică era unul din elevii săi favoriţi.

Parcă-l aud şi astăzi, şuerând printre dinţi, din vârful catedrei şi în dialectul său moldovenesc:

— Văd c'ai citit ceva, dar n'am ce-ţi face... N'ai priceput nimic. Situaţia d-tale este: *cinci* la teorie şi *unul* la practică. Total, *şease.* Pe jumătate *trei*... Hai să-ţi dau *patru* din graţie... să nu zici că-s om rău...

Mărinimia profesorului nostru de matematică însă neumplea ochii de lacrimi şi sufletul de teamă. Pentru noi, sub nota *cinci,* un punct mai mult sau mai puţin era acelaş lucru. Intre *patru* şi *trei,* nu există decât o simplă diferenţă grafică. Inarmaţi cu note ca *patru, trei, doi* şi chiar cu *unu,* majoritatea elevilor din clasa VI, păşeam victorioşi ca o falangă macedoneană, spre... corigenţă.

Şi totuşi, profesorul nostru de matematică este un tânăr frumos cu părul negru şi ochii verzi. Când îl salutăm, pe stradă, ne surâde blajin şi generos ca Sfântul Stelian, patronul copiilor. In clasă însă, când trebue să-i suportăm ochii, o oră întreagă, parcă seamănă ca două picături de apă cu Smeul din basme, gata să-şi înfigă ghiarele în ceafa fiecărui din noi.

Pe mine însă, avea să mă răpună profesorul de limba română, nevasta căpitanului Ceauşoglu şi... „Umbra lui Mircea la Cozia".

* * *

Pe profesorul meu de limba română, nu mai este nevoe să vi-l prezint. Inchipuiţi-vă pe Lord Byron, rătăcit prin Piteşti, cu un briciu Sollingen în mână şi cu un pieptene de celuloid în păr.

* * *

Deşi tot nevastă de căpitan, Doamna Kety Ceauşoglu este cu mult mai tânără ca mama. Nu este însă de vârsta, nici a Steluţei, nici a Margaretei, şi nu seamănă cu nici una din ele. In schimb, aduce foarte mult la umblet cu Lizica. Numai că fata cea mare a prefectului, nu priveşte niciodată pe om drept în ochi, pe câtă vreme Kety, când se uită la tine, parcă te înfige cu acul în carton ca pe fluturii din colecţia zoologică a liceului. Este aproape tot atât de înaltă ca şi mine şi sveltă ca o fetiţă de pension. Umblă mai totdeauna cu capul gol şi poartă numai rochii scurte — cele mai scurte rochii din oraş — ciorapi de mătase şi pantofi cu tocuri Louis XV, anume parcă să-şi poată plimba pe de-asupra tutulor bărbia albă şi smocul de păr roşcat ce-i cade pe frunte ca un cataif bine rumenit pe o farfurie de porţelan.

Intr'o zi, cum nu eram decât noi singuri în casă, mi-a luat mâna să-mi citească în palmă. Până atunci, nu-mi proorocise nimeni viitorul. Eu însă, nu ştiu de ce, dar eram sigur că are să-mi spună lucruri plăcute. Aştept, dar nu-mi spune nimic... In schimb o văd cum începe să se încrunte din ce în ce mai mult, şi la un moment dat, îmi simt mâna strânsă cu atâta putere că mă podidesc lacrimile. Cum nu puteam ţipa, fiindcă mi-era ruşine, mă mulţumesc să scrâşnesc din dinţi şi s'o ciupesc şi eu de pulpă cu mâna ce-mi rămăsese liberă.

Probabil că gestul meu hotărît îi plăcuse, fiindcă mâna ei se desprinse imediat de pe mâna mea. Işi dăduse de sigur seama că cel care se apăra în felul acesta, nu mai era copil, ci om matur. Citeam surpriza acestei constatări plăcute în ochii ei jucăuşi de veveriţă şi mai ales în zâmbetul mătăsos cu care îmi da par'că să înţeleg că totul nu fusese decât o glumă nevinovată...

Socoteam deci incidentul închis şi aşteptam ca unul din noi să pronunţe primul cuvânt împăciuitor, mai ales că de data asta, Kety mă mângâia pe amândoi obrajii cu calmul celei mai autentice dragoste materne.

Pe vremea aceea însă, nu ştiam încă tot ce trebue să ştie un bărbat. Nu ştiam bunioară că o femee nu riscă să închee un armistiţiu decât în clipa când este sigură că te-a prins într'o nouă capcană. Şi Kety care avusese tot timpul să se răsgândească, işi înfipse din nou unghiile în fălcile mele....

De data asta chiar că nu mai aveam ce face. Pentru a doua oară mă găseam în ipostasa ridicolă a unui cap de miel jupuit de piele, cu gura căscată şi ochii holbaţi. Pofta cu care Kety îşi bătea joc de mine, mă făcea să plâng de necaz. Cele câteva cuvinte însă pe care mi le şuera cu ură printre dinţi, mă făceau să surâd de plăcere. Privirea şi cuvintele ei mă răsbunau mai mult decât m'aşi fi putut răsbuna eu. Ele erau mărturia unei victorii sigure, care nu putea fi decât a mea.

— Canalie mică, ce eşti!... Cine te-a 'nvăţat să ciupeşti femeile aşa?....

La apariţia mamei, Kety îmi iartă obrajii şi începe să-mi laude dantura, ca şi cum nimic anormal nu s'ar fi întâmplat.

— Vai, dragă... Nu ştiam că băiatul tău are strungăreaţă... Asta o să iasă crai mare, nu glumă!...

Mama însă care, probabil, nu-şi cunoştea încă bine prietina, se mulţumi să-i răspundă fără pic de entusiasm.

— Eh!... Cum i-o fi lui norocul... Numai de-ar sta mai multă vreme pe lângă mine să nu-şi bată joc muerile de el!.

* * *

Două săptămâni mai târziu, întâmplarea mă arunca din nou în ghiarele d-nei căpitan Ceauşoglu. De data asta însă, ghiarele ei n'aveau să mă mai înspăimânte. De altfel, ghiarele astea nu-mi făcuseră nici prima dată, cine ştie ce mare rău. Dacă apariţia neaşteptată a mamei n'ar fi reclamat o schimbare bruscă a situaţiei şi o cât mai grabnică explicaţie, eu m'aşi fi lăsat torturat de ele încă multă vreme. Le-aşi fi suportat răutatea, cu voluptatea răsplatei pe care o simţi apropiindu-se matematic şi m'aşi fi răsbunat apoi, sugându-le lacom pe toate zece la rând, ca pe nişte curmale dulci şi mătăsoase.

De altfel, Kety are în ea ceva din personalitatea fructelor coloniale. Miroase a scorţişoară, se îmbracă în rochii cafenii şi este abonată la „ziarul Călătoriilor" şi la toate revistele de modă. Or, mama care vrea să-şi facă o rochie nouă, m'a trimis să-i aduc de la Kety modelul pe care-l aleseseră în ajun.

Soţii Ceauşoglu locuesc un apartament cu chirie în faţa grădinii publice, sau — după cum se spune în limbajul local: stau la „centru". Pe vremea aceia, la Piteşti, în afară de grădina publică, tot „centru" se mai numea o porţiune din bulevardul Elisabeta Doamna, şi alta din strada Şerban-Vodă, care începeau ceva mai de sus de Primărie şi se sfârşeau în Piaţă sau mai precis la Biserica Sfântul Gheorghe, unde se făceau parăzile militare şi slujba morţilor din lumea bună. Restul oraşului era considerat ca mahala, fiindcă

Continuare în pagina II-a

Pietro Perugino — Portret

n'avea decât străzi pietruite şi trotuare numai pe ici, pe colo pavate cu asfalt sau piatră cubică. Dar pavate sau nepavate, toate străzile oraşului duceau la „centru" ca şi drumurile de altă dată, la Roma.

Aci fierbea într'un cazan, în văzul şi controlul tutulor, întreaga energie cotidiană sau nocturnă a oraşului. Aci se vindeau ziarele, se discuta politica şi evenimentele dela ordinea zilei, se formau opiniile şi se afişeau curentele generoase ce trebuiau pompate în massele populare. Cu un cuvânt, aici era sediul principal de spiritualizare a întregei activităţi urbane, afară bine înţeles de cea sentimentală, care-şi avea locurile ei mai discrete ca: Trivalea, Scoroboaia, Târgul din vale sau Mahalaua Sfântului Ilie. patronul cojocarilor.

Vara mai ales, grădina publică din Piteşti era un fel de staţiune climaterică a oraşului. Cele două sacale stropitoare ale primăriei dispensau pe cetăţeni de orice alte ingrediente răcoritoare. Elevii dela liceu însă nu aveau voe să treacă prin grădina publică, fiindcă de obiceiu tot aici era şi locul de întâlnire al profesorilor în orele când n'aveau curs. Elevii trebuiau să se răcorească acasă, la cămaşe şi ismene, şi numai cu apă de la fântâna proprie sau cea din curtea vecinului, dacă întâmplător nu erau în ceartă unii cu alţii.,

Era imposibil dar, ca cineva să treacă pe la „centru" fără ca restul oraşului să nu afle imediat. Cu atât mai mult deci, era semnalată prezenţa unui elev de liceu, deoarece parte din profesorii liceului, jucau aproape în permanenţă table pe terasa din grădina publică.

Kety e singură. Căpitanul e dus la Curtea de Argeş ca să ridice nişte puncte topografice, iar soldatul-ordonanţă — la poştă ca să ridice pălăria comandată la Bucureşti. Alţi servitori nu mai sunt, fiindcă soţii Ceauşoglu nu fac menajul în casă. Mănâncă la popota ofiţerilor din garnizoană, unde sunt serviţi mai economicos şi chiar mai curat ca în oraş.

Când mă vede, în loc de „bună ziua" Kety mă ia, cum se zice, cu zorul chiar din pragul casei.

— Bravo !... Să-ţi fie ruşine... Mi s'a plâns mă-ta că nu mai poate ţine nici o servitoare din cauza ta... Trebue să le schimbe în fiecare lună aproape...

Eu care ştiu bine că mama nu-i putuse spune asemenea năzdrăvănii, surâd în silă, înghit în sec şi nu răspund.

Atitudinea asta, deşi oarecum jenantă pentru mine, îmi convine de minune. Mă pune la adăpostul emoţiilor unui debut mai elocvent. De când o cunoşteam, nu cred să fi schimbat cu Kety mai mult de zece cuvinte. Nu regret dar de loc faptul, că pentru prima oară când am ocazia să-i vorbesc mai mult, sunt nevoit să fac pe viţelul la poarta nouă. De altfel, nici nu prea ştiam ce să vorbesc cu nevasta unui căpitan, care nu seamănă de loc cu mama. Dacă n'aşi fi ştiut cine este, poate că mi-aşi fi dat drumul la gură mai repede. Dar faţă de primirea ce-mi făcuse, mărturisesc că nu ştiam ce trebue să răspund.

Tăcerea mea începe s'o enerveze.

— De ce taci ?... De ce nu răspunzi ?... Aşa e că ţi-e ruşine ?...

Nu. De data asta, trebuia să-i răspund ca să-i arăt că nu mi-e ruşine.

— De ce mi-ar fi ruşine, dacă nu-i adevărat ?... Ţi-o fi spus poate altcineva... nu mama...

Pe măsură ce răspunsul meu se întregea, gura ei se deschidea parcă anume să mă întrerupă după fiecare cuvânt. Deşi complect şi categoric răspunsul meu n'o mulţumeşte de loc, şi Kety mă apostrofează din nou :

— Ce-are aface ? Mă-ta sau altcineva, tot una e !... Vorba e c'am aflat... Acum ştiu cine-mi eşti. Foarte frumos... Un băiat de familie, ca tine, nici n'ar trebui să mai dea ochi cu lumea... Zău, de nu stau la îndoială ce să fac... Să te mai primesc în casa mea ?

Ultimele ei cuvinte mă fac să roşesc. Oricât de vinovat aşi fi fost, nu înţelegeam să fiu tratat în felul acesta, nici chiar de o femee mai în vârstă ca mine. Vârsta şi sexul, nu mai au nici o importanţă când cineva îţi caută ceartă cu lumânarea şi te jigneşte chiar din senin. Acum două săptămâni, era cât p'aci să mă şi bată. Astăzi însă, dacă întârzii mai mult în casa ei, cine ştie ce se mai poate întâmpla?...

Imi simt ochii umezi şi picioarele întorcându-mi-se singure spre uşe. Totuş, o mai privesc odată să-mi dau bine seama dacă este aceiaşi bestie cu chip de femee, de care până atunci nu ştiam decât că este nevastă de căpitan, că ştie să citească în palmă şi că are unghiile roşii ca nişte petale de trandafir.

Ea îmi surprinde parcă gândurile şi mă opreşte grăbită, mai mult cu fluturarea unei mâneci largi de capot, de cât cu gestul mânei.

— De ce nu vrei să mărturiseşti că e-adevărat ?... Vezi că n'ai curaj ?....

Femeia asta este extraordinară. De câte ori încerc să fac un pas înainte, ea mă dă cu doi paşi înapoi. Imi dau seama că în momentul de faţă curajul meu este un lucru cu totul de prisos. Nu-mi putea servi la nimic, dacă n'avea şi ea un pic de bună voinţă. O mai privesc dar câteva clipe mai mult în vârful nasului decât drept în ochi, şi în urmă răspunsul meu gâlgâe sfios ca un orăcăit de brotăcel :

— Ba curaj am, dar d-ta de ce n'ai bună voinţă să crezi ce-ţi spun ? Iţi jur că nu e adevărat !...

Simţeam că Isus pe cruce, n'a exclamat cu mai multă duioşie :

„Iartă-le lor, Doamne, că nu ştiu ce fac".

De data asta, dintre amândoi, ea era cu siguranţă cea mai emoţionată. Fantomatic, cu ochii ţintă în ochii mei Kety se apropie de mine în vârful picioarelor, şi la rândul ei îmi şueră şi ea printre dinţi mai mult în gură decât în urechi :

— Nu aşa... Jură-mi , pe ceva scump... pe ce ai tu mai scump pe lume.

— Pe mormântul tatei...

O poiană verde, în bătaia lunii pline, n'ar fi părut mai argintată ca figura ei în clipa aceea.

— E adevărat ?... Iartă-mă... Am fost rea... Nu e aşa ?

Apoi, după ce-mi întinde mâna :

— Ce mai faci ?... Nu te-am văzut de mult... Ce bine-mi pare c'ai venit pe la mine... De ce-ai venit... Ia spune...

Macazul nedumeririi mele înţepenise cu acul direcţiei pe linia moartă. Şi totuş, trenul a trecut prin staţie fără să deraieze. Graţie cui, nu ştiu. In viaţă însă, sunt şi lucruri pe care nu e bine să le ştii. Ştiu numai că niciodată în jurul meu nu fusese mai multă linişte, linişte multă şi totală ca şi cum totul s'ar fi petrecut numai în vis.

Kety îmi arată papucii ei de casă. Unii, turceşti, sunt de catifea albastră cu ghinde şi frunze de stejar brodate cu fir de argint. Alţii, veneţieni, sunt de marochin roşu imprimat cu arabescuri de aur. Cei „renaissance" sunt de mătase verde „ton sur ton". Cei japonezi sunt împletiţi din papură multicoloră, şi aşa mai departe... Kety are o întreagă colecţie de papuci de casă ; pe care de altfel nu-i poartă niciodată. Papucii de altfel nu sunt o încălţăminte chiar de prima necesitate. La Piteşti foarte multă lume umblă prin casă cu

Ion Minulescu

picioarele goale. Cel care nu-i are, nu le simte lipsa, iar cel care îi are — îi ţine sub pat ca să nu se uzeze. Picioarele femeilor frumoase mai ales. nu au nevoie de papuci. Turcii când se duc să se roage, îşi lasă papucii afară. Or, picioarele femeii nu sunt decât colonadele unui templu de rugăciune.

La un moment dat. Kety mă întreabă :

— De ce nu vii mai des pe la noi ?...

Iată o nouă întrebare, la care iar nu pot găsi imediat un răspuns precis. Dar Kety insistă... Vrea să ştie pentruce n'am venit niciodată până atunci şi dacă am de gând să mai viu de-acum încolo....

Noroc însă, că răspunsul mi-l dă tot Kety.

— Vino când nu e bărbatu-meu acasă... să mai stăm de vorbă.

Eu surâd fiindcă mi-aduc aminte de un scandal petrecut câţiva ani în urmă, tot cu nevasta unui căpitan din Piteşti, al cărui bărbat nu era acasă. Numai că eroul de-atunci nu fusese un licean, ci preotul reghimentului, un popă tânăr abia hirotonisit, pe care căpitanul , — după ce l-a ras ca'n palmă — a pus patru soldaţi călări să-l plimbe pe stradă gol şi cu mâinile legate la spate.

Kety nu cunoaşte întâmplarea, fiindcă pe vremea aceea se găsea cu bărbatu-său în altă garnizoană. Eu însă i-o povestesc cu toate amănuntele proaspete încă în memorie şi mai ales cu toate aluziile galante pe care un bărbat descătuşat în fine de prima emoţie, le poate spune din plin femeii cu care se găseşte singur.

Kety râde cu poftă şi bate din palme ca o nebună. Povestea o amuză, dar lucrurile aşa cum s'au întâmplat, o cam pun pe gânduri. După părerea ei, căpitanul a fost o brută, femeea o uşuratecă iar bietul popă un dobitoc. Un bărbat tânăr, fie el chiar popă când iubeşte adevărat, nu trebue să se lase intimidat de ameninţările nimănui. Probabil însă că preotul acesta era un simplu colivar care credea că în casa unei femei măritate poate intra oricine ca în biserică, iar nevasta căpitanului o baccea care nu mai avea credit decât pe lângă feţele bisericeşti.

In timpul discuţiei, Kety mă întreabă :

— Tu ce-ai fi făcut dacă erai în locul popei ?

Nu ştiu cum, dar Kety parcă nu-mi pune decât întrebări despre lucruri la care nu m'am gândit niciodată în viaţă.

Tăcerea mea o amuză.

— Să-ţi spun tot eu... Ai fi murit de frică... Nu e aşa ?... Sunt sigură...

Apoi, fără să-mi mai dea timp să mă gândesc ce-aşi mai fi putut face şi altceva, Kety apucă o pernă de pe sofa şi cu un gest de suprem dispreţ, mi-o aruncă în cap. Enervat şi aproape agresiv, eu i-o arunc imediat înapoi. Kety o prinde însă în braţe şi, înarmată cu ea ca cu o platoşe, se repede de astădată furioasă la mine, mă răstoarnă pe sofa şi mă înăbuşă acoperindu-mi întreaga faţă.

A, nu !.... De data asta n'are de cine să-mi mai fie teamă, nici ruşine.... Mama n'avea de unde să mai apară pe neaşteptate, ca să-şi pună copilul într'o situaţiune umilitoare, faţă de prietena sa, tot nevastă de căpitan. Acum două săptămâni, când nu mă putusem apăra, mă mulţumisem s'o ciupesc de pulpă şi-atâta tot. Acum însă, sunt hotărît s'o şi bat.....

Totuşi, ideia că trebue să mă bat cu o femee, îmi paralizează şi fantesia şi braţele. Până atunci nu mă bătusem de cât cu colegii mei dela liceu. Cu femeile n'avusesem încă ocazia. Nu le cunoşteam dar, nici forţa, nici şiretenia, nici rezistenţa.... Eram sigur însă, că o femee nu poate fi mai tare ca un bărbat, oricât ar fi ea mai mare ca vârstă. Un bărbat bătut de o femee mi-se părea ceva imposibil. Ce dracu!... Oare de ce-aşi fi făcut tocmai eu excepţie ?... Ce-ar fi zis Cotan şi Mihăiţă ? Ce-ar fi zis mai ales Chiostec care bătea el singur întreaga clasă ?... Lucru curios însă, pe măsură ce'n mine creştea încrederea şi siguranţa că pot bate o femee, puterile mă părăseau şi raţionamentul cotea brusc pe cărări cu alte indicaţiuni de ordin moral şi sentimental.

Nu ştiam care poate fi voluptatea unui bărbat care bate o femee. Imi închipuiam însă că adevărata voluptate a unui bărbat este să se lase bătut de femee. O femee nu bate nici odată din ură. O femee care bate un alt bărbat, afară de cel legitim înseamnă că-l iubeşte...

Văzând că nu mă mişc, Kety îmi ridică perna de pe ochi şi mă întreabă cu oarecare îngrijorare.

— Ce ?... Ai murit ?

— Ba nu... Dar nu mai pot să respir...

— Aşa-ţi trebue, fiindcă eşti obrasnic... De ce te uiţi la mine ?... Inchide ochii.... N'auzi ?... Nu vezi că vreau să-mi schimb capotul ?...

Fac ce-mi spune ea, deşi până atunci nu ghicisem c'ar fi vrut să facă, ce nu-mi spusese decât în clipa aceea.

— Iată, i-am închis.

— Nu aşa... Intoarce-te cu ochii la perete...

— Iată, m'am întors....

— Aşa... Şi să nu te mişti....

— Nu, nu....

Câteva minute în urmă, ceva cald şi moale se lipeşte de bluza mea de dril şi o voce pe care o cunoşteam, îmi porunceşte restit ca de obicei...

— Ssst !... Nu te mişca... N'auzi ?... Să văd care din noi e mai mare...

Goală toată, din creştet până'n tălpi, Kety se măsura cu mine.

. . . .

. . . .

In grădina publică muzica militară cântă ouvertura din „Cavaleria uşoară", iar la fereastra care dă spre curte, cineva bate uşor în geam.

Amândoi tresărim deodată. Cel care tresare cu adevărat însă sunt eu. Kety îmi astupă gura cu palma.

— Psss !.... Nu-ţi fie teamă că nu e bărbatu-meu. Stai pe loc....

Apoi, după o clipă, şi după alte bătăi mai tari :

— Ia să mă duc eu să văd cine este.

Ferestrele sunt căptuşite cu hârtie albastră. Kety încearcă să privească printre ele, dar nu vede nimic. Bătăile în geam se repetă din ce în ce mai des. Parcă-ar fi început să plouă. Eu singur continui să visez. Numai că de data asta, visul meu se schimbase în coşmar.

Kety pare că 'ncepe să-şi piardă şi ea sângele rece. Işi aruncă pe corpul gol încă, capotul pe care, câteva minute înainte, îl aruncase pe covor şi hotărîtă dar plină de precauţiune, deschide fereastra.

O voce de-afară şopteşte nu ştiu ce. Kety răspunde calm şi fără pic de emoţie :

—Iartă-mă, dar nu te pot primi... Nu sunt singură...

Vocea insistă însă. E o voce pe care parcă o cunoşteam dar nu mi-aduceam aminte de unde.

De data asta Kety ridică tonul :

— Inţelegi odată, că nu se poate... Te rog lasă-mă'n pace....

In momentul acela, prin deschizătura ferestrei, un baston negru şi noduros, pătrunde scârţâind cu sgomot ca o cumpănă de fântână, şi după el imediat, un cap de bărbat cu ochii holbaţi de mânie îşi varsă, ca o ciutură par'că tot conţinutul ei de apă sălcie în odae.

Era profesorul meu de limba română.

Kety ţipă de data asta aşa de tare, că nu se mai aude nici muzica militară din grădina publică.

— Domnule!... Nu-ţi dau voe să te uiţi pe fereastră... Asta e obrăsnicie.

Dar cu voe sau fără voe, profesorul meu de limba română se uitase şi văzuse tocmai ce nu-ar fi trebuit să vadă niciodată.

Mă văzuse pe mine...

* * *

Am intrat în examene. Am intrat adică la grijă

Să ne vezi, nu ne mai cunoşti pe nici unul. Şi doar semănăm aşa de bine, unul cu altul că parcă toţi am fi fraţi. Semănăm cu mucurile lumânărelelor de ceară, ce-au ars în noaptea învierei. Noi însă nu ne-am stins de loc. Pentru noi Cristos n'a 'nviat încă. Noi ardem mereu... Ardem şi pe zi ce trece ne încovrigăm de căldură şi de teamă că o să ne sfârşim de tot.

Numai Cotan nu s'a schimbat. Băiatul prefectului a rămas aceiaşi miniatură de filosof cinic pe care n'ai s'o poţi mări, nici cu lupa, nici cu vârsta. De câtva timp am început să admir pe Cotan, mai mult decât pe Mihăiţă. Admiraţia unilaterală oboseşte spiritul. Şi Cotan este mai divers ca o rubrică de „fapte diverse".

Azi dimineaţă, când a intrat în clasă, ne-a întrebat ca şi cum atunci abia ar fi sosit din Patagonia : „Or, la ce materie dăm examen azi ?" Tot aşa ne întreba şi în cursul anului aproape în fiecare zi : „Măi băeţi, ce lecţie avem azi ?" Şi din lecţiile noastre de peste an, Cotan a ştiut să-şi facă pentru examen o adevărată colecţie numai de perle, fiindcă scoicile stridiilor bolnave ni le-a lăsat totdeauna, nouă celorlalţi.

Astăzi, avem concurs în scris la limba română.

Nu ştiu de ce, dar un concurs înscris te emoţionează mai mult ca un examen oral. Când vorbeşti, comunici parcă cu toată lumea din jurul tău, te simţi în familie, între ai tăi, sau — în cel mai rău caz — în mijlocul unor oameni care vorbesc aceiaşi limbă ca tine şi cu care te poţi înţelege. Când n'ai voe să vorbeşti însă, decât cu tine însuţi îţi pare că ai rămas singur pe lume, că nu eşti decât semnul de întrebare al celui care ai fost sau că trăeşti într'o lume de surdomuţi, cu care — ceeace este şi mai trist — nu poţi comunica nici măcar prin semne.

Un examen oral este o petrecere intimă, care — bine sau rău — nu prea are importanţă cum se sfârşeşte. Un concurs înscris însă este o adevărată solemnitate. Cel dintâiu este numai abilitate şi suprafaţă; cel de-al doilea, numai precisiune şi adâncime.

De cele mai multe ori, sonoritatea verbală îţi încântă auzul şi minciuna cochetează cu adevărul după dispoziţia urechei, nu a raţiunei. Liniştea şi atitudinea statică însă măresc şi mai mult temerea de necunoscut şi faţă de ele decorul realităţii în care continui să trăeşti aevea, se schimbă deodată şi fără să-ţi dai seama, cum şi de ce, într'o succesiune de viziuni întunecate cu coridoare de labirint prin care nu te mai poţi regăsi.

Sgomotul este mult mai uman decât liniştea.

Sgomotul este lumină; liniştea este întuneric....

Mai nainte ca Dumnezeu să fi făcut cerul şi pământul, în spaţiu nu era decât linişte şi întuneric. De aceia şi el, în prima zi a zis să fie lumină, iar în zilele următoare a creat diferitele vietăţi ale pământului, care — trebuind să trăiască— au început să facă sgomot.

Un concurs înscris te reîntoarce fatal în haosul informdinainte de creaţia lumei. In clipele acelea, creatorul trebue să fii tu, numai tu, tu singur ca şi Dumnezeu care tot singur a făcut tot ce se vede. In clipele acelea, nici Dumnezeu nu-ţi mai poate veni în ajutor, fiindcă un Dumnezeu propriu zis, nu mai există... Adevăratul Dumnezeu sălăşlueşte în tine, iar Satana care de pe catedră poate vedea tot ce se petrece, nu vrea să vadă totuşi nimic, mai nainte de a-i fi spus: „gata, domnule profesor !"

* * *

Profesorul de limba română ne-a împărţit pe toţi elevii clasei a VI-a în două părţi egale, numerotându-ne pe fiecare *„cu soţ"* şi *„fără soţ"*, după cum suntem aşezaţi în bănci, patru câte patru. Excepţie fac numai cei din ultima bancă, în care nu sunt decât trei elevi.

In banca noastră, Mihăiţă, primul şi eu al treilea, suntem *„fără soţ"* ; iar Cotan, al doilea şi Chiostec, al patrulea, sunt *„cu soţ"*.

Elevii din categoria *„cu soţ"* trebue să analizeze poezia „Răsăritul lunii la Tismana", iar cei din categoria *„fără soţ"* — poezia „Umbra lui Mircea la Cozia".

Respir adânc ca şi cum cineva mi-ar fi întins un pahar cu apă rece, tocmai în clipa când credeam c'am să crăp de sete.

„Umbra lui Mircea la Cozia" o cunoşteam tot aşa de bine ca şi autorul ei, Grigore Alexandrescu. O cunoşteam din istorie şi dela faţa locului, de pe zidul mănăstirii în care Voevodul şi astăzi încă trăeşte îngropat în compania celor morţi şi 'n amintirea celor vii.

Poezia lui Grigore Alexandrescu însă mă interesa mai puţin decât ce-aş fi putut spune eu însumi despre mănăstirea aceasta, în vecinătatea căreia petrecusem clipe multe şi intense de evlavie naţională şi copilărie scolastică.

Imi părea chiar că de când am învăţat să ţiu tocul în mână, niciodată n'am scris cu mai multă uşurinţă ca în clipa aceia şi niciodată n'am avut mai multă încredere în ceea ce trebuia să-mi iasă din peniţă şi din creer :

„Mircea Vodă a zidit-o ca să-i fie
Adăpost în vremuri grele
Şi locaş de vecinicie !...
Iar Grigore Alexandrescu, a cântat-o..."

Şi mă opresc brusc.

A cântat-o... A cântat-o... Ştiam eu cum a cântat-o... Dar când şi de unde a cântat-o, aşa cum a cântat-o ?...

Ca după o lungă noapte polară, însfârşit !... iată că 'ncepe să se crape de ziuă şi în capul meu... Pentru prima dată, îmi dau seama că ce 'nvăţasem eu papagaliceşte nu era de loc Mănăstirea Cozia, ci o mănăstire oarecare, creată de fantezia poetului, pentru care cuvintele : Oltul, Cozia şi Mircea, nu erau decât simple sonorităţi geografice şi istorice.

Cu cât compar mai mult mănăstirea pe care o cunoşteam cu poezia pe care o ştiam pe de rost, deosebirea dintre una şi alta, devine tot mai flagrantă. De data asta, sunt convins definitiv. Grigore Alexandrescu iubise natura mai mult de acasă, dela el din biurou. Mănăstirea Cozia îl inspirase la Bucureşti, nu pe malul Oltului...

Dovada era clară ca lumina zilei : Primul vers chiar, *„Ale turnurilor umbre, peste unde stau culcate"* era fals. De ce ? Fiindcă : 1) Mănăstirea are şi a avut totdeauna *„turle"* nu *„turnuri"* şi 2) Fiindcă la nici o oră din zi cu soare sau din noapte cu lună plină, umbrele acestor turle nu ajung, nici măcar până la marginea Oltului, dar să se mai culce şi pe undele lui.

Adevărul este cu totul altul.

Dimineaţa când soarele răsare de pe malul argeşean al Oltului, umbrele turlelor pornesc din şosea şi, treptat-treptat, se rotesc după mersul soarelui plimbându-se prin ceardacul chiliilor din spre munţi, până ce spre seară se strâng în poeniţa din dosul mănăstirei şi în faţa arhondaricului, intră în pământ odată cu soarele ce apune peste dealul vâlcean. Oltul, însă, n'a sărutat niciodată umbra adevăratelor turle, sub care doarme Voevodul Mircea.

Eram aşa de sigur c'am să fac cel mai bun concurs din clasă, că nu mai am răbdare s'aştept. Mă ridic dar, după cum este obiceiul în şcoală, cu degetul arătător dela mâna dreaptă în sus, şi cer cuvântul. Profesorul care de pe catedră observase mai dinainte enervarea mea, mă întreabă — mişcând nedumerit din cap, ce vreau. In jurul meu, câţiva elevi s'au oprit din scris şi curioşi, mă fură cu coada ochiului. Eu nu mai aştept să fiu întrebat a doua oară ce vreau.

— Poezia „Umbra lui Mircea la Cozia" nu este adevărată, domnule profesor...

Profesorul cască gura şi se trage repede cu scaunul înapoi. Parcă i-aşi fi aruncat pe catedră un pietroiu. Ofensiva neaşteptată a unui simplu elev din clasa VI-a contra unui poet clasic român, îl angaja în luptă pe el, cel dintâiu.

In clasă totuşi e încă linişte şi, în capetele celor prezenţi, probabil chiar întuneric.

In capul meu însă, clopotele mănăstirei Cozia sună parcă toate la olaltă ca în zilele de sărbătoare. Dar ce folos ? Afară de mine, nu le aude nimeni altcineva. Profesorul nu mi-a auzit decât vocea, iar elevii din clasă nu-l mai aud de cât pe el, întrebându-mă :

— Ce ?... Ai înebunit ?...

De data asta, toţi elevii şi-au ridicat capul din caete, şi ochii lor înspăimântaţi privesc ţintă la mine. Parcă sunt apostolii lui Cristos, când l-au văzut umblând pe apă, fără să se scufunde.

— Ba de loc... daţi-mi voe să vă explic.

— Eşi afară, măgarule... Eşi mai repede.

Am eşit...

Eşirea mea a produs în clasă oarecare sgomot. Dar numai pentru câteva clipe, şi atâta tot. Lumină însă nu s'a făcut. Lumina, adevărata lumină, era numai pe malul Oltului.

Şi clasa VI-a a liceului Ion C. Brătianu din Piteşti s'a cufundat din nou în linişte şi întuneric, până ce umbra lui Mircea şi-a sfârşit plimbarea didactică prin toate caetele elevilor numerotaţi *„fără soţ"*.

Umbrele Voevozilor noştri sunt mai disciplinate decât mulţi elevi de liceu. Nu supără nici pe autori, nici pe profesori... Trăesc numai în linişte şi întuneric.

ION MINULESCU

Dicţionarul anecdotelor celebre

AMFITRION INDATORITOR

Galba, care-l invitase într'o seară pe Mecena la masă, băgând de seamă că mosafirul începe să comploteze prin ochiade şi prin semne cu nevasta lui, se prefăcu că e foarte obosit şi-şi culcă somnoros capul pe umărul vărului său, ca să vadă până unde vor merge.

După câteva clipe, tocmai când aceştia voiau să se sărute, un servitor profită că stăpânul său adormise şi vârî mâna într'un vas de pe masă; atunci, Galba îi strigă:

— Cum, dobitocule, n'ai băgat de seamă c'am adormit numai pentru Mecena?

(**Montaigne,** Essais)

BAL MASCAT

La un bal mascat, un funcţionar îşi făcu o cocoaşă, se deghiză ca prinţul de Conti şi se aşeză chiar lângă dânsul.

— Cine eşti, mască? — întrebă prinţul.

— Sunt prinţul de Conti.

Fără să se supere, prinţul îşi scoase masca, începu să râdă şi zise:

— Uite, domnule, cum te poţi înşela: de douăzeci de ani îmi închipuiam că eu sunt prinţul de Conti.

(**La duchessee d'Orléans,** Correspondance)

BALONUL

Cineva îl întrebă pe Frankim:

— La ce e bun globul aerostatic?

— La ce e bun copilul abia născut? — răspunse Franklin..

(Frankliniana)

CENTENARE

America de Nord e ţara clasică a longevităţii. In Statele-Unite circulă următoarea anecdotă populară:

Intr'o zi, preşedintele Lincoln, care era în vilegiatură, văzu un moşneag plângând la poarta unei ferme şi un altul, lângă el, părând că-l dojeneşte.

— De ce plângi? — îl întrebă preşedintele.

— Fiindcă tata mi-a dat o palmă.

— Da! — interveni celălalt moşneag, i-am dat într'adevăr o palmă, dar o merita.

— Da' ce-a făcut?

— Se purta rău cu bunicul lui.

Nepotul care nu-şi respecta bunicul avea şaizeci de ani. Socotiţi acuma cât ar fi putut să aibă bunicul.

COCHETARIE

O doamnă, încă tânără, dar foarte frumoasă, privindu-se cu cochetărie în oglindă, o întreabă pe fiică-sa:

— Ce-ai da tu, copila mea, ca să fii ca mine de frumoasă?

— Ce-ai da şi tu ca să fii de vârsta mea...

(Omniana)

EDUCAŢIE ARTISTICA

O doamnă din elită, care iubea mult pictura, arătându-i un tablou lui Poussin, — reputatul pictor îi zise:

— Nu vă lipseşte, pentru a dobândi toate abilitatea, decât puţină sărăcie

(Calendrier récréatif)

EPIGRAMA

Carnot spunea despre Talleyrand:

‚Dacă dispreţueşte atâţia oameni este fiindcă s'a studiat mult pe el însuşi.

FARDUL

Două pariziene elegante, extrem de fardate, întrebând pe un străin ce părere are despre frumuseţile franceze, acesta le răspunse modest:

— Drept să vă spun, nu mă pricep deloc în pictură.

INSENSIBILITATE

Un preot ţinea în comuna lui o predică, descriind chinurile iadului.

Toţi credincioşii adunaţi acolo începură să plângă.

Un ţăran spătos şi curăţel îmbrăcat, răzimat de-un stâlp din biserică, asculta liniştit predica şi părea foarte puţin impresionat de cele ce auzea.

— Da' tu de ce nu plângi? — îl întrebă preotul, nedumerit.

— Eu, — răspunse ţăranul, — nu sunt de prin partea locului.

RAZBUNARE

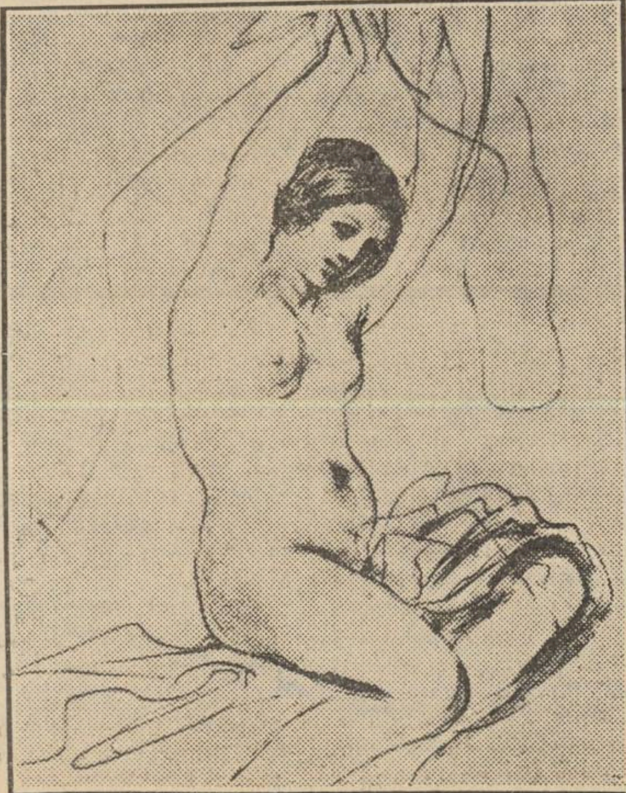
Austrigilda, femeia lui Gontran, regele Burgundiei, fiind pe patul de moarte, obţinu dela Augustul ei soţ permisiunea să fie îngropată împreună cu cei doi medici cari au căutat-o...

SISTEM DE DESPARŢIRE

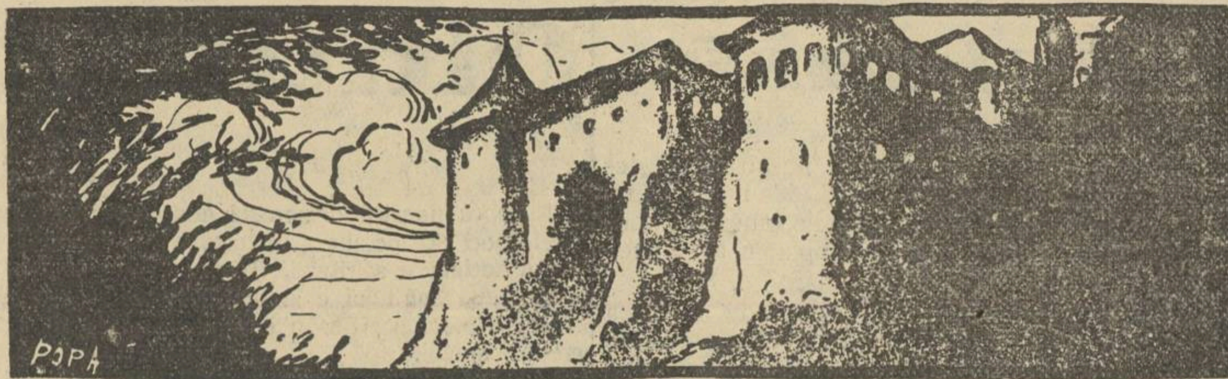
De câte ori Etienne Béquet simţea nevoia să rupă o legătură care începea să-l plictisească, se prezenta cu o mutră posomorîtă şi furioasă la amanta lui, şi-i striga:

— Doamnă, ştiu tot!..

Femeia rămânea zăpăcită, zdrobită, şi nu mai scotea un cuvânt, — în timp ce Béquet pleca fără să mai aştepte măcar mărturisirea faptelor...

Guercino **Nud**

IN MUNTE

Nu-i lucru mai rău decât să soseşti, după un urcuş de o jumătate de zi, prin stânci, râpi şi hârtoape, la o stână părăsită...

Şi mai rău, să soseşti singur. Stau şi mă uit la poiana pustie, la brazii tăcuţi şi întunecaţi şi nu ştiu ce să cred: când au plecat şi de ce au plecat aşa de vreme? Până la Ziua Crucii mai sunt doar cel puţin două săptămâni ! Ce s'a întâmplat?...

Nici un răspuns, numai vârfurile şueră a vreme rea, a pustiu, a pagubă şi încă a ceva poate şi mai rău...

Undeva în apropiere un fag bătrân scârţie din greu, se jeleşte după turma plecată, departe, pe alte meleaguri. Oare la anul îl vor mai găsi în picioare ?

In depărtări Ciahlăul stă rece şi posomorît sub slabele raze ale soarelui în apunere ; Tărhăuşul s'a întins ca un balaur negru, ascunzând în dosul culmilor ţepoase, ploile şi vijeliile de mâine... Cărunta stă nepătrunsă şi ameninţătoare, ca fruntea Nemezidei...

Iar peste tot, cât vede sau cât bănueşte ochiul, spre miază-zi până în Vrancea, spre Apus, poate până în Bucegi, un ocean de valuri uriaşe, dar incremenite sub vălul cenuşiu şi neclintit al depărtărilor...

Totul străin, rece, nepăsător, pustiu, mort...

Şi acuma ? După un drum de o poştă şi mai bine !...

Intru în stână. Ciudat : în căşăria goală miros de caş proaspăt ! In fumărie aceleaşi urme proaspete : oala de apă atârnată de o grindă deasupra uşii ; fundul de fag pentru răsturnat mămăliga, teapşa, brighidăul din cuiu, scăfiţa pentru mujdeiu — toate la locul lor !

In vatră sperla încă nu s'a împrăştiat, un cărbune e aproape cald : trebuie să fi plecat chiar azi dimineaţă, cel mult eri. Ce nenoroc !...

Pustiul şi tăcerea sunt atât de apăsătoare, că parcă ai vrea să se întâmple ceva, fie şi cât de neaşteptat, chiar grozav : să cadă vre-un brad, să se prăbuşească stâna... vre-un trăsnet chiar, vreo nenorocire... Iţi ţiue în urechi, auzi cum ţi se bate inima. Incă noroc de fagul care mai geme din când în când, dar rar... rar şi jalnic...

Ba iată şi semne de viaţă : un urlet prelung şi deznădăjduit, cum urlă uneori lupul în crucea nopţii, în gerul bobotezei :

Hau- u-u-u-u!..

Dezleg securea dela brâu, pun mâna pe puşcă, mă uit printre bârne.

Săracul ! Un biet câne : un dulău voinic şi tânăr care, tot hoinărind, se vede, prin pădure, n'a băgat de seamă că oile au plecat cu ceilalţi câini, cu ciobanii, cu caşi, cu poclăzi, şi acuma se jeleşte, stingher, părăsit, deznădăjduit...

Hau-u-u-ă !...

Bucuros că mi-am găsit un tovarăş, es din stână, vreau să-l mângâiu, să ne împrietenim. Dar dulăul mă priveşte cu neîncredere, se zburleşte şi ar vrea poate să mă latre, dar nu îndrăzneşte : e străin şi el, caşi mine. Ba şi mai străin, mai nevoiaş : eu am puşcă, topor, traista cu tot felul de bunătăţi ; el — singur şi părăsit, flămând, uitat de toţi...

Mai tace, se uită la târla pustie şi iar :

Hau-u-u...

Incerc să-i arunc o bucăţică de pâne ; dar dulăul crede că am aruncat o piatră, şi fuge. Poate nici nu ştie cum e pânea...

Din nou îl aud jelindu-se în dosul unui brad : de foame, de urît, de pustiu...

* * *

Soarele a apus. Din văi, odată cu amurgul, se ridică umezeala şi frigul. Culmile s'au apropiat mult...

Unde dorm ?... Unde, decât în stână ? Loc destul...

Dar stâna e un otel, unde mai poate veni cineva, vre-unul cu care să nu te poţi înţelege. Mai ştii?...

Deocamdată să încerc, nu m'oi putea înţelege cu dulăul ?

Ii arunc o bucăţică de salam, dar degeaba: nici nu se uită, sau mă fură cu coada ochiului, gata să fugă...

— Dar prost mai eşti, măi dulău!...

De altfel, după ochi, nu-i rău, şi tot buclucul e că-i prea tânăr şi încă n'a văzut oameni : a văzut ciobani, dar ciobanii sunt altfel, îmbrăcaţi altfel... Cum să-i arăt că-s tot un fel de cioban ?

Imi scot şapca, îmi zburlesc puţin părul, barba... Tuşesc : hâm ! hăm !... chă ! chă !...

Se uită cu aceiaşi nedumerire şi stă neclintit sub poala pădurii.

— Hai, nu fii prost, mă dulău... Mai mare ruşine... Hai, vino ! Hăm !...

Incerc să-i nemeresc numele : Griveiu, Lăbuş, Chişcău, Hoţu, Fulger, Voinicu...

Zadarnic.

Incerc ceva din dicţionarul ciobănesc:

— Nea Bălaie ! Nea Bucălaie !...

Trec la vorbe mai tari şi mai obişnuite în clipele de necaz : un fel de monolog cu cruci, sfinţi, tămâie, evanghelii...

Abia la cuvântul „Crăciun" mi se păru că a dat puţin din coadă, dar nu se mişcă. Stă trist, abătut, nemângâiat Dar las că-i trece, poate...

Mă hotărăsc să-mi caut de treabă. Mai întâiu de toate îmi trebuie un foc zdravăn. Şi după un vechiu obiceiu de prin părţile muntelui, încep să scot vreascuri din ţarcul stânii (că doar n'ai să alergi după ele prin pădure), scot pari, târăsc câţiva butuci din apropierea târlei. Adun apoi un braţ zdravăn de cetină pentru aşternut, când aud din nou : Hau-u-u-ă !... — mai prelung, mai sfâşiitor, aproape sinistru... Să dormi cu asemenea muzică ?

Am făcut-o !...

Dar cine uşor o face, uşor o desface. Şi fără a mai pierde timp, las totul şi mă pregătesc de drum.

— Să-ţi fie ruşine ! Aşa căţel prost n'am văzut ! Rămâi, dacă-i aşa...

O iau drept la vale prin desiş, spre inima pădurii, până când dau de o văgăună destul de întunecoasă, destul de mohorîtă, înviorată însă de un mic pârăiaş, care se strecoară, repede şi nevăzut printre arbori răsturnaţi şi bolovani.

Aici, departe de ochiul şi umbletul omului mă pun din nou pe lucru, şi când se întunecă bine, mă lungesc lângă foc, pe aşternutul de cetină, moale ca puful...

E şi mai bine aşa : nimeni nu vine, nimeni nu te supără. Pa-ace !

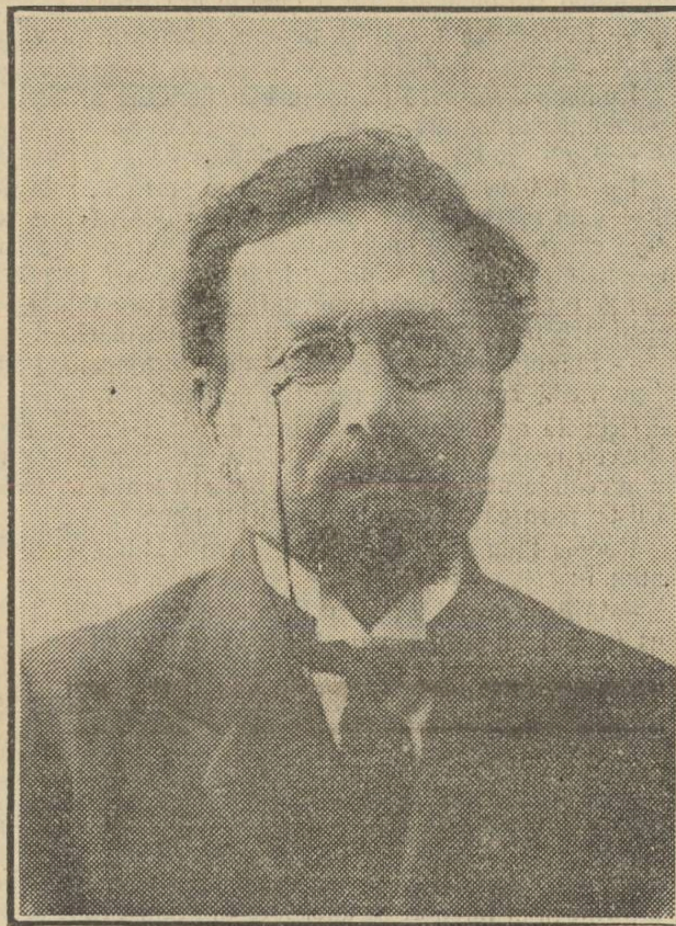
Totuşi... parcă s'ar auzi un foşnet prin foile uscate... Vre-un şoarec, vre-o veveriţă... Pleoapele se închid, şi în şoapta domoală a pârăiaşului şi căldura tihnită a focului de fag adorm ca un paşă...

* * *

— Ham ! Ham !...

Deschid ochii. Soarele a răsărit demult, dar e ascuns după un brad din apropiere, iar sub brad, cu ochii în sus, pândind o veveriţă, — dulăul !

— Tu eşti, mă ?

A. Frunză

Sfiicios, pocăit şi ruşinat, e gata să cadă, să ceară ertare ; vorbeşte numai din ochi :

— Da, mi-a fost urît... frică... foame. Am venit după tine. Şi acuma...

— Ei, acuma n'ai habar! Las că-i bine. Bravo ţie! Stăi să-ţi dau ceva...

Mi-adusei aminte de oscioarele unui puiu fript, pe care-l mâncasem în ajun. Dar dulăul se îngrijise să le adune demult...

— Bravo ţie, băete ! Stăi, că-ţi mai dau. Aşa... Apoi plecăm... împreună... Dar întâiu să bem câte o cafea, să mai fumăm...

Şi numai după cafea şi tot zaifetul, cuvenit locului, sub poala bradului şi în tihna focului de fag, hotărîm în sfârşit să plecăm.

Incotro ? Puţin ne pasă...

Acuma suntem cu totul prieteni ; urcăm pe coastă, şi nemerind poteca, pe care o urcasem eu în ajun, ne lăsăm voioşi la vale, prin răcoarea şi liniştea neturburată a brazilor...

Suntem în elementul nostru. Aici, în tovărăşia brazilor şi fagilor, am trăit noi, — neam de neamul nostru... Aici am văzut noi lumina zilei...

— Inţelegi tu, măi dulău ?

— Cum nu ? — răspunde din ochi şi din coadă : — aici a stat tătuca, aici şi-au făcut veleatul străbunicii, de au păzit oile, — în ploaie, în vânt, în întuneric, în patru ochi cu ursu !

— Dă, să te mângâiu, măi voinice !

— Nu-u ! Că eu îs dulău ! De grumazul meu nu se atinge decât ghiara lupului !

— Bravo ! Da... Ce-am zis ? Am stat... Apoi am coborît şi noi în arşiţa câmpiei, la lupta sarbădă pentru o cordea de mătasă... Acuma ?

— Dar unde-i turma? — întreabă dulăul cu nelinişte. Tu ştii!...

— N'o mai găseşti, băiete! — Doar prin vreo minune... S'a dus...

Dulăul nu mai zburda, în ochii lui limpezi se văd aproape lacrămi, căci a înţeles totul.

* * *

Dar iată o minune. La o cotitură abia vre-o 100 de paşi mai la vale, printre trunchiuri se întrevede ceva. Ne oprim şi nu ne vine să credem ochilor: în mijlocul potecii, pe unde trecusem eu în ajun, o stână!

Dulăul se mai uită o clipă, apoi se repede ca o săgeată. Mă apropii şi eu, plin de nedumerire, crezând că am rătăcit drumul.

Nu, nu-i chiar stână, ci numai un trecător sălaş de o zi două. In jurul turmei adormite, câteva cioate, aşezate în chip de împrejmuire. Mai în o parte măgăruşul turmei paşte la umbră, cu samarul şi poclăzile uitate pe el...

In mijlocul împrejmuirii — un mic adăpost de coajă de molift, sub adăpost un cazan atârnat deasupra focului; lângă cazan stă baciul şi mestecă jintiţa cu harpacul.

Ceilalţi ciobani, adunaţi în jurul unei străchini goale, sunt tocmai pe cale de a se ridica dela masă. Câinii, preocupaţi de rămăşiţele mesei, sau nu mă observă, sau mă primesc cu îngăduinţa datorită omului cu puşcă.

Cu aceeaşi bună voinţă mă priviră şi ciobanii.

* * *

Adică ciobanii, la drept vorbind, mă priviră la început cam bănuitori. Ba unul sări chiar, gata parcă să puie mâna pe ceva... Dar tot el mă recunoscu îndată.

— Mi se pare, ai fost pe la noi odată, cu Tudorache?

— Da, acum vre-o doi ani...

— Vezi, cânii mai degrabă simt pe omul bun, nu se dau.

— Le-am adus doar pe tovarăşul rătăcit!

— Va să zică, dumneata l-ai adus? Noi credeam că l-au mâncat lupii! Mare pomană, domnule!...

Aducerea dulăului îmi câştigă toate simpatile. Baciul îmi umplu o cupă de jintiţă cu ochi. Impărţii şi eu câteva pacuri de tutun, căci la stână aşa e datina.. Aflai că dulăului îi zice Şoimanu — şi că-i mândria, viitorul stânei; e tânăr, dar o să-l vedeţi....

— Zi, ai dormit la stână? — mă întrebă baciul.

Ceilalţi mă privesc cam miraţi.

— Nu, ici, într'o văgăună.

— A, bine ai făcut! Mai departe de potecă, mai în fund... Că la om fiara nu vine, la om nu vine decât omu, şi nu-i fiară mai fiară decât omu! Bine ai făcut, domnule!...

— Cum? Va să zică....

— Ne-au cam cercetat nişte băieţi de a lui Florea... ne-au cam răvăşit caşii... Dacă te găseau, te făceau să schimbi puşca.... Ei dar nu-s băieţi răi... Aşa, flăcăi... s'au săturat şi ei de miliţie....

— Atunci de aceea aţi plecat aşa de vreme?... Acuma mai rătăciţi câteva zile, apoi — la vale la iernat. Acolo sunteţi siguri!...

— D'apoi în vale nu te răvăşesc? Acolo îţi vine cu condica... Rău, domnule, rău în munte, rău şi în vale... Apoi strâmtoarea, lipsa asta de suhaturi, scumpetea... Dacă n'ar fi strâmtoarea asta, ai hrăni zece ca Florea, o sută de cei cu condica!...

Aflai că tot stăpânirea ar putea ajuta ceva; că degeaba se taie pădurea, degeaba o tot duc prin străinătăţi. Ce folos? Pentru cine? Pe când dacă stăpânirea ar da tot muntele ista oamenilor, oamenii ar şti ce să facă, ar tăia cât ar tăia din pădure, apoi i-ar da foc. Şi atunci ar fi numai oaie lângă oaie, oaie lângă oaie!....

Dar vezi că nu vrea. Rău: sus Florea, jos cel cu condica... Ciobanii ar vrea să mai stea de vorbă, căci demult n'au văzut oameni, dar nu-s veseli de loc...

In această binecuvântată împărăţie a brazilor, să fie cineva trist!... Noroc că mi-adusei aminte de sticla cu rachiu, pe care o aveam în traistă, aproape neatinsă.

— Uitasem, bade baciule, că am oleacă de aghiasmă pentru dumieata şi ceilalţi creştini. Ia s'o scoatem..

Aghiasma făcu minuni.

— Dar bun gând ţi-a venit, domnule! Noroc să dea Dumnezeu!...

— Sfânta zi de azi!

Sticla făcu ocolul, dezlegă limbile, ridică moralul, cum se zice. Mai altfel se arăta acum chiar lumina soarelui, care începuse să treacă de amiază. La veselia noastră mai ajuta Şoimanul cu năzdrăvăniile lui: avea gust de joacă, de hârjoană, mereu se lega de tovarăşii lui, îi trântea, îi târnosea, cădea şi el, se tăvălea....

— E tânăr, domnule, e prost, dar ai să vezi, ai să auzi dumneata de numele Şoimanului! — zise baciul, plimbând sticla dela gură la gură...

Cinstim, fumăm, glumim...

Dar toate au un sfârşit. Oile începură a se scula: la treabă, la păscut! Incepură să le grăbească şi cânii, se ridicară şi ciobanii. Şoimanul mă părăsi fără multă formă, fără remuşcări: uită să-şi arunce măcar o privire îndărăt...

Nu-şi închipuia nici el, nici eu, că în viaţă o să ne mai întâlnim, ba încă de două ori. A doua oară şi cea din urmă, l'am văzut într'o stare tristă de tot. Săracul!... In schimb Şoimanul nu degeaba a trăit pe lumea asta, şi-a făcut un nume, pe când eu...

* * *

La plecare baciul zise:

— Am o rugăciune. Un cioban de ai noştri s'a cerut în sat. „Să beau un rachiu, baciule, că nu mai pot. Mor!" — „Du-te, zic, dar ai să pierzi şi banii şi gluga, caşi anu trecut". „Cum a da Dumnezeu"', — zice. Te rog, domnule, dacă-l întâlneşti prin sat, să-i spui să nu ne mai caute pela stână, să vie aici. Dar să se grăbească până nu-i târziu, că mâne o luăm pe valea Negrului. Până ne găseşte, moare şi de foame şi de frig; că şi-a băut, cred şi gluga, şi chimirul, şi amnarul dela chimir...

— Am să-i spun. Să ne vedem cu bine la vara viitoare!...

Nu departe de sat întâlnii în potecă un om care abia înainta, clătinându-se, când în dreapta, când în stânga. Cămaşa pe el ferfeniţă şi neagră ca fundul ciaunului. Gluga, căciula, chimirul lipseau.

— Noroc, creştine! Opreşte oleacă...

Omul încercă să se oprească, şovăi, apoi se înţepeni bine pe picioare.

— Ha?

— Să nu te mai duci la stână, că au plecat oile.

Privirea turbure a ciobanului se limpezi deodată.

— Au plecat?

— Da!, şi-a zis baciul să-i cauţi pe valea Negrului.

— Pe valea Negrului... Da' Negru-i mare...

— De aceia a zis să te grăbeşti, că te aşteaptă deocamdată la Scări. Ce-ai căutat în sat?

— In sat ?... După rachiu ! Dar dumneata ce-ai căutat tocmai pe la Scări?

— Aşa... după jintiţă...

Pe faţa omului se arătă un semn de întrebare, apoi se schiţă un zâmbet.

— Aş-şa... va să zică suntem... tot de-o teapă... Cu bine ! — rosti cu totul trezit, şi cu paşi grăbiţi porni pe poteca întortochiată, şovăind numai din când în când printre brazii întunecaţi şi neclintiţi în visul tăcerii, printre mesteacănii albi ca argintul.

A. FRUNZĂ

Cea mai amuzantă lectură în timpul vacanţei este aceea a PARODIILOR din volumul

„A la Manière de..."

de VIRGIL HUZUM

FRANCIS I. POLGERS

O revoluție religioasă

Solemnitatea trebuia să înceapă pe înserate, după cum o cereau străvechile datine, atunci când apărea prima stea.

Nu se întâmplase încă, pe cât își aduceau aminte cei mai bătrâni dintre bătrânii neamului, ca această stea atât de așteptată în zilele de sărbătoare națională să fi refuzat să apară. Niciodată nu se nimerise ca sărbătoarea să fie împiedicată de furtună sau măcar de nori răuvoitori. Și fiindcă niciodată nu se ivise un caz de felul acesta, nimeni nu se gândea că tocmai în ziua aceia vreo piedică ar fi putut amâna solemnitatea.

Deaceia, poporul întreg aștepta cu bucuria potolită a celor care știau că nu le este primejduit întru nimic spectacolul vesperal, ceasul când „Cel care este mai mare peste toți", cum îi ziceau în limba lor cetățeanului ce făcea oficiul de rege, va deschide festivitatea. Și până atunci populația întreagă a insulei supraveghea veselă pregătirile grăbite din piața cea mare.

De data aceasta nu era vorba decât de o femeie. „Din neamul bolnav al celor albi", firește. Nu mai era norocul de rândul trecut, când prada fusese mai bogată: un pastor englez și două femei. Este drept că pastorul era cam slab, cum se cuvine unui pastor englez: femeile însă erau remarcabil de grase și aproape toți cetățenii gustaseră din ceeace rămăsese dela ospățul regal. Cei ce nimeriseră carnea femeii mai tinere îi mai păstrau și astăzi o amintire înduioșată.

Acum fără îndoială nu mulți aveau să se înfrupte din carnea blondă a tinerei femei, pentru care se făceau pregătirile și căreia i se închinase ziua aceia. Ca totdeauna când oaspătul era mai de soiu, și în cantitate mai redusă, el era rezervat doar regelui și „celor ce calcă în umbra lui." Poporul se mulțumia numai cu spectacolul și cu nădejdea că rândul viitor va fi ceva și pentru cei mulți.

Cetitorul va fi înțeles că ne aflăm într'o insulă ai cărei locuitori nutresc preferințe culinare deosebite de ale noastre și pentru care hrana mai prețuită este carnea de om. Nu cunoaștem numele acestui ținut, deoarece geografia nu s'a ocupat de dânsul pentru bunul motiv că ori decâte ori un geograf dădea de el, n'avea putința să-i anunțe existența, căci își găsea sfârșitul ; pântecele băștinașilor servea drept Panteon al geografilor.

Știm însă că în limba lor, localnicii îi ziceau „Patria noastră cea frumoasă", întru atât este de adevărat că patriotismul se cultivă la toate latitudinile și la toate popoarele.

Amănunte mai precise n'am putea da cititorului, ori cât ne-am osteni: îi va ajunge credem să știe că atunci când se petrec cele ce urmează să povestim, insula era stăpânită de un rege care — nu-i greu de înțeles — făcea ce voia, ajutat fiind de câtiva cetățeni, care îl sfătuiau sau îndeplineau ceeace el le cerea. Ceeace deasemeni se petrece peste tot, la toate latitudinile și la toate popoarele. Amănunt special: când se rătăcea pe acolo vreun străin, înainte ca regele și curtea să se ospăteze din el, se făcea o serbare în onoarea „Celei sfinte", patroana insulei, și de la care nu putea lipsi nimeni; petrecerile acestea erau reînoiri ale pactului cu divinitatea, conform căruia insula era ocrotită și îngrijită înțelept cu ceeace îi era de trebuință. Lipsa cuiva ar fi însemnat o denunțare a pactului și consecințele ar fi fost prea tragice.

Deasemeni, nu exista ospăț de felul acesta fără o prealabilă ceremonie de mulțumire pentru grija purtată poporului și de îmbiere pentru popor. După care urma masa și petrecerea.

Femeia ce urma să fie mâncată în ziua aceia, ajunsese acolo într'un chip special. Era o fată de la noi, din San-Francisco, persoană care înțelesese să trăiască din profesiunea cea mai la îndemână unei femei care e înzestrată cu calitățile cele mai apreciate de sexul celălalt. Fiindcă viața pe care o ducea se părea unora prea ușoară — ceeace este discutabil — i se zicea „femee ușoară". E mai prudent să nu insistăm.

Intr'o zi, i se făcu propunerea, pe care o primi, de a însoți într'o călătorie pe apă, fără țintă, pe unul din cei mai distinși gentlemeni din orașul ei. Fiindcă yachtul era confortabil, proprietarul agreabil, proviziile comestibile și absorbante din belșug, Mary acceptă.

Viața pe bord fu destul de plăcută, o vreme. Până ce într'o seară, fără să observe, și el și ea se îmbătară, în așa chip încât nu-și mai puteau da seama de ceva.

Tocmai atunci tânărul gentleman avu o ideie, pe care o crezu spirituală. Era pentru prima oară în viață că avea o idee, și ținu s'o realizeze. Coborî barca de pe punte, o îmbarcă pe Mary, coborî și el și porni, lopătând. De bucurie, începu să cânte; ea însă dormea.

Din întâmplare, după vreun sfert de oră, dădu de uscat. O luă în brațe și cu atenție o depuse pe nisip. După care, satisfăcut, porni, din nou, cântând cu glas tare Psalmul 49.

Mary fu găsită așa cum o lăsase prietenul ei, după câteva ceasuri, de un băiețaș care pornise de cu vreme să contemple răsăritul soarelui din apele oceanului. Și pentru a recompensa sârguința lui poetică. „Fecioara cea sfântă" îi dăruise prada cea blondă.

Ca și Grecul acela din antichitate care fugi dela Maraton la Atena pentru a duce vestea cea bună a victoriei, băiețașul nostru alergă cât îl țineau picioarele, purtător al buneivestiri.

Știrea se răspândi repede. După câteva clipe, satul întreg era acolo, vesel și gălăgios.

Mary însă dormea mereu.

Când se trezi, i se păru că visează. Și când își dădu seama de realitate, o mare mulțumire o pătrunse. Intelese îndată că soarta îi rezerva un mare rol: căci Mary mergea des la Cinema, și citea foiletoanele gazetelor de Duminică.

Privi deci mulțimea din jurul ei, cu satisfacția unei persoane care se vede brusc, stăpână pe avuții nebănuite.

Zâmbi grațios și făcu o reverență din cele mai distinse ce le avea la îndemână. I se răspunse tot atât de grațios și de distins.

Fu dusă la palatul regal, care nu s'ar fi putut numi astfel dacă nu era locuit de rege, și prezentată „Celui care este mai mare peste toți".

Lucru ciudat, Mary din San Francisco plăcu regelui, deși era blondă și albă. Și ceeace este tot așa de curios, e că nici el nu displăcu fetei noastre: e drept că era o fată bună care nu știa să facă mofturi.

Ce s'a petrecut între ei, după ce — potrivit dorinții regale — rămăseseră numai ei, nu știm. Sau mai exact, nu vrem să spunem, fiindcă nu vrem să ne atragem desaprobarea oamenilor cumsecade și mai ales fiindcă știm că cetitorul este destul de priceput în cele omenești pentru a înțelege singur ce se poate întâmpla în asemenea împrejurări.

Ceeace vom comunica însă cetitorului, e că în seara zilei aceleia se petrecu un eveniment care a însemnat o revoluție în istoria poporului în mijlocul căruia ne aflăm, fără alt risc decât plictiseala de a citi rândurile de față.

Dar să nu grăbim povestirea faptelor.

Așa dar se apropiase clipa când urma să înceapă sărbătoarea.

Acela dintre bătrâni care făcea slujba de mare preot —orice religie care are preoți, trebuie să aibă unul mai mare decât ceilalți — veni să vestească pe rege că urmează să se pregătească.

Regele însă cuvântă :

— Bătrâne, adună cânii!

„Cânii" era titlul pe care-l dădea sfetnicilor săi, atunci când era bine dispus și voia să-i măgulească, așa precum confrații săi ar fi spus „marchizi, baroni". Intenția era însă aceiași.

Cânii se adunară, în jurul regelui lor și tăcură.

Atunci regele vorbi.

Limba lor ne este prea vag cunoscută pentru a reproduce „mesajul tronului", cum zic Englezii, în întregime. Din câte am înțeles, cuvintele regale aveau cam acest cuprins :

— Câni devotați !

Aci bătrânii se înclinară, unii zâmbind amabil, alții încruntând sprâncenele, după cum le era firea.

— Petrecerea pregătită pentru astăseară nu va decurge așa cum vă închipuiți voi.

Rumoare. Mișcare pe toate băncile, cum ar scrie un reporter parlamentar.

— Căci femeia pe care o vedeți...

De două ori atâția ochi câți erau bătrânii, minus unul — căci marele preot avea un singur ochi: mi se pare că din cauza aceasta chiar fusese numit în această funcție — priviră pe Mary din San-Francisco, care făcu o reverență asemenea aceleia pe care o văzuse odată la o dansatoare franțuzoaică într'un bar de marinari.

— Femeia aceasta... e trimisă de „Fecioara cea sfântă" pentru a face fericirea insulei noastre.

(Regele ar fi putut spune mai exact „fericirea mea", pudoarea regilor însă e așa de mare încât în împrejurările agreabile persoana lor se pierde și ceeace se întâmplă li se pare că privește întregul lor popor).

Regele făcu o mică pauză, pentru a studia efectul și continuă :

— Adineaori mi-a apărut Fecioara cea sfântă și mi-a spus (glasul lui tremură o clipă): Să nu vă atingeți de femeia aceasta, căci vă va ajunge răzbunarea mea...

Și fiindcă știa că cuvintele cu înțeles ascuns sunt hotărîtoare pentru o convertire, adăugă :

— Floarea care crește din ape este sufletul unui sfânt.

După aceste cuvinte, bătrânii îngenunchiară, ajutându-se unul pe altul, căci nu prea le venea ușor.

Și astfel se făcu că grație capriciului unui tânăr beat și a farmecului talentat al unei fete din San-Francisco, se întâmplă o revoluție religioasă în insula aceia pe care geografia o ignorează.

Traducere de MANUEL MENICOVICI

„ZOOLOGICE"

VIGNETĂ

Porumbelul — primitiv poștaș al zării —
Emigrează 'n labirintul depărtării...

In grădina cu alee colorate
Vântul aprig dă o raită din câmpie,
Și ciupind, în treacăt, frunze speriate,
Ia peruca unei flori de păpădie...

Se abate 'n sbor simetric și agale
O albină la o floare, musafir,
Și-i servită într'o cupă de petale
Cu sirop și cu peltea de trandafir...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Alexandru Bilciurescu

R. N. Coudenhove-Kalergi

Omul viitorului

SPIRIT ȘI SABIE

Epoca noastră democrată e doar un antract între două mari epoci aristocratice: **aristocrația feudală a săbiei** și **aristocrația socială a spiritului.** Aristocrația feudală e în decădere, aristocrația spiritului e în devenire. Acest intermezzo se numește democratic, dar e stăpânit de fapt de pseudo-aristocrația banului.

In evul-mediu domnea în Europa cavalerul rustic asupra cetățeanului urban, mentalitatea păgână asupra celei creștine, noblețea de sânge asupra nobleței de spirit. Superioritatea cavalerului asupra cetățeanului se bizuia pe forță trupească și forță de caracter, pe putere și curaj.

Două invenții au biruit evul-mediu și au deschis epoca nouă: invenția **pulberei de pușcă** a însemnat sfârșitul cavalerismului, invenția **tipografiei**, începutul domniei spiritului. Prin introducerea armelor de foc puterea trupească și curajul au pierdut însemnătatea lor hotărâtoare în lupta pentru viață: în această luptă pentru putere și libertate spiritul a devenit arma hotărâtoare. In locul dictaturii medievale a rusticității a apărut dictatura modernă a orașului.

Odată cu **Revoluția Franceză** care a rupt cu privilegiile de sânge, a început a doua epocă a emancipării spiritului. Democrația se bizue pe presupunerea optimistă că nobilimea spirituală poate fi recunoscută și aleasă de o majoritate oarecare. **Socialismul** se bizue și el pe clasa urbană a muncitorilor industriali, condusă de aristocrația spirituală a scriitorilor revoluționari.

Influența nobilimii de sânge scade, influența nobilimii de spirit crește.

Nobilimea de spadă și-a trăit traiul. Influența spiritului, puterea spiritului, credința și speranța în spirit, cresc: **și cu el o nouă aristocrație.**

APUSUL ARISTOCRAȚIEI

In vremea din urmă noblețea de sânge a fost otrăvită de atmosfera de Curte, iar noblețea de spirit, de capitalism.

De la sfârșitul epocei vieței cavalerești, noblețea Europei e în neîntreruptă decadență. Prin urbanizarea ei treptată, și-a pierdut însușirile trupești și sufletești.

In vremea feudalismului menirea nobleței de sânge era să apere moșia împotriva inamicului sau chiar a suveranului. Nobilul era liber și conștient de erarhie: supuși, egali, superiori; stăpân absolut pe moșia lui, își putea desvolta personalitatea liber, pe temeiuri cavalerești.

Absolutismul a schimbat această stare de lucruri; nobilul mândru, liber și viteaz, tare pe dreptul lui, a fost stârpit; a fost atras la Curte și supus unui jug de aur. Această noblețe de Curte era slugarnică, ținând de capriciile Regelui și ale camarilei; astfel că și-a pierdut cele mai de seamă însușiri: caracter, libertate, mândrie. Spre a înfrânge caracterul și puterea de împotrivire a nobilimii franceze, Ludovic al 14-lea i-a momit la Versailles; Marea Revoluție avea să desăvârșească opera începută: să deposedeze nobilimea de privilegiile ce le mai avea.

Numai în țările Europei unde nobilimea a fost credincioasă misiunii sale cavalerești, șefi ai opoziției împotriva despotismului monarhic, s'a menținut tipul nobilului: în Anglia, Ungaria, Polonia, Italia.

De când cultura europeană a devenit urbană din rurală, noblețea de sânge a rămas înapoia burgheziei, în ce privește viața spirituală. Noblețea ocupată cu politica, răsboaele și administrarea bunurilor, a rămas în urmă cu educarea facultăților spirituale.

La aceste cauze istorice ale apusului nobilimii se mai adaogă și cauze fiziologice. In locul vieței aspre, războinice din evul-mediu, nobilimea a dus în ultimul timp o viață perfect comodă și lipsită de griji; din situația ei atât de periculoasă, nobilimea a trecut în situația cea mai ocrotită; se mai adaogă apoi degenerarea provocată din căsătorii între familiile prea apropiate, degenerare de care a scăpat nobilimea engleză prin amestecul ei repetat cu burghezia. **Toate aceste cauze la un loc au provocat decăderea tipului fizic, psihic și spiritual al nobilimii de odinioară.**

Nobilimea de spirit n'a putut lua locul nobilimii de sânge, întrucât și nobilimea de spirit se află în criză, în stare de decădere. Democrația a luat naștere în chip fatal: nu pentrucă oamenii nu vor noblețea, ci pentrucă nu găsesc noblețea. De'ndată ce se alcătuește o aristocrație nouă, autentică, democrația i se va închina. Anglia care are o nobilime autentică, rămâne aristocrată cu toată Constituția ei democrată.

Nobilimea de spirit, academică, a Germaniei, acum un veac conducătoarea opoziției împotriva absolutismului și feudalismului, precursoare a ideilor moderne de libertate, e azi ocrotitoarea de frunte a reacțiunii, adversara de căpetenie a înnoirilor spirituale și politice. Această pseudo-nobilime a Germaniei a fost în timpul războiului avocatul militarismului, în timpul revoluției apărătoarea capitalismului. Iar cuvintele sale de ordine: Șovinism, militarism, antisemitism, alcoolism sunt în acelaș timp lozinca celor care luptă împotriva spiritului. Inteligența academică a Germaniei a nesocotit, a negat, a trădat misiunea ei atât de plină de răspunderi: să înlocuiască nobilimea feudală și să prepare nobilimea de spirit.

Dinastiile de sânge din Europa au decăzut prin lipsă de încrucișări de sânge; dinastiile de plutocrați decad prin viață fără griji. Amândouă aceste nobilimi au uitat că fiecare privilegiu e legat de o **răspundere.** Au uitat lozinca adevăraților nobili: **„Noblesse oblige".** Au voit să se bucure de privilegiile situației, fără să aibă și răspunderile; se simțeau fruntași privilegiați, nu conducători și pilde pentru ceilalți oameni, vânzându-și pentru onoruri fade și viața de huzur, sufletul, sângele și creerul.

Noblețea de sânge și de spirit și-au pierdut, amândouă, dreptul de a mai fi socotite nobilime; căci îi lipsesc semnele adevăratei nobilimi: caracter, independență, răspundere.

OMUL NOBIL AL VIITORULUI

Noblețea se întemeiază pe frumusețea trupească, sufletească și spirituală; frumusețe bizuită pe **armonie** deplină și **vitalitate** superioară: oricine depășește cu aceste însușiri lumea înconjurătoare, e aristocrat.

Vechiul tip aristocrat e pe moarte; tipul cel nou nu e încă format. Epoca noastră intermediară e săracă în personalități mari: oameni frumoși, oameni nobili, oameni înțelepți. Intre timp epigonii nobleței decăzute uzurpă formele moarte ale aristocrației de odinioară și le împlinesc cu săracul cuprins al mediocrității lor burgheze. Viața energică a nobleței de odinioară se poate observa la arivișți; dar acestora le lipsesc formele alese, frumusețea ei.

Totuși nu trebuie să renunțăm la ideia unei nobleți, la viitorul ei. Omenirea spre a progresa are nevoe de conducători, de profesori, de călăuze — de precursori ai înălțării ei viitoare în sfere superioare. **Fără noblețe nu există evoluție.** Orice politică evoluționistă, trebue să fie aristocrată. Spre a merge mai departe, spre a merge mai sus, e nevoe de țeluri; spre a crea țeluri și a conduce spre țeluri e nevoe de **aristocrați.**

Omul nobil al viitorului nu va fi nici feudal, nici urban, nici burghez, nici proletar: va fi **sintetic.** Rasele și clasele în înțelesul de azi vor dispare, personalitățile vor rămâne.

Numai prin amestec cu sânge burghez de cea mai bună calitate, elementele capabile ale vechii nobilimi feudale vor putea înflori din nou.

Omul ales al viitorului trebue să aibă înfățișarea nobilă a ruralului cu trupul și gesturile armonice și fizionomia nobleței de spirit a orașului, cu ochii și mâinile pline de suflet.

Noblețea trecutului era clădită pe **cantitate:** cea feudală pe numărul strămoșilor, cea plutocrată pe numărul milioanelor. Noblețea viitorului se va clădi pe **calitate:** pe valoarea personală, pe desăvârșire personală; pe perfecția trupului, sufletului și spiritului.

Azi, în pragul unei epoci noui în locul nobleței de odinioară, avem o **nobilime întâmplătoare;** în locul unor rase nobile, indivizi nobili: oameni al căror sânge amestecat întâmplător îi ridică la rangul de tipuri ideale.

Din această nobilime întâmplătoare va eși rasa nobilă de mâine, internațională și intersocială. Tot ce e remarcabil ca frumusețe, putere, energie și spirit se va recunoaște și uni după legile tainice ale atracției erotice. De'ndată ce vor cădea piedicile artificiale ridicate între oameni de feudalism și capitalism, atunci în chip automat bărbații cei mai de seamă vor avea femeile cele mai de seamă, femeile remarcabile bărbați desăvârșiți. Cu cât un bărbat va fi mai desăvârșit ca fizic și spirit, cu atât va fi mai mare numărul femeilor din care va putea alege. Numai bărbații cei mai nobili se vor putea uni cu femeile cele mai nobile; bărbații mai puțin înzestrați vor trebui să se mulțumească cu femei mai puțin înzestrate. Astfel că însăși formele de azi ale căsătoriei se vor schimba în **căsătorii libere.**

Noblețea viitorului nu va mai purcede din normele artificiale instituite de castele omenești, ci **din legile dumnezeești ale eugeniei erotice.**

Insemnări despre prostie și păcat

A apărut de curând o carte a unui profesor german intitulată „Sociologie animală" (1927). Comparând societățile oamenilor cu acele ale dobitoacelor, autorul constată că numai la cele dintâi întâlnește ceiace obicinuim a numi „bestii", adică indivizi care fac rău în mod inutil, care sunt sălbateci de prisos. Accesele de „brutalitate" ale „fiarelor" nu-s decât ceiace articolul 59 din codul penal uman numește „legitimă apărare". Bestialitatea — adică voluptatea de a fi crud fără vre-o altă nevoie, răutatea ca activitate de lux — aceasta e o invenție pentru care omul poate revendica cea mai exclusivă paternitate. Și nu este singura.

Intr'o altă carte, înrudită ca subiect, și de care am vorbit aci cu alt prilej, — „La vie des termites" a lui Maeterlinck, — ni se descria perfecțiunea organizării sociale dintr'o termitieră. Diviziune a muncii desărvârșită; întrebuințarea integrală a sub-produselor: nici-un cadavru, nici-un excrement nu rămâne nemâncat. In caz de primejdie, organizație militară fără cusur. In caz de criză dinastică — imediata instituire de regență.

In sfârșit, — și spre deosebire de oameni, — nici-o „prostie", nici-o greșală, nici-o „gafă". Nu s'a văzut încă termită care să-și fi „greșit cariera" sau, în cariera sa, să-și fi eșit din atribuțiuni. Noțiunea de păcat, de delict, de eroare sunt ignorate de aceste ființe perfecte.

Dar aci stă toată inferioritatea lor. Omul — și este cel mai de seamă dintre titlurile sale de glorie — e singurul animal care poate face „prostii". **Greșala** — e manifestarea cea mai tipică a libertății și simbolul personalității.

Bineînțeles nu vorbesc aci de greșeli **individuale.** Un urs poate face un pas alături, sau un lup poate aluneca și cădea în prăpastie, etc. Decât — acestea nu-s greșeli; sunt „accidente". Se numește greșeală sau prostie o faptă dăunătoare pentru individ, dar la care acesta persistă să țină. Ceva mai mult. Există indivizi care, prin situația socială, prin locul ocupat în comunitate, pot, cu o faptă de a lor, să **înrâurească** asupra grupului întreg. Și acesta este cel mai tipic caz de **„prostie"**, de „greșală". Cutare rege, cutare leader politic, cutare mare animator cultural, propune o idee, indică o soluțiune activă. Intreprinderea eșuează. Societatea esă rănită. Dar încetul cu încetul, ea caută să se adapteze incomodei situațiuni de curând create. Și nu este neadevăr când spuneam că **progresul este, în esență, totalitatea eforturilor care se fac într'o societate pentru a transforma o fostă gafă într'o instituție venerabilă.**

Biografii marilor poeți descopăr adesea, în copilăria acestora, câte o decepție, câte o prăbușire de valori în sufletul viitorului artist-genial. In urma unei asemenea precoce „năruiri de statui" — copilul simțitor își încuie sufletul, și-l păzește mai bine; se uită într'însul mai cu luare aminte. Il îngrijește mai mult; îl îmbogățește mai tare. Și toate acestea de ce? Pentru a repara o greșeală pe care cine-va, de demult a făcut-o, rănind inima sensibilă a copilului. Această încercare de a pansa rana, această operă de restaurare a sănătății sufletești primejduită — duce uneori la descoperiri de mari vocații pentru artă sau pentru filozofie. Firește — uneori. Dar e tot ce voim să dovedim. Anume că o greșală necesită câteodată o viață întreagă de eforturi pentru a fi neutralizată, și că această neutralizare, la indivizii mai bine conformați, duce la — dacă mi se îngăduie o asemenea vorbă compromisă — duce la geniu.

Este probabil că diavolul alcătuește și el o invenție pur-umană. Poate că și alte animale au **religie** — adică, cum spune Durkheim, împărțire a lucrurilor în sacre și profane. Dar Diavolul e altceva. Chiar Durkeim arată că este și el ceva sacru, dar cu semn contrar.

Diavolul este — definit mai general sociologic — simbolizarea **puținței de a greși cu succes.** A păcătui e rău, totdeauna. Dar nu totdeauna este incomod și improfitabil. Pedagogii se slujesc de căderea în păcat și îi dau o importanță enormă. Sunt gata să declare că eforturile a zece generații, dacă ar trebui să fie destinate răscumpărării unui singur păcat, al unui singur om, dintr'una singură din cele zece generații — încă ar fi o afacere bună pentru societate. Cu alte cuvinte, în această tranzacție, un singur păcat are un preț de reempțiune exorbitant. Toată societatea nu mai are alt gând decât prin muncă și sforțare încordată, să-și poată procura contra-prețul greșelei odată săvârșite.

Gafa, prostia făcută până la capăt, greșala, păcatul, eroarea — sau, mai metafizic: **diavolul** — iată ceiace deosebește pe om de dobitoace și ceiace alcătuește prestigioasa măreție a societăților umane.

D. I. SUCHIANU

Termeni juridici

Maniera și în special sistemul de elaborare al chestiunilor deduse judecății primelor instanțe, constituite în cea mai mare parte din judecătoriile de ocoale, diferă isbitor de atmosfera academică a tribunalelor în care se angajează probleme litigioase, atât prin importanța obiectului lor, cât și prin greutatea personalității advocaților în proces.

La Ocol urmează echitatea în soluții, simplitatea în expuneri și bunul simț uman, în împărțirea dreptății ; — la instanțele superioare, **pravila !**

Pe aceste două categorii de atmosfere se grefează calitatea juridică a avocatului și psichologia împricinaților.

* * *

Tase Caragonea e advocat constant pe lângă Ocolul galben.

Părăsise facultatea după un an de bile negre și intrase condicar la tribunalul vechiu.

Remunerație derizorie —la o hârtie lunară de 100 de franci, mai da mandatarului un rest de un franc. In grefă nu prea era agreat — se eschiva dela serviciu pretextând prepararea vre-unui examen pe care nu-l da. Scria prost și ilizibil. Lucrările întârziau în dulapul cel mare de tutele și toate mustrările domnului Alexescu, grefierul tribunalului, rămâneau infructuoase. Pe de-asupra condicarul Tase Caragonea era și insolent cu judecătorii cărora le prezenta la semnat registrul de hotărîri, iar Prezidentul refuza contactul direct cu amploiatul cel îndărătnic, semnându-și hotărârile în condică, prin intermediul grefierului Alexescu. Pe deasupra condicarul Tase Caragonea se îndeletnicea și cu treburi care nu erau compatibile cu demnitatea lui de slujitor al justiției. Inființa pe furiș loterii, lansând liste pentru... un canar cu colivie, un ceasornic cu deșteptător, sau vreo colecție de legi **„uzuale“** foarte rar întrebuințate în justiția modernă. Vindea bilete de teatru pentru a servi pe un actor de grădină, coleg de școală, care îi da accesul liber la spectacol, lui, întregii familii și tuturor cunoscuțlior lui și în sfârșit da consultațiuni juridice părților cari îi solicitau vre-o copie după vre-o hotărire din condica lui și pe care o discuta, făcându-i critica în sensul în care solicitatorul se complăcea a fi dobândit câștig de cauză.

Toate acestea trecând pe la urechile prezidentului, cu partea lor de inevitabilă exagerare pe care i-o furniza, ceremonios și mult înclinat de spete în redingota lui de șef de cancelarie, grefierul Alexescu—avură de rezultat indignarea condicarului Tase Caragonea și demiterea lui din copistărie.

* * *

Tase Caragonea și-a reluat examenele și, după alți câțiva ani de bile de toate culorile, s'a întărit advocat cu vază, la Ocolul de galben, păstrând pentru tribunal aversiunea pe care i-o pricinuiseră persecuțiile grefierului Alexescu și utilizând din binefacerile unei efemere educațiuni juridice căpătate în treacăt din discuțiunile din camera de chibzuire a judecătorilor cărora le punea sub nas condica de sentințe, termeni sacramentali de drept. Cu atât fostul copist Tase Caragonea era recunoscător unei cariere pe care o abandonase cu desgust.

Și îi întrebuința asiduu—termenii juridici—zilnic, dela proces la proces, cu o tactică și cu o însetoșare de maestru, chiar și în pricinile în care ei se loveau ca nuca în perete, modelând cauza după sensul expresiunii pe care o invoca din senin, fără nici o legătură, complet lipsită de oportunitate și de efect, privind sentențios la judecătorul care pufnea de râs în condica de sorociri și răsucindu-se pe loc, în călcâe, cu colecția lui **„Ghețu“** în mână, spre publicul din sală care moțăia în așteptarea rândului !

* * *

„Da domnilor !“—se adresă la o înfățișare avocatul Tase Caragonea către judecătorul care aștepta dispus o înviorare a atmosferei de apatie juridică, în care făuritorul de termeni de drept învăluia deobiceiu întreaga audiență— **„ca să nu mă refer decât la cazul nostru, veți vedea și dv. că, acușica, după ce am epuizat chestiunea de fapt în sensul (!) în care am avut onoarea, trec la chestiunea de drept și care va avea să pună judecata în grea ua însărcinare a soluționării pricinii !“**

Și răsfoind savant câteva volume, la întâmplare, de pe bara advocaților, lichidă și problema de drept a procesului, prinzându-și rând pe rând nasturii redingotei într'o transpunere spirituală forțată, care amuți îndată întregul auditoriu:

— **„Chestiunea care ne preocupă este destul de controversată, după cum de altfel sper că onorata instanță a remarcat ! De aceia nu voi avea să vă obosesc cu prea mulți autori, în deobște cunoscuți tuturor discipolilor breslei noastre !**

Și încheindu-și ultimul nasture al redingotei, sfârși țintind răstignirea lui Crist de pe biroul magistraților, cu o malițiozitate desgustătoare:

— „Sper că este destul numai să vă amintesc că, în cazul nostru, ...Fuștinery 1) se încontrează cu... Garoi 2) !

SARMANUL KLOPȘTOCK

1) Fostin-Elie.
2) Gareau.

„Librăria C. Dobrogeanu-Gherea“

din Str. Sf. Ionică No. 5

Are de vânzare printre cărțile economice, politice sociale și literare :

Francis Delaisi : Les contradictions du monde moderne. — *Georges Sorel :* Introduction a l'économie moderne. — La ruine du Monde antique. — *Georges Plekhanov :* Anarhisme et Socialisme. — *Max Beer :* Karl Marx, sa vie, son oeuvre. — *Aus den Litterarischen Nachlass Marx-Engels* herausgegeben von F. Mehring (3 vol. ediț. de lux). — *Conrady:* Geschichte der Revolution (2 vol. cu documente și desene de artă, ediț. de mare lux). *Irma Boyer :* Louise Michel (fecioara roșie a Comunei din Paris).

Rudyard Kipling: Sa Majesté le Roi. — *Max Iacob:* L'homme de chair et l'homme reflet. — *Maurice Dekobra:* Le rire dans le brouillard. — *Israel Zangwill:* La voix de Ierusalem. — *N. Tonitza:* Cronici fantaziste neliterare. — *E. Relgis:* Glasuri în surdină, etc., etc.

Librăria C. Dobrogeanu-Gherea este singura care aduce cărți de studii sociale, politice și economice și posedă în afară de acestea un depozit de cărți din literatura cea mai aleasă.

Tragedii domestice

GĂINA FURATĂ

D. Ionescu, stând pe marginea patului, tocmai se pregătea să se încalțe când, uitându-se mai atent, descoperi că talpa ghetii s'a rupt. Și-o scoase din picior și o cercetă posomorât. Apoi clătină din cap cu desnădejde:

— Hoți, d-le, toți sunt hoți, dar ca cismarii mai rar, bandiți. Te jupoaie de viu și cel puțin dacă ți--ar da un lucru ca lumea. Abia sunt două săptămâni și uite...

Se opri, fiindcă observase că începe să se necăjească și nu voia să-și facă inimă rea de dimineață. Iși propuse totuși să treacă pela „cârpaciu“ și să-i spue serios : Vrei să-mi lucrezi sau nu ? Dacă da, atunci ce înseamnează bătaia asta de joc ? Scurt, fără vorbă multă.

— Mitică, Mitică, eși afară... Pațachina ne-a furat încă o găină.

D. Ionescu lăsă pe altădată sfada cu cismarul și eși în curte, fără guler și fără haină și numai în papuci.

— Ce s'a întâmplat, dragă ?

Doamna, furioasă și ocupată, cu un morcov într'o mână și cuțitul în cealaltă, nici nu-l luă în seamă, ci continuă să se ocărască, peste gard, cu o vecină care-i răspundea cu aceiași virtuozitate.

— Pațachino, Muma Pădurii... am să-ți rup conciul. Am să vă arăt eu să vă îndopați cu găinile oamenilor. Nepricopsiților, bătu-v'ar Dumnezeu să vă bată de calici, de zgârie brânză, că vă gândiți numai să furați munca altora...

D. Ionescu avu imprudența să întrebe încăodată

— Ce e frate? Ce...

— Dar ce, tu ești surd ? Iar te gândești la chefuri ? De când țip că nerușinata ne-a furat găina și tu în loc s'o apuci de cozi și s'o târnuești... Bărbat ești tu? Nu ți-ar ajuta cel de sus de tofolog că nu mai e de trăit cu un leneș blestemat ca tine. D. Ionescu, fără convingere, înaintă spre gard și întrebă pe vecină de ce le-a prins găina. Femeia stătu un moment pe gânduri, dar apoi se porni:

— Ne faci și hoți, ai ?... dar ce am cerșit la ușa voastră ? M'ai văzut că v'am prins găina ? Ce, eu trebue să vă păzesc păsările, calicilor ?

— Dar să le mâncați știți?... unde am găsit fulgii dela moțata ? — îi ripostă d-na Ionescu dând la o parte pe „tontul de Mitică“ rămas fără graiu sub năvala ocărilor.

— Să mă trăznească D-zeu.

—...Amin.

— ...dacă știu ceva. Dacă nu, cel ce zice.

— Auzi obraznica? Să-mi scoți găina, scorpie — cu mine nu merge — te iau de cânepă și...

— Incă săriți la mine să mă bateți?... Săriți... ajutor... ajutor... oameni buni... „țâcnitul“ vrea să mă omoare.

D. Ionescu, venindu-și în fire, strivi o înjurătură între dinți și intră în casă.

— Cu femeile nebune să te pui în cârd ? Apoi cu ele nu mai sfârșești cât e lumea.

Și ca să scape de ceartă, își luă papornița și plecă la piață. Când se înapoie sfada tot mai dura încă. Dușmancele stăteau în ușa bucătăriilor, care erau față în față, și-și susțineau tezele cu ton aproape potolit. Insă, îndată ce descopereau un argument sau o slăbiciune în tabăra cealaltă, înaintau spre gard și se ocărau cu înverșunare. Când sfârșeau, își reluau locurile părăsite curățind furioase, una pește, alta cartofi.

— Dar pestrița? Dar porumbaca? Unde le-am găsit? Aici sau....

— Dacă au venit, ce era să le fac ? Nu ți-am spus.

— ...pentrucă ți-era frică. Ia să nu fi băgat de seamă.

— Dacă mai prind orătănii la mine în curte, le rup picioarele.

— Ca să le bagi în oală. Eu ce spuneam ? Nu vezi că te-ai dat de gol? Ce, vrei să leg găina cu lanț? Zi, ...ta-i omenie, să mânânci munculița altuia ?

Se auziră bătăi în poartă și strigătul :

— Vecină Mario ! Vecină Mario !

— Cine-i acolo ? Tu, Leonoro ?

— Da. Găina asta pintenoagă nu-i a ta ? Par'că am văzut-o...

— Albă cu guler ?

— Da. A venit la mine și mi s'a părut că...

Doamna a deschis poarta.

— E a mea. De când o caut, blestemata... Am s'o tai că prea e haimana... numai ponoase îmi face!—Dar tu nu vii înăuntru ?

— Nu, că mi-e mâncarea pe foc. Viu după masă.

Abea a tras zăvorul că „Pațachina“ a început din nou :

— Ai văzut acum ce vecină ești ? Am să vă dau în judecată, să te învăț minte să mai....

— Ai văzut ce însemnează să fii om ? Nu te bucuri de avutul altuia. Așa vecini mai înțeleg și eu ! îi răspunse d-na Ionescu împăcată cu totul.

După masă d-na Ionescu întâmpină în poartă pe „Pațachina“ pe care Leonora o convinsese că: „nu face să nu te împaci cu vecinii: că dacă nu te ai bine cu ei atunci n'ai nici o liniște și nici o mână de ajutor la nevoe“.

— Nu știi tu, Lizico dragă, că omul zice multe când e supărat ! o întrebă dulce d-na Ionescu, luând-o în brațe și sărutând-o.

— Par'că eu nu știu ? De aceia nici nu m'am mâniat. Nu-ți aduci aminte cât sânge rău mi-am făcut când mi-a pierit gâsca? Așa-i făcut omul, să se necăjească.

Intrară în chioșc unde așteptau cafele, dulceață și patefonul.

— De portocală, cum îți place ție. o îmbie d-na Ionescu.

Pela șase, când d. Ionescu se deșteptă, din grădină intrară pe fereastră râsete și pupături zgomotoase. Se îmbrăcă și se îndreptă spre pavilion unde conițele tocmai desbăteau chestiunea importantă dacă „Valencia“ e mai frumoasă ca :„Mai am un singur dor“ și, râzând, le întrebă colectiv:

— Ei, cum a rămas cu găina ? S'a furat sau nu ?

— Apoi mata numai de glume te ții, îl mustrară conițele în cor. D-na Ionescu, trăgându-l de urechi, îl amenință cu degetul:

— Intrigantule ! Să știi că nu te luăm la Moși.

După oarecari stăruinți, din partea prietenelor doamnei, pedeapsa fu ridicată. D. Ionescu, galant și fericit, trată pe conițe cu turtă dulce și, glumeț, le cumpără câte o trompetă, — dar care stârni mare veselie. In sfârșit, pe la miezul nopții, foștii inamici se înapoiară acasă în ritmul unui asurzitor marș victorios care ridică strada în picioare, făcând să răsară pe la porți somnoroasele chipuri ale celor cărora li se stricase tihna.

CONSTANTIN PELMUȘ

Hermann Hesse

Hermann Hesse, în literatura germană contimporană, este o figură dintre cele mai reprezentative. Puțin cunoscut în străinătate, el s'a impus atenției publicului german încă dela debutul său literar ,acum 25 de ani.

Scriitor de talent, cu o bogată operă literară, Hermann Hesse, a apărut dela început ca „scriitorul tinereții“. „Schön ist die Jugend” (Frumoasă-i tinerețea) este chiar titlul unei povestiri a lui. Pe lângă talentul său literar, acest din urmă lucru a contribuit, nu cu puțin, la răsunătoarele succese obținute, mai ales de două opere ale sale: „Peter Camenzind“ și „Demian“, apărute la distanță, una de alta, de 15 ani.

W. E. Süskind, într'un articol intitulat „Hermann Hesse și tineretul“. („Die neue Runschau“, numărul pe Mai) îl numește pe scriitorul german „un patriarh al generațiilor tinere“. Tineretul burghez —căci despre acest tineret e vorba—a găsit în scrisul lui Hesse propria lui viață cu tot conținutul ei instabil și schimbător, cu variația infinită, care o caracterizează.

„Hesse,— spune mai departe Süskind,—a știut să descrie, să ne facă să trăim încă odată tinerețea ;el e veșnic în căutarea cuvântului și a formulei, cu care tineretul poate fi prins“.

Generația tânără din anul 1905 a simțit că în „Peter Camenzind“ și în „Unterm Rad“ e vorba de propria ei existență, după cum generația care se ridica în 1919—data apariției lui „Demian“ și „Klingsors letzter Sommer“ —a înțeles că aceste două opere, ei îi sunt adresate.

Ce-a făcut ca scrisul lui Hesse să găsească un ecou atât de viu în sufletele generațiilor tinere? Numai natura subiectelor ? Nu credem.

Hesse a trebuit să apară ca purtător de cuvânt numai acelei părți din tineretul german, care caută să împace pornirile lui idealiste, cu realitatea intereselor de clasă, al căror cadru social nu-l poate părăsi.

Hesse, prin structura lui sufletească, prin felul lui de a vedea și interpreta realitatea, este exponentul unei anumite concepții asupra vieții—concepție proprie micei burghezii. Din acest punct de vedere îmbrățișarea lui de către elementele care trăesc în atmosfera acestei clase era naturală, am putea spune era inevitabilă.

Pentru a caracteriza personalitatea lui Hermann Hesse vom reproduce un fragment dintr'o bucată a sa intitulată „Traktat von Steppenwolf“. Hary — supranumit lupul din stepă— oferă scriitorului german ocazia unei auto-biografii:

„Lupului de stepă i se părea că se găsește cu totul în afară de lumea burgheză, întrucât el nu cunoștea nici viața de familie și nu avea nici ambiții sociale. Cu deplină conștiință disprețuia pe burghez și era mândru că el nu era un astfel de om. Totuși, el trăia în foarte multe privinți, absolut ca și un burghez; avea bani la bancă, își ajuta rudele sărace, se îmbrăca — dacă nu cu o deosebită grijă, totuși cuviincios și distins—și căuta să trăiască în bună pace cu poliția, cu agentul fiscal și cu toate celelalte puteri asemănătoare.

Avea o dorință ascunsă, să-și trăiască zilele într'un cămin familial, tăcut și discret, care să aibă o grădină curată, ...într'o atmosferă de ordine și bună stare... In afară de asta, el primise o educație mic-burgheză și îi rămăsese dela ea o mulțime de idei și de șabloane. Teoretic, nu avea nimic împotriva prostituției; dar i-ar fi fost imposibil să ia în serios o prostituată și s'o considere ca pe o egală a sa. Pe delicventul politic, pe revoluționar sau pe instigator ar fi dorit să-i iubească ca pe niște frați; însă față de un hoț, de un spărgător sau de un sadic, n'ar fi putut face altceva decât să-i compătimească așa cum ar face-o ori și ce burghez.”

Hary—supranumit „lupul din stepă“— vorbește și gândește ca omul care dorește să stea între două lumi, din care până la urmă trebue să se convingă cum că, aparține—ceeace e și natural—numai uneia singure.

Atâta cât viața acestei lumi—viața burgheză în cazul de față — poate să se preteze la idealizare, Herman Hesse a încercat s'o facă. Literatura lui a corespuns unei necesități simțite cu putere de o întreagă categorie de oameni. Nu este în firea lucrurilor, ca acești oameni să fi văzut în el, dacă nu un apostol, cel puțin un purtător al lor de cuvânt ?

Nouă însă ni se pare mai interesantă ,mai plină de viață și de realitate, acea parte din literatura lui Hesse care ne dă tipuri și conflicte din mediul mic burghez. Din acest punct de vedere „Knulp“ și „Roshalde“ sunt și cele mai bune și cele mai caracteristice opere ale sale.

„Knulp“ e un vagabond, „ein wandergeselle“ care din sat în sat, din orășel în orășel merge și caută de lucru

In galeria vagabonzilor lui Gorki, Knulp nu-și găsește semenul. Un om îndrăgostit de libertate, un sentimental, blând și a toate înțelegător, un om care vrea să se simtă cât mai mult „ein Stuck von Natur“, astfel apare eroul lui Hesse. Și nici un moment nu te îndoești, că Knulp, în adevăr, trăește.

Cele trei povestiri, care formează conținutul volumului, ne poartă alături de erou, în peregrinările lui. Il vedem, acum într'un loc, într'un atelier întunecat ducându-și resemnat viața amărâtă, acum în alt loc, aciuiat în casa unui prieten hangiu, a cărui nevastă îl face printr'o atitudine prea prietenoasă, să plece într'o noapte. Și Knulp apare puțin în urmă, fără adăpost, fără nici o legătură pe lumea asta, stând sub zidul unui cimitir de sat și contemplând largul câmpului. Și așa din loc în loc, peregrinările lui continuă.

Volumul se închee cu moartea lui Knulp.

Bătrân, bolnav, Knulp apucă drumul satului său natal. Cum a plecat și cum se întoarce ?

In spitalul unui orășel din apropiere, intrat prin intervenția unui fost prieten din copilărie, Knulp moare doborât de mizerie. E îngropat, ca ori și ce calic, pe seama comunei.

Hesse a voit să facă din Knulp, dintr'un vagabond, dintr'un om fără căpătâiu, un erou cu suflet larg, idealist, de o înaltă moralitate. Și a reușit. Knulp ar fi putut fi un luptător social, un apostol... dacă autorul lui ar fi privit realitatea prin prisma unei alte lumi.

„Roshalde“ are cu totul alt subiect E istoria tragediei unei căsnicii.

Un pictor are doi băeți. Neînțelegerile între soț și soție îndepărtează, la un moment dat, pe copilul cel mai mare de tată. Copilul își urăște cu toată puterea, părintele.

Viața de familie a pictorului e distrusă. O singură speranță îi mai rămâne: să păstreze măcar iubirea celui de al doilea copil, să împiedice ca prin influența mamei și acesta să-i devie dușman. Toată grija lui, toate sforțările îi sunt îndreptate numai în această direcție.

Copilul cel mai mic se îmbolnăvește de meningită și moare.Singurul punct luminos în viața pictorului se stinge. Viața de familie nu-i mai spune nimic. Pictorul lasă totul și pleacă, într'o călătorie lungă, în Indii.

Scrisă cu putere, emoționant, „Roshalde“ este un roman psichologic, o pagină din viața de toate zilele, de o deosebită valoare literară. Considerarea ei, de către critica germană ca una dintre cele mai bune opere ale lui Hesse, e pe deplin justificată.

Ar trebui poate să spunem câteva cuvinte și despre operile lui Hesse cu caracter filozofic. „Zarathustra Wiederkehr“ și „Siddharta“ fac parte din această categorie. O analiză a lor ne-ar duce însă prea departe.

De altfel Hermann Hesse care și-a cucerit un loc de frunte ca scriitor și numai ca scriitor, n'are nevoe când e prezentat unui public, să mai apară și sub alt aspect, pentru a-i merita atenția.

RADU BOLDUR

Așa mi-i sufletul...

Georgettei

In camera cu geamuri ca o seră
Un aparat de fotografiat
Pe trei picioare care s'au uscat
Ridică sus cutia lui severă.

Scheletu-acesta de ciclop
Din noaptea-i cubică și plină
Intinde ochiul spre lumină
Cu insistențe de miop.

Cine-o fi stând acolo 'ngenunchiat,
El singur credincios și-altar ?
Sau e-un sicriu pentr'un canar
Care demult n'a mai cântat ?

Sau în cutia cu 'ntunerec mat
E poate vre un suflet îngropat
De-atârnă 'n jos ca pe-un obraz de mamă,
Indoliata ei năframă ?

Ce minunată urnă funerară
A cueva din care nu-i nici scrum !
Cine-a închis misterul ca pe-un fum,
Și-a pus în cuburi noaptea de afară ?

Ce catafalc pentru o floare !
Un monstru mic și 'mbrobodit
Așteaptă 'n craniu-i neclintit
O rază dela soare...

Așa mi-i sufletul, să știi,
Iar când o clipă ochiul mi-i
De nevăzute mâini deschis, —
Te întrupezi în el, din vis,
Și 'n bobul cel mărunt de soare
Te prind pe tine, zâmbitoare.

DEMOSTENE BOTEZ

Enrico Péa

LA FÂNTÂNA

Taciturnul scotea apă din fântână, pentru acea femee care stătea aproape de el cu șoldurile, căci voia să-l ajute.

Iar când găleata era în dreptul mâinii, acea femee se apleca peste colac s'o apuce și își apăsa pântecul în piatra verde, astfel că șoldurile-i păreau a susține două vele, ca schelele de lemn ce țin podurile din sat. Iar sânu-i se revărsa, scăpat din cămașa de pânză, petrecută strâns în jurul gâtului ca mantia Madonei.

Și Taciturnul privea crestăturile roșcate pe candoarea acelor sâni care-i erau acuma atât de aproape de obraz, că număra bătăile inimii.

Iar dacă obrazul acelei femei se prelingea pe mâna Taciturnului, el închidea ochii, coprins parcă de spaimă; și dacă mirosul de levănțică, lărgindu-se cutele cămășii de greutatea sânilor, străbătea până la nările Taciturnului, închidea ochii și stătea aiurit, cu picioarele moi, de parc'ar fi zăcut de friguri.

Iată: rămaseră spânzurați pe colacul fântânii, lăsându-se amândoi în voia întâmplării. Capul greu al Taciturnului, tras în jos de abis, se rostogolea spre fund, printre umbrele piticilor, care i-l apucau de părul înfoiat și i-l izbeau de obrazul răsfrânt al acelei femei, astfel că cele două imagini se contopeau, se încălecau, izbindu-se de parcă ar fi voit să se pătrundă.

Iar acum, când acea femee își lipise gura de urechea lui și-i spunea cuvinte nouă, amețeala pusese stăpânire pe sufletul Taciturnului, ca pe învolburarea apei din fund.

Taciturnul rămase de-odată ca încremenit, cu ochii închiși; simți gura acelei femei deslipindu-se de ureche și prelingându-i-se pe gât: Cerc de foc: semn că va rămânea.

Din italienește de AL. M.

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Weismannism şi Mendelism

Două concepţiuni — asupra transmiterii însuşirilor părinteşti la copii atât la om cât şi la orice altă fiinţă, animal ori vegetal — care au provocat nenumărate discuţiuni, observaţiuni şi experienţe.

Weismann, intr'o cuvântare ţinută la 1882, susţine că in orice organism trebue deosebite două părţi: **soma şi germenul.** Soma e corpul întreg afară de celulele reproducătoare, care constitue germenul. Soma e muritoare, germenul e nemuritor atâta vreme cât specia se poate perpetua. Germenul prin diviziuni repetate constitue pe deoparte soma, corpul, pe de alta germenul cel nou, care cuprinde în el toate caracterele ereditare şi le păstrează în generaţiunile succesive.

Soma poate suferi modificări fizice, chimice ori fiziologice, dar aceste nu se transmit urmaşilor decât atunci când aceste modificări au atins şi germenul. Prin urmare în germen, în celulele reproducătoare, trebue cercetat dacă există părticele materiale, care să reprezinte caracterele ce se moştenesc di generaţie în generaţie.

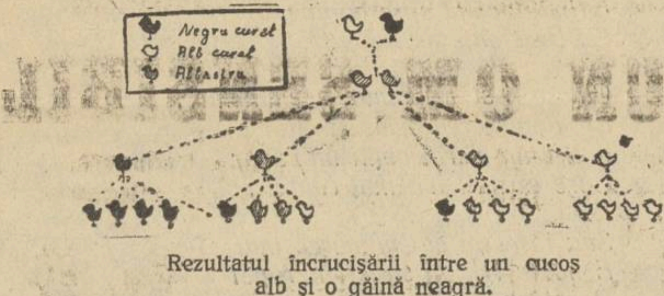
Concepţia lui Weismann, pe care el şi şcoala lui au desvoltat-o şi complectat-o, n'a găsit multă vreme credit în ştiinţă. Ba, mulţi biologişti o socoteau ca o totală erezie, asupra cărei se făceau ironii.

Când atacurile reuşiseră a compromite aproape deplin această concepţie, se descopăr cercetările făcute cu mult înainte (1865—69) de un călugăr austriac, Mendel, asupra rezultatelor încrucişării plantelor. Acest călugăr făcea fecundaţiuni artificiale cu deosebite soiuri de plante de cultură şi socotea numărul urmaşilor care aveau caractere deosebite de părinţi, pe a celor care purtau însuşirile paterne — adică a plantei dela care lua polenul — şi numărul acelor care păstrau însuşirile deosebitoare materne — adică a plantei a căror ouşoare erau fecundate cu polen de soiu străin.

Numărătorile aceste, continuate mai mulţi ani, pe generaţiuni riguros controlate în privinţa însuşirilor deosebitoare, îl duc la constatarea că chiar atunci când, la început, fecundaţia încrucişată dă urmaşi cu însuşiri deosebite — care dovedesc un amestec al acelor însuşiri, după generaţia a doua începe o separaţie: unii indivizi capătă caracterele paterne, alţii pe cele materne şi alţii rămân cu însuşirile mixte ale primei generaţiuni. In generaţiile următoare cu însuşiri mixte, desfacerea continuă, până când toţi urmaşii au caracterele separate ale celor doi strămoşi primitivi.

El a constatat şi în ce proporţie are loc această desfacere.

Pentru mai bună înţelegere să luăm un exemplu. Se încrucişează un cocoş alb cu o găină neagră. In prima generaţie se capătă un număr de pui (pentru simplicitate să zicem 2) de culoare albăstrie: un cucoş şi o găină. Dintre ouăle lor unele dau pui albăstrui, altele dau pui negri, altele pui albi. Aceştia continuă a rămâne albi ori negri în generaţiunile următoare, fără să apară urmaşi de altă culoare. In schimb cei albaştri dau în generaţia a 3-a un negru, un alb şi 2 albaştri, cum se poate lesne urmări din figură. Treptat se tot desfac urmaşi numeroşi cu cele 2 caractere deosebitoare dela început.

Rezultatul încrucişării între un cucoş alb şi o găină neagră.

Concluzia, care se impunea, e următoarea: însuşirile alb şi negru se găsesc reprezentate prin câte o părticică materială atât în ou cât şi în spermatozoid, adică în germeni. Prin contopirea lor cele două feluri de părticele, deci cele 2 caractere, s'au amestecat şi s'a născut hibridul albastru. Dar amestecarea nu era atât de profundă încât părticica maternă să nu se poată deslipi de cea paternă. Ci din contră. Ele au început a se separa chiar din a doua generaţiune, aşa că noii germeni aveau ori caractere deplin separate şi continuau rasele pure, ori mai erau parţial amestecate şi continuau rasa hibridă. Urmaşii acestei rase au tot revenit în proporţie de 1 la 4 la primele însuşiri, până ce din rasa hibridă nu rămân decât urmaşii în proporţie de 2 albăstrii la 1 negru şi un alb.

Cele două însuşiri deosebitoare sunt, prin urmare, după aceste rezultate, reprezentate prin părticele materiale în germen şi aceste pot rămâne în proporţii egale ori se izolează. In primul caz dobândia hibrizi, în al doilea rase pure. Deci cine vrea să obţină anume hibrid, nu va urmări păstrarea şi înmulţirea acestei rase, ci va încrucişa continuu tot cele două rase pure.

Dar Mendel mai constată şi altceva. Anume, că sunt însuşiri dominante şi altele dominate. De pildă, încrucişând mazere cu boabe rotunde şi galbene, cu boabe rotunde sau sbârcite verzi, hibrizii vor avea totdeauna boabe rotunde galbene. Caracterul „galben" domină, el e păstrat în prima generaţie. Dar în generaţiile succesive, prin izolarea acestui caracter dominant, începe a se manifesta şi caracterul dominat, numai că în proporţie mai mică.

Ce interpretare se poate da acestor constatări? Cercetările microscopice arătaseră mai de mult că în cursul multiplicării celulare, materia nucleară se desface într'un număr de bucăţele numite cromosomi. Numărul acestor cromosomi rămâne acelaş în toate diviziunile celulare ce au loc în toată viaţa aceluiaş individ, ba, ce-i mai mult, acest număr e caracteristic speciilor: toţi indivizii aceleiaşi specii au acelaş număr de cromosomi.

Aceleaşi cercetări mai dovediseră alt fapt interesant: elementele sexuale, spermatozoizii şi ovulii, n'au numărul deplin caracteristic speciei, de cromosomi, ci tocmai pe jumătate. Aceste elemente sunt un fel de jumătăţi de celule. Spre a dobândi numărul caracteristic speciei de cromosomi ele trebue să se contopească. Oul sau zigotul, ce ia naştere din această contopire sau fecundaţie, are numărul deplin.

S'a atribuit dar cromosomilor, rolul de a cuprinde însuşirile ce se păstrează ereditar. Când substanţele cromosomilor veniţi dela cei doi părinţi se amestecă deplin, avem hibrizi cu caractere noi. Dacă acei paterni sunt, să zicem, mai viguroşi, ei vor determina caracterul urmaşilor din prima generaţie şi nu vor lăsa putinţă de manifestare celorlalţi cromosomi decât atunci când, prin izolări succesive, caracterul dominat va putea şi el să se manifeste fiindcă au rămas în unele celule-germeni numai cromosomii dominaţi.

Iată dar concepţia „părticelelor representative" ale lui Weismann justificată! Justificată în linii mari şi socotind ca excepţiuni abaterile dela regulile stabilite, dar lăsând loc şi altor interpretări, care refuză îndărătnic să lege toate caracterele de amănunt ale indivizilor de particule reprezentative ale caracterelor ereditare.

Din experienţele lui Mendel şi, dela 1900 încoace, ale unei pleiade de cercetători rezultă că încrucişarea, corcirea, nu e un mijloc sigur şi, mai ales, nu-i un mijloc duralnic de dobândit variaţiuni în lumea plantelor, ori animalelor. Mai curând ori mai târziu, dacă nu se repetă încrucişările, urmaşii revin la caracterele strămoşilor ce au suferit prima încrucişare, în anume proporţiune ce se poate lesne calcula.

Iar din concepţia lui Weismann a celor două părţi componente ale unui organism, soma şi germenul, urmează nevariabilitatea speciilor atâta vreme cât nu se produce din condiţiunile de traiu, din lupta cu mediul, vre-o particulă reprezentativă, care să perpetue caracterul câştigat. Aceasta e cu putinţă — spun unii Weismanieni, căci alţii sunt adversari acestei concesiuni — numai atunci când soma e supusă mai multe generaţiuni aceloraşi influenţe modificatoare ale chimismului şi structurii coloidale a protoplasmei. Până când particula reprezentativă a noului caracter adoptativ nu s'a format, fiinţa îşi păstrează vechiul caracter specific. Poate avea variaţiuni mici în soma, dar nu se desface în specii distincte. Odată ce părticica aceasta se aşează în germen, la urmaşi va apărea brusc deosebirea şi ea se va continua prin elementul reproducător.

Dacă în sprijinul Weismanismului vin regulele mendeliene şi variaţiunea bruscă constatată de botanistul de Vries mai întâi pe planta Oenothera de origină americană, nu înseamnă că şi baza concepţiunii e dovedită.

Orice organism are o compoziţie protoplasmică specifică. Această compoziţie nu se poate reduce numai la compuşii chimici, ci mai ales la întovărăşirea lor în acele grăunciore ce au între ele astfel de relaţiuni încât dau acea stare fizică, nici lichidă nici solidă cărei i s'a dat numele de structură coloidală.

Fără îndoială între granulii coloidali, caşi între substanţele chimice din cari sunt formaţi, sunt numeroase interacţiuni, din cari pornesc radiaţiuni, care se împrăştie în tot organismul. Mediul pe de altă parte influenţează aceste reacţiuni interne, el determină necontenit schimbări în ritmul vibrător al somei. E cu putinţă, dar, să nu influenţeze continuu şi germenul?

Influenţa aceasta se traduce neapărat în părticele reprezentative ale unui caracter, ce va apărea în soma urmaşilor; or, din contra, noul caracter adoptiv apare atunci când întreaga structură protoplasmică şi coloidală a germenului s'a modificat, din pricina influenţei constante a somei supuse, cum lesne se înţălege, continuu influenţii mediului?

Imi pare că partea a doua a întrebării implică un răspuns ce face inutilă concepţia Weismaniană.

Prin urmare, s'ar putea spune că: influenţa mediului asupra organismelor determină anume reacţiuni în materia vie care pot rămâne trecătoare, fără să schimbe într'atât structura chimică şi coloidală, încât germenul să formeze o fiinţă de o specie deosebită. Dar atunci când, sub influenţa condiţiilor de viaţă, organismul sufere adânci modificări în interacţiunile materiilor ce-l constitue atunci însăşi evoluţia germenului e schimbată şi va da naştere unui urmaş de o specie nouă.

In acest caz specia nouă îşi va continua viaţa-i proprie în condiţiunile de traiu în care s'a născut, fără reveniri la formele strămoşeşti, dacă nu intervin încrucişări rodnice cu reprezentanţi ai vechii specii. In acest din urmă caz numai ar fi de aplicat regulele mendeliene, a căror valoare rămâne dovedită în hibridări, care în nici un caz nu merită a fi socotite ca un element de creare a noi specii.

Un organism e un tot. El nu funcţionează parţial. O modificare în funcţionarea unei părţi, aduce ca urmare schimbări şi'n modificarea celorlalte şi deci şi în celulele germinale. E numai chestiune de gradul acestor modificări şi de stabilitatea lor spre a ajunge la o specie nouă, ori a reveni la formele mai vechi. Viaţa unei specii oscilează dar în anume limite până au loc aşa de profunde schimbări încât materia vie să ia alte înfăţişări, să prindă un alt ritm vibrător.

Sub acest aspect rămânem, în problema eredităţii, în cadrul ştiinţii şi nu recurgem la explicaţiuni nesprijinite de fapte.

E drept însă că multe din cercetările actuale sunt inspirate de concepţia lui Weismann şi de regulele lui Mendel.

T. A. BADARAU

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hassefer" din str. Eugen Carada 7, continuă mai jos publicarea cărţilor literare (romane, nuvele etc.) ce le are în depozit.

LISTA CARŢILOR DE SOCIOLOGIE, ECONOMIE POLITICA.

şi în genere lista cărţilor în jurul ştiinţelor sociale, scrise în limbile germană şi franceză, o vom publica după terminarea extrasului catalogului literar. Amintim cititorilor noştri că la „Hasefer" se găseşte cel mai bogat asortiment de cărţi de studii sociale şi că zilnic sosesc noutăţile editurilor celebre: Dietz, Duncker-Humblot, Wiener Volksbuchhandlung, Malik-Verlag, Neuer Deutscher Verlag, Verlag für Sozialwissenschaft, Laub'scher Verlag, Editions de l'Humanité, Librairie du Travail, Giard, Rivière etc. etc.

PENTRU VILEGIATURA.

Pierre Hamp: — Autorul frumoaselor romane din viaţa şi activitatea industriei: Amintim din colecţia: La peine des hommes, volumele — cari se pot citi separat; Le rail, Marée fraîche, Métiers blessés, Victoire mécanicienne, Chercheurs d'or Cantique des cantiques, Le lin. Un nouvel honneur, Une nouvelle fortune, Gens.

Istrati Panait: Le refrain de la fosse (Nerrantsoula), La famille Perlmutter, Domnitza de Snagov, Codine, La présentation des Haïdouks, Oncle Anghel, Kyra Kyralina.

Ibsen Henrik: Brand, Peer Gynt, Solness le Constructeur, Hedda Gabler, Le canard sauvage, Les Revenants, Maison de poupée, Quand nous nous réveillerons d'entre les morts, L'ennemi du peuple, Le petit Eyolf, Les prétendents à la couronne, Les soutiens de la société, La dame de la mer.

Ibanez Blasco: Arènes sanglantes, Fleur de Mai, Dans l'ombre de la cathédrale, Terres maudites, La horde, Les quatre cavaliers de l'Apocalypse, La femme nue de Goya, Les ennemis de la femme, La tragédie sur le lac, La cité des futailles, Les morts commandent, Contes espagnols d'amour et de mort, L'intrus, Le pape (ultimul roman).

Jérôme K. Jérôme: Trois hommes dans un bateau, Trois hommes en Allemagne, Din *Joseph Kessel* — celebrul autor căruia Academia franceză i-a decernat de curând marele premiu de literatură — recomandăm: L'équipage, La steppe rouge, Les Captifs, Les coeurs purs; în ediţie de lux *pentru bibliofili* recomandăm: L'équipage — ediţie de lux, de format mare, ilustrată de *Const. Le Breton*, trasă în 420 exemplare la N. R. F., La rage au Ventre — ediţia originală — şi în special minunatul roman: „Terre d'amour" — imn de slavă pe care autorul îl înalţă Palestinei, tipărit într'o ediţie de mare lux la *Mornay*, tras pe hârtie fină, în 455 exemplare, cu minunate gravuri în culori de *Feder*.

R. Kipling: Le livre de la Jungle, Le second livre de la Jungle, Un beau Dimanche, Lettres de marque, Trois troupiers, Chansons de la chambrée, La cité de l'épouvantable nuit, la lumière qui s'éteint.

Preţurile noastre: francul francez 6.50—7.50; marca 38—39.

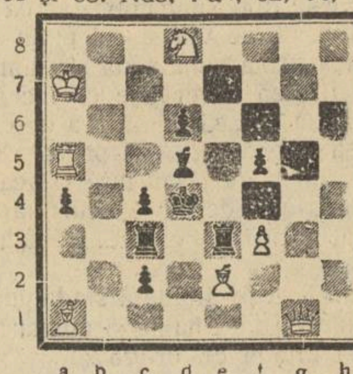

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 34

de **Alexandru Gh Popovici,** Craiova
(inedită)

Negru (9 figuri)
Rd4, Tc3 şi é3. Nd5, Pa4, c2, c4, d6 şi f5

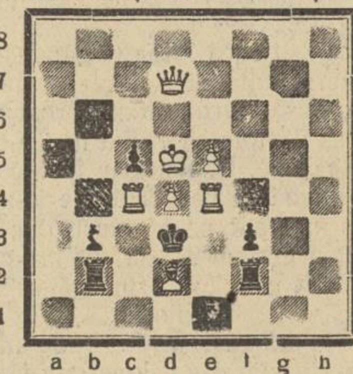

Alb (7 figuri)
Ra7, Dg1, Ta5, Cd8, Na1 şi é2, Pf3
Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 35

de **C. G. Gavrilov,** Vâlcov
(inedită)
Dedicată d-lui Anatole Janovcic

Negru (6 figuri)
Rd3, Tb2 şi f2, Pb3, c5 şi f3

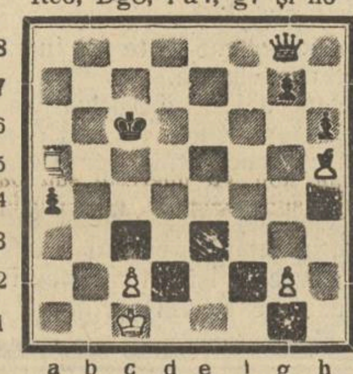
Alb (7 figuri)
Rd5, Dd7, Tc4 şi é4, Nd2, Pd4 şi é5
Alb joacă şi face mat în 2 mutări

NOTĂ. — Figurile formează pe diagramă iniţialele A şi I.

STUDIUL No. 2

de **Henri Rink,** Barcelona
(700 Fins de Partie)

Negru (5 figuri)
Rc6, Dg8, Pa4, g7 şi h6

Alb (5 figuri)
Rc1, Ta5, Nh5, Pc2 şi g2
Alb joacă şi câştigă

PARTIDA No. 17

Jucată la Lodz în campionatul naţional al Poloniei pe anul 1927.

Alb: **A. Rubinştein;** *Negru:* **Chwojnik**

Apărarea indică

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4. 4. Dd1—c2, b7—b6; în poziţia aceasta desigur, o greşală! Negrul trebue să opereze în centru şi să împiedice mai ales, înaintarea pionilor. Albul obţine, după mutarea din text, un centru puternic. 5. é2—é4!, Nb4×c3+; 6. b2×c3, d7—d6; 7. f2—f4!, un frumos şi energic marş al pionilor, care în poziţia aceasta, constitue probabil cea mai justă metodă de atac. 7..., Nc8—b7; 8. é4—é5, Cf6—é4; 9. Cg1—f3, f7—f5; prematur deci slab; trebuia fireşte să aducă mai întâi C la d7 şi după aceea, dacă la f5 albul ar fi luat en passant, să fi adus calul mai departe în joc la f6. Aşa cum a jucat, negrul şi-a creat o poziţie, care — având în vedere forţa leopardică a adversarului — se poate considera depe acum pierdută. 10. é5×f5 en passant, Cé4×f6; 11. Cf3—g5!, Dd8—é7; 12. Nf1—d3 împiedică facerea rocadei scurte. 12..., Cb8—d7; 13. 0—0, 0—0—0; 14. Tf1—é1, é6—é5; forţat, căci dacă juca Cf8 urma C×é6!, C×C; T×C! şi negrul nu ar fi putut lua turnul cu dama faţă de Nf5. 15. Nd3—f5, Rc8—b8; 16. Nc1—a3! toate mutările din urmă ale albului făcute cu scopul direct de a câştiga pionul é5, slăbesc — şi acesta e scopul ascuns al manevrei — în mod considerabil poziţia; acum pionul é5 stă — cum s'ar spune în nemţeşte — dauernd unter Feuer. 16..., g7—g6; 17. d4×é5, g6×f5; 18. é5×d6!! foarte frumos jucat şi în stilul fermecător al campionului polon. Regina trebue sacrificată căci dacă s'ar retrage la g7, atunci negru ar pierde ambele calităţi prin d6×c7+, R ~ ; Cé6 etc. 18..., Dé7×é1+; 19. Ta1×é1, c7×d6; 20. Na3×d6+, Rb8—a8; 20. Dc2×f5 şi negrul, lipsit de regină şi de pioni, a cedat. O partidă foarte frumoasă.

Soluţia problemei No. 27 (Herland)

Alb (9 fig.): Ra2, Tf3, Cc8, Nd5 şi h6, Pb3, c2, c4 şi h3. *Negru* (6 fig.): Ré5, Pa3, b4, c5, é7 şi f7.
Mat în 3 mutări.

1. Ra2—a1!, a3—a2 2. Nc1, ≈ 3. Nb2 mat. 1..., é6 2. Ng7+ 1..., f6 2. Nf4+ 1..., Rd4 2. Nf4.

La 1. Ng5, f5! şi dacă 2. Nh6, f4! La 1. Nf8, f6! şi dacă 2. N×é7, f5! La 1. Né3, f5 şi dacă 2. Nh6, Rf6 şi nu mai e mat în a treia mutare.

Soluţia problemei No. 28 (Gavrilov)

Alb (8 fig.): Rh4, Db5, Tf1, Ch3, Pc3, d2, é5 şi g5. *Negru* (6 fig.): Ré4, Té6, Cé2, Pd6, é7 şi f6.
Mat în 2 mutări.

1. Tf1—f3!

AM PRIMIT SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Gică Alexandrescu, Marc Lagès, Basile Mărculescu, Nicu Tănăsescu, Cercul de şah „Tura", *Bucureşti*. Sandu Reiter, Iuliu Weisman, *Câmpina*. Alexandru Gh. Popovici, Marcel Popovici, *Craiova*. M. Rabinovici, M. Schleicher, Dorohoi. G. Max, *Galaţi*. Gheorge V. Axinte, O. Costăchel, Paul Leibovici, Vasile Leonescu, *Iaşi*. Victor Pirozynski, *Paşcani*. H. Ianovici, Avram Rabinovici, *Piatra-Neamţ*. Iosif Schlarko, *Timişoara*. Dr. Alfred Roth, *Jibert* (27 şi 28) Victor Simu, *Caransebeş*. B. I. Semo, *Giurgiu*. D. & M. Davidsohn, *Iaşi*. Riven. Schwartz, Isac Leibovici, *Ştefăneşti*. Ştefan Fedorovicz, *Tg.-Neamţ*. Gheorghe I. Mocrjitchi, *Timişoara*. David Isac, *Bivolari*. M. Horodniceanu, *Podul Iloaiei* (28).

AM MAI PRIMIT LA TIMP SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Alexandru Gh. Popovici, Marcel Popovici, *Craiova* (25 şi 26).

P. I. NEGREANU
CAMIL SENECA

Curiozităţi

Dorul de... soare

La Londra continuă vremea rece şi ploioasă. Nici acum nu se vinde încă îngheţată, ai cărei vânzători, în număr de circa 9.000, în majoritate Italieni, suferă cumplit de... foame. Comitetul central al corporaţiei lor a organizat Dumineca trecută un Te-Deum special în biserica italiană, rugând pe Dumnezeu să trimită vreme caldă, cu soare.

Fapta unui copil

La New-York un băeţel de şase ani, Palmieri, a salvat viaţa mamei sale, anunţând la telefon poliţia că din odaia ei vine un puternic miros de gaz aerian şi că după uşă nu s'aude nici o mişcare.

Când au sosit poliţiştii la faţa locului, d-na Palmieri era într'adevăr fără cunoştinţă şi puţin îi mai rămânea să moară sufocată de gaz.

Experienţa unei... învieri

Doctorul Eisenmenger de la Institutul medico-legal din Viena a făcut de curând o senzaţională experienţă de restabilire a funcţiilor vieţii într'un cadavru. In acest scop Eisenmenger a aplicat un aparat, numit acum „maşină electrică pentru restabilirea vieţii". Invenţia acestei maşini aparţine personal acestui mare savant vienez.

Experienţa a fost făcută în următoarele împrejurări: Cadavrul unei femei de 40 ani, care căzuse în dimineaţa aceleaşi zile din fereastra etajului al treilea pe pavaj, a fost adus la morgă. Au trecut patru ceasuri decând medicii i-au constatat moartea. Cadavrului răcit i s'a aplicat acţiunea maşinei lui Eisenmenger; masaj electric al abdomenului, după ce o soluţie de sare fusese injectată în vinele braţului drept. Peste o jumătate de oră rănile cadravului au început să sângereze, pulsul şi-a reluat funcţiunea şi sângele a început circulaţiunea prin vine. Dar nu era un sânge roşu, ci vânăt, ca la spânzuraţi sau sufocaţi din cauza gazelor otrăvitoare.

Prin urmare viaţa s'a restabilit într'un cadavru, cu ajutorul forţei electro-mecanice. Şi dacă de la această experienţă reuşită, şi până la învierea morţilor e cam departe totuşi se poate afirma că Eisenmenger a rezolvat o problemă de cea mai mare importanţă: restabilirea circulaţiei sângelui într'un cadavru cu sânge închegat.

E de notat că, cu această ocazie, Eisenmenger n'a recurs la injecţii cu adrenalină sau globulină, care se întrebuinţează când inima trebue stimulată.

Hindenburg în grădina zoologică

Luni, 11 Iulie, preşedintele Hindenburg a vizitat la ora 9 dimineaţa grădina zoologică din Berlin, însoţit fiind de o neînsemnată suită. Hindenburg s'a interesat mai mult de starea animalelor pe care personal le-a dăruit grădinii acum câteva luni: zebre, antilope, cerbi, etc. Vizitatorii grădinii văzându-l pe preşedinele Republicei, i-au făcut o primire călduroasă. Ca de obiceiu, o fetiţă i-a oferit flori. Din mulţime a eşit un domn, s'a apropit de Hindenburg, i-a întins mâna; când Hindenburg i-a răspuns cu acelaşi mişcare, domnul i-a strâns mâna cu putere, i-a scuturat-o de câteva ori şi i-a zis: — „Sunt foarte bucuros să vă văd. Am noroc: abia azi dimineaţă am sosit din America". — „O simt, o simt!" — îi răspunse Hindenburg.

Un automobil simplificat

După succesele obţinute în simplificarea aeroplanelor şi în construcţia avioanelor fără motor, inginerul Voisin din Paris a ajuns să construiască un automobil de 10 Hp. căruia îi lipseşte „cutia vitezelor". Această maşină se mişcă cu ajutorul acceleratorului, al volanului şi al pedalei. Cu toate acestea, automobilul poate să meargă cu orice viteză dorim. Printr'un angrenaj simplificat, motorul acesta atât de şubred în aparenţă, desvoltă o energie suficientă pentru cele mai lungi şi mai grele urcuşuri. Maşina urcă cu 11 persoane, fără să-şi încetinească mersul. La coborîş, constructorul şi pasagerii merg alături de automobil. Şoferul conduce maşina cu o „viteză" de 2—3 klm. pe oră. Apoi pornesc deodată cu 60 klm. pe oră.

Toate manevrele se execută cu extremă uşurinţă; mişcarea se schimbă alternativ — când înainte când înapoi, şi funcţionarea maşinei nu e niciodată întreruptă prin surpriză.

Construcţia aceasta va efteni considerabil automobilele, va scuti pe şofeuri de grija „cutiei vitezelor", va aşura conducerea maşinei şi o va face să aibă un mers mult mai puţin agitat.

Insule plutitoare pentru avioane

Preşedintele Coolidge, în ultimu-i discurs pronunţat la nişte serbări de aviaţie, a spus că a sosit momentul ca popoarele să se înţeleagă şi să construiască pe oceane şiruri mari de insule plutitoare, care să servească ca staţii pentru aeroplane şi care să fie înzestrate cu faruri, radiotelegrafie şi servicii meteorologice.

Yaht aerian

Miliardarul Wander şi-a construit un yaht aerian pentru excursiuni de plăcere. E un mare aeroplan, tip Fokker, cu motorul sistem Naphire, care are o viteză de 200 km. pe oră şi duce combustibil pentru 12 ore. Cabina-salon e amenajată foarte frumos pentru cinci pasageri. Splendide geamuri vor permite contemplarea priveliştelor cereşti...

A apărut:
LECTURA No. 128:
OCNAŞUL
Emoţionantă şi duioasă capodoperă a marelui scriitor rus
NEMIROVICI-DANCENCO
Trad. de I. BOTEZ
Lei 5.— Scrierea complectă. La chioşcari şi librari.

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar": manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5—6.

CĂRȚI ȘI REVISTE

H. ALLEN: Viața și epoca lui Edgar Poë
(New-York, edit. Doran, 2 volume)

Din miile de cetitori ai **Povestirilor extraordinare** câți cunosc altceva decât numele lui Edgar Allan Poë? Foarte puțini, desigur, și e păcat, căci din toate povestirile lui, cea mai ciudată și cea mai patetică, e poate cea care n'a scris-o, jurnalul vieții lui jalnice. Recitiți o povestire, luată la întâmplare, o aventură polițienească, bunăoară; ultimele rânduri dau cheia dramei, dar nu-ți vine să spui, în fața acelui deznodământ firesc: „Așa e!" Fantasticul povestirii tot te mai înlănțue, el rămâne întreg, neliniștea există mai departe, cu toate explicațiile date; povestirea e lămurită și totuși nu o pricepi pe de-a'ntregul. Inchipuiți-vă că subiectul unei astfel de povestiri e viața lui Edgar Poë și veți avea o idee de cartea lui H. Allen.

Au mai apărut studii asupra lui Edgar Poë. In Franța M. Lauvrière a scris o foarte bună teză de doctorat unde găsim, în afară de studiul biografic, și un studiu de psihologie morbidă pentru luminarea operei. Allen face și el un portret al lui Edgard Poë, dar a pornit dela alt punct de vedere. Convins de influența puternică pe care o are mediul asupra omului, H. Allen vrea să explice printr'o biografie amănunțită marile calități ca și defectele geniului lui Edgar Poë. Găsim în această carte tinerețea scriitorului, ca student și soldat, nehotărîrile lui, rolul femeilor, iubirile lui caste sau morbide și ca un fundal uriaș, sărăcia cu care se luptă, care-l birue și-l aruncă pradă băuturii și altor otrăvuri.

Tot ceeace știm despre Poë, spune autorul e **„paradoxal, contradictoriu și adevărat".** Viața lui Edgar Poë, disociată, fărâmițată n'a pierdut nimic din complexitatea ei misterioasă; dar aflând că omul a suferit și cum a suferit, ne ajută să simțim, să pricepem mai bine ciudata, dureroasa poezie a operei sale în care auzim par'că refrenul rezonanțelor grele din „Corbul" cu finalul obsedant: **Nevermore!** — A.

ROSITA FORBES: Dela Marea Roșie la Nilul Albastru

Rosita Forbes, autoarea interesantelor volume: „Taina Saharei", „Raisuni", etc. a tipărit de curând o nouă lucrare, povestirea minunată a unei aventuri abisiniene: „Dela Marea Roșie la Nilul albastru".

Intr'o formă foarte îngrijită, scriitoarea aceasta ne descrie cea dintâi incursiune a unei femei europene în Etiopia.

Intreaga țesătură a povestirii nu e decât un amuzant record de aventuri, dealungul unui ținut sălbatec.

Obiceiurile ciudate, îmbrăcămintea și traiul primitiv al unor locuitori cu totul străini de civilizație, — impulsiunile și simplitatea de judecată a unei rase străvechi, rămasă neînvinsă și independentă în dicursul atâtor secole de progres al umanității, — sunt povestite de Rosita Forbes cu un farmec deosebit.

Ultimul roman al lui Wells

„Meanwile" are ca subiect epizoade din greva generală a conflictului minier din Anglia. Figura centrală a romanului este Filip Rynalds și scrisorile în care aceasta descrie desfășurarea conflictului, constitue cea mai mare parte a operei.

Ele sunt pline de critică la adresa guvernului și de săgeți satirice și portrete **„șarje"** a miniștrilor, care sunt numiți cu numele lor proprii: Baldwin, Winston, etc., Intre altele, reprezintă pe Lord Edensoke cu o cupă de șampanie în mână, ținând un discurs, în care spune: „Ceeace-i trebue acestei țări ese o muncă grea și fără preget!"...

Sufletul copilului

„Lamuriac" de contesa Cromer este o carte scrisă admirabil asupra sufletului copilului. Copilul din secolul al XIX-lea era prezintat de moraliști ca o ființă în care păcatul original și perversitatea morală dădeau mult de lucru educației morale. In secolul al XX-lea el e tratat mai mult liric. Contesa Cromer a scris cartea sa în timpul războiului, observând copiii care se jucau în pacea și frumusețea grădinilor, în liniștea dulce a provinciei Sussex, ca într'un rai pământesc. Contrastul între sufletul lor și sufletul acelei sălbatece omeniri care se distrugea cu atâta sălbăticie, în bubuitul tunului și toate grozăviile distrugerii, a făcut-o să scrie **„Lamuriac"**, care înseamnă în limba unui trib **„floare veșnică"** spre a aminti omenirei ce lume frumoasă se distruge și se pervertește în sufletul copiilor de către societate.

Valori umane

Divorțul estetic dintre om și natură, spune d. Paul Zarifopol în „Viața Românească", e o stranie întâmplare modernă. Intre natura minerală — terestră, meteorică ori siderală — și om, apare o disonanță diabolică. Natura minerală, împreună cu haina sa vegetală, își bate joc misterios și irezistibil de meschina simetrie a corpului omenesc; de micimea și de mecanica de paiață a mișcărilor lui; de sgomotele sale pițigăiate sau grohăitoare; de geometria idioată, de culorile stângaci țipătoare sau stupid terne ale îmbrăcămintei și ale clădirilor sale. Naturii minerale nu-i putem zice urâtă. Urâtul începe cu animalul și culminează în om. Cu abstracția ei sistematic unilaterală, arta nu-i, poate, decât o apărare desperată împotriva urâtului sosit cu omul pe fața frumoasă a planetei.

Dar, d. Zarifopol socotind util să ne arate că aceste constatări nu vor să însemneze nici pesimism și nici mizantropie, — adaugă:

Omul nou s'a liberat de nevoia primitivă, atâta vreme amplificată de filozofi, de a presupune și a consacra peste tot cuprinsul conștiinței nu știu ce unitate și armonie perfectă. Unitatea filosofilor, a celor populari mai cu seamă, e suspectă că ascunde o preistorică superstiție aritmetică. Disperatul nu se mai scandalizează; și nici nu se mai ostenește dragostea veche și copilăroasă de a grupa experiența într'o unică figură, după ale cărei detalii simetrice să ierarhizăm aprobări și dezaprobări universal obligatorii. Și, de exemplu, putem concepe o degradare estetică a omului, față cu alt sistem de fenomene, fără a ne teme că prin aceasta s'ar compromite în total valorile umane. Asemenea **totalități** nu sunt decât idoli ai conștiinței primitive. Nu mai e în gustul omului nou să fac totaluri armonice. Estetica atitudinilor sale pur teoretice îl dispensează de asemenea încercări naiv dogmatice.

Instanța care, în cursul miilor de veacuri ale vieții istorice, făcea ca totdeauna practica să intervină deformant în structura teoriei, nu era alta decât eul social, mărginit în psihologismul său practic. Indreptarea spiritului către eul supraempiric, schimbă orientarea valorilor umane, și ne deprinde a constata fără dezolare, nici intelectuală nici morală, disparatele experienței, ci, din contră, a simți frumusețea disonanțelor celor mai insolubile între aspectele valului empiric.

Este un formalism profund care îndreaptă spiritul omului spre obiectivitate estetică și nu mai mult spre simpliste sistematizări ierarhice prin care se dădea unor cuprinsuri empirice rang de principiu.

Istoricește, omul nou, cu interesul său pasionat pentru ceiace am numit eul supra-empiric, este copilul drept al învățăturilor creștine.

Dominicanul predicator Iohann Tauler din Strasburg pomenește între faptele contrare voii lui Dumnezeu și pe acestea: să zâmbești din slăbiciune, — să rămâi serios din falsă demnitate. — Nu este această vorbă de la o mie trei sute un percept delicat și profund de cochetărie obiectivă?...

Peisagii literare

Albert Thibaudet caracterizează astfel într'un articol intitulat „Peisagii" și apărut în „Nouvelle Revue Française", numărul din Iulie (Librăria Hasefer), curentele literare:

Timpul ca și spațiul are peisagiile lui. Epocile literare privite și judecate numai prin prisma școlilor și curentelor literare, nu sunt destul de bine definite. Clasicismul, romantismul, literatura contimporană ne înfățișează atâtea peisagii, „înlănțuite printr'o anumită ordine și guvernate de un stil", câte manifestări de artă adevărată au avut loc.

Cu atât mai mult astăzi vechile etichete nu mai pot fi întrebuințate. Dispariția simbolismului și a unanimismului a însemnat de fapt dispariția ultimelor școli literare. Suprarealismul nu poate fi considerat ca o școală.

In literatura actuală, asistăm la apariția unor mișcări și impulsiuni cu greu de prins într'o formulă unică: aceasta este și caracteristica, de altfel, a peisagiului literar de astăzi. Frica de dogmatism, de imitație, tendința autorului de a nu se regăsi veșnic același — un „eu" imuabil — le găsim la Gide cât și la Morand sau Cocteau. Acelaș lucru se poate spune și despre grupările efemere formate în timpul războiului la „Maison de la Presse" sau la Ritz, reședința și salonul de recepție al lui Marcel Proust.

Jean Schlumberger publică în acelaș număr, sub titlul „L'Enseveli", o bucată interesantă prin analiza ei psihologică. — *P.*

Eternitatea artei

In revista „Minerva", d. Tudor Vianu precizează că ceiace constituie eternitatea artei este însăși forma ei, pentrucă numai ea răspunde unor condiții nezdruncinate.

Multă vreme, spune d. Vianu, după ce o operă de artă a încetat să stârnească interesul pasionat al timpului, jocul necesar al motivelor sale, unitatea ei intimă, productivitatea tendinței spirituale care a chemat-o la viață, fie aceasta chiar a unei epoce mărginite, și care se desvoltă consecvent cu sine în toate detaliile particulare ale plăsmuirii artistice, toate acestea vor fi oricând apercepute și alcătuesc neîntrerupt izvorul unei încântări mai atenuate, dar mai pure.

Chiar o producție artistică foarte veche, exotică sau primitivă, continuă să ne delecteze astfel. Ba chiar, de-oarece interesele eterogene din artă ne vorbesc aici mai puțin, ceiace este specific formal ne acaparează atenția mai ales.

O bună parte din renumele de puritate al vechiului clasicism se datorește acestei împrejurări. Din aceiași pricină estetica modernă consideră arta exotică și primitivă niște obiecte caracteristice ale cercetării.

Studiul condiției eterne a artei revine esteticei, pe când studiul condiției ei relative a trebuit să-l rezervăm unei preocupări înrudite dar independente.

Astfel se desemnează pentru noi soluția controversei apărută îndată după Renaștere în legătură cu eternitatea și vremelnicia artei și cu justificarea metodică a esteticei.

Afirmând în artă durata nepieritoare a esteticului, ea îndreptățește estetica.

Impresii din Spania

Leo Matthias publică în numărul din Iulie al revistei germane „Die neue Rundschau" (Librăria Hasefer), impresiile unei recente călătorii făcute în Spania. Din materialul bogat pe care autorul îl aduce, extragem numai câteva amănunte.

Una dintre calitățile „maitresse" ale poporului spaniol este politeța. In această privință Spaniolii întrec chiar și pe Francezi. Limba lor cunoaște un număr nesfârșit de expresii pline de curtoazie.

Dar nu mai puțin „maitresse" e și defectul acestui popor de a se mulțumi cu aparențele. Iluzia poate ținea locul, fără nici o greutate, realității. Să dăm numai un exemplu.

Străinului care vizitează Spania, țara aceasta îi apare ca cea mai morală și mai virtuoasă cu putință. Prostituție și case de toleranță nu există; femeile nu frecuentează nici barurile, nici cafenelele, nici localurile de dans. Hotelurile sunt puse exclusiv numai la dispoziția călătorilor.

Aceasta e aparența. Care este însă realitatea?

Casele de „rendez-vous" private și prostituția clandestină sunt mai răspândite decât la ori și ce alt popor din Apus. Moralitatea vieții de familie — o minciună. Un soț care n'ar avea cel puțin o întreținută, s'ar simți înjosit.

Tot ceiace opinia publică și moralitatea oficială trece pe lista imoralităților inexistente, continuă să trăiască cuprinzând în atmosfera de viciu și demoralizare straturi din ce în ce mai largi ale poporului. O combatere, fie a alcoolismului, fie a prostituției, nu e posibilă, ele — după părerea oficialității — neavând nici o răspândire în Spania.

Strănepotul lui Don Quichotte se mulțumește cu iluzia unei moralități desăvârșite. De ce n'ar păzi-o pe ea și numai pe ea cu stricteță?

In acelaș număr al revistei Iulius Elias închină un articol lui Max Liberman, vestitul pictor german, cu ocazia împlinirii a optzeci de ani a maestrului. — **P.**

BIBLIOGRAFIE

A. C. Cuza. — „Naționalitatea în artă", Editura Cartea Românească, București, Lei 110.—

D. Caracostea. — „Un mare critic român modernist", Editura Cartea Românească, București, Lei 30.—

Tit. Liviu. — „Războaiele Romanilor cu Hanibal", vol. I și II, Bibl. Minerva, Edit. Cartea Românească, București, Lei 18.—

Silvio Pellico. — „Ani de temniță", Bibl. Minerva, Edit. Cartea Românească, București, Lei 9.—

Victor Anestin. — „Stelele", Bibl. Minerva. Editura Cartea Românească, București, Lei 9.—

G. Nichita. — „Evadări", poezii.

Minerva, revistă de sinteză culturală, Iași, Anul I. No. 1.

Citiți „Comoara cu povești"

„Comoara cu povești" *nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă și din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând așa de multe povești, toate alese, și fiind dela început până la sfârșit împodobită cu o frumusețe de desene în culori.*

Atitudinea de ironie și de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în fața minciunilor și prefăcătoriilor vieții, e accentuată la potențial în puternica și impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecție de popularizare

Biblioteca „DIMINEAȚA" No. 80

Prețul unui volumaș numai lei 6.

Adeverul Literar și Artistic

PREȚUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an	Lei 300
„ „ „ 6 luni	„ 150
„ „ „ 3 „	„ 75

In străinătate dublu

Eugenismul - știință a regenerării

Nicăeri ca în domeniul genezic nu ne evidențiază în mod mai decisiv contrazicerea dintre intenție și practică. Față de „problema" procreării, cei mai mulți oameni sunt ca anumiți ucigași italieni, care se închină la icoana Sfintei Fecioare înainte de a înfige cuțitul în pieptul victimei. Dacă efectele ignoranței sau ereziei sexuale n'ar fi atât de tragice, procedarea **à rebours** în cele mai importante împrejurări ar constitui, pentru un observator sagace, un spectacol de iresistibil caraghioslâc. Viermii orbi, când pornesc la drum, ca să nu se rătăcească, alcătuesc un lanț: gura unuia e prinsă de coada celuilalt — și astfel înaintează, siguri că vor ajunge la țintă. Dacă se întâmplă însă ca viermele din fruntea lanțului să se prindă de viermele de la sfârșit — închizând lanțul înr'un cerc, atunci viermii orbi se vor învârti pe loc, crezând că înaintează — se vor învârti mereu în cercul lor absurd, până ce vor pieri cu toții, extenuați, deși hrana e la câțiva pași de ei...

Așa procedăm cei mai mulți. Săvârșim cele mai dezastruoase erori, cu convingerea că ascultăm de glasul rațiunii, când de fapt suntem victimele prostiei consacrate de „opinia publică" — sau a intereselor unor privilegiați, consacrate de legi... democratice. Imperativele „moralei sociale" ne obsedează până la înșelare permanentă. Societate, nație, rasă... expresiuni abstracte, în numele cărora individul e sacrificat încă din momentul când e conceput. Uităm că societatea nu e decât o asociație de indivizi, națiunea o asociație de clase, rasa o asociație de popoare. Voim să realizăm dreptatea socială — dar oprimăm pe individ, depersonalizându-l; voim să îmbogățim și să înnălțăm națiunea — dar ațâțăm lupta de clasă, războiul civil, până la teroare exercitată și asupra conștiinței și asupra patului conjugal; voim să purificăm rasa pentru a spori bogăția și cultura umanității — dar națiunile se războesc între ele, unele ținând pe altele în sclavia economică sau sub „protectoratul" care menține jarul urii sub cenușa umilinței...

Cine e convins că biologia e punctul de plecare al tuturor problemelor — nu numai al celor sociale și economice, dar și al celor morale și estetice — va recunoaște că nu e „simplistă" metoda acelora cari reduc vălmășagul tragic al vieții omenești la o cauză primordială: procrearea. Unii sceptici, cari se cred prea inteligenți, vor surâde în fața acestui adevăr **à la Pallisse.** Un adevăr, pe care îl ocolim însă cu toții, ca cercul de viermi orbi. Un număr încă restrâns de clari-văzători — pe cari îi numim **eugeniști,** — a cutezat să înfățișeze cauza cauzelor. Străduința lor de a lumina nenumăratele milioane de victime ale ignoranței sexuale, ne apare ca una din cele mai eroice acțiuni ale științei pusă în slujba umanității.

Eugenia, cea mai tânără, dar și cea mai esențială ramură a științei biologice, a fost fondată de antropologul englez **Francis Galton** (1822—1912), văr cu Charles Darwin, autorul „Originei speciilor" (1859). Teoria lui Galton decurge din aceea a lui Darwin, după cum acesta din urmă e datornicul lui Malthus, autorul „Incercării asupra principiului populației" (1798).

Manuel Devaldès a orânduit diversele lui studii asupra maltusianismului, într'o operă sugestiv intitulată: **La maternité consciente** 1). O carte de 220 pagini, de o limpezime și ordonare atât de simplă, încât poate fi cetită și de acei lipsiți de cultură generală. Documentată însă după cercetările cele mai riguroase, această operă sintetizează toate rezultatele obținute în domeniul vast al biologiei umane. Dacă opera aceasta ar fi publicată în foileton, de toate cotidianele din lume, spre a fi cetită de milioane și milioane de neștiutori, s'ar săvârși o adevărată revoluție mintală. Meritul lui Manuel Devaldès, care nu e un savant — ci un individualist social care a căutat mereu desăvârșirea personală pe calea libertății și culturii — este de a fi știut să adune într'o operă, fără aspectul intimidant al manualelor de știință, adevărurile biologice ce pot fi aplicate în viața fiecărui individ normal. Nu numai la individul normal, dar și la acel anormal fizicește însă capabil de înțelegere.

In expunerea eugenismului vom urma opera lui Devaldès, pe care — cu unele rezerve — am putea s'o considerăm ca o anexă la operele destinate acțiunii umanitariste.

In câteva cuvinte, eugenismul se referă la condițiile necesare pentru o „naștere bună". Prin aceasta, el este în legătură **directă** cu toate manifestările vieții omenești. Partea științifică a eugenismului e destul de avansată: nu însă și partea sa practică. Adevărurile eugenice abia au început să fie aplicate pe-alocuri. In mod intuitiv au existat și înainte de Galton, câteva practici eugenice. Galton, care a creat și cuvântul, a definit eugenismul ca „studiul influenților susceptibile de a fi supuse autorității sociale și capabile de a îmbunătăți sau de a vătăma calitățile raciale ale generațiilor viitoare, fie în mod fizic, fie în mod mintal". Idealul lui Galton era deci să înlocuiască cruda selecțiune naturală cu **selecțiunea rațională omenească.** Cași Darwin, Galton a lucrat ca om de știință, — ca naturalist, dar și ca medic, eliberat de orice prejudecăți. Nici o ironie, nici o piedică nu l'a putut descuraja. A trăit destul ca să vadă primele aplicații practice ale teoriei sale. Incă din anul 1865, el a proclamat necesitatea unui „efort sistematic, pentru reducerea neîncetată a procentului de naștere a indivizilor incapabili de procreare sănătoasă și pentru favorizarea reproducerii celor apți". Inaintea lui Darwin, se credea că speciile sunt fixe: deci, sunt zadarnice orice străduinți de îmbunătățire. Azi, succesele obținute în lumea plantelor și animalelor, îndreptățesc convingerea că se poate crea un om nou, o rasă nouă.

Eugenismul e „aplicarea rațională la specia umană a principiilor de selecțiune rezultate din doctrinele evoluției formulate de Lamark (1744—1829) și Darwin (1809-1882)". Darwin consideră lupta pentru existență ca principala cauză a evoluției: urmarea ei este selecțiunea naturală, cu supraviețuirea celor mai apți (expresia e a lui Spencer), Lamark atribue evoluția influenței mediului. Amândoi însă se întâlnesc pe terenul eredității. Caracterele ereditare se transmit, fie că ele au fost obținute în „lupta pentru existență, fie că se datoresc adaptării la mediu".

Malthus (1766—1834) e însă un precursor al lui Darwin și Galton. El a explicat cauza luptei pentru existență la specia umană, luptă pe care Darwin a extins-o la celelate specii. După Malthus, cauza acestei lupte e în „prolificitatea umană și în urmarea acesteia: desechilibrul între populație și hrană, adică suprapopulația". Deci lupta pentru existență e determinată de mediu. Mediul uman poate fi modificat de om în bine sau în rău. „Selecțiunea naturală" nu e o fatalitate pentru om. Omul poate face o selecțiune rațională prin natură, dar și contra naturii.

Eugenia aplicată poate fi negativă (eliminarea celor inapți) și positivă (înmulțirea celor apți). Se mai poate distinge eugenia preventivă, care apără pe generatorii bărbați sau femei în vârsta adolescenței sau adultă, de „otrăvurile rasei: otrăvuri profesionale, boli venerice, alcoolism și alte elemente de disgenism, adică de naștere rea". Nu e suficientă eugenia positivă; eliminarea celor inapți (oricât ar părea de crudă) se impune tot mai mult ca o lege de conservare a rasei. Ca maltusian Devaldès stărue să arate că valoarea (calitatea) rasei e intim legată de cantitatea de indivizi care o compun la un moment dat, dar și de hrana de care dispun acești indivizi. El atrage atenția eugeniștilor asupra calității populației, care nu atârnă numai de ereditate, ci și de mediu (mijloace de trai). Eugenismul care ignorează legea populației formulată de Malthus, devine utopic. Nu trebue uitat că populația tinde să sporească mai mult decât mijloacele ei de hrănire în cadrul unui teritoriu dat. Suprapopulația are totdeauna efecte disgenice.

Există două căi de aplicație a eugenismului. Prima e să apelăm la „bună-voința individului"; a doua, constă în sancțiuni legale. In starea actuală a societății și a mentalității celor mai mulți, trebue să ne bizuim totuși, în primul rând pe „bunăvointa" adică pe conștiinta individuală. Sancțiunile legale, câtă vreme sunt aplicate de o minoritate privilegiată, vor fi iluzorii. Aceste sancțiuni vor favoriza reproducerea tipurilor omenești inferioare. Politicianii nu vor avea niciodată vederi obiectiv-științifice; ei au, înainte de toate, interese imediate. Ei pot legifera în favoarea unui spirit restrictiv de clasă; ei pot avea concepții retrograde, naționaliste sau raciale, pot fi dominați de o anumită morală dogmatică — dar nu se vor ridica până la conștiința intereselor generale și permanente ale omenirii.

De aceea cu toate piedicele din cale, e preferabilă eugenia individuală liberă, bazată în primul rând pe „educația sexuală intensivă și extensivă". Aci e secretul întregei probleme. Majoritatea oamenilor au „frica instinctivă de adevăruri sexuale". Din ignorarea sau ascunderea acestor adevăruri rezultă mai toate calamitățile sociale. Și soluția nu e alta decât în „generalizarea educației sexuale integrale".

EUGEN RELGIS

1) Editions Radot, Paris, 1927.

INSEMNĂRI

Discursul lui Paul Valéry

Urmaşul lui Anatole France la Academia Franceză, poetul Paul Valéry, şi-a ţinut, în sfârşit, după lungi amânări, discursul său de recepţie printre Nemuritori.

Potrivit tradiţiei Paul Valéry trebuia să facă elogiul predecesorului său. Fără ipocrizie şi fără a jigni protocolul, noul academician a avut totuşi o atitudine cu totul neobicinuită în procedeele academice: printr'o acrobaţie intelectuală, remarcabilă desigur, dar nu lipsită de maliţiozitate, — el a vorbit despre scriitorul al cărui fotoliu îl ocupa, fără să-i pomenească măcar o singură dată numele.

Paul Valéry, poetul de geniu şi cugetătorul profund, a ţinut să fie original.

Discursul său a fost poate un elogiu al scepticismului, dar mai presus de toate a fost o lecţie de exprimare elegantă şi intelectuală, o dovadă de logică strânsă şi profundă.

Paul Valéry

Cercetând evoluţia spiritului artistic, Valéry a făcut unele constatări extrem de importante.

Epoca — a spus el — determină în fiecare clipă obiciniunţele oamenilor, le schimbă moravurile în câţiva ani şi le transformă sensibilitatea. Epoca ne cere şi obţine dela noi o treptată dar perpetuă adaptare la noüile realităţi care se impun şi care influenţează toate ritmurile vieţii.

A fost prin urmare necesar să se încerce în epoca noastră experienţele cele mai îndrăzneţe şi să se supună unor probe hotărîtoare tot ceiace rămânea tradiţional sau convenţional în artă.

Diversitatea curentelor literare a fost un prilej de dezorientare pentru tineri. Toată naţiunea literară se orânduise pe triburi şi pe bisericuţe, după legile naive ale contrastelor ce se bănuiau că există între artă şi natură, între frumos şi adevăr, între cugetare şi viaţă, între vechi şi nou.

In mijlocul acestui haos, spune Valéry, divinităţile înţelepte şi constante făcură să apară scriitorul menit să reînsufleţească, în toiul confuziunii generale, câteva din graţiile cele mai pure ale scriitorilor de odinioară. Şi noul venit dobândi pe nesimţite figura şi importanţa unui clasic, printre atâţia născocitori şi inspiratori ai frumuseţilor îndrăzneţe, a căror negaţiune elegantă o reprezenta el însuşi.

Cărţile lui închideau o artă consumată de o eflorescenţă de idei şi de probleme din cele mai grave. Partea cea mai minunată a operei lui e că nu întâmpini într'însa nici o rezistenţă. Ce poate fi mai preţios, spune Valéry, decât iluzia delicioasă a clarităţii care ne dă sensaţia că ne îmbogăţim fără efort, că gustăm plăcerea fără să ne ostenim, că înţelegem totul fără să ne încordăm atenţia, că ne bucurăm de-un spectacol la care n'am plătit.

Fericiţi scriitorii care ne scutesc de povara cugetării şi care ţesă cu uşurinţă un vestmânt luminos complexităţii lucrurilor.

Autorul „Vieţii literare" era înzestrat cu un extraordinar dar al alegerii. El a citit toată viaţa, a citit enorm de mult, dar a ştiut întotdeauna să-şi aleagă lectura. Şi misterul alegerii nu e de loc mai mic decât misterul invenţiunii.

Remarcând tonul de ironie clasică din romanele lui France, Valéry, arată că epoca noastră i-a oferit înaintaşului său un material preţios. In el însuşi, şi împrejurul lui, găsise el un amestec din cele mai impure de circumstanţe şi de idei, care i-au inspirat judecăţile sale cele mai sceptice.

Un sentiment de justiţie l-a îndemnat pe Valéry să afirme că nu l-a cunoscut îndeajuns pe „grădinarul Grădinii lui Epicur" Scepticismul lui, însă, pare că l-a impresionat profund.

Vârsta unei civilizaţii, spune el, trebue să se măsoare prin numărul contrazicerilor pe care le acumulează, prin numărul obiceiurilor şi al credinţelor incompatibile ce se întâlnesc şi se temperează reciproc, prin pluralitatea filosofiilor şi esteticelor ce există întrunite laolaltă atât de des în aceiaşi minte gânditoare.

Şi nu e acesta oare stadiul civilizaţiei noastre? Spiritele noastre nu sunt ele pline de tendinţe şi de gânduri ce se ignorează între dânsele? Nu găsim în fiecare clipă într'o aceiaşi familie mai multe religii, mai multe rase contopite, mai multe opinii politice, — şi într'un acelaş individ nu întâlnim un întreg tezaur de discordii latente?

Omul modern, tocmai fiindcă e modern, trăeşte în chip firesc cu un respectabil număr de contradicţii în penumbra cugetării sale.

I-a fost de-ajuns celui ce-a scris „Istoria Contimporană" să ia cunoştinţă de-o stare atât de incoherentă a fiinţelor şi-a lucrurilor, pentru a stărui şi mai mult în scepticismul ce i s'a imputat.

Insă, nu pe sceptic trebue să-l acuzăm, ci ocaziunea şi pricina îndoelii sale. Sceptic şi satiric nu putea deveni decât un spirit care şi-a dat seama de extrema lui aviditate de cunoaştere.

Cultura lui imensă i-a procurat din belşug, lui France, prilejuri de dezamăgire.

Valéry stabileşte apoi o apropiată înrudire între turnura spiritului critic şi sceptic al lui France şi clasicismul francez, al cărui mare admirator fusese.

Impotriva rătăcirilor personale, împotriva supraproducţiei şi a confuziei şi, prin urmare, împotriva fanteziei absolute, creatorii sceptici au înfiinţat sistemul convenţiunilor. Convenţiunile, însă, sunt arbitrare, sau cel puţin sunt socotite astfel; or, nu e cu putinţă nici-un fel de scepticism faţă de regulele unui joc.

Arta clasică ce apare astfel înrudită cu jocul, şi-a impus şi consacrat convenţiunile ei, — şi în chipul acesta este normal să fie arta preferată a scepticilor.

Paul Valéry şi-a încheiat astfel discursul:

„Domnilor, n'am pretenţia că deducţiile mele sunt cugetări temeinice şi profunde. Am încercat să pun în ordine câteva idei. Aşi fi vrut să vă evoc cu mai multă dibăcie diferitele trăsături ale ilustrului meu predecesor, şi să înfăţişez într'un chip mai fericit tabloul marilor sale titluri la atenţia posterităţii.

„Spirit delicios şi fin până la exces, amant pasionat al frumosului de pretutindeni, şi în acelaşi timp prieten sincer al omului, el va rămânea în istoria literaturii franceze ca cel ce-a amintit epocii noastre înrudirea preţioasă şi ciudată, pe care am încercat s'o precizez aci, între independenţa cugetării, sistemul artistic cel mai riguros şi mai pur pe care l-am cunoscut vre-odată — şi naţiunea noastră liberă şi creatoare..."

Discursul lui Paul Valéry a fost expresiunea tipică a maliţiozităţii franceze, nu lipsită de eleganţă, dar purtând într'însa esenţa celei mai intelectuale perfidii.

Talentul minunat al lui Paul Valéry, n'a izbutit, însă, să ni-l înstrăineze sufleteşte pe Anatole France, după cum n'a putut s'o facă în anii trecuţi nici răutăciosul său confrate Jean Jacques Brousson. — **H. BL.**

Un Tolstoi necunoscut

La 18 August (9 Septembrie) 1928 se împlinesc o sută de ani dela naşterea lui Tolstoi. Vor apare în toată lumea studii asupra operei şi fiinţei scriitorului dela Iasnaia Poliana, a cărui însemnătate — din orice punct de vedere ne-am pune — e nemăsurată. Adepţii vor face din nou cunoscută legătura sfântă care-i leagă de maestrul lor, adversarii vor arăta pericolul pe care-l reprezintă Tolstoi pentru noţiunea culturii, alţii, cu sânge rece, cumpănind şi pentru şi contra îi vor căuta un loc în istoria civilizaţiei. Nimeni însă nu se va sustrage admiraţiei pe care o provoacă Tolstoi ca artist şi ca spirit îndrumător. Moartea lui dureroasă în mica staţie de gară Astapowo, unde şi-a găsit odihnă după fuga de-acasă, va fi în ziua aniversării o amintire împăciutioare şi va potoli anumite învinuiri care s'au adus vieţii şi învăţăturii lui.

Tolstoi şi-a lăsat întreaga-i moştenire literară „omenirii" — şi el care a dus o luptă crâncenă şi neîntreruptă împotriva omului pământesc, a trebuit cu puţin înaintea morţii să retragă această hotărîre supremă, dar inaplicabilă juridiceşte — căci „omenirea" nu e persoană juridică — şi să lase moştenitoare pe fiica lui, Alexandra.

Deosebirea de păreri dintre familie şi amici, apoi prăbuşirea Rusiei au făcut ca opera lui Tolstoi, cea cunoscută caşi cea inedită, să nu poată fi comunicată aşa cum trebuie, omenirii, adevărata moştenitoare a lui Tolstoi. Nici opera lui Tolstoi n'a avut pace, întocmai ca şi creatorul ei, şi arare ori a avut loc o concordanţă între viaţă şi operă. Destinul tragic — dar ironie des repetată a istoriei — şi-a atins culmea când Alexandra, moştenitoarea unui apostol al nesiluirii cum era Tolstoi, a fost acuzată de idei contrarevoluţionare şi aruncată în închisoare de unde au scos-o câţiva membri mai înţelegători ai guvernului, printre cari preşedintele Calinin.

Azi Alexandra conduce Iasnaia Poliana, decretată bun naţional; iar sora ei Tatiana se află în fruntea muzeului Tolstoi din Moscova. O comisie de savanţi lucrează la arhiva unde se află manuscrisele rămase dela Tolstoi şi la ediţia complectă, plănuită în patruzeci de volume. Moştenirea lui Tolstoi va ajunge astfel în posesiunea omenirii.

Se ştie că René Fülöp-Miller a cărui carte „Lenin şi Gandhi" ne înfăţişează tainele celor două personalităţi ale epocii noastre, e în acelaş timp şi redactorul ediţiei Dostoiewski, care apare acum la München. Tot Fülöp publică şi ineditele lui Tolstoi, în special acele pagini care ne arată pe Tolstoi în toată puterea sa creatoare. Fülöp priveşte problema dintr'un punct de vedere foarte important pentru priceperea vieţii şi operei lui Tolstoi — multora desigur neplăcut — şi anume că în sufletul celui care a propovăduit iubirea evanghelică, impulsul poetic nu s'a stins niciodată. Deşi în ultimii douăzeci de ani ai vieţii nu s'a ocupat cu literatura, bătrânul de 82 de ani tot mai nutrea dorul ascuns să mai creeze o operă, să mai scrie un mare roman. Insemnările zilnice ale lui Tolstoi şi mărturisirile medicului Makowieski, lămuresc şi îndreptăţesc părerile lui Fülöp. Astfel că volumul „Tolstoi inedit", de curând apărut la München, are un îndoit înţeles : vor apare nu numai pagini necunoscute de-ale marelui rus, dar şi un Tolstoi „necunoscut", care nu şi-a uitat niciodată arta, în timp ce alt Tolstoi se tortura din pricina acestei aparente negări a lui Dumnezeu.

Tolstoi reapare în paginile inedite cu aceeaşi forţă epică şi aceeaşi artistică expunere care au fermecat pe cititori; extraordinar de însemnat pentru toată producţia scriitorului e fragmentul de curând găsit, din *Decembriştii*. Volumul de inedite mai cuprinde şi alte fragmente de roman, precum şi câteva povestiri, în deosebi una din vremea lui Petru cel Mare şi alta magistrală, *Duelul*. Sunt şi scrisori, în care găsim un Tolstoi mai personal. Aşa bunăoară, trei scrisori către Strachow asupra lui Dostoiewski din care (1881) aflăm: „N'am văzut pe Dostoiewski şi n'am avut raporturi personale cu el; acum că a murit, îmi dau seama cât mi-a fost de drag, apropiat şi necesar — cum nu mi-a fost un al doilea. Nu m'am gândit niciodată să mă măsor cu el, niciodată. Şi acum aflu că a murit. Am pierdut cu el un reazim. Am plâns şi plâng şi acum..." In noaptea care a precedat fuga, Tolstoi a citit capitolul cu staretul Zossima din „Fraţii Karamazoff" şi această carte se află şi azi pe masa de lucru a camerei lui, rămasă neatinsă din locuinţa din Iasnaia Poliana.

Pe la 1910 a sosit o scrisoare a unui avocat indian din sudul Africei, anume Gandhi, la Iasnaia Poliana. Gandhi mărturisea că este elevul credincios al Apostolului şi îi povestea luptele pentru libertate pe care le duceau în Africa de Sud indienii oprimaţi. Tolstoi a recunoscut de-atunci, cu viziune profetică, însemnătatea uriaşă a încercării lui Gandhi, declarând că ceeace se petrece în Africa de Sud e de cea mai mare importanţă pentru istoria omenirii.

Festivitatea care va avea loc la anul ne va oferi, astfel, un Tolstoi mai complect şi mult mai omenesc — dacă mai era nevoie — decât l'am cunoscut până azi.

Un proces al „Paneuropei"

Contele Richard de Coudenhove-Kalergi, întemeietorul mişcării paneuropene, cunoscut cititorilor noştri din câteva pagini traduse, a intentat proces la Viena, unei scriitoare austriace, doamna **Ritta Barré**, autoarea unui film pe care-l numise pe program şi pe pânzele cinematografelor „film paneuropean". Contele de Coudenhove-Kalergi revendică proprietatea cuvintelor „paneuropean" şi „Paneuropa" al căror creator incontestabil este. Alături de el, ca reclamant, figurează şi Monsegniorul Seipel, cancelarul republicei austriace şi preşedintele comitetului paneuropean.

Avocatul reclamanţilor a declarat că noüile cuvinte „Paneuropa" şi „paneuropean" reprezintă idei precise şi perfect definite, răspândite azi în lumea întreagă, precum o dovedeşte Congresul paneuropean la cari au luat parte, în Octombrie 1926, delegaţi a douăzeci şi patru de neamuri. O mare parte din delegaţi erau miniştri în funcţiune şi oameni de stat de mâna întâi. Contele de Coudenhove-Kalergi susţine deci că persoane sau grupe de persoane străine de mişcarea paneuropeană nu-şi pot lua această denumire fără uzurpare şi abuz, în scopuri cari n'au câtuşi de puţin aface cu ideile politice susţinute de mişcarea „Paneuropa". El subliniază deosebirea care există între acest cuvânt şi cuvintele ca „panslavism" sau „panislamism", care exprimă idei politice foarte vechi şi căzute în domeniul public. El cere tribunalului să ocrotească „opera vieţii sale" împotriva acelora cari o discreditează prin întrebuinţarea abuzivă a termenilor.

Procesul nu s'a încheiat. Contele de Coudenhove-Kalergi a anunţat că în caz de pierdere, se va adresa la „Reichsgericht". Curtea supremă a Austriei. — *A.*

Divorţul lui Charlie Chaplin

La 22 August 1927 vor începe dezbaterile procesului de divorţ al lui Charlie Chaplin.

Presa mondială aşteaptă cu înfrigurare să răspândească ultimele ştiri în legătură cu acest proces de senzaţie.

Astfel, de pe acum se anunţă că la 1 August a. c. doamna Mildred Harris, prima soţie a lui Charlie Chaplin, va începe publicarea unei interesante destăinuiri în privinţa traiului ei cu celebrul artist.

Destăinuirile acestea vor purta titlul sugestiv: „Traiul meu cu un geniu" — şi vor cuprinde opt capitole care se vor ocupa pe rând cu:

1. Intâlnirea lui Charlie Chaplin cu Mildred Harris.
2. Fericirea ei cu Charlie Chaplin în timpul călătoriei de nuntă.
3. Caracterul capricios al lui Charlie Chaplin. Cum i-a condus ea menajul şi ce-a trebuit să îndure dela dânsul ca tânără căsătorită.
4. Prietenii intimi ai lui Chaplin. Obiceiurile şi cărţile lui favorite. Cum a devenit Charlie Chaplin, în patru ani de zile, dintr'un simplu actor necunoscut, cu un salariu mizerabil de cincizeci de dolari pe săptămână, — cel mai mare artist de cinematograf al lumii, cu un venit anual de peste 200.000 de dolari.
5. Dispreţul lui Chaplin pentru societate. Plictiseala şi enervarea lui în mijlocul oamenilor. Nepăsarea lui faţă de impresiile produse asupra celorlalţi, în timpul petrecerilor familiale. Dispreţul lui Chaplin pentru femei.
6. Dragostea statornică a lui Charlie Chaplin pentru Mildred Harris. Simpatia lui pentru copii şi popularitatea ce-şi câştigase printre dânşii. Cum l-a format Charlie Chaplin pe Jackie Coogan pentru cinematograf.

7. Cărţile care îl pasionau mai mult pe Chaplin. Traiul lui cu a doua nevastă. Cum a fost primit Chaplin de către regele şi regina Angliei, după marele său triumf din America.
8. In capitolul final, Mildred Harris face un scurt rezumat al vieţii lui Charlie Chaplin şi lămureşte într'un chip foarte simpatic de ce viaţa alături de un geniu ca Charlie Chaplin nu poate fi fericită.

Socotim inutil să mai arătăm interesul viu cu care e aşteptată de toată lumea destăinuirea în amănunt a vieţii lui Charlie Chaplin.

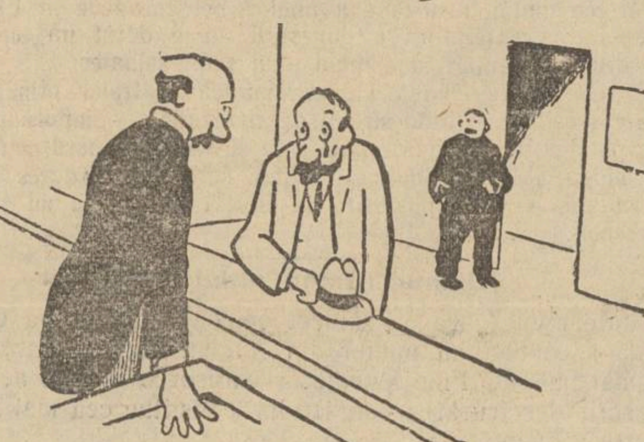
Eleganţa

— M'am îmbrăcat după ultima modă. Un lucru însă nu ştiu: dacă prinţul de Galles poartă sau nu umbrelă.

(L'Oeuvre)

La poliţie

— Am tras trei focuri de revolver asupra nevestii mele.

— A murit?

— Mă tem că nu...

(L'Oeuvre)

Consultaţie

—Domnule, sunteţi perfect sănătos....

— ...Vroiam să vă spun că nevastă-mea e bolnavă; dar, fiind prea ocupată, n'a putut veni singură...

(Le Journal)

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 79

Preţul 6 Lei

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

ANUL VIII. — No. 347

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRĂINĂTATE

Duminică, 31 Iulie 1927

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 1897
CONST MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Apa trece, pietrele rămân

D-l N. Boreni era casierul cel mai activ din lumea sub-bancară şi cel mai dibaci. El putea să numere zece milioane de lei in hârtii de o mie, de o sută sau de 20, indiferent, cu o iuţeală neînchipuită, ţinând un teanc în mâna stângă, de cotor, ca un album, şi cu degetele mânei drepte călcând în foi, la intervale de câte zece. Verificările lui aritmetice, adunările pe pagina întreagă, de sus în jos, a registrului, cu numere de sute de mii, erau miraculoase. Intr'o secundă, totalul, totdeauna exact, era înscris dedesubtul liniei aditionale.

Boreni devenise ceeace se numeşte în comerţ o primă forţă şi voluptăţile şi satisfacţiile lui de socotitor, de numărător, de plăţi şi de incasso, se transformaseră într'o conştiinţă a unei genialităţi speciale, pe care el o traducea cu formula, din ce în ce mai agresivă: Cinste şi Muncă. Rostind cuvântul Cinste, figura îi scăpăra de o mândrie jignitoare şi de câte ori adăuga la exemplificări şi Munca, fizicul lui pipernicit se făcea mare şi profetic şi într'o mişcare a trupului unanimă, da expresie substantivului torturii şi siluirii, ajuns cu ajutorul speculaţiilor politice şi remediilor sociale gratuite, o plăcere verbală înfiinţată pentru grosul omenirii.

Paralel cu registrele, cu calculul, cu numărătoarea, viaţa D-lui Boreni, măsurată de un portativ cu linii longitudinale, albastre şi roşii, de avariţie cumpătată, se petrecea cu aceiaş acurateţă şi variabilitate de cifră, însă cu un spor, neobicinuit la cifrele pure, pe care casierul îl atribuia cu vehementă cinstei, muncei, ordinei şi economiei, cele patru surori gemene ale oricărui contabil integral. Pe când în registru 2 şi cu 2 fac neapărat 4, rezultatul acelorași cantităţi se dovedea în viaţa casierului egal cu şase şi cu opt. In această însămânţare fantezistă a ogorului activitătii, un altul ar fi căutat o cauză meditativă, ar fi adâncit-o şi poate că i-ar fi putut preciza şi sursele reale. D. Boreni se fermeca automatic cu însuşirea globală de Bun Administrator, care-i sugerase lui, pe lângă un sentiment suplimentar de orgoliu şi de msiticism, noţiunea că totul derivă exclusiv dela o bună administraţie, asimilând prezenţa posibilă în misterul existenţii a unui principiu uniform, cu fiinţa a tot puternică a unui mare Casier, deţinător de rubrici şi de cerneală copiativă iar natura cu o şcoală superioară de comerţ. Era de ajuns ca d. Boreni să dorească ceva, să cifreze mental o năzuinţă, că în câteva zile se şi împlinea.

Dorise să aibă o locuinţă somptuoasă în Centrala Băncii: fără să-şi manifeste cel puţin dorinţa sau necesitatea, d. Boreni a căpătat un mare apartament. Dorise să-şi înzecească salariul obicinuit la un casier excelent: înainte de a fi formulat pretenţii i s'a acordat un salariu înzecit. In câtiva ani, casierul avu un interior din cele mai luxoase, argintărie multă, cristale, covoare, tablouri, mătăsuri, patru copii, o vilă pe Marea Neagră, o casă cu turn în munţi, etc., etc., ceeace îl determina să înflorească prin transparenţă noţiunile de bună administraţie, de muncă şi de cinste cu noţiunea de noroc, total general, sinteză, rezultantă firească a principiilor bine păzite.

In primii ani de carieră d. Boreni se purta îmbrăcat ca un funcţionar obicinuit, corect, cu eleganţa măsurată a subalternilor, în cenuşiuri mai negricioase decât ale marilor superiori, cu cravate apropiate în toate tonurile lor de culoarea spălăcită a neantului plumburiu. Bijuteriile cu care îşi scumpesc cartilagele şi falanga şi îşi afişează, ca la putinile şi sacii etichetaţi în băcănie, preţul unei carnaţii depilate conducătorii marilor capitaluri, participanţi ai legiunii de onoare a briliantului şi a platinei, lipseau din portretul fizic al d-lui Boreni. O dată d. Boreni şi-a strecurat cu timiditate în degetul mic, alături de verighetă, toarta fină a unui smarald. Era ca primul pas muzical abia schiţat de un dansator începător într'un labirint de oglinzi la o serată de mare gală. Topografică şi conştientă, d-na Boreni i-a schimbat inelul în degetul arătător, unde soţul refuza deocamdată să-l poarte, semnul de aur pe index părându-i-se că aparţine de drept triumfătorilor definitivi şi cocotelor de marcă, al cărora pipăit, prevăzut cu un ochi înflăcărat de azure şi jaruri, place bărbaţilor trecuţi peste vârstă, ca o za ţepoasă, îndurerând plăcerea.

Inelul d-lui Boreni a trecut neobservat. Proprietarul se simţi încurajat să-şi vădească şi ceasornicul din buzunar printr'un lanţ complicat pe stomac iar bijuteriile tot mai numeroase făcură loc paltonului îmblănit ostentativ în ceafă, ca la vulturii pleşuvi. Impotrivirile profesionale generale ale Casierului se asociară însă masiv şi ridicară o baricadă serioasă tocmai în faţa unui automobil dorit de nevastă. D. Boreni îl dorea cu o identică pasiune, dar din eroare simţea că un automobil cu opt cilindri trebuia procurat mai târziu. Dar nici ivirea, dinaintea Băncii, a casierului într'o limuzină nu a provocat aluzii. Casierul s'a deplasat astfel, pe patru roţi de cauciuc, elastice şi mute, dintr'o clasă socială într'alta şi nici nu a ajuns măcar de veste.

D. Boreni era căsătorit cu o femeie simpatică şi geloasă, una din acele blonde cenuşii, aparent insensibile, îngheţate, indiferente, care ascund dedesubtul pleopelor inexpresive, închise graţios, o privire palidă şi mată, lungăreaţă, de statuie. Gelozia ei pentru cochetăriile soţului îi consolida acestuia cea mai sigură garanţie. Pentru o privire nesupravegheată adresată unei trecătoare, soţia cădea într'o jumătate de leşin, trebuia întoarsă din drum acasă, stropită cu alcooluri, bătută cu batista udă în obraji. De câteva ori, această dramă repetată ar fi sfârşit cu o sinucidere prin otravă, dacă soţul nu intervenea la timp, înlăturând un flacon sau aruncând la canal o cutie cu prafuri. Incepute cu recriminări şi stridenţe de furtună, scenele geloziei se rezolvau cu un geamăt adânc, într'o litanie de vaete şi suspine, care duceau inevitabil la aţâţarea soţului şi la actul conjugal, săvârşit cu ferocitate prin înjunghierea voluptoasă a femeii, pe locul chiar unde zbucnise accesul, pe covoare, pe canapea sau pe cimentul rece al camerei de baie. Intre puterile lui morale de profesionist, casierul mai găsea deci loc de a se găti cu atributele şefului de trib adorat, ascultat, posesor întreg şi nediscutat. Dealungul succeselor lui mari, el putea să poarte şi panaşul unei înfumurări de cocoş.

Temperamentul aspru şi hermetic al soţiei era făcut să alunge orice reverie şi să interzică orice cupiditate parazitară, la prieteni şi cunoscuţi, siliţi de-o nedesminţită atitudine de statuie, să respecte în persoana ei femeea visată, onestă, credincioasă până la moarte şi dincolo de moarte soţului şi familiei. Insinuarea glumeaţă şi înţelesul chiar inocent se izbeau de buzele strânse ca nişte foarfeci şi de oţelirea maxilarului crispat. O soţie mai ireproşabilă şi o mamă mai tânără şi mai devotată erau într'adevăr, greu de închipuit.

La câteva luni după căsătorie, când d. Boreni muncea din greu pe registre, fără să parvie la confortul unui apartament cu două încăperi mici, directorul băncii găsise pe d-na Boreni în anticameră, aşteptându-şi bărbatul, căruia directorul tocmai îi încredinţase misiunea de încredere a semnării unui bloc de acţiuni, trimiţându-l cu automobilul şi cu stocul de iscălit, într'un oraş vecin, la 60 de kilometri. El pofti pe d-na Boreni să aştepte în biuroul lui, şi d-na Boreni, mulţumind cu o tăioasă rezervă, se instală pe un fotoliu, cu aerul ei familiar de distanţă şi recluziune. Pe când întorcea foile unui album de metalurgie, o rază de apus străpungând ciucurii perdelelor grele, aprinse cu fosfor alburiu o şuviţă de păr răscolită pe jumătatea obrazului, între ureche şi corpul... gurii. Directorul se simţi răsvrătit deodată ca un adolescent şi, brutal din fire, se îndreptă spre d-na Boreni, o ridică în braţe, petrecându-şi încet mâinile pe sub spate şi pe sub genunchi şi dispăru cu ea, uşoară ca o manta de dantelă, într'un cabinet cu uşa deghizată în tapiserii. Ea nu avu decât timpul să întrebe: „Ce vrei să faci ?" şi somnolentă pe pipăitul lui păros şi fierbinte se lăsă desmierdată adânc.

Când se întoarse soţul din misiunea lui nici nu trecuse un ceas întreg şi d-na Boreni se mai afla încă în cabinetul vecin cu biuroul, ascultând pe când îşi ajusta ciorapul de mătase în cârligul jartierii pe pulpa şoldului, raportul soţului, şi ordinul de înaintare, dat de director, de două ori satisfăcut.

Directorul cumula, ca şi soţul d-nei Boreni, numai că în proporţii mai vaste, facultăţi, însuşiri şi situaţii excepţional asortate şi de armonicul aspect al cărora, era necesar să fie minuţios îngrijit. Mare bancher, om politic, cap de familie, părinte de cinci copii, bărbat eminamente cinstit, muncitor şi ordonat, şi pildă de sobrietate şi energie, aventura lui fu condusă de ambele părţi cu o atenţiune aproape chirurgicală, aşa încât nici odată nimeni nu a putut bănui existenţa unor raporturi între director şi d-na Boreni.

D-na Boreni înţelese atunci marea lecţie pe care i-o da întâmplător necesitatea socială şi în taina cea mai severă, ea s'a lăsat sedusă de şase ori, de fiecare din cei şase mari conducători de întreprinderi considerabile atârnate de Bancă, şi care colaborară în variate forme la fericirea menajului Boreni şi la menţinerea pură a principiilor şi noţiunilor soţului fericit. De altfel, mamă atentă şi soţie exemplară scoţându-şi câte odată acasă chiloţii de mătase din poşetă, dedesubtul lor părea o jucărie pentru copii şi un dar cumpărat în drum.

O singură încercare menită să turbure fericirea conjugală, a dat greş. Dactilografa principală a Băncii, care mulţumită unei tragice infirmităţi a feţii, devastată de un incendiu şi prezintând aspectul unei pâini cojite, căpătase darul observaţiunii şi al deducţiilor, a trimis soţului o scrisoare descriptivă anonimă. Soţii au citit-o împreună, râzând în hohote şi îndemnându-se unul pe altul la haz. Asemănarea copiilor cu câte un director, creşterea tantiemelor, a salariilor, a gratificaţiilor, originile imobilelor, totul era detaliat de aproape, în pagini mari cu scrisul mărunt.

— Ticăloasă e lumea! spuse soţul târziu, după potolirea ilarităţii, punându-şi pardesiul. Sărută-mă colea, pe ochi.

— Apa trece pietrele rămân, zise soţia, închizând uşa camerei după el şi cu un accent în vocea ei lânoasă, care amintea geamătul de răzbire din cabinetul celor şase directori şi prezidenţi.

T. ARGHEZI

Arnold Böcklin — Triton şi nimfă

Gh. Nichita — Stradă veche

SCRISORI DIN MÂNĂSTIRE

LA PÂNDĂ

Doamnei Izabela Sadoveanu

— Da' oare ce să fie, soro dragă, vorba şi muzica ce se aude acu de câteva seri, la maica Ana ? — întreabă prescurăriţa mânăstirii, pe maica Xenia, luând câte trei ochiuri în andrea şi privind, piezis, spre chilia din faţă.

— Dă, ştiu eu, maică: Sf. Voastră aţi auzit acum; da' de un timp nu-i noapte în care să nu se audă vorbă şi să nu sbârnăie ceva ce seamănă când cu bâzâitul bondarului, când cu glasul mijlociu al orgei, când cu ţipătul unei scripci... M'am oprit de mai multe ori la portiţă şi am ascultat; la început, am crezut că-i părere; da'pe urmă m'am încredinţat că acolo... răspunde Maica Thaïsia, sucind iute fusul cu o mână şi îndreptând cu cealaltă, tăciunii stinşi din sobă.

— Maaare minune, soro! Cu cine vorbeşte oare Ana, şi cine o fi cântând la ceasul acela din noapte? Că doar aşa puţin cât am ascultat, mi s'o părut că-i cântec **lumeţ.**

— Mi s'a părut şi mie că numai bisericesc nu erà...

— Ssst! face maica Xenia, şi îşi lipeşte degetele, slabe şi sbârcite, de buzele groase şi lăsate pe bărbia păroasă. „Mi se pare că vine cineva; şi, dela noi, să nu pornească vorbă..."

Pe pârtia, proaspăt făcută, scârţiie omătul şi în uşă se aud uşoare bătăi.

— Blagosloveşte, maică.

— Domnu ! răspunde Thaïsia, boţindu-şi faţa nemulţumit.

— Am venit şi eu, cu lucru, să vă mai ţin de urît, — spune maica Arsenia, desfăşând, din învelitoare, o mănuşă întinsă între patru andrele.

— Bine ai făcut, Arsenio; să mai treacă cele ceasuri, că noaptea-i un an... Şi noi doar aşa putem s'o mai scurtăm.

— Dă, ce să facem? Unele cu lucru şi cu rugăciuni; cele multe, cu biserica şi altele... mai cu vorbă şi cu muzică din clarnet, — adaugă răutăcios, maica Arsenia.

— Ai auzit si Sf. ta ? — întreabă cu interes Thaïsia rupând într'o mişcare, firul de tort...

— Da' cine n'a auzit pe hudiţa asta? Doar maica Agafia — surda — n'are habar, — închee Arsenia, înţepând andrelele în ochiurile mici ale mănuşei, ca nişte cue în zid.

— Şi tu ce crezi că-i la Ana?

— Dă, ştiu eu?... că lucru curat nu-i, zău.... Toată ziua tăcere ca în gropniţă; şi, seara, aşa cam după ce trage clopotul de **Utrenie,** vorbă înşirată şi muzică, de ai crede că o auzi pe aceea **melitară,** din pădurea de la Bălţiteşti.

— Maaare minune! Şi nu s'o găsit încă nimeni să afle, să cerceteze, s'o întrebe măcar...

Sat făr' de câni! Să se fi întâmplat una ca asta, acu cincizeci de ani ; ar fi huit mânăstirea... De acu... parcă ar fi şi ea coada **lumii** [1]) — încheie maica Xenia, lăsându-şi braţele, ostenite, pe genunchi; şi, uitându-se înainte, aşteaptă parcă să mai audă vre-un cuvânt.

— Hei, maică, acu cincizeci de ani, când eram şi noi tinere, nu umblau, prin mânăstire, pantalonari şi străjerii nu erau, ca acum, bătrâni şi cu picioarele strâmbe...

Pe atunci străjuiau patru oameni, cât brazii cei tineri, şi paza cea mare era mai ales în sama străjăriţelor: a celor două maice, care păzeau mânăstirea mai dihai de cum păzesc cânii, stâna...

— Da' ce, ai văzut vre-un pantalonar?

— Ba bine că nu. S'o oprit, acu trei zile, o sanie dinaintea portiţei maicei Ana; sania era ea, nu-i vorbă, cu lemne; da', Dumnezeu să mă ierte; mi s'o părut că, alături de om, mai era o umbră...

— Să fi fost adică?...

— Eu nu pun mâna în foc; da' zău că aşa mi s'o părut...

1) Lumea laicilor

Continuare în pagina II-a

— Ei, vedeţi, asta-i: Ce caută, pantalonarii, iarna în mânăstire? Să vie, vara, cât or vrea; da' iarna...

— A fi şi asta, după stil nou, caşi călindaru, — îşi dă părerea maica Xenia, reluând lucrul.

— Da' de ce? De ce să fie aşa?

Am trăit şi am îmbătrânit în mânăstire şi adu-ţi bine aminte că, nouă, una ca asta, nu ni s'o întâmplat.

Trebue, maicilor, să punem capăt nevredniciilor tinereţei. Auzi dumneata? Vorbă, muzică, de-ai zice că eşti în lume, la Ieşi ori la Bucureşti... Halal viaţă!

Nu. Noi, cele bătrâne, trebuie să luăm sama; că altfeliu... se duce de râpă mânăstirea...

Iaca, mâne chiar, am să-i spun econoamei; noi să ne punem la pândă; şi, când i-o fi maicei Ana lumea mai dragă... s'o prindem, ca pe un şoarece subt găvan. Ce ziceţi?

— Ii bine, îi tare bine aşa, — răspund cele două maice, într'un glas şi cu frunţile descreţite.

— Da' să nu cumva să se audă ceia ce am pus la cale, că ne scapă pasărea din laţ...

. . . .

Ninge de două zile de nu se mai vede om de om. Pe omătul, bătătorit de paşii maicilor, s'a aşternut un strat nou şi proaspăt şi numai pe lângă gardul maicei Ana se văd urme dese şi adânci...

O sanie încărcată cu lemne, se opreşte la portiţa maicei Ana şi cărăuşul, înlăturând braţul de fân de deasupra, cară lodbele la rând.

— De ce nu mi-ai adus, odată, toate lemnele?, — întreabă maica Ana, eşind pe cerdac.

— Apuui, să vedeţi di ci: n'o vinit **omul**; şi eu singur nu putem lua lemne din ograda lui...

O lodbă, noduroasă, se isbeşte de portiţă şi cele din urmă vorbe amuţesc şi se pierd în zgomotul loviturei.

Ochi, curioşi, privesc printre gard şi surâsuri, pline de înţeles, mută într'o parte gurile strânse, pungă...

. . . .

— Ai auzit, soro dragă, ai auzit? Cică n'o adus lemne, pentrucă n'o vinit şi omul, — şopteşte maica Arsenia, printre gardul vecinei.

— Ei vezi? de asta n'am mai auzit noi, aseară, muzica aceia.

— Ai spus econoamei?

— I-am spus, şi o zis că ori şi când, la ori ce ceas din noapte, când om mai auzi, s'o chemăm, că ştie ea ce are să facă.

. . . .

O bătae uşoară în portiţă, trezeşte pe maica Xenia, care, cu fesul strâmb şi cu tulpanul colţurat la ureche, se grăbeşte în cerdac afară întinzându-şi dulama prin şolduri.

— Cine-i acolo? — întreabă ea, cu glas tare, uitând consemnul.

— Ssssst! O vinit, — se aude şoptind la portiţă.

— Da' cine o vinit?

— Ceala... omul.

— Care om, soro?

— La Ana, la maica Ana, nu ştii?

— Aha, spune aşa. Da' de unde ştii c'o vinit?...

— Cântă, vorbesc, n'auzi?

— Da' cât o fi oare ceasul?

— O tocat de utrenie.

— Nu-i târziu, la fânaru [1]) şi du-te de cheamă pe econoama; da' să vie odată cu străjerii; nu uita.

— Las' pe mine.

. . . .

Pe panta ce sue spre „Dealul Verde" maica econoama şi cei doi străjeri ai mânăstirii par a fi, în lumina slabă a felinarului, nişte spirite rele pornite în procesiune..

Costache, astmatic şi slab, îşi târăşte cu greu paşii, gâfâie şi tuşeşte de răsună valea; iar Vasile, cu picioarele-i strâmbe sue dealul părând a-l scobori şi şterge caşi cu un pămătuv, omătul, cu opincele-i moi, din care spânzură obielele deslegate.

„Da' mergeţi mai iute, bre oamenilor, că doar nu ne primblăm", — porunceşte, energic, econoama grăbind pasul.

Şi străjerii, ascultători, înfig bâţele, adânc, în omăt şi, din obiceiu, flueră de odată, într'un glas...

„Ssst", — face maica econoama întorcându-se, ca pe şurub, şi luminându-le feţele galbene şi ostenite.

„Vreţi să treziţi mânăstirea? Nu ştiţi că mergem în cercetare!"

. . . .

De gardul, înalt, al grădinii, maicii Ana, e rezemată o scară mică şi umbre negre, lunecă, grăbite, pe lângă portiţă şi pe drum.

— Sue, Costache; şi, când îi ajunge sus, să tragi scara şi s'o cobori, încet, dincolo, în grădină.

— Să mă ertaţi Sf. voastră, da eu nu mă sui; Sf voastră ştiţi doară că eu, noaptea, bâybii; că nu văd la doi paşi. Umblu cu greu prin mânăstire, da' încă să mă sui sus?

— Hai, urcă-te, Vasile, — porunceşte econoama, îndreptând, încet, scara şi înţepenind-o în omăt.

— Da' ferească Dumnezeu, nu mă sui; pe mine nu mă ţin chicioarele pi pământ drept; da' încă pi schiţile scării? Nu mă sui...

— Atunci staţi aici la portiţă şi fiţi pregătiţi să puneţi mâna pe ori cine ar încerca să fugă şi maicile să se aţie pe delături de gard; las' că trec eu singură în grădină...

Şi, cu mişcarea iute si uşoară a unei pisici, maica econoama, sue scara şi se scoboară în grădină, mergând tiptil.

La o fereastră a chiliei se vede lumină, slabă, şi se aud sunete ce seamănă cu glasul, mijlociu, al orgei şi cu sunetul răguşit al unei viori.

„Tocmai la timp", — se gândeşte şi îşi spune, în şoaptă, econoama, făcând numai un pas până 'n cerdac la fereastra, neacoperită, prin care vede, desluşit, pe maica Ana, stând aplecată la gura sobei şi, cu mânile aduse la gură, părând a face, cuiva, semne de tăcere, grăbite...

„Deschide, maică", — strigă econoama, bătând cu putere în geam.

Maica Ana sare drept în sus şi, înspăimântată, dă să fugă în odaia vecină.

„Nu te ascunde; deschide", — tună, încă odată, glasul econoamei.

„Ce, nu mă cunoşti"?

Maica Ana rămâne o clipă cu mâna strânsă pe clanţă, apoi deschide grăbită uşile şi se arată, smerită în prag.

— Pe cine mai ai în casă, Ano?

— Pe Dumnezeu.

— Nu ţi-i ruşine să spurci numele Domnului, păcătoaso! Cu cine vorbeşti noaptea şi cine cântă, aici, din scripcă şi din clarnet?

— Vai de mine, maică; eu nu vorbesc cu nimene şi nimene n'o cântat din scripcă în casa mea!

— Ia să văd, — zice, hotărît, econoama; şi, înşfăcând un sfeşnic de pe masă, aprinde de la flacăra focului lumânarea de ceară galbenă.

Nici un colţ din casă, din pod şi de pe afară, n'a rămas necăutat: şi, când — ostenită de cercetare — maica Epraxia, econoama, se reîntoarce în odaie, mai are doar puterea să întrebe dulceag:

— Da' ia să-mi spui tu, mie, tot ce ai făcut, de la toaca Utreniei, până am venit eu?

— Am cetit pravila şi m'am închinat, pentrucă, în noaptea asta, nu m'am putut duce la biserică; pe urmă am stâns lumânarea şi...

— Şi ce?

— Am cântat, ca ori când, din armonică şi din drîmbă, —lămureşte maica Ana, arătând cele două instrumente de pe prichiciul sobei.

— Baaată-te să te bată norocul! Va să zică asta era muzica şi scripca şi clarnetul?...

„Armonica şi drâmba"? se aude de pe cerdac, până 'n hudiţă afară...

Econoama părăseşte ograda râzând în hohote şi în drumul, pustiu de maice, nu mai găseşte decât pe cei doi străjeri, sprijiniţi de gard şi cu mânile îngheţate pe bâtă.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

---

[1]) Felinarul.

Cugetări

Credeţi poate că natura e frumoasă numai prin florile înflorite şi prin luna plină? E tot atât de frumos să te gândeşti la luna ascunsă în nouri sau, închis în odaia ta, să-ţi închipui flori înflorite.

Din literatura japoneză

A da un scop naturii, înseamnă a o micşora, căci scopul e un sfârşit, iar natura e nesfârşită.

Guyau

Puţini oameni ştiu să citească o privelişte frumoasă.

O. Lourié

A convinge pe alţii să facă bine e mai merituos decât a face însuţi bine.

* * *

Socoate-te pururea pe jumătate vinovat, pe jumătate curat.

Talmudul

Oamenii drepţi şi simpli nu pot fi traşi pe sfoară tocmai din pricina simplicităţii lor.

J-J. Rousseau

Suntem prinşi într'o reţea atât de deasă de legi religioase, familiare şi sociale, că am perdut cu totul simţul aceea ce e bun şi ceeace e rău.

Tolstoi

Ori unde întâlneşti un om de bine, întinde-i mâna şi ia-l în braţe!

Robespierre

Celui ce-ţi face rău fă-i bine, şi duşmanul îţi va fi prieten.

Coranul

Răul pe care-l facem nu ne atrage atâta ură şi persecuţie cât bunele noastre însuşiri.

* * *

Un prost n'are atâta stofă în el, ca să fie şi un om bun.

La Rochefoucauld

Nu te supăra că ai fost înşelat de oameni, nu te înarma împotriva credinţei lor rele — iată semnele adevăratei înţelepciuni.

Confucius

Sunt oameni cari n'au ucis niciodată şi sunt totuşi mai cruzi ca alţii care au asasinat şase inşi.

Dostoiewsky

(Trad. de A.)

Vieaţa Universală şi Reînvierea Trecutului

de Dr. A. L. Herera
Directorul Studiilor biologice la Institutul de Studii superioare din Mexic

In lucrurile şi fiinţele organizate sînt suprapuse diferite structuri:

1. Structura exterioară sau aspectul exterior.
2. Structura anatomică.
3. Structura microscopică.
4. Structura chimică.
5. Structura electronică.

Taina universului se află în structura a cincea, care-i baza tuturor structurilor şi aspectelor cu putinţă. Corpul nostru nu putea fi în afară de această organizare. El are un aspect sau o structură exterioară, ca distribuţia părţilor, o structură anatomică, o structură microscopică sau celulară, o structură chimică moleculară şi o structură electronică fundamentală a atomiior cari constituesc moleculele acestor structuri.

Făurirea unui lucru sau a unei fiinţi în laboratorul viitor va trebui aşa dar să înceapă prin structura a cincea. Cu putinţă să fie?

Leduc a preparat cele mai delicate figuri de frunze, a preparat forme de plante, ferigi, şi chiar figura diviziei celulare prin descărcare electrică. („La Biologie Synthétique". Paris, 1912, pag. 91, fig. 55—61). Le Bon a făurit figuri organoide electrice.

După hipoteza lui Lorentz, Larmor şi Thompson, atomul ie alcătuit din electroni în mişcare. Toate proprietăţile materiei, masa, inerţiea materiei, se reduc la legăturile dinamice dintre electroni şi eter. Greutatea atomică variază după numărul electronilor pe atom, iear valenţa, valoarea de combinare, variază după aptitudinea atomului de-a capta sau de-a pierde unul sau mai mulţi electroni.

Putem aşa dar presupune, c'o dată şi odată se va ajunge să se fixeze structura a cincea, să se fixeze tecnica de-a fabrica după voe atomi, molecule, substanţe complicate şi chiar structurile 4, 3, 2, 1, plecînd de la electroni. Invăţaţii viitorului în loc de-a manipula substanţele în laboratorii, vor acţiona asupra electronilor. In realitate spectrele electronice ne învălue. Tot ce există ie produsul acestor spectre. Tot aceste spectre vor putea produce, vor putea face să renască, să se ivească reînvieri şi anticipări sau forme profetice.

In visurile noastre, acelaş lucru: electronii materiilor cari ne alcătuesc creerul se asociază şi formează o lume internă cu aspecte fantastice, înfricoşate sau colorate. Voi face cunoscut o observaţie personală. Aceste visuri trebuie să fie generale şi să le aibă până şi animalele inferioare. O dovadă ie că diferite omizi şi alte insecte mimetice au ca mijloc de apărare împotriva insectivorelor, înfăţoşeri fioroase cari nu există'n natură, chipuri de monştri şi chiar forme de ochi siniştri cu umbre livide, spăimântătoare. Cazul unui fluture de noapte din Mexic: **metoramia noctezuma.** Neapărat aceste visuri fantastice, înfricoşate, bagă groaza în păsărelele insectivore, cari fug de prada care reprezintă asemenea chipuri diabolice, fără nici o asemănare.

Dacă învăţaţii viitori vor ajunge să încalupeze electronii mai întîi pentru fabricarea atomilor, a moleculelor, şi apoi a substanţelor, a proteinelor, a protozoarelor, a metazoariilor, a fiinţelor superioare, noi, sau mai degrabă urmaşii noştri, vor ajunge să revadă pe amanţii vestiţi, poate şi pe Victor Hugo reînviat, înălţîndu-se pe piedestalul fulgerului şi intonînd versuri sublime marelui războiu mondial,... fiind-că scriu în toiul războiului.

Cîţi ani, mai curînd veacuri vor trebui însă să treacă până se vor determina constantele electronice ale unui individ prezent sau trecut?

Dombré, Meunier şi alţii au reprodus în laborator fenomene geologice de-ale trecutului, meteorite, protoplazmă, celule, forme organizate. Se vorbeşte de transmutarea elementelor prin bombardarea radio-activă. Şi după două-zeci de veacuri de deznădăjduiri, de luptă în bezna filosofică în care religiile licăresc o clipă ca nişte muribunde, scîntei trecătoare, se întrevede un **viitor electronic al speciei noastre,** se întrevede reînvierea trecutului. In locul nesfîrşitei întristări după lucrurile cari nu se mai întorc nici o dată, în locul acelui „never more" al „Corbului" lui Edgard Poe, care anunţă nimicirea pe vecinicie a unei fiinţi iubite şi dispărute, ştiinţa anunţă cu putinţă reînvierea totală. In realitate, Barbaroza de Kaiserwerth, din veacul al XII-lea, omul cavernelor, Olivier Cromwel (1599—1658), Atta şi Ticino, Marc Accio, Plant, Aristot, geniile din toate epocile, binefăcătorii, tiranii, Neron şi profeţii Antecristului, monştrii geologici cei mai diferiţi, de la cele dintăi bacterii autotropice algonkiene (Nitrosomonax), până la balenele specializate (Zeuglondon), până la oamenii actuali, nu s'au stîns. Structuri, de la 1 la 5, numai s'au dilatat şi s'au răspîndit în natură. Dar elementele electronice ale acestor structuri se găsesc în noi şi-n jur de noi. Şi dacă ereditatea păstrează trecutul în specii şi indivizi, vieaţa universală va trebui să aibă şi iea o ereditate care să întrunească infinitul distanţelor şi al timpurilor... Pentru a da o pildă despre această continuitate conservatoare putem asigura că rocile granitice din perioada arqueeană, formate acum 80 şi 130 de milioane de ani sau mai mult, pot nutri cu potasa lor plantele potagere, legumele de azi, ca şi corpul nostru, care are şi iel nevoe de această bază neorganică. Minusculii electroni, după cum se vede, există, şi cu iei tot răul, tot binele, toată barbariea, toate măcelurile trecutului, ca şi sacrificiul, isprăvile Republicei lui August, geniul liberator al Republicei celei mari, de la Ludovic al XVI-lea până la Thiers, agitîndu-se încă actualminte şi-n minte. Vieaţa universală însufleţeşte astfeliu spulberile trecutului pentru a le răspîndi asupra hăurilor noilor veacuri. Vecinica revenire, vecinica reîntoarcere a lui Nietzsche nu-i o lege contingentă, întîmplătoare. Ie o lege fatală.

Ce-i atuncea progresul? O chestie de structură: aceiaşi protoni, electroni, atomi, molecule, grupaţi în chip mai complicat şi tot o dată mai armonios, în cazul omenesc, pentru a alcătui creerii de elită cari distilează ştiinţa, virtutea. Desăvîrşirea encefalică ieste, într'adevăr, baza edificiului social şi, în fond, structura a cincea. Ca şi cu muzica şi cu numerile: cîte-va note şi cîte-va cifre pot da loc la combinaţii nemărginite. In chimie, trei sau patru elemente, formează miliarde de substanţe, singure două elemente, carbonul şi hidrogenul, după poziţiea şi proporţiile lor, formează combinaţii atît de deosebite la înfăţişare, ca esenţele şi cauciucul.

Negreşit, ie puţin probabilă identitatea structurei unui model. Şi Socrate cicălit de nevastă-sa, nu se va reîntoarce, în afară de viitoarele cu putinţă reînvieri din laborator. Dar cum în natură fondul i-acelaş, asemănări necomplecte se-ntîmplă des, bună-oară Cezar, Alexandru cel Mare şi Napoleon, Virgil şi Victor Hugo, Veroneze, Tintoret, Tizian... Auguste Comte admite legea celor trei stări, generală pentru toate neamurile. Revoluţiea franceză din 1793 ie analoagă cu revoluţiea mexicană. Ori-ce glorie, ori-ce amărăciune, ori-ce naţiune din trecut trăeşte şi izbucneşte-n prezent, ca fulgerul noaptea. Ideea reînvierei lucrurilor şi a omenirilor ieste opera ştiinţei libere. Această ştiinţă anunţă că legea biogenetică ieste universală şi că, în timpul dezvoltărei lor, fiinţele, lumile, civilizaţiile, trec prin faze embrionare asemănătoare. Fie-care animal se caţără pe propriul său arbor genealogic. (J. A. S. Watson). Tot aşa, fie-care manifestare a naturei ieste o simplă undă în unica şi profunda mare a elementelor infinit mici.

Din nenorocire, epoca noastră, din punctul de vedere al culturei ştiinţifice şi filosofice, se află încă-n copilărie. Iear oamenii se ocupă mai curînd cu politica ordinară, cu luxul, cu petrecerile nesăbuite, sau cu studiul unor specii nouă de coleoptere, cu cazuri medicale, cu amănunte astronomice, vorbesc de oamenii de ştiinţă, ca şi cînd le-ar fi frică, acestor oameni, ca şi cînd le-ar fi frică de infinit şi de reflectele orbitoare pe cari infinitul le-aruncă asupra inteligenţei din cînd în cînd. Invăţatul-copil are jucării în laboratorii şi-n academii. „Şi rămîi necontenit uimit de lipsa, nu numai a ideilor generale, ci chiar de lipsa dorinţei de-a dobîndi atari idei". („Revue Scientifique", Paris, 1889, pag. 49). Şi acest învăţat-copil, trebuie să o spunem e fericit, pe când noi suferim din pricină că căutăm să îmbrăţişăm întreaga natură pentru a simţi palpitările sale adînci şi tainice.

In romîneşte de P. MUŞOIU

Technică

Cel mai lung tunel american

Intre oraşele Scenic şi Berne din statul Washington, societatea de căi ferate Great-Northern construeşte cel mai lung tunel din Statele-Unite, sub munţii Cascadelor. Lucrările au început din Decembrie 1925 şi tunelul care va avea o lungime de unsprezece kilometri va putea fi utilizat abea în 1928. La început se făcuse calculul să se străpungă aproximativ 900 picioare lunar. Dar când e vorba de străpungerea unui tunel de unsprezece kilometri şi numai în piatră, nu e exclusă şi o oarecare întârziere în termenul final al lucrării.

Construcţia tunelurilor în piatră e tot atât de veche ca şi imperiul roman. Incă sub împăratul Claudiu s'a străpuns un tunel de patru kilometri în unsprezece ani la care au lucrat 30.000 sclavi şi prizonieri cu instrumente primitive, în timp ce bicele nenumăraţilor vătafi cădeau pe grumajii lor. Cu metodele actuale ultramoderne, se lucrează mult mai repede. Unelte şi maşini speciale care lucrează — s'ar putea spune — cu inteligenţă omenească sunt întrebuinţate la tunelul Cascade-Mountain. Burghiurile pneumatice sunt goale pe dinăuntru, pe unde trece un curent de apă, cărând astfel praful şi împedicând tuberculoza specifică a lucrătorilor de odinioară. Maşinile funcţionează cu aer comprimat, iar moluzul e cărat în vagonete trase de locomotive electrice. S'au construit nenumărate schele pentru a împiedica orice surpături. Puternice pompe stau gata pentru a împedica orice inundaţie neprevăzută. Ventilatoare uriaşe aduc mereu aer curat dealungul galeriilor, iar comunicaţia e înlesnită de lumină electrică şi de o centrală telefonică. Muncitorii sunt împărţiţi în trei echipe, lucrând câte opt ore, şi sunt transportaţi cu vagonetele pentru moluz. La fiecare patru ore se serveşte câte un prânz cald. Un medic pururi de faţă dă ajutor imediat în caz de accident şi îngrijeşte de bolnavii transportaţi în spitalul creat la intrarea tunelului, cu toate mijloacele ştiinţei moderne. Acest medic are foarte puţin de lucru; mortalitatea e mult mai mică decât în mine.

Cu toate uneltele şi maşinile perfecţionate, cu toate măsurile sanitare stricte şi uşurinţele de lucru, construcţia tunelului nu e o treabă prea plăcută. In galeria de nord munca e în deosebi cruntă şi istovitoare. Pentru vizitator pare îngrozitoare. Zgomotul e infernal, terenul nesigur, lumina electrică neîndestulătoare pentru cel neobicinuit. Trenurile cu moluz vin şi pleacă asurzitor, încât fără voie te retragi după stâlpii de sprijin. In fundul galeriei o găleată uriaşă de fer, încărcată cu o tonă de moluz, se ridică şi se goleşte în vagoanele gata pregătite. Acolo în adânc, lucrează burghiul: un parapet cu mai multe burghiuri, fiecare servit de trei oameni. Pe jos se încrucişează furtunul cu apă şi furtunul cu aer. Sgomotul străpungerii combinate (ciocan şi burghiu) chinueşte nervii. Din şase în şase ore cele treizeci de găuri efectuate sunt umplute cu dinamită. Explozia smulge de fiecare dată cam opt picioare din peretele stâncii. Munca asta e cea mai periculoasă. In momentul critic, lucrătorii intră la adăpost în peştera săpată lateral. Şi tocmai pentru această muncă sunt întrebuinţaţi oamenii cei mai dibaci şi mai activi; sunt plătiţi mai bine ca ceilalţi, iar în caz de accident mortal, familiile lor primesc o rentă pentru toată viaţa.

Această construcţie gigantică, cu toate cheltuelile uriaşe pe care le necesită, reprezintă totuşi o economie pentru societatea Great-Northern. După calculele aproximative făcute, toată lucrarea se amortizează în zece ani — ba va produce şi o urcare a dividendelor, ceeace e mare lucru în America. — *A.*

Atitudinea de ironie şi de sarcasm pe care vigurosul scriitor francez

OCTAVE MIRBEAU

o are în faţa minciunilor şi prefăcătoriilor vieţii, e accentuată la potenţial în puternica şi impresionanta povestire

UN OM SENSIBIL

pe care o publică într'o foarte îngrijită traducere, datorită d-nei Julieta H. Blazian, excelenta colecţie de popularizare

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 80

Preţul unui volumaş numai lei 6.

Pentru tot ce priveşte „Adevărul Literar" manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, Sâmbătă între orele 5–6.

De vorbă cu Selma

Selma, dacă am sta din nou de vorbă? Nu supărăm pe nimeni, ci doar pe noi înșine. Pe noi înșine, fiindcă amintirea fericitelor vremuri de odinioară și alăturarea a ceeace am fost cu ceeace suntem astăzi, îndurerează inima și mâhnește sufletul. Iar mâhnirea și durerea sunt cu atât mai mari, mai adânci, cu cât ne dăm seamă de neputința de a innoda din nou firul trecutului, de a chema din nou la viață clipe și zile a căror strălucire e și mai vie și mai isbitoare în întunericul vremei de acum.

Nu se mai scutură, Selma, anii ce ne apasă și ne încovoaie umerii și nu se mai aprinde flacăra entusiazmului, flacăra unor tinerețe apuse pentru totdeauna, buna mea prietenă.

Auzi, Selma? Nu mai putem fi ceeace am fost, ci suntem osândiți și unul și altul să ducem până la sfârșit povara unei vieți, care și-a pierdut orice rost și orice farmec.

Spuneai deseori: „Când vor trece anii și vom începe să îmbătrânim, nu-i așa că vom fi tot atât de uniți, tot atât de prieteni, cum suntem și astăzi?"

Anii au trecut și bătrânețea bate la poartă..., firește, nu pentru tine, Selma.

Tu ești și ai rămas aceiași: strălucitoare de frumusețe tinerească.

Dar acela care stă acum de vorbă cu tine simte cum nu mai este prietenul tău de altă dată. Simte și ochii i se umplu de lacrămi, pe când o durere îi strânge inima. Și n'are decât mângâierea că tu, Selma, ești departe de dânsul și că nu-l poți vedea în înfățișarea lui de astăzi. Cel puțin e scutit de chinul de a citi în frumoșii tăi ochi un sentiment de milă sau de a surprinde pe buzele tale un zâmbet de ironie, atunci când el s'ar încumeta să-ți vorbească așa cum îți vorbea odinioară.

L-ai putea socoti însă ca un prieten bătrân, ca un duhovnic de care nu te sfiești și căruia îi încredințezi tainele sufletului tău. Uite, așa, poți să te apropii din nou și să stai de vorbă cu dânsul. Și ai putea să-l asculți, căci ce are să-ți spue, sunt lucruri cari te privesc și te interesează. Da, Selma, va vorbi despre tine și vorbind despre tine, va vorbi și despre dânsul.

Vom vorbi, adică, despre noi înșine, căci ce ne privește pe noi lumea cealaltă?

Iți mai aduci aminte de ziua când o împrejurare — de bună seamă, o foarte fericită împrejurare — ne-a pus față în față și ne-a făcut să petrecem două ceasuri singuri-singurei? Ce sfioși și ce stângaci eram și unul și celălalt! Stăteam, tu cam rușinată, cu ochii plecați în jos, iar eu tremurând de emoțiune, dar înfășurându-te într'o privire plină de admirație și întrebându-mă mereu, dacă nu era un vis înșelător ceeace vedeam înaintea mea.

Stăteam așa și din când în când ne uitam pe fereastră. Iar eu — Doamne, ce nătâng am fost în ziua aceea! — n'am găsit ceva mai bun, ca să întrerup apăsătoarea tăcere dintre noi decât cuvintele: „Azi parcă e mai cald decât ieri".

Din parte-ți, vrând, pe semne, să nu-mi arăți că am spus o nerozie, mi-ai răspuns zâmbind: „Da, ieri a suflat vântul dinspre Cornul-de-Aur".

Iarăși tăcere, ca pe urmă să-mi iau inima în dinți și să te întreb: „Iți plac, Selma, plimbările cu barca pe Cornul-de-Aur? Mai ales în aceste nopți de vară, când..."

Tu te-ai grăbit să-mi tai vorba și mi-ai zis: „M'am plimbat acum două nopți și a fost în adevăr foarte frumos".

Te-ai supăra, Selma, dacă te întreb acum cu cine te-ai plimbat, de cine ai fost însoțită? Știi că nici odată nu ți-am pus întrebarea aceasta. Mai târziu, când ne-am cunoscut bine, uitasem de dânsa, iar în ziua aceea când, singuri în odaia ta, stăteam rușinați și sfioși ca doi copii puși la pedeapsă, nu te-am putut întreba, căci mi-ai fi zis, poate: „Ce-ți pasă dumitale?"

Și ai fi avut dreptate, ai fi avut toată dreptatea.. Abia făcusem cunoștință, aceea era a doua noastră întâlnire și știam așa de puțin unul despre celălalt.

...Dar, știu, știu, Selma. Ți-am ghicit gândul. Vrei să arăt, să explic în ce împrejurare ne-am pomenit așa noi, cari eram încă străini unul altuia, singuri într'o odaie și chiar în atât de prietenoasa ta odaie. Mai stă oare la locul său frumosul divan? Și mai este încă măsuța de sidef și narghileaua de lângă dânsa? Și mai păstrezi încă pe păreți preceptele din Coran, brodate în fir de mătase, acele precepte pe cari în zadar mă trudeam să le descifrez și să le prind tâlcul și înțelesul?

Dar să nu mă depărtez dela vorba noastră. Să lămuresc, prin urmare, cărei împrejurări i-am datorat fericirea ca, abia câteva zile după ce ne cunoscusem, să mă găsesc ceasuri întregi alături de tine, în odaia ta și feriți de orice priviri indiscrete.

Iată, am să povestesc totul, căci ce alta mi-a rămas mie în parte, decât să reinviez trecutul, să trăiesc din amintirile și bucuriile lui, iar cât despre viitor...

Știu, știu, Selma, mi-am dat seama că iar am început să alunec, să mă depărtez dela ceeace ții să lămuresc.

Uite mă întorc din nou la vorba noastră și am să caut să mă țin de dânsa. Acum mă poți urmări cuvânt cu cuvânt și ai dreptul să mă oprești, dacă alunec din nou sau dacă spun ceeace nu trebue spus.

Cu o zi mai înainte primisem din partea ta o invitație — o invitație scrisă de mâna ta, precum mi-ai spus mai târziu. O păstrez și acum și chiar în momentul de față stă înaintea mea, stă alături de portretul tău, care mă privește așa de blând și de dulce.

Dar știi, Selma, că ai un scris minunat de frumos? Un scris mărunt, împodobit, o adevărată pictură. Cine te-a învățat să scrii așa de frumos?

...Da, da, ai dreptate, am alunecat din nou. Cer iertare și mă întorc la vorba noastră.

Am primit, așa dar, invitația ta prin care mă rugai ca a doua zi să viu acasă la tine, unde, scriai tu, are loc săvârșirea unei ceremonii însemnate în viața credincioșilor întru Mahomet.

Anume, fiul tău **Ali** atunci un copil de șapte ani — ce flăcău voinic trebue să fie acum! — urma să fie supus operației la care sunt supuși toți copiii de sex bărbătesc, născuți în religia musulmană.

E destul de lămurit și mai ales destul de exact, nu-i așa? Mă uit la portretul tău, iar el îmi zâmbește și parcă dă din cap în semn de aprobare.

Și am venit. Era oare cu putință să nu viu? „Ai venit chiar prea de vreme", îmi spuneai tu mai târziu. Ei, mai iartă și tu pe un creștin neștiutor de regulele etichetei mahometane.

Am venit și am fost introdus în salonul rezervat bărbaților de către sclava ta Husni-Melek..., știi, Selma, că această sclavă tânără, aproape o copilă, își merita pe deplin numele de Husni-Melek, care înseamnă „Ingerul frumos"? Când mai târziu, ți-am spus lucrul acesta, tu te-ai încruntat și mi-ai aruncat priviri, cari trebuiau să fie de dispreț, pentrucă mă înjoseam să apreciez frumusețea unei sclave In privirile acelea însă eu unul — vezi cât de închipuit ajunsesem — am citit parcă și un sentiment de gelozie pentru acea fetiță de șaptesprezece ani, născută într'un sat ascuns în munții Caucazului.

Nu-i așa, Selma, că tu ai fost geloasă pe Husni-Melek? Și n'ai avut dreptate, jur că n'ai avut dreptate și că n'ai făcut bine, îndepărtând-o dela casa ta.

Ce primejdie putea fi pentru prietenia noastră Husni-Melek, ea care...

...Da, da, ai dreptate. Să nu mai vorbim de Husni-Melek, s'o lăsăm să-și doarmă în pace somnul de vecie în cimitirul dela **Eiub** și să ne întoarcem la vorba noastră.

In salonul în care fusesem introdus au venit rând pe rând invitații, mai toți oameni pe cari îi vedeam atunci pentru întâia oară. A venit și doctorul, care trebuia să facă operația, și un hoge, care a rostit o scurtă rugăciune, chemând binecuvântarea lui Alah asupra casei, asupra micului Ali, care urma să devie musulman deabinelea, și asupra mamei lui, adică asupra ta, Selma.

Când am auzit rostindu-se numele tău, am strigat și eu „Amin!", poate mai tare decât ceilalți.

Din saloanele și odăile vecine venea însă până la noi bărbații, când ca un zumzet de albine, când ca un ciripit, când ca ecoul unui râs argintiu.

Ba mai percepeam și un fâșâit mătăsos de rochii și umblet de pași mărunți și sprinteni.

Cum ai râs de mine, când ai aflat că eu făcusem stângăcia de a întreba pe bărbații cari se găseau în salon: „Ce este acest zgomot și această mișcare?"

De unde puteam eu să știu că în saloanele și în odăile vecine sunt invitatele tale, sunt soții, fete și surori de ale invitaților? „Dacă le-ai fi văzut cât erau de frumoase!" îmi spuneai tu, vrând să-mi faci în necaz.

Dar dacă erau frumoase — și nu mă îndoesc de aceasta — dece nu eșeau și nu se arătau? In frumusețea femeii Dumnezeu a atins desăvârșirea operei Sale și nu e oare păcat ca această frumusețe să fie ascunsă de admirația lumei? E păcat și totdeodată o călcare, o nesocotire a voinței divine. Căci cu ce scop a plăzmuit-o Dumnezeu?

...Da, da, am înțeles: am alunecat din nou... S'a sculat, prin urmare, doctorul dela locul său și a zis „Acum mă duc să-i fac micului Ali operația". In vremea aceasta însă, trebue ca un bărbat, ca un om mai serios și mai tare de inger să stea cu mama lui, ca să-i ție curajul, să o amăgească cu vorba și să nu o lase să se sperie, atunci când va auzi țipetele copilului său. Așa se face totdeauna în astfel de împrejurări".

Iar omul acela serios, bărbat tare de inger a fost desemnat în persoana mea. Mărturisesc fățiș că o clipă am rămas nedumerit, uluit. Țiu minte că abia am putut să îngân: „Dar ce am de făcut?"

Doctorul zâmbi, mă bătu prietenește pe umeri și îmi zise: „Să stai de vorbă cu o cadână tânără și frumoasă și să-i ții de urât, povestindu-i verzi și uscate".

Iar când să es din salon, răutăciosul doctor se apropie de mine și îmi șopti la ureche: „Dar să nu-i faci curte, că e foc. Nu uita că ea e turcoaică și tu ești creștin."

N'am uitat, mai ales că nici nu era nevoe să mi-se amintească faptul că tu și eu aparțineam fiecare altei lumi, că ne desparte o prăpastie, pe care — dă-mi voe să spun, măcar atâta lucru — prietenia și dragostea noastră a acoperit-o în scurtă vreme.

Și am venit în odaia, în care tu stăteai neliniștită și înfrigurată. Și n'am tăcut toată vremea, precum nici n'am vorbit numai de frig și căldură.

Dar nu e oare mai bine să păstrăm pentru noi tot ce n'are cum să intereseze pe alții?

N. BATZARIA

Vacanța unui corigent

de ION MINULESCU

Mama e desperată. Cauza, bine-înțeles, sunt eu... La drept vorbind, mama știa mai de mult că nu sunt „tobă de carte". Mă socotea în schimb om în toate mințile. Iată însă că profesorii dela liceu i-au dovedit acum că sunt și nebun, nebun adevărat...

De trei zile, mama se gândește mereu ce este de făcut cu mine. Acasă nu mă mai poate ține, fiindcă cu timpul pot deveni furios și... doamne ferește... La balamuc, iar nu poate să mă trimeată, fiindcă spitalul dela Pitești n'are nici o secție pentru boale nervoase. De altfel, la Pitești, până la mine nu existase încă nici un nebun. Erau numai oameni cum se cade și oameni proști... Noroc însă că mama are soluții repezi și radicale, pentru tot felul de încurcături. După trei zile de gândire, s'a hotărît să mă trimeată, dela toamnă, la București, ca intern într'un pension particular unde puteam fi pus sub observația, nu numai a profesorilor, dar și a unui doctor specialist!

Soluția mamei îmi convine de minune. In primul rând, scap de surâsul fals al celora care aveau aerul că mă compătimesc. Aveam să trăiesc apoi, într'un oraș mare, unde nu mă cunoștea nimeni și unde, cu toate că era să fiu intern, puteam fi totuși cu mult mai liber ca la Pitești. Auzisem că la București există tot felul de locuri, unde nu te mai poate găsi nici dracul. La Pitești, ori unde m'ași fi ascuns, ași fi pățit totdeauna ca strutul care își vâră numai capul în nisip, iar coada îi rămâne afară. Dar dacă-mi pare bine de ceva, este de Steluța, pe care am de gând s'o anunț să nu mai aștepte până la anul și să vină la București, chiar dela toamnă.

Uf!... Bine că scap, eu de Pitești și ea de Slatina...

Numai de n'ar fi aflat și Steluța ce mi s'a întâmplat. N'ași vrea să-și piardă până și ea încrederea în mine. Faptul că bărbatu-său este profesor, mă cam pune pe gândrui. Profesorii ăștia sunt un fel de „gură spartă". Povestesc tot ce fac elevii în școală și în oraș. Ba de multe ori, când le convine povestesc câte una boacănă și de-a lor.

Examenul meu de limba română bunăoară trebue să fi făcut înconjurul lumii. La Pitești, timp de o săptămână, el fusese evenimentul zilei. A fost discutat mai întâiu în cancelarie, apoi la „centru" și de acolo, bine-înțeles, în tot orașul. Kety mai ales, poate fi mândră de data asta. Chiar că-mi este rușine să mai dau ochii cu lumea...

Pe mine însă, corigența asta la limba română nu mă înspăimântă. Mă plictisește numai față de cei care nu știu încă ce înseamnă o corigență, un profesor de limba română și un elev de liceu din Pitești, care publică poezii în revistele din București. Păcat că printre aceștia se găsește și Kety care nu citește decât „Universul" și „Ziarul Călătoriilor". De altfel la Pitești, ziarul lui Cazzavillan este singurul care se citește mai mult. Celelalte ziare circulă numai la „centru" și în câte un singur exemplar.

Cât despre revistele literare nu mai vorbesc. In tot liceul, nu știu dacă suntem zece inși care citim regulat revistele dela București. Ceilalți, habar nu au că afară de Eminescu, mai sunt și alți români care fac poezii. Și doar la București pe vremea aceea, făcea mare vâlvă polemica dintre cele două tabere literare: „Artă pentru artă" și „Artă cu tendințe". Polemica asta ne împărțise în două, și pe noi. la Pitești. Numai că noi neavând unde să ne publicăm părerile, le discutam în recreație sau pe stradă, până ce ajungeam la ceartă și chiar la bătae.

Intr'o zi directorul liceului ne-a interzis cumpărarea revistelor literare și a rugat pe polițai să confiște toate exemplarele dela librărie. Din ziua aceea, literatura contemporană n'o mai puteam citi decât pe furiș. O revistă literară în mâna noastră era socotită aproape la fel cu o vizită în strada Libertății, la Madame Gutue. Profesorii ne îndopau numai cu manualele pentru uzul învățământului secundar, aprobate de comisia specială a ministerului de instrucție publică, iar părinții puși la curent cu pericolul ce-i amenința, ne dojeneau cu aceiași frază tipică: „Mai dați-le dracului de fițuici, ardele-ar focul, că cu astea moare omul de foame".

Adevărul este însă că pe vremea aceea nu murea nimeni de foame în țara românească. Cei mai mulți mureau de oftică.

Fiindcă nu făcusem nici o bucurie familiei în anul acela, mama mă pedepsise să-mi petrec vacanța la Pitești. Lucrul ăsta mă 'ntrista, fiindcă trebuea să fie prima mea vacanță de când mi-aduc aminte, pe cari nu mi-o petreceam la via noastră dela Slatina.

Hotărîrea mamei parcă mi-a rupt ceva din suflet... Și doar sufletul meu colindase în ultimul an, prin atâtea alte vii ale Domnului, că via noastră dela Slatina nu mai rămăsese decât o amintire îndepărtată a copilăriei. De via asta totuși, continuam să mă simt legat ca și de primul meu „turn de fildeș" care, de o sută de ani și mai bine, nu-și schimbase nici locul, nici numele, nici sufletul...

Ce-are să zică oare la vară nucul meu, când o să vadă că nu mai vin să-l văd? Cine o să-l cerceteze în locul meu? Cine o să-l salute cu mâna de departe, din trăsură, de pe șoseaua dela gară spre vie? Cine o să se mai urce în pătuiag să descarce pistoalele turcești în miez de noapte și'n asfințit să urmărească, cu ochi de lup flămând pe după garduri, femeile cu pulpele goale ce se întorc cântând dela muncă spre casă?

Ce mă leagă oare pe mine de Pitești, când sufletul meu, sălășluește parcă în trupul acestui nuc bătrân, care a crescut din pământul viei noastre dela Slatina și tot în pământul acesta o să se prefacă în cenușă cândva?... De ce m'o fi pedepsit mama să-mi petrec vara la Pitești, când vara nu este la fel peste tot locul și vară mai frumoasă ca la via noastră dela Slatina nu poate fi nicăeri?...

De când n'am mai plâns eu, oare? A, da!... Din toamna când m'am întors pe ploae dela vie la Pitești și am aflat că Margareta plecase cu ofițerul de administrație la Constanța. **Dar de-atunci și până azi, de câte ori m'am mai gândit eu la** Margareta?... Dar la vie?... La via noastră dela Slatina, pe care anul acesta n'am s'o pot vedea?...

Vai!... Ce mult mai este până la vara viitoare!

Și pentru prima oară de când nu mai sunt copil, plâng și pentru altceva decât pentru o femee... Plâng de necaz că am rămas corigent la limba română.

* * *

Dintre toți prietenii mei buni, n'au rămas cu cine să-mi petrec vara la Pitești, decât Mihăiță și Țapuș Nicolae, băiatul frizerului de sub hotel „Dacia".

Cotan a plecat cu familia la băi la Govora, Chiostec s'a dus la Merișani, acasă la părinți; iar Rădulescu Florian, a părăsit orașul odată cu frate-său care a fost mutat ca comandant de pompieri la Giurgiu.

Pe Mihăiță îl văd rar de tot. Băiatul cismarului de pe Scoroboaia umblă de câtva timp mai mult singur și numai prin împrejurimile orașului. Cum e băiat sărac și cu bun simț, nu se aventurează niciodată până la „centru", deși în timpul vacanței elevii dela liceu pot și ei să se plimbe prin grădina publică.

Pe Țăpuș Nicolae însă îl văd mai des. Țăpuș îmi place fiindcă e băiat vesel, știe o mulțime de snoave și când începe să ți-le povestească, te rade ca și tată-său, — cum zice el — în doi timpi și trei mișcări. Țăpuș care știa să cânte din gură a 'nvățat să cânte și din ghitară. Vara asta și-a făcut rost de o ghitară siciliană autentică, pe care i-a adus-o un client al prăvăliei care își face stagiul la marina militară. Pe mine însă, ceeace mă interesează mai mult, e faptul că Țăpuș mai scrie și versuri și că amândoi facem parte din tabăra „Artă pentru artă".

Azi dimineață, a venit la mine acasă cu ghitara. Țăpuș își pune singur versurile pe muzică. Nu știu cum le combină el, că es totdeauna bine. Pe mine, cântecele lui Țăpuș mă uimesc și mă înduioșează.

Astăzi însă, Țăpuș nu era de loc mulțumit de ele. Când l-am lăudat pentru noua romanță pe care atunci o improvizase pe ghitară, în loc să-mi sară de gât ca de obicei, Țăpuș s'a întristat, a aruncat plictisit ghitara pe canapea și mi-a spus mai mult oftând de cât vorbind:

— Asta, nu-i nimica, mă!... S'o auzi tu însă pe ghitarista dela pod... Aia artistă... Nu eu.

Pentru mine, ghitarista dela pod era un lucru cu totul nou. Până atunci nu auzisem încă nici chiar de existența ei. Dar fiindcă Țăpuș insistă, hotărîm să mergem s'o auzim Sâmbătă noaptea după ora zece.

Când ne despărțim, Țăpuș îmi strânge mâna cu recunoștință și mă trage misterios spre el.

— Ascultă... Tu ai ceva „bălani" mai mulți?

Am înțeles. Țăpuș n'avea sfanț.

— Nu duce nici o grijă... O să fie....

— Nu te supăra... Dar, știi... trebue să consumăm și noi ceva... Nu face să ascultăm muzică pe de geaba... Și eu, stau prost al dracului de o camdată... Porcul ăla de tata... Nu vrea să-mi dea nimic... Zice să m'apuc de meserie ca el.

* * *

Nu știu de ce, dar de câtva timp, de câte ori văd pe Mihăiță, mi se strânge inima de milă...

Mihăiță nu mai este om. Este așa ceva, care nu mai seamănă a nimic.... Un fel de fum... O boare caldă... Un cântec de jale... Când vorbește parcă geme un bolnav. Când merge, parcă șchioapătă un cal de dric. Când stă pe loc, parcă se topește o lumânare de seu. Mihăiță este cerșetorul nenorocit, căruia în loc să i se dea ceva de pomană, i s'a mai furat și unica sdreanță murdară de pe umeri.

Și totuși, Mihăiță a luat și anul acesta premiul întâi cu cunună.

Doamne, doamne... Ai milă și de premianții din țara românească, fiindcă de corigenți ne îngrijim noi ăștia mai mărunți....

Credeam că premiul are să-l vindece. Mihăiță însă bolește mai rău, din zi în zi... Din clipa nenorocită, când ne-am întâlnit la Trivalea cu fetele prefectului, Mihăiță nu mai este ceeace a fost înainte. Nu e vorbă, nu fusese el nici până atunci, om să-i stai în față cu pălăria în mână. Dar de-atunci, s'a schimbat așa, că nu-l mai recunoști de azi pe mâine.

In noaptea de Moș Ajun, deși vedea pe Lizica pentru prima oară, nu părea totuși decis să pornească pe drumul cimitirului. Dar de când i-a făcut englezoaica rușinea să-l asvârle din fața fetelelor ca pe o cârpă murdară, Mihăiță a rămas parcă și azi cu ochii pironiți tot în pietrișul șoselei, în care-și pierduse demnitatea lui de om sărac, muncitor și cinstit.

Astăzi când l-am văzut, parcă abia îl sculase Cristos din mormânt ca pe Lazăr.

La orice m'ași fi gândit, fiindcă la drept vorbind, orice lucru este posibil pe lume, dar cu ce venise el în cap, sau mai bine zis, în suflet, n'ași fi bănuit niciodată. Și, lucru curios, Mihăiță știe lucruri pe care nu le știu încă nici eu, deși eu es în fiecare zi în oraș și cu Cotan sunt prieten așa bun că de multe ori, nu-mi ascunde nici chiar intimități de familie.

Mihăiță a aflat că Lizica se mărită... Or, Lizica, bine-înțeles nu se mărită cu el; se mărită cu altul, cu un om mult mai în vârstă ca ea, un om trecut de 50 de ani, cu fostul prefect de Argeș sub regimul celuilalt partid politic.

Dacă Mihăiță ar fi trăit toată viața la „centru" și tot n'ar fi știut atâtea lucruri. Mihăiță știe chiar ceva și mai mult. Știe bunioară că tatăl lui Cotan o să intre la toamnă în minister și că în locul lui, are să vie prefect ginerele său, care a trecut în acelaș partid politic cu el. Mai știe apoi că nunta are să se facă în curând și că, imediat după nuntă, mirii au să plece la Paris.

La mine a venit ca să-mi ceară un sfat. Până atunci, sfaturi îi cerusem numai eu, lui. Mihăiță mă uimea cu ce știa din aceleași cărți pe care de altfel le citeam și noi. Un singur lucru nu știa doar: Ce trebue să facă pentru ca să împiedice nunta!... Și lucrul acesta trebuia să i-l spun eu.

In primul moment am crezut că Mihăiță a înebunit. Ar fi însemnat că orașul nostru, în câteva zile numai, a progresat mai mult decât în cei două sute cincizeci de ani aproape de când fusese fondat de Vodă Șerban Cantacuzino, fiindcă la o populație de 17.000 de locuitori normali, număra acum și doi nebuni. Unul era el și altul eram eu. Mihăiță însă nu era nebun. Nebun eram numai eu, fiindcă pe mine singur mă găsise să-i dau soluția ce trebuia să facă pentru ca să împiedice nunta sau, în cel mai rău caz, să o poată amâna încă trei, patru ani, până ce-și va lua licența în drept.

Iată ce 'nseamnă să rămâi corigent la limba română și să fii nevoit să stai toată vara la Pitești în loc să te duci la vie, la Slatina... Iată ce 'nseamnă să fii prietin bun cu premiantul întâiu din clasă și, în loc să-l duci cu tine în strada Libertății la Madame Gutue, să poftești pe băiatul cismarului de pe Scoroboaia, fără să prevezi consecințele, în casa prefectului care are două fete mari dintre care una de măritat.

Nu mai știu ce i-am spus, cum l'am încântat, cum l'am

Continuare în pagina IV-a

descântat şi cum l'am făcut în cele din urmă să plece şi să mă lase în pace. Adouazi însă, de dimineaţă şi până seara, până a venit Ţăpuş să ne ducem la ghitarista dela pod, cuvintele lui Mihăiţă mi-au torturat urechile ca nişte bondari cu aripile de tinichea.

— Ce mă fac, mă...ă...ă... că se mărită Lizica!... Of, of, of!.

* * *

De când s'a construit linia ferată la Curtea de Argeş, Piteştii au devenit un fel de mic „centru" C. F. R. Pentru acelaş motiv, mahalaua oraşului din vale a căpătat şi ea oarecare animaţie oficială.

Cel mai important local de petrecere este o cârciumă de lângă podul de peste râul Argeş pe unde trece şoseaua ce duce la Bucureşti şi la Câmpulung. In cârciuma asta, se face şi muzică până noaptea târziu. Ţăpuş a descoperit-o astă iarnă, graţie melomaniei lui, recunoscută în tot liceul. Ghitarista de care mi-a vorbit însă nu cântă în local de cât de trei săptămâni. Patronul a adus-o anume dela Constanţa pentru clienţii de seamă, fiindcă este o mare artistă şi mai ales fiindcă este turcoaică dela Constantinopol.

Dacă m'aşi fi mulţumit numai cu explicaţiile lui Ţăpuş, aşi fi trăit cu o iluzie mai mult. Dar mie, aşa mi-a fost scris, se vede: să-mi pierd toate iluziile una după alta, şi odată cu ele să-mi pierd şi puţinii prieteni ce-i aveam.

Pe Cotan nu pot să contez, fiindcă băiatul prefectului este ca o haină de sărbătoare, pe care nu o poţi purta în fiecare zi. Pe Mihăiţă, mi-e teamă că azi, mâine, am să-l pierd definitiv, fiindcă ori câtă bună voinţă aşi avea, n'am să pot totuşi împiedica pe fata actualului prefect să se mărite cu viitorul prefect. Pe Ţăpuş însă, sunt sigur că l-am pierdut chiar de azi noapte.

Faimoasa ghitaristă este Margareta.

Când şi-a dat seama că noi ne cunoaştem mai dinainte şi încă bine de tot, Ţăpuş şi-a pierdut cadenţa, cum s'ar zice în limbajul muzical. S'a subţiat ca un gât de ghitară, a sughiţat odată şi bine ca şi cum i-ar fi plesnit toate coardele de odată şi pe urmă a amuţit şi din gură şi din ghitară. Când l-am invitat să mai bea din vinul înfundat pe care de altfel, tot el îl comandase, a refuzat. Zicea că-l doare măseaua de minte, care-ţi creşte tocmai după ce nu mai ai nevoe de ea.... Chiostec, care cânta din flaut, n'ar fi făcut niciodată o figură aşa proastă într'un local de petrecere. Ar fi băut până ce s'ar fi cherchelit şi pe urmă, cu siguranţă, ne-ar fi luat la bătae pe amândoi, şi pe mine şi pe Margareta. Tristeţea lui Ţăpuş însă, nu m'a impresionat decât pe mine. Margareta ne-a cântat şi a băut până târziu după miezul nopţei.

Ce fată bună şi de încredere e Margareta asta!.... Când făcea pe croitoreasa cu ziua la noi acasă, mama era gata să-şi pună mâna'n foc pentru ea. Acelaş lucru şi azi. De când face pe ghitarista cu noaptea, prietenul meu Ţăpuş Nicolae jură că Margareta este turcoaică veritabilă şi parcă nu-i vine să creadă că favorita lui a mai avut şi alte aventuri, înaintea lui. Adevărul este, că şi Margareta şi Ţăpuş sunt amândoi ţigani neaoşi.

Ţăpuş este amorezat de Margareta. Nimic mai firesc, pentru doi artişti în ghitară, ca ei. De Margareta, am fost într'o vreme amorezat şi eu. Ba ceva mai mult, Margareta este prima femee pentru care am plâns. Ghicesc chiar, că de când este ghitaristă mai ales, Margareta a mai făcut şi pe alţii să plângă. Ţăpuş bunăoară plânge cu hohot, dar nu vrea să se dea pe faţă. Păcat de el!... Margareta n'are să-l poată iubi niciodată. Ţăpuş este adept al formulei „Artă pentru artă", iar Margareta al formulei „Artă cu tendinţe".

Iată un lucru pe care Ţăpuş n'are să-l priceapă niciodată, şi vina are să cadă tot pe mine, fiindcă eu am avut norocul să cunosc pe Margareta, înaintea lui. Pe vremea aceea însă, Margareta nu era ghitaristă. Era o simplă croitoreasă angajată cu ziua. Acum Margareta nu face decât angajamente cu sezonul. Deosebirea dar, este enormă, între ce-a fost şi ce este. O croitoreasă poate face din când în când şi „artă pentru artă". Unei ghitariste însă, unei mari artiste cum e Margareta azi, formula lui Ţăpuş „artă pentru artă" nu-i poate fi de folos, nici cât una din cele opt coarde ale ghitarei sale.

Margareta s'a „ciupit", cum se spune la Piteşti, când bei mai mult decât trebue. N'am văzut-o niciodată aşa de veselă, o veselie caldă, lichidă şi comunicativă. In jurul Margaretei, toată lumea e veselă, afară de Ţăpuş, bine-înţeles. Mă întreb cam ce anume s'o fi schimbat în Margareta. Ochii? Gura? Coloarea cărnei?... Aşi!... Nimic... Margareta a rămas aceeaşi femee urâtă, sensuală şi generoasă, care acum doi ani aproape mă înaintase la gradul de „bărbat"... Margareta nici nu bănueşte cât îi datorez pentru actuala şi definitiva mea situaţie umană în erarhia sensuală. Dacă în locul croitoresei de-atunci, aşi fi cunoscut pe ghitarista de azi, cine ştie dacă n'aşi fi fost şi eu tot un fel de Mihăiţă sau chiar Ţăpuş?...

Margareta însă a rămas aceaşi fată bună. Par'că îmi ghiceşte gândul. Şi fiindcă numai eu singur o înţeleg, Margareta mi se destăinueşte ca şi altă dată, tot numai mie. Pentru ea, ghitaristă sau croitoreasă, este acelaş lucru. Numai că Margareta vrea să-l facă pe Ţăpuş să înţeleagă că un cântec pe ghitară, costă ceva mai scump ca o pereche de ciorapi cârpiţi în casă.

N'am să-i spun nimic lui Ţăpuş. Dar cu prima ocazie am să mă duc să mai văd pe Margareta, eu singur.

* * *

Cotan îmi scrie dela Govora:

Dragă Bucule,

Tu ce mai faci că eu fac bine. M'am împretenit cu un băiat, tot elev în clasa VII-a ca mine, la liceul din Craiova, cu care petrec de minune. Are şi un aparat fotografic, cu care tragem fetele la maşină. Zilele trecute, am cunoscut pe una, Steluţa dela Slatina, fată nostimă. Zice că este vară cu tine. E-adevărat?... Tu nu mi-ai vorbit niciodată de ea... Vezi cum eşti tu?.... Ea îmi place foarte mult. Bărbatu-său însă, ca toţi profesorii de gimnastică, este un om periculos. A făcut până acum trei bătăi la Govora. Noroc însă că nu vine s'o vadă de cât Sâmbătă seara şi pleacă Luni dimineaţa. Iţi spun lucrurile astea ca să ştii să te fereşti şi tu de el, că după câte am ghicit eu, vară-ta mai are şi azi „cârlig" la tine. De una însă, mai bine, că stai la Piteşti şi nu eşti cu noi aici. O să-ţi spun eu de ce, la toamnă, când ne vom întâlni. Vezi de prepară bine examenul să nu care cumva să rămâi repetent. Mihăiţă ce mai face? Spune-i salutări dela mine şi dela toată familia. Dacă ai timp să-mi răspunzi, scrie-mi dacă Chiostec a plecat la Merişani cum era vorba, sau dacă nu cumva a rămas la Piteşti cu Anicuţa, Dar să nu-ţi dai în petec să-i spui ceva de chestia noastră, că ăsta este tot aşa de nebun ca şi bărbatul verei tale şi mă omoară când o pune mâna pe mine. Al tău prieten care-ţi urează petrecere frumoasă şi succes la toamnă.

COTAN

Scrisoarea lui Cotan nu-mi spune aproape nimic. Mama îmi spusese mai dinainte că în vara asta, Steluţa se duce la Govora, aşa că tot n'aşi fi găsit-o la Slatina, chiar dacă mă duceam la vie. De altfel, nu ştiu de ce, dar de când am revăzut pe Margareta, Steluţa parcă nu mă mai interesează. Steluţa este genul femeilor incidentale. E nostimă numai când o întâlneşti fără să te gândeşti la ea. Altminteri prea este obositoare. Steluţa te oboseşte şi cu vorba şi cu tăcerea. Mă gândesc chiar, să nu-i mai spun să vină la toamnă cu mine la Bucureşti. Până atunci, am eu la cine să mă gândesc. Margareta bunăoară, îmi place şi acum. Numai că mi-e teamă, cu Margareta să n'am încurcături. Din ce-am vorbit eu cu ea, mi se pare că nu prea e tocmai aşa cum spunea Ţăpuş. Margareta stă cu chirie într'o cameră mobilată la o proprietăreasă care nu-i dă voe să primească vizite peste zi, iar noaptea când doarme proprietăreasa, prea mulţi clienţi o aşteaptă în stradă după închiderea localului. De altfel, Margareta — am observat — nu vorbeşte decât cu clienţii de seamă.

Kety însă e liberă şi continuă să fie cu mine delicioasă. Imi vine să cred că este singura femee adevărată pe care am cunoscut-o până acum. De când a plecat bărbatu-său la băile militare dela Tekir-ghiol, mă duc la ea aproape în fiecare seară. Acum, nu-mi mai este teamă că mă prinde nimeni. Profesorul de limba română, care e bucureştean, a plecat şi el din oraş pe timpul vacanţei. Ce om al dracului şi profesorul ăsta!.... Dacă aşi fi bănuit că mă spionează din grădina publică, aşi fi intrat cel puţin pe poarta din strada Egalităţii, fiindcă locuinţa soţilor Ceauşoglu are două intrări separate. Kety a fost foarte afectată de ce mi s'a întâmplat. De altfel, afară de mine şi de profesor, numai ea singură mai ştie adevăratul motiv pentru care am rămas corigent la limba română.

Ca să râdă de mine, de câte ori suntem singuri Kety mă sperie că bate cineva la fereastră. De data asta însă nu se mai prinde. Oare de ce voluptatea apropierii de o femee cu care te găseşti singur este cu atât mai mare, cu cât te obsedează teama de a fi surprins?... Lucrul acesta, l-am observat acum când mă duc la Kety fără să-mi mai fie teamă. Asta nu înseamnă că Kety nu-mi mai place. Din contră. Din zi în zi, sau mai bine zis, din noapte în noapte, parcă tot mai bine, ne potrivim unul cu altul. Totuşi, când mi-aduc aminte cum a fost şi ce-ar mai putea să fie, m'apucă mai repede fiorii groazei decât ai dragostei. Şi unde mai pui că atunci mă prinsese profesorul de limba română care erea un străin. Dar dacă — Doamne fereşte — m'ar fi prins căpitanul, bărbatu-său?

Să ştie Cotan ce-am păţit şi prin câte-am trecut s'ar strâmba de râs. Cotan este mult mai prudent decât mine. Dovadă că se interesează de tot ce face Chiostec, nu cumva să-l prindă, sau măcar să afle ceva despre el. Dar de ce vrea oare Cotan să ştie dacă Chiostec a plecat la Merişani sau a rămas la Piteşti cu Anicuţa? Nu cumva o avea de gând să se mai abată şi pe aici?... Ce dracu... Nu sunt destule fete frumoase la Govora?... Dacă i-aşi răspunde şi eu?...

Dragă Cotane,

„Iţi mulţumesc pentru rândurile tale pline de atenţie şi de dragoste prietenească. Imi pare bine că petreci de minune şi-ţi urez s'o duci aşa mereu toată vacanţa. N'avea nici o grijă. Chiostec n'are să ştie niciodată nimic, dela mine. Acum este la Merişani. A plecat imediat după plecarea ta la Govora. Anicuţa este singură aici. Am văzut-o chiar aseară, dar nu i-am vorbit, fiindcă era la braţ cu cineva străin. Dacă o vezi pe Steluţa spune-i complimente şi din partea mea. Este adevărat că mi-e vară, dar că are „cârlig" la mine — nici gând. Aşa e Steluţa, fată bună. Numai, fereşte-te şi tu să nu care cumva să vorbeşti ceva despre mine de faţă cu bărbatu-său. Mihăiţă este foarte abătut. Nu ştiu de ce. Are probabil un mare foc pe suflet, pe care nu-l spune însă nimănui. Ţăpuş Nicolae şi-a cumpărat o ghitară straşnică. Altceva nou, nu mai am ce-ţi spune. Fii pe pace, la toamnă n'am să te fac de ruşine. Al tău prieten care te doreşte

BUCU

* * *

Acasă la noi, toată lumea a fost mobilizată. Mama, Lina şi Năstase lucrează de zor. Se prepară murăturile familiei pentru iarnă şi bagajele mele pentru Bucureşti.

Când mă gândesc ce prost am să mănânc la pension, m'apucă groaza. Totuşi n'am ce face. Trebue să plec. Profesorul de limba română, m'a trântit şi de data asta!... Salvarea mea nu e decât pensonul din Bucureşti, unde pot face două clase într'un singur an. Altminteri, îmi ia înainte şi Mihăiţă şi Chiostec şi Ţăpuş. De Cotan nu mai vorbesc, fiindcă băiatul prefectului nu umblă numai pe picioarele lui ca noi ceilalţi.

Iată-mă dar gata de plecare... Curios lucru. Când plecam la Slatina parcă era altfel. Când pleci, eşti totdeauna emoţionat. Dar emoţiile pentru plecarea mea la Bucureşti, sunt cu totul altfel de cât cele de până acum. Omul ştie când pleacă... Când se întoarce, numai Dumnezeu ştie. Când plecam la Slatina. ştiam cel puţin unde mă duc. Mă duceam la vie, la mama mare, la Steluţa. La Bucureşti însă, n'am mai fost niciodată. Nu ştiu cum o fi pe-acolo. Nu cunosc pe nimeni, şi nu ştiu dacă cineva o să vrea să mă cunoască şi pe mine. La Piteşti unde se cunoaşte toată lumea, şi tot sunt persoane care când se întâlnesc pe stradă, în loc să-şi vorbească îşi întorc capul în altă parte. Dar la Bucureşti?... Bănuesc însă că la pension, trebue să fie sgomot şi lumină multă, nu ca la noi la liceu, linişte şi întuneric...

Mama care de câtva timp, e cu mine de o gravitate pontificală, parcă a uitat că sunt copilul ei. A început să-mi zică „Domnule" şi să mă facă răspunzător de toate neplăcerile familiei. Eu sunt vinovat de tot ce s'ar întâmpla. De ce oare? Nu ştiu. Aşa vrea mama. Eu sunt vinovat bunăoară, că mama mare a fost bolnavă de reumatism astă iarnă, că în anul acesta n'o să avem recoltă bună la vie şi că pe Cioban a trebuit să-l împuşte fiindcă turbase. Dar vina mea cea mare este că în vara asta, Steluţa în loc să stea la Slatina ca de obiceiu — s'a dus la Govora, unde bărbatu-său a prins-o cu Cotan, care este prieten cu mine.

A, nu!... Până aici. Mie personal nu-mi recunosc decât o singură mare vină: corigenţa la limba română. Atât şi nimic mai mult. Pentru celelalte neplăceri familiare. să facă bine să răspundă fiecare autor în parte.

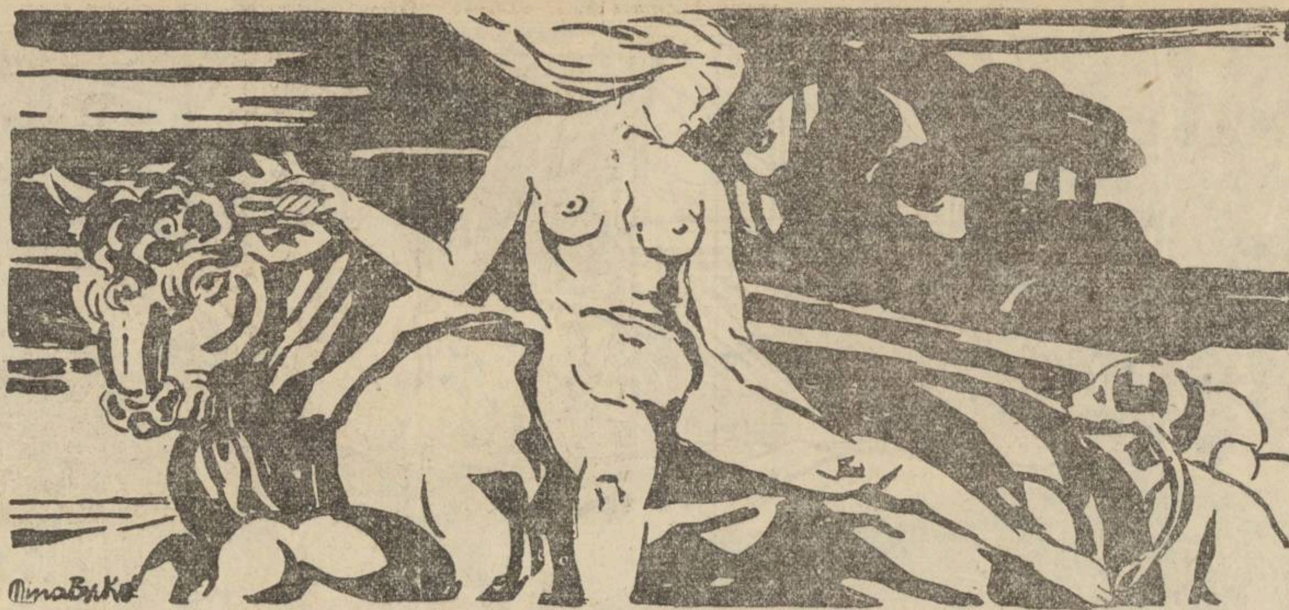
Păţania lui Cotan mă amuză. Aştept să-l văd ca să râd de el. Cotan a mâncat şi bătae. Pe mine profesorul de limba română m'a lăsat numai corigent. Şi când mă gândesc că numai Kety e vinovată!... Acelaş lucru trebue să se fi întâmplat şi cu Cotan. Sunt sigur. Vinovată trebue să fie numai Steluţa!... Bine că scap de ea şi nu mai vine cu mine la Bucureşti... Să ştie mama că Steluţa l-a înşelat pe Georgică cu mine încă de astă vară, m'ar da afară din casă. Nu m'ar mai lăsa să urmez liceul. M'ar trimite la cismărie... Acolo nu sunt examene. Faci cum vezi cu ochii, nu cum scrie la carte. Clientul îţi explică ce-i place lui şi tu faci aşa cum îţi spune el. Apoi dacă-i place, bine — plăteşte şi pleacă mulţumit... Dacă nu, pleacă supărat... Şi atâta tot... Clienţi însă, slavă domnului, sunt destui în oraş... Până acum, nu am auzit încă să fi murit vre-un cismar de foame.

De dragoste însă, poţi muri, ori cine ai fi. Mihăiţă bunăoară, o să moară de dragoste. Dar de dragoste sau de foame, este acelaş lucru. Dragostea îţi tae pofta de mâncare. Şi Mihăiţă care abia are ce să mănânce, de când iubeşte pe fata prefectului aproape nu mai mănâncă de loc. Când l-am văzut ultima oară, mi-a destăinuit că dacă Lizica se mărită, el se omoară.

Nu ştiu cum o fi când iubeşti ca Mihăiţă, dar să te omori din dragoste, trebue să fie cu adevărat un lucru grozav.

Doamne, doamne!... Ai milă de bietul Mihăiţă că eu nu mai am ce să-i fac.

ION MINULESCU

Dr. R. OTTO

Ce trebue să ştim despre G. Bernard Shaw?

G. B. Shaw a adus pe scenă arta dialectică a întrunirilor publice englezeşti şi a cluburilor cu toate focurile de artificii şi capriciile lor, făcând din nou interesant teatrul englez.

Când a început să scrie Shaw, dramaturgia engleză renunţase la luxul de a mai fi o artă. Unul din autorii cei mai căutaţi mărturisise că e numai o afacere. A apărut Shaw şi a dat teatrului piese cu material sufletesc nou.

Shaw a spus odată că n'ar scrie un singur rând numai de dragul artei. Şi se vede bine că pentru Shaw, drama e numai un mijloc de a comunica Englezilor şi oamenilor în genere ceiace are de spus.

Tânăr, Shaw a venit la 1876 din Irlanda în Anglia fără vre-o puternică tradiţie familiară sau localnică. A primit o educaţie profund religioasă şi a schimbat câteva şcoli. De la maică-sa, profesoară de muzică până la adânci bătrâneţe, a moştenit darul muzicei. Pe Bach şi Wagner îi cunoştea şi cânta singur din copilărie.

La Londra Shaw a ocupat pentru scurtă vreme unicul post al vieţei sale: vânzător la o societate de telefoane Edison unde a făcut uz pentru întâia oară de daru-i oratoric. Apoi a intrat în legătură cu diferite asociaţii de intelectuali, precum „Humanitarian League" care l'a făcut vegetarian şi „Fabian Society".

Fabianii erau un cerc restrâns de scriitori socialişti care nu credeau în transformarea bruscă prin marxism ci voiau să aştepte împrejurările favorabile, ca odinioară Fabius Cunctator, adversarul lui Hanibal. Din această societate făceau parte Sidney şi Beatrice Webb, autoarea unei istorii a breslelor engleze.

Ca mulţi tineri din Anglia de atunci, Shaw a studiat şi el pe Karl Max spre a-şi putea face o profesie din marxism. Dar a scăpat de Marx mulţumită fabianilor şi a făcut cunoştinţă cu teoria valorii a lui Anton Menger, după care munca depusă de muncitor n'are în sine o valoare absolută, ci una relativă. Această teorie extinsă la viaţa socială o găsim în dramele lui Shaw, unde nu există preţuire fixă, absolută a moravurilor, nu există o regulă de fier.

Shaw şi-a pus întreaga-i personalitate în slujba societăţii fabiane. A scris câteva din cele mai bune broşuri cu care fabianii lucrau în taină şi cu succes. Omul nalt, cu sprâncenele stufoase şi barbişonul cărămiziu a devenit orator de stradă, orator popular, un agitator şi un polemist de mâna întâi. Există vorbitori şi vorbitori buni în massele anglosaxone, dar Shaw îi întrecea prin spontaneitate şi spirit.

Hyndmann, şeful social democraţilor, l'a recomandat pe Shaw presei ca pe un Heinrich Heine al Angliei. De la 1885 Shaw face cronica artistică la „Pall Mall Gazette", la „Star", ziarul de seară al Irlandezului O'Connor şi apoi la „World". Popular într'adevăr, „G. B. S." a devenit abea scriind cronicele teatrale la „Saturday Review". Oamenii de serviciu ai teatrelor îl cunoşteau ca pe domnul care nu purta guler tare.

Intre timp Shaw a scris câteva romane care deşi au apărut în ziarele de partid, au fost citite în toate cercurile.

Adversar al oricărei convenţii şi tradiţii, Shaw ridiculizează Anglia contemporană. Intr'una din bucăţile sale, „Caterina cea Mare", aduce în scenă un Englez care spune: „In Anglia un gentleman nu priveşte niciodată în faţă o situaţie care nu-i face plăcere".

Din romane chiar începem să zărim pe adevăratul Shaw de mai târziu, „bufonul capitalismului englez", cum a fost poreclit în derâdere.

Shaw a devenit însă dramaturg după îndemnul unui străin, al consulului T. T. Grein, un Olandez care întemeiase un teatru la Londra spre a reprezenta pe Ibsen şi alte piese în stilul acestuia. Shaw urmă îndemnul lui Grein, scoase din sertar o încercare dramatică mai veche pe care o transformă în „Widowers Houses"; piesa a fost reprezentată în Decembrie 1892, a provocat un scandal imens şi a creat lui Shaw reputaţia de „ibsenian odios".

Shaw a înţeles numaidecât valoarea scenei şi mai târziu a declarat că teatrul e azi tot atât de necesar ca în evul-mediu biserica. Apărură pe rând: „The Philander" şi „Meseria doamnei Warrens", care a fost reprezentată abea în 1902 de „Stage Society" şi a cărei reprezentare la New-York în 1905 a provocat o acţiune juridică împotriva directorului şi autorului. Mult mai bine primită a fost însă „Arms and the Man" (Eroii) care s'a prezentat în 1903 la Londra şi care ca satiră împotriva armatei a făcut mult sânge rău regelui Eduard. Dar mama regelui, sub influenţa piesei, a trimis fiecărui soldat din Africa de Sud, într'ascuns, de Crăciun, câte un pachet de şocolată.

In toate piesele lui Shaw, personagiile au discuţii lungi, pe care autorul le continuă cu alte personagii sau le expune în câte o lungă prefaţă. După Ibsen, Schopenhauer (voinţa, lege a lumii) şi Nietzsche (Supraomul), Shaw a învăţat şi de la Platon, a cărui dialectică a imitat'o.

La o comparaţie între el şi Shakespeare, Shaw a răspuns precis: „Shakespeare e mai mare decât mine, dar eu stau pe umerii lui". De fapt Shaw a pus pe Ibsen deasupra lui Shakespeare, iar propria sa dramă „Cezar şi Cleopatra" a socotit-o mai bună decât „Antoniu şi Cleopatra", căci după Shaw drama, chiar istorică, trebue să ofere o realitate. Astfel Shaw a îndreptat drama istorică pe drumuri nouă. Shakespeare, după Shaw, face parte din acei dramaturgi sentimentali-romantici, pe care-i combate — întrucât ascund adevărul.

Shaw combate romantismul, sentimentalismul chiar în viaţa erotică. Nu bărbatul, ci femeia este partea hotărîtoare. Ea caută, dusă de instinctul vieţii, pe bărbatul care să-i facă copii. Şi vai de el, după ce l-a găsit! El nu mai scapă chemării lui fireşti.

In 1898 părăseşte cronica dramatică şi anunţă prin ziare că s'a căsătorit. Adresa telegrafică: Socialist, Londra.

Până în anul 1900 un cetăţean oarecare din Londra s'ar fi putut să nu ştie nimic de Shaw. Se citea totuşi prin ziare că în consiliul comunal al sectorului St. Pacras un anume G. B. Shaw a ţinut un discurs original. Din 1904 însă trebuia să fie cunoscut. Scrise „Cealaltă insulă a lui John Bull" în care făcea caricatura Irlandezului autentic şi a Irlandezului prefăcut. Ceiace interesa pe orice Englez. Chiar regele Eduard a venit să vadă piesa.

Este Shaw un tip irlandez? El nu face parte din categoria acelor poeţi irlandezi, înzestraţi cu stil, care-şi dau drumul fanteziei şi care, asemenea unui W. B. Jeats, bunăoară, ne transportă într'o lume supra-sensibilă, supra-pământească, legendară. Lucrările lui nu posedă acea plastică şi acea mistică nouă care dau putere dramelor unui Synge. Nu s'ar putea spune însă că Shaw e lipsit de fantazie, dar rolul principal nu-l joacă fantazia, ci inteligenţa lui ascuţită. Şi prin această însuşire se înrudeşte cu compatriotul său Swift. Shaw ştie însă că inteligenţa nu poate domina pretudindeni şi cine se lasă călăuzit numai de inteligenţă, e pierdut. Şi Shaw invidiază poporul englez pentru puterea lui de voinţă care, intuitiv, fără pregetare, îşi alege drumul. Dar Shaw însuşi, ca om de voinţă, ca aristocrat conştient al spiritului, e englez.

Shaw, ca orice Englez, are şi o viaţă religioasă. Adevărata bucurie a vieţii, spune el în „Om şi Supraom", stă în faptul că poate fi întrebuinţată pentru un scop anumit, că poate fi o forţă a naturii.

Intr'o piesă foarte caustică Shaw ne face cunoştinţă cu Dumnezeu. O femee care moare din beţie şi un episcop englez, ajung în acelaş timp la porţile cerului, şi amândorura li se face aceiaş primire. Şi atunci episcopul întreabă: „Unde e Dumnezeu"? şi îngerii răspund: „Aci, el e prezentul în care trăim!"

Orice viaţă puternică, orice faptă deplină este, după Shaw, dela Dumnezeu. Niciun om nu e rău cu premeditare, care urmează chemării sale lăuntrice — chiar când are meseria doamnei Warrens. Iadul e lumea romantică a minciunilor în care bălăcesc atâţia oameni.

Dar nu e acelaş lucru realismul şi materialismul. Căci doar aşa e posibil ca un realist ca Bernard Shaw să primească premiul Nobel numai după ce s'a asigurat că poate întemeia o instituţie culturală.

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din Bucureşti, strada Eugen Carada 7 (fostă Karageorgevici) anunţă că în urma plecării conducătorului ei în străinătate, cu scopul reasortării librăriei şi al stabilirii de legături mai strânse cu editorii francezi, germani, italieni şi englezi, primeşte însărcinarea de a aduce din străinătate orice fel de cărţi sau reviste (chiar din cele foarte rare sau epuizate la editori) socotind toate preţurile la cursul zilei.

Librăria „Hasefer" roagă pe cititori să treacă să vază ultimele noutăţi literare sosite (franceze şi germane) până la 31 Iulie de oarece între 1 şi 10 August librăria va fi închisă.

Dela 25 August se va deschide în localul librăriei de artă „Hasefer" o expoziţie a cărţii franceze la care vor participa cei mai de samă editori francezi.

In tot timpul expoziţiei cărţile se vor vinde cu 10% sub preţul marcat.

Comenzi de cărţi şi reviste se mai pot expedia în provincie până la 29 Iulie (numai însoţite de un acont, altfel nu se pot executa).

Citiţi „Comoara cu poveşti"

„Comoara cu poveşti" *nu trebue să lipsească din nici o bibliotecă şi din nici o casă. Până acum n'a apărut în limba română o carte cuprinzând aşa de multe poveşti, toate alese, şi fiind dela început până la sfârşit împodobită cu o frumuseţe de desene în culori.*

Citiţi, cu toţi azi
LECTURA No. 129:
Floarea literaturii străine
DALILA
O aventură din viaţa artiştilor
de W. BERGSÖE
Un fruntaş al literaturii daneze
Lei 5.— Scrierea completă. La chioşcari şi librari.

Federigo Tozzi

Broaștele

Migliorini este un om care muncește pământul cu ziua; schimbă stăpânii mai în fiecare vară, și e tare priceput la tăiat vița.

Cumpărase de la un prieten al său, telal, *Ierusalimul Liberat* și *Orlando furioso:* zece cărțulii cu hârtia ca de cârpă și cu poze de-asupra fiecărui cânt. Când e ceasul odihnei, scoate din coșul aninat de creanga unui copac câte-o carte și citește din ea celorlalți.

In anul când l'am cunoscut, cum tocmai ploua, intră într'o peșteră din apropierea livezii mele, în care abia de puteam intra zece oameni, stând pe buturugi uscate și pe maldăre de găteje. Apa picura de pretutindeni și, prelingându-se de pe trunchiul unui piersic răsărit de-a curmezișul peșterii, făcea o baltă chiar în mijloc. Dar Migliorini, cu sapa, săpând un șănțuleț și ridicând un zăgaz, cu pământul săpat, făcuse astfel că nu-și mai uda ciubotele. Pe urmă, ațâțând puțin foc, își prăji feliile de pâine, străpunse cu o nuia pe care-o învârtea, ținând **Orlando** deschis pe o coapsă și stând în genunchi cu celălalt picior. Mie mi-ar fi amorțit numaidecât.

După fiecare octavă, lămurea cum îl tăia capu'; și pe urmă: — Ia'n ascultați ce frumoasă e! Nu vă pare că-i adevărat?

Și izbea cu degetele-i prelungi, pline de pământ, în carte. Știa să spună, în puține cuvinte, povestea oricărui erou; și răspundea la toate întrebările pe care i le puneau tovarășii. Avea găuri la urechi; dar aștepta să-i moară un unchiu, care avea să-i lase două toarte de alamă. Purta părul lung la spate, ca o copilă căreia-i crește iar, după ce i l'au tuns. Ținea pălăria pe ochi, și era nesfârșit de lung. Când se întorcea acasă, băga mânerul coșului pe mână până 'n cot, iarna avea un suman albastru; iar la pălărie, în loc de obișnuita panglică, o horbotă neagră, ca de femee.

Odată, văzând o broască, arătă cum o poate omorî: luă din gură, cu un deget, mucul de țigară pe care-l mozolea; și, înfigând-o în vârful cuțitului, i-o vârî în fundul gâtului. Broasca prinse a tremura, îngălbenindu-se: deschidea și închidea ochii, cari se păreau mai mici, mai sclipitori. Când veni stăpânul, căci ceasul amiezii trecuse, aruncară cu piciorul broasca moartă în fundul gropii pentru butași. Iar când, anul trecut, curățară un iaz putred și verde ca o mlaștină, în coasta unei pădurici de stejari și de castani, plină de stânci și de rădăcini negre, scoteau din apă broaștele cu o plasă de sârmă, ca să le pună într'o găleată. Când aceasta era plină, săpau o groapă cu o rangă, și le îngheșuiau acolo. Pe urmă le acoperau cu pământ și deasupra, după ce călcau cu picioarele, rostogoleau câte un bolovan mai zdravăn.

Mergeam de la un pom la altul, fără a scoate o vorbă, căci ar fi fost cu neputință să-i sustrag de la acea treabă, cu inima înmuiată. Dar cum mi se umplu gura de scuipat, când văzui o broască burtoasă ca o buccea! Și deoarece se uita la mine cu ochii ei de fată urîtă, poate mai pătrunzători ca ai mei, simții că-mi vine rău.

Dar acum doi ani, după asfințitul soarelui, ca să mă întorc acasă, trebuia să merg pe-o cărare de-a lungul unui pârâu, ce ocolea la tot pasul sălciile și plopii. Nemulțumirea-mi sporea ca umbrele; și nimic nu era mai nesuferit ca acea seară înghețată. Negurile se urcau de-a lungul pârâului; sălciile picurau, cu picăturile ce se opreau, o clipă, în vârful frunzelor aplecate; plopii erau umezi.

Dealurile se întunecau iar țarinele se făceau tot mai negre. La câte-o livadă, vedeam ferestrele luminate. Bisericele bătuseră toaca, iar ecourile lor mi se păruseră de-un albastru atâta de închis și de tăcut, precum erau tăcute ușile roșii ale colibelor închise și bătăturile pustii.

De oarece drumul era lung, mi se întunecă repede; și, dacă nimeni nu mă întovărășea, umblam mai încet, deși-mi sporea graba de-a ajunge. Ce jale nimicitoare și mohorîtă! Uneori un mărăcine, cu crengile întinse la pământ, mi se prindea de pantaloni: mai înainte de-a mă descâtușa, profitam de prilejul că fusesem oprit, ca să-mi vărs necazul, privind umbra din spate. Dar tot pârâul era plin de broaște, de unde venisem, unde mergeam, chiar și atât de departe că cele din urmă abia de se auzeau; iar vocea lor, care mi se părea liniștită, pe câtă vreme e tremurătoare, mă mângâia. Mi le aduceam atunci aminte pe toate câte le văzusem moarte sau în agonie! Aceia căreia, cu o mlădiță de salcie, ii făcuseră un laț și o lăsaseră acolo, spânzurată; cea străpunsă, prin pântec, cu o trestie ascuțită: trestia ieșea pe gură iar sângele se prelingea gros și negru; aceea căreia îi zdrobiseră cu piatra toate patru labele; cea orbită cu jeratic; cea spintecată cu vârful secerii; cea turtită de roatele carului, într'adins; cea azvârlită cu putere într'un par; cea călcată de cei doi îndrăgostiți: acestea sunt broaștele pe care le-am văzut murind, în tăcere, cu ochii lor cari, noaptea sticlesc. (Din italienește de **Al. M.**).

Iser **Tătăroaică**

Iancu Dumbreanu

Dar dacă conu Alecu are darul minciunilor, apoi conul Iancu Dumbreanu îl are pe acel al povestirilor hazlii. Din gura lui izvorește povestea vie, trăită, descrisă cu toate amănuntele.

Mărunțel de stat și burdăhănos... Mustețe stufoase, sprijinite pe niște buze groase, ascund un nas mititel cu nările subțiri și sensibile ca două aripioare de fluture. Expresia feții aspră; doi ochi mititei grămădiți subt sprincene aruncă priviri scânteietoare și înțeapă ca niște sîrme ascuțite. Larg la gesturi și șiret ca un vulpoiu bătrân. Când mergeam la vânat cu căruța avea obiceiurile lui care stânjeneau pe ceilalți vânători. Nu pleca fără cosciugul lui cel mare de papură în care-și punea un surtuc mai grosuț pentru toată întâmplarea, mămăliga câinilor, legată într'o petică, rezerva de cartușe pusă tot în peticuță. Dar ce cartușe!... afumate, crăpate, cârpite și cusute cu ață; rar cartuș nou în cartușiera lui Conu Iancu. Apoi o garafă de-o ocă, de cele de burcut, plină cu vin vechiu din via lui, cum lăuda el oțătitura aceia roșă și cu floare de n'o putea-i pune'n gură, vin rămas în pivniță, necumpărat de negustori. Șipușorul cu rachiu de drojdie. Toate astupate cu dopuri de ciocălăi de popușoi, învelite pe deasupra cu peticuțe și legate cu sforicică.

Cusurul cel mare al lui Conu Iancu era sgârcenia dusă la exces. Pentru câțiva bani economie cutreera târgul întreg și se sfădea cu toți negustorii. La vânat nu-și lua în geantă niciodată pâne de-acasă. Se lăsa să cumpere în drum dela pitărie, când găsea deschis. Ș'atunci cumpăra două pâni: una albă și una neagră, căci avea economie cinci bani la două chilograme. Dacă pităria era închisă, mânca bucuros dela tovarăși. Iar ca udătură în post, lua masline și o măciulie de usturoiu; în zi de frupt — o bucățică de brânză ori două pârjoale sleite.

Cosciugul lui Conu Iancu era boala noastră. Când să te așezi mai bine în căruță, cu câni cu tot, răsărea chestia cosciugului. Trebuia să-i facem loc în fundul căruței, înghesuindu-ne și mai lăsând din câni pe jos, numai și numai să încapă cosciugul său. Iar lui Conu Iancu-i plăcea să stee dinnainte, căci dinapoi îl zguduia căruța prea tare.

La popasul de-amează scoteam fiecare ce-adusesem cu noi, întindeam jos un șervet curat și puneam la grămadă mâncarea și băutura. Conu Iancu își scotea zacusca, dar mânca și bea de nădejde dintr'a tovarășilor. Dupăce ne săturam, iar moleșala ne muia trupurile și ne painjenea ochii, — ne întindeam la umbra răcoroasă, cu gențile sub cap. In piroteli dulci ni se închideau ochii adâncindu-ne în somn ușor și liniștit. Atunci Conu Iancu, sigur că nu-l vede și nu-l aude nimeni, distupa sticla lui și sorbea fără gâlgâiri, dintr'un pahar bătrânesc cu piciorul rupt, bușoarca acră din șip ca să nu-l simtă cei adormiți. Apoi lega din nou sticla și cât mai rămânea punea la cosciug și ducea acasă. Trebuia să fi fost cu mare trecere pe lângă dânsul ca să te poți înfrupta c'un păhăruț sau două.

Costumul de vânătoare al lui Conu Iancu era un amestec de vechituri care făceau pe rând, de ani de zile, corvadă la culesul viei și la vânat.

Pantalonii de doc, slimoși, vechi din cale-afară, cu câte patru-cinci rânduri de petice, unele peste altele pe la genunchi, în nuanțe din ce în ce mai deschise, după vechime — largi, lăsați pe vine, susținuți pe sub pântece de-o curelușă scoaptă și răsucită. Ciubotele de-o vechime și mai îndepărtată, cu turetcele târșite, răscroite sub genunchi, roase și peticite. In cap un semijoben, din timpurile de cochetărie ale tinereții, înverzit, slimos și fără cordică. Un surtuc, pe gulerul căruia straturile de slim clituite de sudoare însemnau șiruri de ani de vânătorie petrecuți de Conu Iancu. La brâu rânjea o cartușieră de pânză, destrămată, în care se hodineau cartușe adunate, astupate cu dopuri de jurnal. Geanta-i de pânză, veche și rîncedă de grăsime de prepeliță, cu pene încurcate prin rățea, arsă și cârpită, era de-o vechime tot așa de mare ca și întreg echipamentul. Puști însă avea bune și bine întreținute: un „doisprezece" comandat dela „Santite", adică dela Saint-Etienne, marea fabrică de arme din Franța, și un „șăisprezece" dela armurierul „Lipsuț, adică vestitul Leibschutz din strada Rusească, arme de damasc, frumos lucrate și cu batae bună.

Avea Conu Iancu și talhaturi de vânătoare bune, pe care însă le cruța și nu le scotea decât când era poftit de fețe simandiciase la goane de-ale lor.

Conu Iancu e un trăgaciu minunat și faima lui de meșter vânător o cunosc toți vânătorii. La prepelițe mergea cu „șăisprezece", iar la epuri cu „doisprezece". El alegea prepelițile trăgând numai în babane. După ce împușca prepelița, o cântărea în mână și-i sufla după gât să vadă cât îi de grasă. Și după grăsime o cunoștea dacă-i de loc ori de cele drumețe. Apoi îi netezea penele și o punea în laț la geantă. Nu putea suferi vânatul sfărâmat ori storcit de câne.

...Dar când Conu Iancu începe să povestească întâmplări și znoave, toate aceste cusururi ale lui se spulberă, iar în fața tovarășilor de vânătoare răsare un pușcaș vesel și nesecat izvor de petrecere. Știe atâtea lucruri și le povestește cu atâta haz, încât nu te mai saturi să-l asculți.

* * *

...„Intr'un an s'a desprimăvărat devreme, începe Conu Iancu povestea. Mai dăduse Dumnezeu ș'o leacă de zloată, mă'nțălegi dumneata, așa că chicase multă sitărime. Ne sfătuim eu, Costache, cu Alecu și cu unu Feodorache Rabu, lăutar de meserie, să mergem la sitari în Todirel. Feodorache ista, mă'nțelegi, era el chipurile oleacă de vânător; îl luam mai mult cu noi că ne cânta frumos din gură cântece bătrânești.

Când îți zicea el câte un:

Ardă-ți rochița pe tine
Cum arde dragostea 'n mine!...

ori:

Bulgăraș de ghiață răce,
Iarna vine, vara trece
Și n'am cu cine petrece!... —

te muia la inimă cioroiul.

Ne strângem la Costache și de-acolo tuspatru plecăm la Todirel, la unul Iftime Dabija, o gazdă veche de-a noastră, om gospodar și cuprins, la care trăgeam în totdeauna pe vremea sitarilor. Acolo, măi, — zic eu, — de când știu cad de vreme sitarii și se țin că-s locuri tari și pline de umezeală.

Și plecăm, mă'nțelegi dumneata, cu noapte 'n cap. Când am ajuns, Iftime ne-aștepta.

— Bre, Iftime, — îl întreb eu, sânt sitari în pădure?

— Puzderie nu alta, Coane Iancule. Sar câte zece odată.

— Bun, zic eu.

Și, mă'nțelegi, ne-am ținut de capul lor și'am vânturat noi țâhlile și-am împușcat o mulțime de sitărime.

— Bre, zic eu sara, să rămânem și pe mâne-aici, c'apoi cine știe când om mai da peste așa pleașcă. Și am rămas cu toții peste noapte la român.

A doua zi era Patru-zeci de sfiniți. Da' cum îi treaba cânilor de vânat, nu ț'or dormi afară la loc străin macar să-i ucizi. I-am luat cu noi în casă. De unde să știm noi, mă'nțelegi dumeata, că Iftime avea sub pat la răcoare o covată cu sfințișori, îndulciți cu miere și presurați cu nucă pisată, pregătiți să-i ducă a doua zi la biserică.

Peste noapte, șarlele dracului o dat de covata cu sfințișori. Noi prin somn n'am prins de veste. Și cît o mâncat dintr'înșii, cât o mai înprăștiet pe jos, a doua-zi dimineață când ne-am sculat — dă Iftime să eie sfinții; iei, mă'nțelegi, de unde nu-s. Rămăsese numai vre-o câtiva și aceia linși de miere și de nucă...

Am trebuit să-i plătim sfințișorii. Și-i zic românului:

„Iartă și dumneata, bre Iftime, c'așa's păcătoși cânii iștia de vânat, bătu-i-ar trăsnitu, să-i bată!"

Da' românu, pezevenchiu, se uită mai mult la Feodorache și la cotarla lui și zice cam bosumflat:

— D'apoi nu tăți cânii îs lacomi și să răpăd la sfinți, Coane Iancule.

— Dă-i la dracu bre, că toți îs la fel.

— Ba zău nu, Coane Iancule, numai cânii țigănești îs lacomi tare!...

Și Conu Iancu, dând drumul pe nas și pe gură la o navală de fum de țigară, rămase cu gândul la acele vremuri îmbelșugate în sitari și amintiri.

* * *

Amintirile-s ca șiragul de mărgele, de-ai desprins una toate celelalte curg după dânsa. Știam noi că greul era să-l pornești pe Conu Iancu la vorbă, căci gura lui bogată nu se mai oprea.

In cercul vânătorilor este izvorul nesecat de znoave. La un pahar de vin nu-și cruță nici gâtul, nici dărnicia prietinilor. In fierbințeala băuturii, dă năvală din sufletul lui bonomia pe care o înfrânge totdeauna patima zgârceniei.

— Măi, făgăduește el, la anul vă ieu la mine la vie, să beți și voi cât îți putea, că am slava Domnului, și de dat și de rămas; numai s'ajungem cu sănătate.

Tovarășii tac. Căci în fiecare an Conu Iancu făgăduește la un pahar de vin, dar nu îndeplinește niciodată.

GH. D. HARALAMB

Anecdote din viața lui Max Liebermann

Max Liebermann, celebrul pictor german, a împlinit de curând optzeci de ani. Oficialitatea, cât și marele public german, au sărbătorit cum se cuvine pe bătrânul maestru.

Cu ocazia acestei aniversări, publicațiile germane, ocupându-se de biografia pictorului, istorisesc o mulțime de anecdote și întâmplări din viața lui. Dăm și noi mai jos câteva din ele.

* * *

Un critic de artă berlinez, luând drept bune spusele unui pictor fără renume — Lesser Ury, — a afirmat că acest pictor ar fi autorul unor tablouri, expuse mai târziu sub iscălitura lui Max Liebermann.

Cunoscuții pictorului l'au sfătuit să-l dea pe Ury în judecată, pentru calomnie.

— „Atâta timp cât Ury susține că el mi-a lucrat tablourile, — a răspuns Liebermann, — îl las în pace; lucrul nu are nici o importanță. Când va începe să spue însă că eu i-am pictat tablourile lui, îl voiu da imediat în judecată".

* * *

O doamnă tânără și frumoasă vizitează într'o zi atelierul lui Lieberman. La plecare, doamna—plină de curtoazie — se adresă pictorului cu următoarele cuvinte:

— Domnule profesor, acesta a fost cel mai frumos ceas din viața mea.

— Doamnă, — răspunse Liebermann, — ar fi o nenorocire pentru Dumneavoastră să fie adevărat.

* * *

Liebermann, ajuns la celebritate, ajutase pe un tânăr numit Reder, — plin de talent și de gust — să deschidă un atelier de încadrat tablouri. Cel mai credincios client al atelierului era desigur Liebermann, care își încadra toate tablourile numai acolo. Totdeauna erau însă discuții violente între pictor și Reder, căci în privința ramelor — menite a încadra tablourile lui Liebermann — fiecare avea gusturile și preferințele lui. Rezultatul era totdeauna acelaș: comanda se executa după voia și ordinul pictorului. Intr'o zi însă, Reder nu mai putu răbda și furios strigă pictorului:

— Domnule Liebermann, poți să fii d-ta un mare pictor, dar la rame nu te pricepi de loc! *P.*

Intre teatru și spectacol

Teatrul și spectacolul par, la prima vedere, că au nu numai anumite laturi comune, dar chiar unul și aceleași domeniu de activitate. Limbagiul obișnuit confundă de cele mai multe ori aceste două noțiuni, întrebuințând una în locul celeilalte.

O analiză cât de sumară a elementelor care intră în compunerea teatrului și a spectcolului, a mijloacelor care le stau la îndemână, cât și a scopului pe care ele îl urmăresc, pun însă în evidență natura lor fundamental diferită.

Arta dramatică, — ceeace numim noi teatru propriu zis, — și-a găsit expresia definitivă în tragedia shakespeareană, în drama și în comedia clasică franceză, în farsă. Ele sunt formele pure, dacă putem spune, ale acestui gen literar.

O operă de teatru este caracterizată, mai întâi prin scopul pe care și-l propune: exteriorizarea unui conflict sufletesc prin mijlocirea unei acțiuni sau a unei ciocniri de sentimente între eroi, expunerea dinamică a unui crâmpei din viață, în lumina și înțelesul ei real.

La o piesă de teatru, atențiunea spectatorului va fi concentrată asupra unei singure acțiuni, bine determinată în spațiu și în timp, precum și asupra unor personagii centrale. Unitatea în construcția unei opere dramatice condiționează succesul ei.

Elementele figurative vor fi reduse la minim, pentru a face loc celor de expresie—jocul de scenă și mimica. Cadrul material al acțiunii—cu un cuvânt punerea în scenă —are la o piesă de teatru un rol secundar: acela de a intensifica efectul acțiunii principale asupra spectatorului, dar nu de a-l crea. Cititorii lui „Hamlet" simt și nemijlocit, — fără turnarea în tiparele și rolurile fixe ale unei înscenări, — dramatismul piesei.

Spectacolul,— în domeniul căruia intră revista, cinematograful, varietéul, circul, precum și o întreagă serie de „piese" nedefinite ca gen literar,— urmărește **reprezentarea**, nu expunerea unei stări sau a unei situații. El se adresează organului vizual și într'o oarecare măsură, imaginației, mai mult decât minții și sufletului. Spectacolul se va servi de elemente pur figurative pentru a-și ajunge scopul. Tabloul, decorul, tot mecanismul punerii în scenă trec, ca importanță, pe primul plan, de ele depinzând acuma, în largă măsură, succesul.

Spre deosebire de teatru, spectacolul nu va căuta să concentreze atenția spectatorului asupra unei acțiuni principale și unice, ci din potrivă s'o distragă, oferindu-i un material variat și în continuă schimbare. Cu cât tablourile unui spectacol se vor succeda mai repede, iar natura lor va fi mai diferită, cu atât efectul lui va fi mai puternic.

La aceste deosebiri esențiale între teatru și spectacol, am putea adăuga și durata lor în timp. Spectacolul, mărginit la reprezentarea unui moment—actualitatea este efemer. O revistă ca și un film se „învechește" repede. Din potrivă o operă dramatică poate rezista mai mult timpului, și va rezista cu atât mai mult, cu cât tema și problemele ei, poartă un caracter permanent omenesc.

* * *

Dacă între teatru și spectacol există atâtea deosebiri, aceasta nu exclude influențarea lor reciprocă. In cele ce urmează, ne vom ocupa numai de influența spectacolului asupra teatrului.

Benjamin Crémieux se ocupă, într'un articol asupra „teatrului pur", de evoluția artei dramatice în secolul al XIX-lea și XX-lea. După părerea lui, s'au introdus în teatru, sub influența romantismului, naturalismului și, în urmă a simbolismului, elemente străine, care l-au apropiat de spectacol.

Culoarea locală și lirismul romanticilor, descripția unor stări sociale sau sufletești—aportul naturaliștilor și simboliștilor—au făcut să treacă pe planul al doilea, dacă nu au suprimat chiar „elementul esențial al teatrului: criza, conflictul, ciocnirea — fundamentul ori și cărei acțiuni dramatice".

Spectacolul a invadat teatrul. *Reprezentarea* a înlocuit *acțiunea*. Vom azista la „reprezentarea statistică" a unor epoci și situații, în locul „expresiunii dinamice a sentimentelor".

Datorită influenții spectacolului, producția dramatică a fost pusă sub tutela regisorului. (Criticul dela „Nouvelle Revue Francaise" vorbește chiar de „imperialismul regisorului"). Rând pe rând teatrul a trebuit să cunoască atingeri cu revista, cu cinematograful, cu Jazz-bandul,

Arta dramatică modernă se depărtează din ce în ce mai mult de formula „teatrului pur", așa cum a cunoscut'o secolul al XVII-lea și al XVIII-lea. Ea se găsește azi în proces de transformare.

* * *

Observațiile lui Benjamin Crémieux sunt, în parte, juste. Intrucât curentele literare din secolul trecut au înlăturat acțiunea din teatru, în profitul reprezentării, ele au contribuit de sigur la apropierea lui de spectacol. Nouă ni se pare însă că anumite cauze mai adânci au adus degenerarea teatrului.

Că teatrul este în decadență, nu se poate nega. Publicul își întoarce astăzi fața dela el și și-o îndreaptă către spectacol. Cinematograful și revista fac o primejdioasă concurență artei dramatice.

Care este explicația acestui fenomen?

Succesul și trăinicia unui gen literar sunt condiționate de posibilitățile pe care el le are, de a cuprinde realitatea. Cu cât putința de adaptare a unui gen literar, la ritmul repede și variat al vieții dintr'un moment dat, va fi mai mică, cu atât decăderea lui va fi mai sigură. Deosebirea de timp și situații fac inevitabil artificialul — elementul ucigător al ori și cărei producții artistice.

Ceeace caracterizează producția dramatică în ultimii douăzeci și cinci de ani premergători războiului, e un naturalism fără orizont, îmbâcsit de prejudecăți, în cadrul preceptelor moralei curente. Insuși Ibsen nu a putut să se sustragă, decât în parte, acestei atmosfere viciate. Strindberg este o excepție care nu face decât să întărească regula.

Pirandello, Lenormand, Bernard Shaw, în Germania Wedekind și în timpul din urmă Sternheim, fac parte dintr'o altă categorie. Ultimii trei sunt niște protestatari. Opera lor dramatică nu este de fapt decât opera unor satirici, care s'au folosit de scenă, pentru ca să se adreseze publicului.

„Ioana D'Arc", și „Inapoi la Mathusalem", Fruhlings-

(Continuare în pagina VI-a)

erwachen’” şi „Lulu”, „Oscar Wilde”, sunt ele oare altceva decât nişte atacuri împotriva ipocriziei, imoralităţei şi prejudecăţilor burgheze? Formula „teatrului pur” n’are însă nici o aplicare în opera dramaturgică a acestor autori. Această operă—şi acest lucru trebueşte accentuat— se deosebeşte şi de teatrul post-belic. Prin ce se caracterizează noua producţie dramatică?

„Antirealismul — spune Benjamin Crémieux,—este fără îndoială trăsătura cea mai aparentă a ceia ce obişnuit numim teatrul nou. Autorii stilizează, transpun, transfigurează, realul, sau îi întorc spatele, fac apel la fantazie sau la simbol, iar punerea în scenă ..accentuiază şi favorizează această reacţiune contra realismului”. Explicaţia adevărată a acestei atitudini autorul citat nu ni-o dă.

Antirealismul teatrului actual nu dovedeşte altceva decât neputinţa lui de a privi realitatea în faţă, aşa cum se prezintă ea. Răsturnarea scării valorilor stabilite, transformările adânci sufleteşti pe care războiul şi epoca ce i-a urmat le-a cauzat, înteţirea luptelor între clase şi între indivizi, noile năzuinţi ale masselor care ating nu numai ordinea materială dar şi cea morală a lumii, — toate acestea s’au părut celor chemaţi să le simtă şi să le redea, prea brutale, prea distrugătoare, încât ele să poată face obiectul unei opere dramatice. Faţă de o realitate atât de severă şi implacabilă, teatrul a căutat inspiraţia în simbol, în ficţiune, în „antirealism”.

Naturalismul fad din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cât şi antirealismul de la începutul celui de al XX-lea, au despărţit teatrul de singurul şi permanentul isvor de inspiraţie: realitatea, viaţa. Prin aceasta el şi-a distrus însăşi raţiunea de a fi.

Dar aceasta nu este singura explicaţie. In psihologia publicului spectator au intervenit schimbări, care au uşurat isbânda antirealismului şi, prin aceasta, a teatrului nou.

Mica burghezie şi intelectualii — obişnuiţii teatrelor — au fost cuprinşi de frivolitatea epocii de după războiu. Criza economică în care aceste categorii trăesc, a adus nu numai o depresiune sufletească şi morală dar şi decăderea gustului artistic. Spectacolul, — gen uşor şi distractiv, fără profunzime — a trebuit să găsească răsunet într’un asemenea mediu.

In atitudinea teatrului nou publicul spectator a găsit o încurajare. Şi el ca şi autorul dramatic vrea altceva decât realitatea, atât de puţin promiţătoare. Ficţiunea şi pentru el e bine venită. Iar ritmul variat şi intens al vieţii de astăzi îl simte mai bine în spectacol, decât în teatru. Totul contribue să-l despartă de acesta din urmă şi să-l apropie de cel dintâiu.

***

Genurile literare apar şi dispar sub influenţa aceloraşi resorturi, care determină viaţa intelectuală şi sufletească a unei societăţi.

Se poate închipui o epopee scrisă în zilele Jazz-bandului şi ale ecranului? Genul epic, devenit „istoric”, a fost de mult predat manualelor de literatură.

Ne va fi dat să asistăm la dispariţia genului dramatic, ca gen literar? Lucrul nu este imposibil. Este însă unul din semnele vremii când locul lui îl ia spectacolul „efemer şi extra literar”, de o dubioasă valoare şi intelectuală şi estetică.

RADU BOLDUR

Reflecţii asupra Literaturii

Pascal isbutea să-şi uite, prin matemateci, durerile de dinţi. Nu există însă ocupaţie literară care să înăbuşe strigătele stomacului înfometat.

Foamea face pe lup să iasă afară din pădure, şi pe scriitor afară din artă.

Amorul literelor e singurul în care poţi iubi oricât de pasionat, fără ca prin aceasta să perzi, faţă de obiectul iubit, nici libertate de spirit, nici înţelepciune.

A nu asculta decât de propriul tău ideal, a nu căuta să satisfaci decât pe tine însuţi, — iată instinctivul Crez al tuturor debutanţilor, chiar al celor mai cinici.

Pentru autorul care nu scrie decât în vederea salariului, lucrul devine tot atât de fastidios ca şi amorul pentru fetele din casele publice. Scriitorul nu va simţi plăcere decât cu totul întâmplător, când vine în contact cu anumite subiecte — ca şi sus-zisele fete în contact cu anumiţi clienţi.

Inainte vreme, scriitorii se îndatorau la unul şi la altul. Azi, se îndatorează aproape numai la editor. Risc cu mult mai mare — căci în caz de insolvabilitate, pe când altădată nu i se puteau lua decât mobilele, azi i se poate pune sechestru direct pe creer.

Ne mirăm uneori cum cutare autor, până atunci vestit prin discreţie, tolerează acum, în jurul operei sale, anumite reclame deşănţate. Dar ce poate face? In acelaşi timp cu manuscrisul, el şi-a vândut editorului şi nume, şi libertate, şi pudoare.

Adevărata poezie este o sinteză care, la analiză nu dă decât elemente amorfe şi fără coheziune. E tocmai ceiace o distinge de poezia proastă: analizaţi-o, şi veţi obţine fraze precise, care se ţin, care se urmează logic, etc..., dar pe care le-ar putea găsi şi primul venit.

Ca şi muzica, poezia glorifică, prin marele ei nume, pe artişti de categorii foarte inegale. Ar trebui, şi aci, ca şi în muzică, să se deosebească compozitorii de virtuozi şi aceştia de simplii executanţi. Primii sunt cei care crează teme nouă, ritmuri nouă; acei care ne învaţă un nou fel de a fi sensibili la frumos. Virtuozii se dedau la variaţii pe opera celor dintâi. Iar executanţii repetă ceiace face aceştia din urmă.

Un romancier, un moralist — îl putem lăuda cu discreţiune. Pentru ce admiraţia noastră pentru un poet trebue neapărat să se întovărăşească cu urlete de delir şi de deliciu?

Spiritul ne oferă o dublă piatră de încercare, de vreme ce după calitatea sa evaluăm atât pe cel ce-l face cât şi pe cei ce-l gustă.

Adesea judecăm o femee după omul căruia i se dă. Poate că am judeca-o mai exact după cartea care o face să râdă.

Să nu uităm niciodată că râsul e caracteristica omului, precum gravitatea e aceea a dobitoacelor.

Atenienii erau convinşi de adevărul că adevăratul comic necesită o experienţă de ani de zile, de vreme ce, la ei, nu se putea aborda genul comic decât după vârsta de patru zeci de ani.

După Fernand Vandérem: „La litterature”

(Trad. de S.)

Dicţionarul anecdotelor celebre

Căsătoria

Cineva întrebă pe Socrate:

— Să mă însor, sau nu?

— Orice vei face, răspunse el, tot te vei căi!...

(Diogene de Laerte)

Dreptatea

Un magistrat spunea cu naivitate unui prieten:

— Am condamnat astăzi trei oameni la moarte. Doi dintr’înşii o meritau într’adevăr!

(Chamfort)

Influenţa subalternului

Temistocle avea un fiu care abuza de slăbiciunea mamei sale.

— Băeţaşul acesta, spunea într’o zi Temistocle, e arbitrul Greciei, căci o guvernează pe maică-sa, care mă guvernează pe mine, — eu îi guvernez pe Atenieni şi Atenienii guvernează Grecia.

(Plutarc, Viaţa lui Temistocle)

Intinerire

O prietenă întrebă pe doamna de Murville, câţi ani are mama ei.

— Nu mai ştiu nici eu!—răspunse doamna de Murville. In fiecare an mama se crede întinerită cu un an; dacă va continua aşa, în curând voi fi mai mare decât dânsa.

(Métra, coresp. secrète)

Judecata lui Solomon

In faţa catedralei din Berlin, două doamne din înalta societate germană de pe vremuri se luaseră la ceartă disputându-şi fiecare dreptul de-a trece înaintea celeilalte.

Impăratul Carol Quintul, auzindu-le, le chemă şi aflând motivul certei lor le zise:

— Fiindcă nu vă puteţi înţelege, poruncesc ca cea mai nebună şi mai urâtă dintre voi să intre cea dintâi.

Femeile au găsit atunci o soluţie înţeleaptă: au intrat amândouă deodată.

Nedumerire

Un preot şi-a încheiat predica cu următoarele cuvinte:

— Fraţilor!

Nevestele voastre au afirmat în spovedeniile lor că v’au fost credincioase. Voi toţi, însă, aţi mărturisit, pocăiţi, că aţi sedus femeile prietenilor şi cunoscuţilor voştri.

Spuneţi-mi, vă rog, care dintre voi a spus adevărul?

(Pogett)

Parisul

S’a spus despre capitala Franţei că e infernul cailor, purgatoriul bărbaţilor şi paradisul femeilor.

Plăceri inocente

Soţul ducesei de Longueville era guvernatorul Normandiei. Intr’o zi, ea trebuia să-i iasă întru întâmpinare,— dar nu se grăbea de loc să părăsească curtea. Lăsa acolo oameni pe care îi iubea mai mult decât pe duce. Şi, fiindcă era foarte tristă, i se propuse să danseze, să cânte sau să iasă puţin la plimbare, ca să se distreze.

— Nu-mi plac plăcerile inocente! — răspunse ea.

(Duchesse d’Orléans, coresp.)

Pudoare

Pe la începutul regenţei, în anul 1643, când se deslănţuise teroarea la Charenton, domnişoara Jeanne Arnaut, hughenotă, spunea că-şi pregătise pumnalul ca să se sinucidă fecioară, dacă cineva ar fi încercat s’o necinstească.

Nu s’a grăbit însă nimeni s’o facă: domnişoara n’avea decât şaizeci de ani.

(Tallemant des Réaux)

Rugăciune

La Hire avea obiceiul, de câte ori era trimis pe front, să-i adresze lui Dumnezeu următoarea rugăciune:

— Doamne, te rog să faci astăzi pentru la Hire ceiace ai fi vrut să facă şi La Hire pentru tine, dacă el ar fi fost Dumnezeu şi tu ai fi fost La Hire!...

Savant flegmatic

Un bătrân savant era foarte preocupat de încheerea ce trebuia să facă lucrării sale capitale, când intră în biroul său un servitor extrem de turburat, strigând:

— A luat foc casa!

— Du-te şi anunţă pe coniţa! — răspunse cu sânge rece filozoful. — Ştii bine că eu nu m’amestec în gospodărie!...

Un soţ îngăduitor

Ducele de Richelieu intrând într’o zi, fără să se anunţe, la ducesă, prima lui soţie, o găsi în tandreţă cu aghiotantul lui. Schimbă câteva cuvinte cu ducesa, oprindu-l şi pe aghiotant de faţă, apoi se adresă subalternului său:

— Ştiu că doamnei ducese îi place singurătatea; v’aş rămânea foarte îndatorat dacă aţi veni din când în când s’o împărtăşiţi cu dânsa!...

Interesantă Distractivă Eftină - Instructivă

A tipărit până azi aproape 100 volume

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA“

Lucrări originale şi traduceri din operele mai de seamă

Lei 6 volumul.

Cea mai răspândită bibliotecă de popularizare - din ţară -

Adeverul Literar şi Artistic

PREŢUL ABONAMENTELOR:

Pe timp de un an . . .	Lei 300
„ „ „ 6 luni . . .	„ 150
„ „ „ 3 „ . . .	„ 75

In străinătate dublu

Cronica Şahului

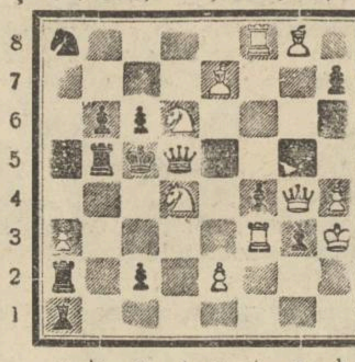
PROBLEMA No. 35

de **L. Rabinsohn,** Dorohoi

(inedită)

Negru (12 figuri)

Rc5, Dd5, Ta2 şi b5, Ca8, Na1, Pb6, c2, c6, f4, g3, şi h7

Alb (11 figuri)

Rh3, Dg4, Tf3, şi f8, Cd4, şi d6, Né7 şi g8, Pa3, é2 şi h4.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

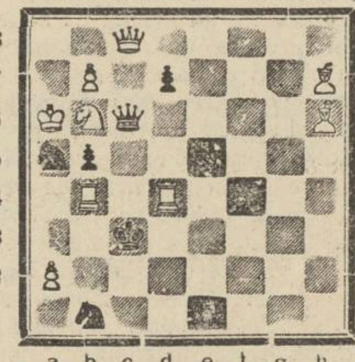
PROBLEMA No. 37

de **F. Gamage,** Cristiania

(Tidskrift for Schack 1911)

Negru (7 figuri)

Rc3, Dc6, Ca5 şi b1, Pa3, b5, şi d7.

Alb (9 figuri)

Ra6, Dc8, Tb4 şi d4, Cb6, Nh6, şi h7, Pa2 şi b7.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

Rectificare. — La problema No. 34 (Popovici), autorul ne roagă să adăugam un pion alb la h2.

PARTIDA No. 18

Jucată în matchul Loman-Wertheim, la 20 Mai 1927.

Alb: **R. J. Loman;** *Negru:* **W. F. Wertheim**

Partida franceză

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, Cg8—f6; 4. Nc1—g5, d5×é4; 5. Cc3×é4, Nf8—é7; 6. Ng5×f6, Né7×f6; 7. Cg1—f3, 0—0; 8. c2—c3, Cb8—d7; 9. Nf1—d3, b7—b6; 10. h2—h4, după o deschidere liniştită, albul întreprinde, graţie figurilor cam închise ale adversarului, un puternic atac pe flancul regelui; tocmai deaceea renunţă la mutarea de şablon 0—0, care ar face să piarză timp, utilizând lovitură după lovitură vastul teren de acţiune a pieselor sale foarte bine plasate. 10..., Nf6—é7; cu scopul de a muta. Cf6. 11. Dd1—é2, c7—c5; inconsecvent jucat deci rău!; dar nici Cf6 nu se putea efectua acum căci ar fi urmat C×C, N×C; Dé4! cu dublă ameninţare de mat la h7 şi de câştigarea turnului din a8. Mutarea justă era Nc8—b7. 12. Cé4—g5, g7—g6; 13. Cg5×h7!!, preludiul unei combinaţii adânci. Cu acest sacrificiu alb a trebuit să calculeze 20(!) de mutări. 13..., Rg8×h7; 14. h4—h5!, f7—f5; şi la orice altă mutare negrul e pierdut de ex.: Cf6; hg+, Rg8; gf+, T×f; Cg5, Tg7; C×é6, N×C: D×N+, Rf8; Th8+, Tg8; T×T+, C×T; Nc4! etc. 15. h5×g6+, Rh7—g7; în această poziţie alb a anunţat matul în 10 mişcări şi anume: 16. Th1—h7+!, Rg7×g6; 17. Cf3—é5+!, Rg6×h7; (la C×é5, Dh5+, Rf6; Dh4+, Rg6; Dh6 mat); 18. Dé2—h5+, Rh7—g7; 19. Dh5—g6+, Rg7—h8; 20. Dg6—h6+, Rh8—g8; 21. Dh6×é6+!, Rg8—g7; 22. Dé6—g6+, Rg7—h8; 23. Dg6—h6+, Rh8—g8; 24. Nd3—c4+, Tf8 f7; 25. Nc4×f7 + şi mat.

Soluţia problemei No. 29 (Dr. Roth)

Alb (10 fig.): Rh8, Da1, Ca5 şi b7, Nf2, Pb3, c4, d6, f5 şi g4. *Negru* (10 fig.): Ra6, Nh1, Pa2, a4, b4, d7, é4, é5, f4 şi f6.

Mat în 5 mutări.

1. Nf2—c5, a4×b3 2. D×h1, a1D 3. D×a1, ∼ 4. Da4 şi 5. Db5 mat. 2...,∼ 3. Rg7!, ∼ 4. Dh8! şi 5 Da8 mat. 1..., N ∼ 2. D×a2, a4—a3 3. D×a3!, b×D 4. b4 şi 5. b5 mat, etc...,

La 1. Dd1, é3 2. D×h1, Rb6!! La 1. Dé1, é3, 2. D×b4, Ra7! şi nu mai e mat în a cincea mutare.

Soluţia problemei No. 30 (Dr. Roth)

Alb (9 fig.): Rf2, Db8, Td7, Na7, Pc5, d3, d5, é2 şi é5 Negru (9 fig.): Rd4, Df6, Ch5, Pc3, c6, é7, f3, f5 şi h4.

Mat în 2 mutări.

1. é5—é6!

AM PRIMIT SOLUŢIUNI CORECTE DELA: Gică Alexandrescu, Marc Lagès, Basile Mărculescu, Cercul de şah „Tura” *Buureşti.* Sandu Reiter, *Câmpina.* Vitor Simu, *Caransebeş.* Alexandru Gh. Popovici, Marcel Popovici, *Craiova.* M. Rabinovici, *Dorohoi.* G. Max, *Galaţi.* Paul Leibovici, *Iaşi.* Victor Pirozynski, *Paşcani.* Iosif Schlarko, *Timişoara.* N. Andriţoiu, *Câmpulung.* Dr. Alfred Roth, *Jibert* (29 şi 30). Jean Schapira, Nicu Tănăsescu, *Bucureşti.* Iuliu Weissman, *Câmpina.* B. I. Semo, *Giurgiu.* Gheorghe V. Axinte, O. Costăchel, D. & M. Davidsohn, Vasile Leonescu, *Iaşi.* Riven Schwartz, *Ştefăneşti..* Ştefan Fedorovicz, *Tg.-Neamţ.* Gheorghe I. Mocrjiţchi, *Timişoara.* David Isac, *Bivolari.* I. Botez, *Cluj.* (30).

ŞTIRI

Secretariatul F. R. Ş. ne comunică următoarele: *Congresul naţional de şah se va ţine în ziua de Dumінică 14 August a c. în localul Cercului de Şah „Camera de comerţ” din str. Bursei No. 2. Et. III, ora 10 dimineaţa, iar concursul pentru campionatul ţării va începe a doua zi la orele 19 în sala de festivităţi a Cercului de şah „Sfatul Negustoresc” din Calea Victoriei, Pasagiul Imobiliara.*

Programul alcătuit de către comitetul organizator, a fost trimis tuturor cercurilor din ţară.

Numărul participanţilor va fi de 16 până la 20, iar premiile ce se vor acorda ating suma de 50.000 lei.

Intrucât comitetul organizator a luat iniţiativa de a susţine cheltuelile participanţilor şi de a le acorda diferite avantagii, se prevede o frumoasă realizare a acestui important eveniment şahist.

Concursul internaţional dela Londra a început la 18 Iulie în Westminster Hall. Rezultatul primei runde este: Ungaria 4 puncte, Cehoslovacia 2 jum., Anglia şi Argentina 2, Austria 1 jum., Italia şi Germania 1, Belgia, Danemarca, Finlanda, Spania şi Suedia câte jum., iar Serbia 0 puncte.

Concursul internaţional dela Kecskemét (Ungaria) s’a terminat cu victoria strălucită a marelui maestru Dr. Aljechin care a eşit întâiul cu 12 puncte fără nici o partidă pierdută. In concursul B. premiul I cu 9 puncte jum. l’a luat Dr. S. G. Tartakower.

S’a relevat ca un maestru de primul rang şahistul Steiner care a împărţit premiul al II-lea şi al III-lea cu Nimzowitsch, numai la jum. punct diferenţă de Dr. Aljechin.

CORESPONDENŢA

Iaşi. — I. G. — O singură variantă într’o problemă în 2 mutări? Incercaţi să o mai îmbogăţiţi cu variante noui.

Câmpina. — I. W. — Dacă erau corecte atunci le-aţi trimes prea târziu, dacă le-aţi trimes la timp, atunci erau incorecte. Inţelegeţi?

P. I. NEGREANU

CAMIL SENECA

Curiozităţi

Tatuajul

Moda tatuajului face adevărate ravagii în toate păturile sociale din America. Americanele neputând să-şi procure toate coliere de perle în valoare de câteva milioane, unele dintr’însele pun să li se deseneze pe gât aceste coliere, cu cerneală, care nu se mai şterge. E cel puţin o garanţie contra furtului. Altele îşi tatuiază aluniţe şi cuvinte ce proclamă sentimentele tandre care trec desigur mult mai repede decât amintirea ce li se gravează pe piele.

Obiceiul acesta ciudat nu putea să treacă fără să provoace o reacţiune din partea celor ce o socotesc drept un scandal public.

Un tânăr din Ottava şi-a tatuat pe braţ o femee goală. Sub acuzaţiunea că ofensează bunele moravuri, a fost chemat înaintea justiţiei.

Judecătorul condamnă pe autorul „capodoperei” la o lună închisoare.

Fiindcă însă printr’asta nu se înlătura desenul imoral care rămânea pe braţul băiatului ca o continuă ofensă a virtuţii publice, magistratul obligă pe tânărul infractor să-şi îmbrace femeia goală de pe braţ cu o pereche de chiloţi.

Maimuţa de mare

Toată lumea ştie că marea e locuită de triburi misterioase de animale bizare ce din când în când ies la suprafaţa valurilor pentru a-i înspăimânta pe bieţii marinari.

Pescarii americani au prins cu vologul un peşte extraordinar: avea capul de maimuţă, botul de rechin, pielea albăstruie, coada foarte lungă, încovoiată şi terminată în formă de fierăstrău. După labele-aripi semăna puţin cu foca, după cap şi după coadă cu maimuţa, iar după forma corpului cu rechinul.

Era o maimuţă de mare.

Un camarad serviabil

La Watertown a fost arestat un băiat de şaptesprezece ani, anume William Weeks, acuzat că a ucis pe o tânără studentă „pentru a-l servi” pe camaradul său Byrie Healey, de-o vârstă cu dânsul.

După declaraţiunile inculpatului, Healey — temându-se de mânia tatălui fetei, care-i devenise amantă, — îl rugase pe prietenul său s’o omoare pe nefericita lui prietenă, şi-apoi să fugă.

Cu sânge rece, Weeks şi-a îndeplinit întocmai misiunea, — şi-acuma e arestat. Să mai faci servicii prietenilor!...

Miss America

La Atlantic-City a avut loc un concurs naţional de frumuseţă. O tânără dactilografă de nouăsprezece ani, miss Lamphier, după ce-a fost măsurată cu grijă, a fost declarată laureată, — juriul fiind în unanimitate de acord că ea reprezintă tipul cel mai desăvârşit al frumuseţii americane.

Câştigătoarea premiului a primit titlul de „Miss America“.

Decizia juriului a fost însă obiectul unor severe critici din partea concurentelor ultra-moderne, cu rochii scurte şi cu părul tuns băieţeşte. Căci, la urma-urmei laureata e prea „de modă veche“. Nu fumează şi poartă părul lung.

Dar protestările crescură şi mai mult când Miss America declară că refuză orice propunere necinstită, că nu vrea să facă cinematograf, că înţelege să rămână dactilografă şi, în sfârşit, că nu se va căsători decât cu bărbatul pe care-l va iubi....

Asul de pică

Povestea nu e de loc banală. Americanii, care probabil se plictisesc grozav pe lumea asta, au pus bazele unui club foarte original, în care sadismul şi voluptatea se iau la întrecere.

Iată ce anunţă „Le Journal“:

„In urma numeroaselor sinucideri suspecte din ultima vreme, poliţia din New-York a întreprins o minuţioasă anchetă şi a arestat zilele acestea pe un oarecare doctor William, preşedintele unei foarte ciudate asociaţii secrete. Membrii acestei asociaţii, bărbaţi şi femei din lumea bună, se întruneau mascaţi la agape nocturne care, cu ajutorul femeilor, al florilor, al parfumurilor şi al şampaniei, se transformau în adevărate orgii.

„In timpul unei ceremonii care era însoţită de muzică şi se săvârşea după un rit special, una din doamnele prezente, hotărîtă prin tragere la sorţi, apărea complect dezbrăcată, dar păstrându-şi masca pe obraz, şi cu un as de pică între cei doi sâni.

„In mână ţinea un joc de cărţi şi toţi bărbaţii ce se aflau de faţă trebuiau să tragă câte-o carte. Cel ce scotea asul de pică, poseda femeia, dar era obligat să se sinucidă în aceiaşi noapte, în clipa când muzica intona Marşul funebru“.

Un detectiv a reuşit să fie admis în acest cerc viţios al morţii, şi fiind condamnat de asul de pică, refuză să se execute, după ce îndeplinise partea întâia a programului.

Scăpat ca prin minune de-acolo, el susţine că încântătoarele „zeiţe” îşi disputau cu îndârjire rolul asului de pică...

A apărut:

CUVINTE POTRIVITE

(VERSURI)

de TUDOR ARGHEZI

Preţul 250 LEI

De vânzare la Fundaţia culturală Principele Carol, Str. Latină No. 10, Bucureşti (Telefon 47/43).

Cei ce caută în literatură, emoţii tari, provocate însă prin mijloace pur literare, vor ceti cu un deosebit interes cele câte-va nuvele ale d-lui

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

publicate sub titlul

OCHIUL de NICHEL

Lucrare, care, s’a pus în vânzare zilele acestea, face parte din excelenta colecţie literară

BIBLIOTECA „DIMINEAŢA“

No. 82

CĂRŢI ŞI REVISTE

JOHN CHARPENTIER: Le Symbolisme

După „Simbolismul" lui Alfred Poizat, şi după lucrarea mai recentă a lui Ernest Reynaud: „La mêlée Symboliste", — John Charpentier a dat la iveală un nou studiu asupra perioadei simboliste.

Datele anterioare se îmbogăţesc astfel cu numele lui Lautréamont — neglijat de ceilalţi cercetători — şi cu câteva pagini foarte judicioase asupra lui Tristan Corbière.

John Charpentier are o părere cu totul originală despre cauza acestei mişcări. După dânsul iniţiatorul poeziei simboliste a fost Edgar Poë. Toţi ceilalţi şefi recunoscuţi ai simbolismului — exceptând pe Rimbaud — au fost influenţaţi de opera stranie a marelui American. Baudelaire, Verlaine, Mallarmée au fost şi ei pătrunşi de poezia lui particulară. Probabil că în această poezie îşi au obârşia accentele muzicale ale unora şi cristalizările sibiline ale celorlalţi.

Poemele lui Edgar Poë, care evidenţiază pretutindeni simbolul corespondent în poezia lapidară a lui Mallarmée, au dat prilej lui John Charpentier să facă un excelent studiu asupra poeticei şi formaţiunii poeziei lui Mallarmée.

O mică antologie alcătuită cu gust şi cu pricepere închee volumul. Lipsesc din această antologie unele bucăţi reprezentative ale militanţilor simbolişti, însă studiul asupra acestui curent atât de discutat îmbrăţişează întreaga mişcare şi caracterele ei esenţiale.

COLETTE: La femme cachée

„La feme cachée" cuprinde o serie de douăzeci şi patru de schiţe, din cele mai originale, ale d-nei Colette.

Prima bucată, care dă şi titlul cărţii, e povestea unui tânăr medic care—sub pretext că are de făcut o operaţie urgentă în provincie— se duce să-şi petreacă noaptea la balul Operei unde, turbând de gelozie, recunoaşte pe nevastă-sa sub masca unui Pierrot cu mâneci largi şi cu măseuţă de dantelă.

Pierrot-ul glumeşte cu un luptător desbrăcat pe jumătate, stă puţin de vorbă cu un războinic învestmântat într'o armură de fier, râde cu o Olandeză coafată cu zulufi şi sărută cu pasiune gura însetată, întredeschisă, a unui adolescent ce căzuse pe bancă fără suflare.

Soţul consternat, dar sigur acuma că femeia lui nu aşteaptă şi nu caută pe nimeni, se pierde în mulţime ne mai temându-se că va fi înşelat.

In „Le Matin" e vorba de doi tineri căsătoriţi. După cincisprezece zile dela nuntă, ea—deşteptându-se mai de vreme decât el—priveşte deodată mâna soţului: un fel de labă de maimuţă, dezgustătoare, o mână cum nu mai văzuse niciodată până atunci— o mână de ucigaş.

Când soţul se trezeşte, simţind-o tremurând de teamă o întreabă ce are,— ea începe o viaţă de duplicitate, de resemnare, de diplomaţie josnică şi delicată: se apleacă şi sărută cu stăruinţă mâna monstruoasă.

In „L'Impasse", Armand a răpit-o pe Ellie dela căminul ei.

Trăind mereu cu teama de-a nu-i fi răpită şi lui de către altul, Armand devine extrem de gelos, e torturat zilnic de grija să n'o piardă pe aceea pe care acuma poate nici n'o mai iubeşte.

Intr'o zi, fata din casă aleargă după el speriată.

— Doamna... doamna... strigă ea gâfâind..

— Ei? Ce-i cu doamna? A plecat?

— Nu. A căzut pe scara de marmură. Şi-a fracturat craniul. A murit imediat..

— Vai!— suspină el uşurat— ce teamă mi-a fost!....

GASTON SOULI: La Fille tendre

„La Fille tendre" e cel dintâi roman al lui Gaston Souli. Jacques, eroul d-sale, o întâlneşte la Paris pe frumoasa Suzanne Dorel, o provincială care se afla în trecere prin Paris. Ca între provinciali, seara se isprăveşte în chip firesc la Montmartre. Apoi, Jacques o conduce pe Suzanne acasă şi rămâne la dânsa toată noaptea.

Intâlniri de felul acesta sunt propice destăinuirilor: Suzanne îşi povesteşte viaţa.

La început a iubit un student, pe care l-a părăsit apoi pentru un om mai bogat, — căci Suzanne Dorel nu se sfieşte să mărturisească că adoră luxul. Lucrul acesta n'o împiedică însă ca a doua zi de dimineaţă să rupă hârtia albastră pe care voia să i-o lase Jacques:

— In noaptea asta m'am dat, nu m'am vândut! —zise ea.

In faţa unei astfel de declaraţii, Jacques nu se poate împotrivi, şi el n'o mai părăseşte pe Suzanne. După o săptămână ea pleacă pe neaşteptate la Marsilia.

Jacques n'o poate uita. O caută, îi aminteşte de frumoasele nopţi petrecute la Paris şi-o roagă să se înapoieze acolo cu dânsul. Ea refuză, nu fiindcă nu-l iubeşte dar pentru că îşi dă seama că intrând în viaţa lui însemna să-l nenorocească.

Suzanne nu e curtizana lacomă şi fără legături cu tradiţia; ea nu e nici curtizana pocăită şi castă a moraliştilor contimporani. E ceva mai puţin: e femee, o femee cu toate contradicţiile sexului. Se supune existenţei sale ruşinoase cu durere; nu suferă însă fiindcă îl iubeşte prea mult pe Jacques—ci fiindcă nu-şi poate învinge setea de bogăţie.

Fără să-şi dea bine seama, ea pricepe totuşi că orişice ar face ar rămânea jucăria pasivă a unei fatalităţi mai puternice decât toate instinctele ei bune sau rele.

Gaston Souli descrie admirabil ezitările şi zbuciumul acesta.

Jacques îşi recucereşte în cele din urmă iubita, dar o pierde din nou. Suzanne intră în teatru. Are succese din ce în ce mai strălucite. Revine iarăşi în braţele lui Jacques, care ameninţă că se sinucide dacă-l mai părăseşte. Nici de data aceasta Suzanne nu cedează, face un turneu la New-York, dar în cele din urmă se înapoiază hotărîtă să trăiască numai pentru dragostea ei.

După câteva săptămâni fericirea lor e din nou spulberată: Jacques nu putea să satisfacă toate capriciile Suzannei; într'o zi o vede cu un inel pe care nu vroise să i-l cumpere. Ea mărturiseşte că s'a dat unui american bogat, care i l'a făcut cadou.

S'a sfârşit. Jacques nu mai poate continua lupta. Iar Suzanne pleacă cu noul amant. Şi totuşi ea-l iubise pe Jacques, şi-l mai iubea încă...

TEODOR DREISER: Sister Carrie

Teodor Dreiser este privit ca cel mai puternic şi mai considerabil scriitor al tinerei generaţii americane. I se imputa în genere greutatea şi stângăcia stilului.

Ultimul său roman **Sister Carrie** însă nu pare a mai da dreptul criticii să-i califice astfel stilul. Cartea e cam lungă pentru gustul european, cam încărcată cu amănunte care puteau lipsi şi cu oarecare pretenţii de sentenţe şi reflecţii morale ce apar cam copilăreşti.

Subiectul este cât se poate de comun. O fată de o rară frumuseţe, aşa după cum se vede pe coperta volumului, îmbrăcată în blănuri şi în tovărăşia unui domn în haine de serată la intrarea teatrului — ştim ce înseamnă.

Ne aşteptam deci la povestirea obişnuită a unei prosperităţi uimitoare şi apoi la decăderea în ruşine şi viţiu, şi ca urmare sărăcia şi remuşcarea. Dar lucrurile se întâmplă cu totul altfel.

Cel care a ademenit-o şi care era însurat este singurul care decade şi se prăbuşeşte în noroi, înebuneşte, se ruinează şi moare. Sister Carrie ajunge cu darul ei pentru scenă la o reputaţie de oarecare însemnătate, capătă blănurile pe care le-a dorit, se ridică din aventura cu omul însurat care trebuia s'o piardă şi nu are decât o singură pedeapsă; aceia de a constata că toate lucrurile dorite de ea cu atâta aprindere nu mai au nici un preţ odată ce sunt dobândite...

E drept că evenimentele par cam artificial aranjate şi contrastul între cele două destine, a lui şi a ei, parcă anume accentuat ca, peste tristeţea şi desnădejdea ce se resfrânge, ironia să triumfe prea uşor; totuşi presa engleză este unanimă în a recunoaşte că este o operă admirabilă.

Paginile în care e descrisă disoluţia mintală a eroului, Hurstwood, sunt atât de suggestive şi de o tristeţă atât de grea, încât pot fi privite ca unele din paginile cele mai puternice care s'au scris în literatura actuală.

Ori şi ce i s'ar imputa lui Dreiser, darul său de romancier nu i se poate tăgădui; el e o calitate centrală şi solidă a operei sale. Dreiser vede şi creiază viaţa. Caracterele construite de el se desfăşură după legea lor interioară şi destinul lor e creiat de însăşi natura lor, în afară, de orice regule, de compoziţii şi teorii estetice. Ele se impun. — I. S.

Cochetărie şi blazare

Civilizaţia în continuu progres, care oferă omului treptat realizarea tuturor dorinţelor, are — pe lângă atâtea avantagii — acest mare inconvenient că seamănă peste tot blazarea. Civilizatul, spune d. Mihai Ralea în „Viaţa Românească", nu mai are apetit. Cu imaginaţia şi cu bogata sa experienţă anticipează realitatea puţinelor aspecte pe care nu le-a putut gusta încă. Dacă n'ar exista câteva artificii, în câteva veacuri, o omenire isprăvită şi sătulă şi-ar plimba de colo până colo spleen-ul fără să găsească izbăvire.

Există însă un instinct de conservare al culturii. Pentruca să păstreze curiozitatea trează, civilizaţia a inventat interdictele. Mai mult ca să stimuleze gustul de viaţă, ca să facă anumite lucruri mai poftite, ele sunt sustrase vederii, ascunse ori interzise.

Când desfrânarea sexuală a ajuns la maximum în lumea romană, s'a inventat creştinismul care a oprit comerţul între sexe.

Când plăcerea pentru avere devine formidabilă, apare comunismul.

Dar compensaţia aceasta e o cochetărie. O cochetărie a umanităţii faţă de ea însăşi spre a se stimula. Ea constitue instinctul de conservare al valorilor, care spre a nu se pierde îşi refuză, o bucată de vreme, întrebuinţarea. De câte ori având insomnie, ca să-mi provoc somnul nu m'am gândit la nopţile de chin într'un vagon plin, de clasa doua, unde dacă-ai putea să-ţi razemi măcar un minut capul de ceva, ai adormi numaidecât!

Corespondenţa fraţilor Grimm

Fraţii Grimm, atât de cunoscuţi nu numai în Germania, dar în toată Europa prin lucrările lor folkloristice, au lăsat pe lângă o impozantă operă ştiinţifică şi o bogată şi interesantă corespondenţă. Până acuma numai o parte a fost dată publicităţii.

De curând a apărut şi ultimul volum cu corespondenţa lor, cuprinzând scrisorile schimbate între cei doi fraţi şi între bunul lor prieten Karl Lachmann.

Volumul a apărut sub îngrijirea profesorului Albert Leitzmann, în editura Fromann din Iena.

Pentru admiratorii fraţilor Grimm, cât şi pentru istoriografii folkoristicei germane noul volum de corespondenţă oferă amănunte inedite şi, până acuma, necunoscute nu numai din viaţa privată ci şi din activitatea ştiinţifică a celor doi fraţi. — *P.*

Testamentul lui Heinrich Heine

In testamentul său de la 13 Noembre 1851 şi inregistrat la 20 Februare 1856 Henrich Heine face următoarea profesiune de credinţă:

„Dacă mă voiu afla la Paris în ziua morţii şi fiindcă probabil voiu locui departe de Montmartre, doresc să fiu îngropat în cimitirul cu acest nume, fiindu-mi foarte drag cartierul acesta în care am locuit atâţia ani de zile.

„Doresc să am o înmormântare cât se poate de simplă şi să nu se cheltuiască pentru mine mai mult decât se cheltueşte de obiceiu cu înmormântarea celui mai simplu burghez.

„Deşi prin botez eu sunt luteran, n'aş vrea să se invite nici un slujitor al acestei biserici la înmormântarea mea. Renunţ la oficiile oricărui sacerdoţiu la celebrarea funeraliilor. Dorinţa aceasta nu e dictată de veleităţile unui spirit îndărătnic. De patru ani am abdicat de la orice orgoliu filozofic şi m'am reîntors la ideile şi la sentimentele religioase. Mor cu credinţa într'un Dumnezeu unic şi etern creator al lumii, căruia îi implor milostivire pentru sufletu-mi nemuritor.

„Imi pare rău că în scrierile mele am vorbit adesea despre lucrurile sfinte fără respectul ce li se cuvenea, dar am fost mai degrabă îndemnat la aceasta de către spiritul epocii, decât de propriile mele porniri. Dacă, fără voia mea, am ofensat bunele moravuri şi morala care este adevărata esenţă a tuturor credinţelor monoteiste, cer ertare Domnului şi oamenilor.

„Nu vreau să se ţină nici-un discurs, nici în nemţeşte nici în limba franceză, la înmormântarea mea. De-asemenea rog pe compatrioţii mei, oricât de fericite ar deveni destinele ţării noastre, să nu transporte cenuşa trupului meu în Germania. Nu m'am gândit niciodată să-mi expun persoana la maimuţăriile politice. Marea grijă a vieţii mele a fost să lupt pentru realizarea unei înţelegeri cordiale între Germania şi Franţa"..

Ieromonahul Damian Stănoiu

Recenzând ultimul număr al „Vieţii Româneşti" redactorul „Universului literar" înregistrează cu elogii strălucitul debut literar al Ieromonahului Damian Stănoiu.

„In căutarea unei parohii", comica odisee publicată tot în „Viaţa Românească", întrunea însuşiri de scriitor încercat, cu o ascuţită băgare de seamă la ipocriziile şi cusururile omeneşti, întâmplări comice peste care binecuvânta iertător un zâmbet de duhovnic sau de filozof resemnat.

Satira ce se desprindea dinlăuntrul acestor moravuri monahiceşti ne punea în faţa unui scriitor stăpân pe efecte, un preţios observator, a cărui artă surprindea comicul la origine: în chiar vizuina firii omeneşti".

„O anchetă" — nuvela cu care se deschide ultimul număr al revistei ieşene — continuă cu egală strălucire debutul Ieromonahului Damian Stănoiu. Aceleaşi moravuri monahale, aceleaşi însuşiri de culoare şi de sobrietate comică.

BIBLIOGRAFIE

Dr. I. I. Popescu: „Doctrina lui Freud" (Psihanaliza), cu o prefaţă de d-l prof. Dr. C. I. Parhon. Edit. Tipogr. Diecezene, Arad, Lei 175.

Inspirată din poezia tragică a anticilor greci, dar pătrunsă de fiorul marelui războiu mondial,

ANTIGONA

lui

Walter Hasenclever

e o lucrare dramatică impresionantă şi extrem de interesantă din punct de vedere poetic.

Tradusă de d. ION SAN-GIORGIU, lucrarea aceasta a apărut în

Biblioteca „DIMINEAŢA" No. 79

Preţul Lei 6

Legea sterilizării

Eugenismul e cea mai tânără ramură a biologiei umane. Crescătorii de vite şi agricultorii cunosc de mult legile încrucişării şi normele de selecţiune artificială. Omul a fost lăsat să se înmulţească la întâmplare, orbeşte, în promiscuitatea socială. Profilaxia s'a ivit după ravagiile bolilor endemice; legislaţia higienică şi a „moravurilor" s'a dovedit neputincioasă, cu toate „operele de asistenţă", cu toată morala (făţarnică) a familiei şi a bisericei.

Importanţa centrală a eugenismului constă în ereditate. Devaldès o cercetează în mai multe capitole, cu ajutorul biologilor recunoscuţi [1]. După unii, rolul eredităţii e preponderent în ce priveşte calităţile fisice şi morale ale oamenilor; mai exact este să recunoaştem că rolul eredităţii e egal cu acel al mediului. Ereditatea este „raportul genetic ce există între generaţii succesive", adică „transmiterea la descendenţi a caracterelor fizice şi mentale ale ascendenţilor". August Weissmann a explicat această transmitere prin „legea de continuitate a plasmei germinative"; prin aceasta se lămureşte nu numai asemănarea între părinţi şi copii, dar şi atavismul, revenirea la un tip mai vechiu.

Asemănarea aceasta nu este însă absolută. Dela o generaţie la alta se pot ivi variaţiuni, pe cari biologul Mendel le-a studiat în fusiunea celor două plasme. Lamarkienii atribue variaţiunile influenţii mediului (pentru ei plasma germinativă e un mediu nutritiv ante-natal). Din variaţie se iveşte fenomenul selecţiunii. Variaţia e cauza originară a diferenţierii în specii. In natură, selecţiunea e în esenţă supravieţuirea celor mai apţi. La omenire, clasele sociale sunt adevărate sub-specii. Selecţiunea umană nu e identică cu selecţiunea pur naturală. Când o specie animală începe să degenereze, ea e condamnată la pieire. La specia umană, perpetuarea degeneraţilor a devenit posibilă prin ştiinţa medicală şi prin actuala morală socială, care protejează pe cei slabi, susţine pe cei „taraţi". Astfel, tipul uman inferior se reproduce şi înmulţirea lui e o cauză de degenerescenţă a speciei umane. „Selecţiunea naturală temperată de către om este deci dysgenică". Cercetările lui Mendel au dus la concluzia definitivă că numai o bună ereditate poate da copii sănătoşi la trup şi la minte. Ereditatea patologică se poate prevedea după caracterele patologice fizice şi mintale ale părinţilor. Din părinţi epileptici se vor naşte copii epileptici. Dacă numai unul din părinţi e sănătos, nu suntem siguri că copilul va fi normal. Tarele uşoare pot fi supuse unei educaţii specifice (costisitoare). Influenţa bună a mediului nu înlătură o tară; un slab la minte şi-ar putea câştiga viaţa, de bine de rău; un idiot însă, nu va deveni niciodată inteligent. Iată de ce, „simplele îmbunătăţiri aduse selecţiunii naturale, oricare ar fi sentimentul care le inspiră, sunt absurde şi păgubitoare din punctul de vedere eugenic". Nu putem extermina pe degeneraţii cari trăiesc printre noi. Putem evita însă naşterea lor. In locul selecţiunii naturale, omul poate practica selecţiunea raţională, luând măsuri de a împedica transmiterea eredităţii morbide.

Asupra eredităţii morbide există o literatură medicală, psihologică şi statistică atât de vastă, încât ar fi de prisos să rezumăm aci capitolele în cari Devaldès rezumă el însuşi concluziile asupra eredităţii alcoolice, sifilitice, tuberculoase, etc. Poporul o ştie şi el, din Scriptură: „Părinţii au mâncat aguridă, şi copiilor li s'au strepezit dinţii"... Doctorul Demme, cercetând 57 copii de alcoolici, a constatat că „25 dintre ei au murit în primele săptămâni după naştere, 12 sunt idioţi, 5 hidrocefali, 5 epileptici, 2 dipsomani şi numai 8 normali".. Din 600 de copii internaţi la ospiciul din Bicêtre, 75 la sută sunt născuţi din părinţi alcoolici.... Iată un efect al „respectului faţă de viaţa umană". Devaldès se întreabă: „Oare nu e mai bine să respectăm viaţa înainte ca ea să vadă lumina zilei, pentru a nu condamna nici la o zi de suferinţă persoana umană?" Spartanii erau nemiloşi, când aruncau în prăpastie pe copiii diformi sau idioţi. Azi, cu ajutorul ştiinţei, degeneraţii pot fi nimiciţi prin *eutanasie*. E însă preferabil, din toate privinţele, ca degeneraţii să nu fie născuţi — mai mult: să nu fie măcar concepuţi. Şi, aceasta e posibil, cu ajutorul ştiinţei: prin *sterilizarea* acelora cari prezintă caractere patologice sau boli incurabile. Acestea sunt mijloace radicale. Răul e înfrânt dela rădăcină. Un sifilitic, un tuberculos, poate fi convins să nu se reproducă. Un alcoolic, dimpotrivă, lipsit de voinţă, e pornit să se reproducă în mod inconştient. Mijlocul eroic al Statelor-Unite din America: prohibirea alcoolului, nu va fi generalizat atât de curând. Totuşi, prohibirea, în oceanul suferinţei şi bolilor omeneşti, e abia o picătură balsamică. Jumătăţile de măsuri sunt în general inutile. Omenirea e plină de degeneraţi. Reproducem o listă, destul de modestă, a d-rului Binet-Sanglé: „...Intoxicaţii din obişnuinţă mari mâncăcioşi inactivi, alcoolici, eteromani, opiomani, morfinomani, cocainomani, tabacomani, reumatici, gutoşi, diabetici şi obezi), acei cari sunt infectaţi cronic, cu teren transmisibil (tuberculoşi, scrofuloşi, canceroşi), nevropaţii şi psihopaţii (neurastenicii, istericii, etopaţii — adică acei cari prezintă o infirmitate de caracter: tristeţă, ură sau teamă cronică, — epileptici, imbecili, idioţi, alienaţi)"... Şi doctorul Binet-Sanglé repetă strigătul: „In interesul omenirii şi chiar în interesul lor, trebue să împedicăm pe aceşti nenorociţi să se reproducă sau, pe urmaşii lor, să trăiască"...

Ereditate şi crimă. — Temă atât de popularizată în procesele Curţilor cu juraţi —dar care ar trebui prezintată altfel de cum se obişnueşte. Mila „opiniei publice", manifestată prin verdictele deseori negative ale juraţilor, e unul din semnele selecţiunii *à rebours*... Dacă pedepsim pe criminali, îi presupunem cel puţin responsabili de actele lor. Ii închidem, ca să nu aibă prilej de a repeta gestul omorului. Totuşi, adevăratul vinovat e „societatea"—care e o abstracţiune, dacă nu ţinem seama de indivizii cari o alcătuesc. Să pedepseşti „crima ca să suprimi criminalitatea, e o trudă de Sisif". Unii, în locul pedepsei, pun tratamentul medical al criminalilor. E mai just — dar nici aşa nu secăm isvorul criminalităţii. Crimele nu sunt toate din cauze ereditare; oameni normali devin criminali din cauza mediului. Lupta excesivă pentru existenţă într'un mediu suprapopulat, duce la crime. Eugeniştii nu pot ignora legea lui Malthus. Nu e deajuns să evităm procrearea degeneraţilor: trebue limitată natalitatea în măsura mijloacelor de traiu. Educaţia are un rol neînsemnat în evitarea criminalităţii. Dacă (după H. Gouillon), caracterul criminalului se datoreşte 50 la sută eredităţii, 25 la sută influenţii mediului, 10 la sută stării psihologice — influenţa educaţiei e abea de 15 la sută.

Toate formele de degenerare îşi au expresia culminantă în criminali, cari sunt şi extraordinari de prolifici. Un singur exemplu: Juke, un vagabond leneş născut în 1720, la New-York, a avut, în şase generaţii, 1200 descendenţi. Dintre aceştia „300 au murit în copilărie", 310 au fost cerşetori profesionali cari au stat în total 2300 ani în azilurî; 440 au fost ruinaţi fiziceşte de sifilis; majoritatea femeilor erau prostituate; 130 erau criminali, dintre cari 60 hoţi şi 7 asasini; numai 20 au învăţat o meserie; zece din aceştia şi-au făcut ucenicia în închisoare. In 1877, urmaşii lui Juke au costat pe stat 1.250.000 dolari. In 1915, la a noua generaţie, familia Juke număra 2820 descendenţi, iar cheltuiala statului s'a urcat la 2.500.000 dolari".

Mai e necesar vre-un comentar? Herbert Spencer se întreba, la 1884: „Oare bunătatea sau cruzimea a dat putinţă acestor oameni să se înmulţească, generaţie după generaţie, şi să devină un flagel tot mai mare pentru societatea în mijlocul căreia trăiau?" Eugeniştii cer sterilizarea unor astfel de degeneraţi. Şi se găsesc „spirite sensibile" cari strigă că aceasta e o barbarie! In numele omeniei, omenirea ar trebui să se lase exterminată de monştrii cu chip de om!..

Argumentul economic în favoarea sterilizării e şi el decisiv. E evident că întreţinerea de către colectivitate a unei părţi dintre degeneraţi, înseamnă a lua din munca şi hrana populaţiei normale. In Anglia, educaţia unui copil anormal costă anual 30 lire sterline; a unui copil sănătos, numai 12 lire sterline. Şi, după ce au fost „educaţi", aceşti anormali au libertatea să se reproducă: sunt prolifici şi transmit degenerescenţa lor. Lipsiţi de simţământul responsabilităţii, aceşti „sub-oameni rămân surzi la orice chemare idealistă". Ce le pasă de numărul, de calitatea progeniturii, de viitorul dureros rezervat copiilor! Inconştienţa sau cinismul acestor degeneraţi n'are măsură decât în făţărnicia „moralei sociale". Societatea poate găsi mijloacele cele mai blânde, pentru a împedica pe degeneraţi să perpetueze tipul lor nefast. Dacă ei sunt victime, aceasta nu e motiv să creeze la rândul lor alte victime. Cu tot respectul libertăţii individuale, degeneraţii trebuesc sau izolaţi de restul societăţii (nebuni, idioţi) sau făcuţi sterili dacă sunt lăsaţi liberi (alcoolici, sifilitici, etc.) Oprirea legală a căsătoriei celor degeneraţi (cum e în U. S. A.), e o măsură incomplectă; efectul eugenic e anulat de uniunea liberă, de amorul liber. Sterilizarea rămâne deci mijlocul cel mai eficace de purificare a omenirii. Practicată *în acelaş timp cu educarea sexuală integrală*, efectele dezastruoase ale alcoolismului şi prostituţiei vor putea fi înlăturate. Abia atunci, libertatea individuală se va putea exercita în mod pozitiv, creator.

EUGEN RELGIS

1) Vezi articolul din No. 346 al „Adevărului literar".

INSEMNĂRI

Moldovenism?

„Universul Literar" spune că „Viața Românească" și „Adeverul Literar" — „nu s'au sfiit să mărturisească în excelența premiilor (naționale) câtă vreme laureații au fost moldoveni". „Anul acesta însă „Adeverul Literar" a cârtit valoarea premiilor și a laureaților, nefiind moldoveni" — iar „Viața Românească" a cutezat să spună că, de un timp, „decernarea premiilor pare că are în vedere nu numai talentul, ci criteriile filantropice și politice".

După cât știm cercurile serioase literare s'au gândit, scontând votul juriului național, la două nume: Gala Galaction și T. Arghezi — amândoi de dincoace de Milcov!

De când se numește **moldovenism** — recunoașterea talentelor... muntenești?

Permisele scriitorilor

D. general Văleanu, fostul ministru al Comunicațiilor, a prezidat personal operația de distribuire a permiselor de cale ferată pentru ziariști și scriitori.

Acordarea permiselor de ziariști s'a făcut, — nu după avizul unei comisiuni legal constituite, — ci conform părerii unor domni dela perifer a scrisului românesc (Al. Hodoș, C. Riuleț și Vintilă Rusu-Șirianu) sau de acord cu Siguranța Generală a Statului. (Autorul acestor rânduri de exemplu n'a obținut permis de cale ferată mulțumită intervenției d-lui Romulus Voinescu?!...)

Iar permisele de scriitori (vre-o șasezeci) s'au distribuit tot de d. general Văleanu, — care se pricepe nu numai în ziaristică ci și în literatură!, — în urma recomandării d-lui L. Rebreanu, președintele Soc. Scriitorilor Români.

Aceste permise s'au dat, în majoritate, clientelei electorale din S. S. R. care asigură la alegeri triumful comitetului.

Permis de scriitor nu au d-nii M. Sadoveanu, Brătescu-Voinești, Jean Bart, Mihai Codreanu, etc. care posedă bilet de liberă circulație în altă calitate.

Nu obținuseră permis de scriitor nici d-nii Gala Galaction, G. Ibrăileanu, Otilia Cazimir, Demostene Botez, Paul Zarifopol, etc.

Acestora li s'a acordat în ultimul moment (afară de d. Zarifopol) permise de... ziariști.

D. C. Dimitriu, noul ministru al Comunicațiilor, a instituit o comisie legală de gazetari care a revizuit permisele pentru ziariști, reparând vechile nedreptăți.

Această comisiune a șters din rândul ziariștilor și pe acei scriitori care nu încăpuseră în numărul permiselor apucate de S. S. R.

Acum acești scriitori, cât și alții (care n'au nici un fel de permis) au făcut un demers pe lângă d. Dumitriu pentru instituirea unui triaj al scriitorilor — așa cum s'a procedat și cu ziariștii.

După cum permisele ziariștilor au fost distribuite de o comisiune de gazetari profesioniști, — scriitorii cer ca permisele scriitorilor să fie distribuite nu de un om, ci tot de o comisiune, de scriitori (compusă de pildă dintr'un reprezentant al Academiei, unul al S. S. R.-ului și altul al Pen-clubului).

Cu chipul acesta, „scriitorii" de contrabandă vor fi dați în lături și vor intra în drepturile lor scriitorii autentici.

Sperăm că d. Dimitriu va pune același spirit de dreptate și'n chestia permiselor pentru scriitori, cași 'n chestia permiselor pentru ziariști.

„Patriotism"

Trecem printr'o criză de patriotism — cu manifestații nu numai în presă și la tribunele culturale sau legislative... ci și pe scene, chiar pe cele din grădinile de vară.

N'a scăpat de această criză nici d. Tănase, actorul de talent și omul de bun simț, care — după scene nostime, spuse cu o comică gravitate — ia de-odată, la sfârșitul unei reviste, un aer solemn... nepotrivit și cu picanteria restului revistei și cu anturajul feminin desbrăcat dela extremități spre centru.

„Nu merge" să pozezi în erou național dupăce ai purtat urechi de porc și lămâiță de mireasă.

Dar de ce ne războim noi cu d. Tănase care și-a dus cu vrednicie rolul printre umeri goi și idealuri naționale?

Vinovat este autorul revistei care nu și-a dat samă, chiar din punct de vedere patriotic, că nu-i frumos să inlocuești frunza de viță cu tricolorul... să pui actrițele să-și ridice fustele în cap, arătând culorile neamului... și să le îmbraci în culoți (una-roși, alta-galbeni și a treia-albaștri) care, după un anume dispozitiv, să alcătuiască „al nostru steag".

Trebue însă să recunoaștem că nici monologurile spirituale, nici verva pururi tânără și sprintenă a d-lui Tănase — n'au avut atâta succes ca flamura națională trecută printre picioarele dansatoarelor.

Ceiace inseamnă că autorul — ca să zicem așa — sfințește locul... — **M. Sevastos.**

Comunismul la Insecte

E. L. Bouvier, a scris în 1918, adică în momentul când comunismul rus era la început, un studiu foarte interesant asupra vieții insectelor, care au realizat comunismul total și perfect.

Autorul arată cum funcționează diferite societăți ale viespelor, albinelor, furnicilor, etc., cum s'au format aceste societăți și apoi care este mecanismul lor comunist.

Spiritul stupului,— afirmă savantul naturalist,—este comunist ; și prin aceasta se înțelege o *anarchie coordonată.*

Autorul constată la ele o imitație și un instinct al multimilor, care explică în ce mod ajung ele a-și coordona lucrările. Asemenea dovedește că, în aceste societăți comuniste, contagiunea psihologică este tot atât de frecuentă și de evidentă ca și în societățile omenești.

Autorul face o paralelă între societățile comuniste la insecte și la oameni, arătând că aceste mici creaturi știu să stăpânească și să utilizeze foarte bine lumea organică. Unele dintre ele știu să se servească de corpurile neînsuflețite ca de niște instrumente de muncă și citează cazul unor furnici care coseau materialul necesar cuiburilor cu larvele lor. Dar nu mai poate fi vorba de facultățile înalte pe care biologiștii din secolul trecut le atribuiau insectelor acestora, deși se constată la ele chiar și existența unui limbaj. Creerul lor redus, sărac în celule nervoase,— nu le poate îngădui decât o viață mintală foarte redusă și societățile comuniste ale insectelor rămân separate de ale oamenilor prin o prăpastie ce nu va putea fi niciodată împlinită. —

Neo Leopardism

Mulți dintre tinerii scriitori italieni s'au reintors la Leopardi și au reînviat spiritul său în operele lor, contrastând cu alții care se manifestă cu totul în altă direcție. Astfel Mario Puccini în culegerea sa de nuvele „Vera Colpevole", pe care o dedică lui Valery Larbaud în amintirea unei escursii făcută împreună la Recanati, patria lui Leopardi.

Apoi Silvio Trenga în „Io sono Anteo" o carte în care cugetarea domină acțiunea și care e plină de neliniste leopardiană și în fine Luigi Bellini în „Ilusione dell Amore".

Bine-înțeles pesimismul acestor tineri este de altă natură decât al lui Leopardi. Pe când pesimismul lui Leopardi era cosmologic și metafizic, pesimismul tinerilor scriitori e mai mult psichologic.

La Mario Puccini în special se resimte și influența lui Papini; personagiile sale nu sunt intelectuale ci ființe simple pe cari realitatea vieții nu le dezesperează, dar le nemulțumește, le decepționează. — **I.**

O aniversare

A douăzecea aniversare a morții lui J. K. Huysmans a fost serbată la Paris în luna Mai de către municipalitatea Parisului și un grup de admiratori. Comemorarea s'a făcut printr'un serviciu religios și o vizită la cimitirul Montparnasse unde zac rămășițele sale pământești. La mormânt nu s'a ținut nici o cuvântare, ci s'a recitat doar un **De Profundis** de către abații de Brémond și Mugnier îngenunchiați pe mormântul acoperit cu flori.

Seara a fost o agapă a membrilor Societății J. K. Huysmans" și o placă comemorativă a fost așezată pe zidul casei în care s'a stins acest scriitor.

Lucien Descaves a ținut, cu acest prilej, o cuvântare, în care a arătat că municipalitatea Parisului a comemorat nu numai pe scriitorul de talent în Huysmans, ci și pe unul care a scris una din cele mai pitorești Istorii a Parisului, pe care-l cunoștea minunat. — **I.**

Expoziția cărții

Expoziția cărții la Leipzig a fost organizată de o asociație de artiști din Germania, cu scopul de a se dovedi în ce stadiu se găsește productia cărților, artistic imprimate, în lumea întreagă. Caracterul ei este dovada colaborării autorului cu artistul, tipograful și editorul în producția cărții artistice. O expoziție atât de interesantă nu a mai existat în lumea întreagă de la expoziția de arte grafice și industrie tipografică, ce a avut loc la Leipzig în 1914. Nu s'au expus de cât ediții din operele scriitorilor în viață.

Aproape toate națiunile cele mai mari au fost reprezintate. Germania are cea mai bogată colecție în expoziție și desenatorii, caligrafii, ilustratorii și legătorii au expus cele mai variate și mai frumoase dovezi ale artei lor. Colecția lui Gerard Hauptmann, patronul literar al acestei expoziții, domină toată producția cărții celor 30—40 de ani din urmă. Intre altele este și o colecție de manuscrise de mâna însăși a lui G. Hauptmann. Una din cele mai delicioase secții este acea a cărților pentru copiii din lumea întreagă.

E foarte interesant și de mare valoare educativă efortul făcut de artiștii din toate țările pentru a atrage interesul copiilor asupra subiectului cărții prin ilustrațiile cele mai variate și mai orignale. — **I.**

Balzac despre femei și căsătorie

O femee cinstită, — spune Honoré de Balzac în „Phisiologie de l'amour", — trebue să fie neapărat măritată.

O femee cinstită are mai puțin de patruzeci de ani.

Virtutea nu e, poate, decât o politeță a sufletului — o chestiune de temperament.

O femee virtuoasă are în inimă o fibră mai mult sau una mai puțin decât celelalte femei : e sau sublimă, sau proastă.

Chiar femeia cea mai virtuoasă are într'însa ceva care nu-i cast.

Nimeni nu trebue să se însoare înainte de-a fi studiat anatomia, sau înainte de-a fi disecat cel puțin o femee.

Interesul ca și cinstea unui bărbat îi dictează să nu-și îngădue niciodată o plăcere pe care n'a știut s'o facă mai întâiu dorită de nevasta lui.

Să deștepți o dorință, s'o hrănești, s'o desvolți, s'o mărești, s'o ațâți, s'o satisfaci, — iată o adevărată poemă.

E mai ușor să fii amant decât bărbat, fiindcă e mai greu să fii spiritual în toate zilele, decât să spui lucruri plăcute din când în când.

Un bărbat nu trebue să adoarmă niciodată cel dintâi, nici să se deștepte cel din urmă.

Intre două ființe capabile de iubire, durata pasiunii atârnă de împotrivirea dela început a femeii sau de piedicile pe care întâmplarea le pune în calea fericirii lor.

Un amant nu spune unei femei decât ceeace știe că ar putea s'o măgulească, pe când bărbatul chiar când își iubește nevasta nu se poate abține să nu-i dea sfaturi care au aerul de dojană.

Femeia care are un amant devine foarte îngăduitoare.

Cel ce-și bate amanta, se rănește; cel ce-și bate nevasta se sinucide.

Te poți aștepta la orice și poți bănui orișice despre o femee îndrăgostită.

Bărbatul nu se poate lăuda că-și cunoaște nevasta și c'o face fericită, decât atunci când o vede de mai multe ori pe zi la picioarele lui.

Statuia lui Heinrich Heine

Heine, poetul atât de urât de către junkerii prusaci, considerat—cu drept cuvânt de altfel—de absolutismul german ca un dușman neîmpăcat, calomniat și insultat în timpul vieții, nici după moarte n'a găsit liniștea.

O statue ridicată poetului de către prietenii și admiratorii lui la Achilleion, în insula Corfu, a fost îndepărtată de acolo din ordinul ex-kaizerului Wilhelm al II-lea. Transportată la Hamburg, aici ea a trebuit să fie ținută într'o baracă de scânduri, — la adăpost de vederea publicului — după ce mai întâiu s'a încercat stricarea ei de către un grup de studenți reacționari.

Numai în ultimul timp statuia poetului, care a cunoscut ca și insuși modelul o existență atât de sbuciumată, a fost definitiv fixată la Altona — un orășel din centrul Germaniei. Desvelirea ei s'a făcut cu un deosebit fast. — *P.*

Impotriva nudului

Michelangelo isprăvise aproape marea frescă „Judecata de apoi" din Capela Sixtină, când Papa Paul al III-lea veni întovărășit de marele maestru de ceremonii să-i vadă lucrările.

Papa întrebă pe marele maestru Biagio de Cesena, ce crede despre opera lui Michelangelo. Acesta răspunse :

— E imoral să se picteze într'un locaș de rugăciune, atâția oameni goi care-și arată ostentativ părțile desbrăcate ale trupului. Aceasta nu este o pictură potrivită pentru capela unui Papă, ci mai de grabă pentru o cameră de bae sau pentru o cârciumă.

Michelangelo fu atât de indignat de această critică, încât — ca să se răzbune — îndată ce maestrul de ceremonii plecă, îl pictă ca „Minos în infern".

Biagio, scandalizat, se adresă Papei rugându-l să dea ordin ca portretul lui să fie șters din infern. Papa răspunse, însă, râzând :

— Dacă pictorul te-ar fi băgat numai în purgatoriu, mi-aș fi dat toată osteneala să fac ceva pentru tine. Dar fiindcă te-a aruncat direct în infern, n'am ce-ți face : deacolo nu mai există scăpare !...

* * *

Intr'o zi ajunse la urechea lui Michelangelo svonul că și Papa Paul al IV-la găsise cam prea dezbrăcate figurile din „Judecata de apoi", și că și-ar fi exprimat dorința ca părțile incriminate să fie retușate cât de puțin, altminteri va porunci să se dea jos fresca.

Michelangelo dădu atunci acest răspuns :

— Spuneți Sfinției Sale că acesta este un lucru foarte ușor și-l poate face numaidecât. Dar, mai întâi, să binevoiască să schimbe Sfinția Sa lumea...

Comicul lui Chaplin (Charlot)

Asupra acestui actor de cinematograf — care-și compune singur scenariile de film — au scris până acum Elie Faure, Louis Delluc și Lucien Fabre. De curând a apărut o carte intitulată *Charles Chaplin* de Henry Poulaille cu o prefață de Paul Morand. Iată, în esență, legătura pe care autorul o face între arta lui Chaplin și a marilor scriitori ai lumei:

„La temelia „comicului" lui Chaplin găsim sensibilitatea. Am putea cita pe Bergson și opera lui asupra semnificației râsului, *Le Rire,* dar ce însemnătate au tezele filosofice și științifice când e vorba de Charlot?

Pentru a explica geniul comic al lui Charlot, ar trebui să fim de o simplitate copilărească, disertațiile savante sunt totdeauna broderii, pe de margine.

Charlot n'are nici una din acele preocupări metafizice, despre care au pomenit unii. El cunoaște adânc gusturile publicului, cunoaște adânc lucrurile, cunoaște adânc oamenii și pe sine.

Nu cred ca Charlot să fi deschis vreodată un volum de Bergson. Max Linder, care ar fi putut vorbi de arta comică a lui Charlot în cunoștință de cauză, fiind el însuși un comic apreciat, sfătuindu-și prietenii să se ducă să vadă filmele lui Chaplin, prefera să le vorbească de om.

Multă vreme Chaplin a fost socotit numai comic. Și nu era drept. Chiar în primele lui înfățișări găsim acea indicație de stil care e mai mult decât o expresie a comicului. Charlot e un artist profund și delicat. Lacrimile care-ți vin în ochi nu sunt totdeauna lacrimile râsului. Căci în contrastul pe care-l stabilește între pasagiile vesele și cele sentimentale, cu siguranța pictorului care echilibrează volume de umbră și de lumină, Charlot atinge marele comic, dureros și crunt, pe care l'au ilustrat Molière și Courteline.

Nu toți se pot ridica până la astfel de comic; ceilalți artiști care ne fac să râdem n'au farmecul lui. Ei nu te emoționează, pe când Charlot, da...

Să nu pierdem din vedere că forța de seamă a lui Chaplin e extraordinara ascuțime a simțirii lui. Am zice că e un *hipersensitiv,* dacă n'am detesta acești termeni de știință.

Simțirea lui Chaplin izbucnește în miile de fețe ale filmelor lui. *La gosse, la Ruée, Une vie de chien* sunt, din acest punct de vedere, capodopere care pot sta alături rivalizând cu cele mai emoționante cărți, cu cele mai simțite cărți de Gorky, Bojer, Dickens, Ramus, Hamsun, Hardy sau Dostoiewsky.

Filmul *Une femme de Paris* (l'Opinion publique) e inferior unui roman foileton, e un fapt divers fără nicio însemnătate. Dar aci tocmai avem dovada geniului. Pentru a face o capodoperă dintr'un fapt divers... trebue să fii Shakespeare sau Chaplin. Lumea a surâs când Elie Faure, comparând pe Charlot cu Rigadin, a pomenit de Shakespeare. „Nu pomenesc cu ușurință numele lui Shakespeare..." a declarat el. „E impresia divină pe care mi-a dat-o Charlot în *O idilă la țară* unde arta lui minunată alcătuită din melancolie adâncă și fantezie, crește, aleargă, ca o flacără în vârful căreia e însăși esența vieții spirituale a lumii, acea misterioasă lumină care ne arată că râsul e o cucerire împotriva necruțătoarei noastre lucidități".

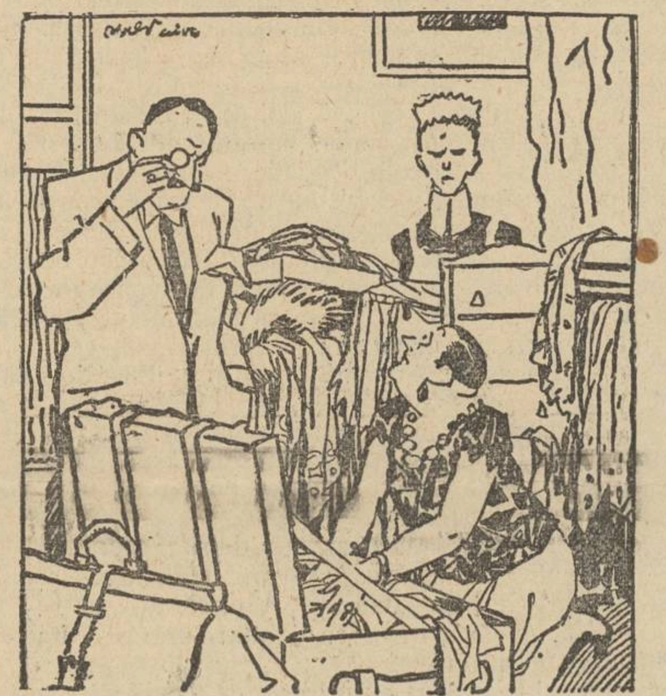
Unii au surâs, dar au trebuit să dea dreptate lui Elie Faure. E drept, abia după zece ani. — *A.*

Intre negustori

— Nu-l văd pe negustorul de umbrele.
— El umblă acum, pentru reclamă, pe malul mării.
(Le Journal)

Toaletele

— Și toate acestea... ca să te plimbi goală pe plajă !
(Le Journal)

Dezarmarea navală

— Vă rog, serviți-vă d-voastră mai întâiu !
(Le Journal)

MĂRUNTE

— Numărul de 15 Iulie al „Proprileelor Literare", revista Siguranței Statului, n'a apărut nici până acum.

...Desigur din pricina alegerilor.

— Două romane nouă au apărut la Paris : „Eglantine" de Jean Giraudoux, autorul romanului de mare succes „Bella" și „Sous la lumière froide", de Pierre Mac Orlan. care e privită ca opera cea mai bună a acestui romancier fantezist.

— La Berlin a apărut o nouă carte a scriitoarei daneze Karin Michaelis: „Perlenkette". Eo povestire vioae, dar neverosimilă,— o' caricatură a vieții Americanilor bogați și a fiicelor lor,— în care un colier de perle este furat și apoi regăsit. E o umplutură de întâmplări romantice care, fără însuflețirea povestirii și a talentului de povestitoare a autoarei, nu s'ar putea ține pe picioare până la sfârșit. Opera și așa încă se clatină și adeseori te prinde nerăbdarea și un penibil sentiment că autoarea ar vrea să-și bată joc de cititor. — **I.**

— Marele premiu literar al Industriilor de lux", fondat de ziarele „Eve" și „Grand Negoce", a fost dat pentru întâia oară lui Gabriel Reuillard pentru romanul său „L'Homme nu". Premiul e în valoare de 30.000 franci.

I.